

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

:

ΤΟΜΕΑΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
‘ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΝΟΜΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ’

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2015-2016

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της Ίριδας Σταματιάδου
Α.Μ. 823

**«Οι νομικές πτυχές της διαδικασίας χορήγησης Ασύλου στην
Ελλάδα»**

Επιβλέποντες

Λέκτορας Γ. Κυριακόπουλος
Καθηγήτρια Φ. Παζαρτζή
Επικ. Καθηγήτρια Μ. Γαβουνέλη

Αθήνα 2016

ΤΡΙΣ ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΟΥ
A. M.: 823

«Οι νομικές πτυχές της διαδικασίας χορήγησης Ασύλου στην Ελλάδα»

Copyright © [Τρις Σταματιάδου], 2016

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

“Accordingly, an asylum seeker has no right to be granted asylum, but he must not be returned to a country where he fears persecution. If he is not granted asylum, he will find himself in a kind of legal vacuum in which it is possible for states to shift the responsibility for asylum to another state, thereby creating '*refugees in orbit*' - refugees without a country of asylum.”¹

¹ G. Melander, “Responsibility for Examining an Asylum Request”, *International Migration Review*, Vol. 20, No. 2, Special Issue: Refugees: Issues and Directions, Summer 1986, σελ. 221, έμφαση από την γράφουσα.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	1
<i>A) Μια ιστορική οπτική της έννοιας του ασύλου</i>	<i>1</i>
<i>B) Οι κατηγορίες ασύλου</i>	<i>2</i>
<i>Γ) Η δύσκολη αποστολή της αναγνώρισης του ατόμου ως πρόσφυγα</i>	<i>3</i>
<i>Δ) Το φάσμα του δικαιώματος στο άσυλο</i>	<i>5</i>
<i>E) Προβληματική.....</i>	<i>6</i>
<i>Z) Η υπόθεση εργασίας.....</i>	<i>10</i>
<i>Εισαγωγικό Κεφάλαιο – Το δικαίωμα του ασύλου στα πλαίσια του Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου</i>	<i>13</i>
<i>A) Το περιεχόμενο του δικαιώματος στο άσυλο</i>	<i>13</i>
<i>B) Σε ποιον ανήκει το δικαίωμα στο άσυλο;.....</i>	<i>13</i>
<i>Γ) Το δικαίωμα του ασύλου στο Διεθνές Συμβατικό και Εθιμικό Δίκαιο.....</i>	<i>14</i>
1) <i>Το δικαίωμα του ασύλου και η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948</i>	<i>17</i>
2) <i>Το «ατομικό» δικαίωμα στο άσυλο.....</i>	<i>20</i>
<i>Δ) Οι επόμενες γενιές συνθηκών από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948.....</i>	<i>23</i>
<i>E) Περιορισμοί στην άσκηση του δικαιώματος στο άσυλο</i>	<i>24</i>
1) <i>Το δικαίωμα μετακίνησης και εισόδου σε ξένο κράτος.....</i>	<i>26</i>

2) Το δικαίωμα μετακίνησης και εξόδου από το οικείο κράτος.....	29
3) Η πρόσβαση στις διαδικασίες αιτήσεως και χορήγησης ασύλου	30
<u>A' Μέρος</u> – Η υποβολή και η εξέταση αιτήσεως ασύλου	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – Οι δικαιούμενοι καθεστώτος ασύλου	32
A) Ο ορισμός του Πρόσφυγα βάσει της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων	32
B) Περιπτώσεις εκτός του ορισμού του Πρόσφυγα βάσει της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων.....	34
Γ) Η αναγνώριση Προσφύγων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	36
Δ) Η αναγνώριση προσφύγων απευθείας από την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR).....	39
Ε) Η ρήτρα αποκλεισμού από την αναγνώριση δικαιούμενου προστασίας εξαιτίας πολιτικών εγκλημάτων και η τρομοκρατία.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η δίωξη ως προϋπόθεση για την χορήγηση ασύλου κατά την εξέταση της υποβληθείσας αίτησης	44
A) Η έννοια της δίωξης.....	44
B) Ο φόβος της δίωξης	47
Γ) Οι λόγοι της δίωξης.....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – Τα ακανθώδη σημεία της διαδικασίας απόδοσης καθεστώτος ασύλου διεθνώς	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – Η Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασύλου και η Ελλάδα: τα παρεχόμενα είδη προστασίας αλλοδαπών	57

A) Το καθεστώς πρόσφυγα.....	58
B) Η επικουρική προστασία	62
Γ) Επικείμενες μεταρρυθμίσεις της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου.....	69
Δ) Η εφαρμογή της Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασύλου στην Ελλάδα.....	72
E) Στατιστικές αναπαραστάσεις της παρούσας κατάστασης ως προς την διαδικασία χορήγησης ασύλου	79
<u>B' Μέρος</u> – Οι συνέπειες της κρίσης επί της αιτήσεως ασύλου	82
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - Η κράτηση	82
A) Η κράτηση αιτούντων άσυλο σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο.....	82
B) Η κράτηση των αιτούντων άσυλο στην Ευρώπη.....	83
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - Η άρνηση χορήγησης ασύλου και η αρχή της μη-επαναπροώθησης (Le principe de Non-refoulement)	88
A) Η αρχή της μη-επαναπροώθησης (Le principe de Non-refoulement)	91
B) Παραδείγματα χωρών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης	94
Γ) Η πρακτική της σύναψης διμερών συμφωνιών για την εξασφάλιση των κατάλληλων συνθηκών προώθησης αλλοδαπών αιτούντων άσυλο	99
Δ) Οι ευθύνες του κράτους που προβαίνει στην επαναπροώθηση	100
E) Οι Κανονισμοί του Δουβλίνου και η αρχή της μη επαναπροώθησης.....	102
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 – Η έννοια της τρίτης ασφαλούς χώρας επαναπροώθησης.....	106
A) Ο προσδιορισμός της τρίτης ασφαλούς χώρας	106

<i>B) Η απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση ως προς την αρχή της μη επαναπροώθησης.....</i>	<i>107</i>
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 - Άρση της αρχής της μη επαναπροώθησης.....</i>	<i>110</i>
<i>A) Άρση της αρχής της μη επαναπροώθησης κατά το Διεθνές Δίκαιο.....</i>	<i>110</i>
<i>B) Άρση της αρχής της μη επαναπροώθησης κατά το Ευρωπαϊκό Δίκαιο.....</i>	<i>110</i>
<i>Γ) Ο πραγματικός σκοπός της μη επαναπροώθησης.....</i>	<i>112</i>
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9 – Οι στρεβλώσεις της εφαρμογής της αρχής της μη επαναπροώθησης.....</i>	<i>114</i>
<i>A) Κριτική στην άσκηση του non refoulement.....</i>	<i>114</i>
<i>B) Οι τιθέμενοι περιορισμοί στην αρχή του non refoulement.....</i>	<i>116</i>
<i>Γ) Κριτική στα κλειστά σύνορα.....</i>	<i>117</i>
<i>Συμπεράσματα.....</i>	<i>123</i>
<i>Βιβλιογραφία.....</i>	<i>135</i>
<i>Συντομογραφίες.....</i>	<i>152</i>
<i>Παράρτημα.....</i>	<i>153</i>

Εισαγωγή

A) Μια ιστορική οπτική της έννοιας του ασύλου

Η λέξη «άσυλο», σε όλες τις γλώσσες, είναι συνδεδεμένη με την παρεχόμενη προστασία που απολαμβάνει ένας ιδιώτης ή, με άλλα λόγια, ένα άτομο, από έναν φορέα, ο οποίος δεν έχει άμεση σχέση με το άτομο ή με την κατάσταση την οποία το άτομο βιώνει. Εντούτοις, το άσυλο είναι παραδοσιακά αντιληπτό ως το τελειότερο είδος προστασίας και αυτό γιατί θεωρείται ανεπίτρεπτο να τεθεί σε κίνδυνο ή να παραδοθεί στους διώκτες του εκείνος, ο οποίος χαίρει του καθεστώτος ασύλου. Το άσυλο θεωρείται η ευκαιρία του ανθρώπου να έχει μια αξιοπρεπή ζωή μακριά από την απειλή ή τον κίνδυνο δίωξης (είτε μελλοντικό και πιθανό είτε πραγματικό και υπαρκτό) ή η ευκαιρία του να διαπραγματευτεί με τον διώκτη του μέσα από την ασφάλεια που του παρέχει το καθεστώς ασύλου. Αυτή η έννοια έχει ακολουθήσει την λέξη «άσυλο» από την αρχή της εμφάνισής της, δηλαδή από τους αρχαίους χρόνους².

Στην αρχαιότητα, το άσυλο δεν ήταν καθεστώς αλλά μάλλον ένα μέρος για το οποίο τρεφόταν σεβασμός σε τέτοιο βαθμό, ώστε ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί δίωξη εντός του ή να ασκηθεί βία είτε σωματική είτε ψυχολογική. Τέτοια μέρη ήταν συνήθως ναοί, ιερές τοποθεσίες και εν γένει μέρη τα οποία ήταν συνδεδεμένα με μια αίσθηση απόδοσης ανώτερης (θεϊκής) δικαιοσύνης και τάξης. Το ίδιο μοτίβο συνεχίστηκε κατά τον Μεσαίωνα, με τους ναούς να είναι το σύνηθες μέρος ασφάλειας για τους διωκόμενους. Κατά την διάρκεια του Μεσαίωνα όμως παρατηρείται μια στροφή στην πολιτική σκέψη, η οποία τοποθετεί το κράτος σε προεξέχουσα θέση, με αποτέλεσμα να έχει την δύναμη να απαιτεί την παράδοση στις αρχές κάποιου ατόμου που είχε αναζητήσει άσυλο μέσα σε μια εκκλησία, για παράδειγμα.

Παράλληλα, το σκοτεινό και βίαιο κράτος που αναδύεται κατά τον Μεσαίωνα μπορεί να προβαίνει σε εκτενείς διώξεις μεν, όμως παράλληλα αναγνωρίζει τον σχηματισμό ενός διεθνούς πολυκρατικού συστήματος. Τα κράτη είναι περισσότερα και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους σε πολλά περισσότερα επίπεδα από το επίπεδο του πολέμου, του οποίου ο

² K. Hailbronner, J. Gogolin, “Asylum, Territorial”, στο: *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 2013, Oxford Public International Law, παρά. 1, 6.

μόνος σκοπός ήταν η επέκταση και η κατάκτηση νέων εδαφών. Καθώς η πολιτική σκηνή γίνεται πιο περίπλοκη και παίρνει τη μορφή των διεθνών σχέσεων που γνωρίζει ο σύγχρονος άνθρωπος, γίνεται περισσότερο από αντιληπτό ότι η παροχή προστασίας μπορεί να είναι ένα ακόμα εργαλείο στα χέρια των παικτών των διεθνών σχέσεων, δηλαδή ένα νέο, αλλά ταυτόχρονα και παλιό, εργαλείο πολιτικής πίεσης.

B) Οι κατηγορίες άσυλου

Το άσυλο έχει λάβει διάφορες ονομασίες αναλόγως με το πού ακριβώς δίνεται. Υπάρχει το Εδαφικό Άσυλο και το Διπλωματικό Άσυλο. Στην ουσία αυτά διακρίνονται, επειδή ως Εδαφικό Άσυλο αναφέρεται η προστασία που παρέχεται εντός του εδάφους που ανήκει, διοικείται ή ελέγχεται από το κράτος το οποίο παρέχει την προστασία. Αυτού του είδους το άσυλο ενδιαφέρει κατά κύριο λόγο την παρούσα διπλωματική εργασία³. Το Διπλωματικό Άσυλο είναι η κατηγορία χορήγησης προστασίας εντός των προξενικών ή πρεσβευτικών αρχών μιας χώρας στο εξωτερικό. Είναι πολύ συχνό φαινόμενο να παρέχεται άσυλο εντός των πρεσβειών κρατών και υπάρχουν πολλές γνωστές υποθέσεις στις οποίες άνθρωποι έζησαν για μήνες ή χρόνια μέσα σε πρεσβείες διότι αν έβγαιναν από αυτές θα συλλαμβάνονταν, διότι διώκονταν.

Παραδείγματα μπορούν να είναι η υπόθεση Οτσαλάν, στην οποία θα γίνει αναφορά κατωτέρω ή η υπόθεση των Επτά εκ της Σιβηρίας (The Siberian Seven). Ο μεν πρώτος, το 1999 ζήτησε άσυλο εντός της Ελληνικής Πρεσβείας στην Κένυα, στο Ναϊρόμπι συγκεκριμένα, και επί την περίοδο ενός μήνα, διέμενε εκεί, ωστόσο να μπορέσει να φυγαδευτεί, με αποτυχία, διότι συνελήφθη στο αεροδρόμιο. Η δεύτερη υπόθεση αφορά μια οικογένεια Πεντηκοστιανών από την Σιβηρία, τους οποίους η Σοβιετική Ένωση απέτρεψε από το να βγουν από το έδαφος της Ένωσης. Επιθυμούσαν να μεταναστεύσουν, ώστε να ασκούν ελεύθερα τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Όμως αυτό το 1978, ήταν ανήκουστο για το σοβιετικό καθεστώς. Αναζήτησαν άσυλο στην Αμερικανική Πρεσβεία στη Μόσχα, στην οποία διέμειναν πέντε ολόκληρα χρόνια. Η δική τους κατάληξη δεν ήταν τόσο ατυχής όσο του Αμπντουλάχ Οτσαλάν. Αφού η Σοβιετική Ένωση έδωσε την συγκατάθεσή της, μπόρεσαν να ταξιδέψουν στο Ισραήλ, κι

³ Idem: παρά. 2, 3.

από εκεί στην Αμερική για να ξεκινήσουν μια νέα ζωή, όπου δεν θα διώκονταν για θρησκευτικούς λόγους⁴.

Το Διπλωματικό Άσυλο έχει μια μεγάλη συμβολικότητα, η οποία σχετίζεται με τον σεβασμό στην ασφάλεια των Πρεσβευτών, αρχή που πηγάζει επίσης από την αρχαιότητα. Η σύλληψη της ασφάλειας των μελών πρεσβευτικής ή προξενικής αποστολής ή η είσοδος, χωρίς άδεια από τον Πρέσβη, στον χώρο Πρεσβείας από τις Αρχές του κράτους στο οποίο είναι διαπιστευμένη η διπλωματική αποστολή, συνιστά παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου. Αυτό δεν απέτρεψε το γεγονός της παράβασης των διεθνών υποχρεώσεων της Ισπανίας, για παράδειγμα, στην υπόθεση του John William, διπλωμάτη της Ισπανίας την περίοδο των διαπραγματεύσεων της Συνθήκης της Βιέννης (1725). Οι ισπανικές αρχές παραβίασαν το άσυλο της πρεσβείας του Ηνωμένου Βασιλείου, στην οποία είχε ζητήσει προστασία ο John William και τον συνέλαβαν, το 1727, αφού είχε ήδη διαμείνει στην πρεσβεία για ένα χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους.

Αυτοί οι άνθρωποι, που αναφέρθηκαν ως παραδείγματα, δεν διώκονταν μόνο πολιτικά, αλλά ποινικά, γεγονός που δεν συνάδει με τον κλαστικό ιδεότυπο του πρόσφυγα, ούτε με τον ορισμό του σύμφωνα με την βασική διεθνή συνθήκη που ρυθμίζει το καθεστώς των προσφύγων, την Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, αφού η δίωξη, την οποία υφίσταται κανείς, για να μπορεί να αξιώσει την αναγνώρισή του ως πρόσφυγας θα πρέπει να είναι πολιτική δίωξη (persecution) κι όχι ποινική (prosecution). Αυτές είναι λεπτές γραμμές, όσο προφανή και ευνόητα κι αν φαίνονται τα πραγματικά στοιχεία κάθε υπόθεσης αρχικά.

Γ) Η δύσκολη αποστολή της αναγνώρισης του ατόμου ως πρόσφυγα

Η λεπτότητα της διάκρισης και, επομένως, η δυσκολία της αναγνώρισης κάποιου ως πρόσφυγα εντείνεται με την εμβάθυνση του Διεθνούς Δικαίου και προέρχεται από το γεγονός ότι κριτήριο για το αν ένα άτομο είναι διωκόμενο, με τον τρόπο που απαιτεί ο ορισμός του πρόσφυγα, σε διάφορα νομικώς δεσμευτικά κείμενα περιφερειακής φύσης, όπως η Ευρωπαϊκή Οδηγία για την αναγνώριση του καθεστώτος προστασίας (Οδηγία

⁴ *Wheaton College*, “Siberian Seven Collection, 1978-1989, College Archives & Special Collections”, διαθέσιμο: <https://archon.wheaton.edu/?p=collections/findingaid&id=118&q=&rootcontentid=8909>, (τελευταία επίσκεψη: 16-11-2016).

2011/95/EE), είναι το αν έχουν καταπατηθεί βασικά ανθρώπινα δικαιώματα του αιτούντος άσυλο. Επομένως το κράτος ιθαγένειας του αιτούντος δεν δύναται να αποτρέπει τον χαρακτηρισμό του πολίτη του ως πρόσφυγα από άλλο κράτος κατά το διεθνές δίκαιο, με την δικαιολογία ότι του ασκεί ποινική δίωξη. Η άρνηση δικαστικής επανόρθωσης⁵, η στέρηση της ελευθερίας κινήσεως ή η άσκηση φυσικής, σεξουαλικής ή ψυχολογικής βίας, η εκούσια άσκηση διακρίσεων, οι υπερβολικά σκληρές ποινές ή η απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση από κρατικά όργανα και αρχές είναι λόγοι για τους οποίους ένα άτομο θα μπορούσε να υποστηρίξει το αίτημά του για αναγνώριση του προσώπου του ως δικαιούχο προστασίας.

Συνοπτικά, λόγοι όπως η απειλή ή επιβολή της θανατικής ποινής (ή εκτέλεσης), η απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση (με ό,τι αυτή μπορεί να συμπεριλαμβάνει) ή η αδιακρίτως στοχευόμενη και γενικευμένη ασκούμενη βία από πολεμικές συγκρούσεις που βλάπτει ατομικά και προσωπικά αθώους πολίτες είναι σε θέση να ικανοποιήσουν τις προϋποθέσεις για να λάβουν προστασία από την Ευρωπαϊκή Ένωση εν προκειμένω⁶. Βεβαίως, το καθεστώς που χορηγείται σε τέτοιες ιδιαίτερες περιπτώσεις, οι οποίες χρήζουν μεν προστασίας, αλλά δεν μπορούν να ικανοποιήσουν το άρθρο 1 της Σύμβασης της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων (1951), ονομάζεται κατά τα Ευρωπαϊκά δεδομένα επικουρική προστασία και διαφέρει σε ελάχιστα σημεία από το καθεστώς ασύλου, κυρίως στην διάρκεια του παρεχόμενου καθεστώτος. Τέλος, το προηγμένο αίσθημα υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπνέει την Ευρωπαϊκή Ένωση οδήγησε στην καθιέρωση ενός τρίτου είδους προστασίας, δηλαδή την προσωρινή προστασία.

Αυτή είναι άλλη μια ιδιαιτερότητα του Ασύλου, ότι δηλαδή κάθε υπόθεση εξετάζεται μεμονωμένα και ως *unicum* περιστατικό. Η πρακτική και η καθημερινότητα στις Υπηρεσίες Ασύλου οδηγεί σε μια αδρή κατηγοριοποίηση των υποθέσεων αιτούντων ασύλου, αφού οι λόγοι δίωξης ή εν γένει υποβολής αίτησης ασύλου είναι παρόμοιοι, ιδίως όταν πρόκειται για άτομα που προέρχονται από μια συγκεκριμένη ταραγμένη γωνιά του κόσμου, όπου η κατάσταση είναι ιδιαίτερα έκρυθμη ώστε να ζητούν, οιονεί μαζικά,

⁵ K. Hailbronner, J. Gogolin, “Asylum, Territorial”, *op.cit.*, παρά. 19 επ.

⁶ *Idem*: παρά. 22 επ.

προστασία εκτός του κράτους τους. Το ορθό, όμως, είναι να κρίνεται η κάθε υπόθεση ως μοναδικό περιστατικό, χωρίς προκαταλήψεις, υποψίες ή προσδοκίες από τους αρμοδίους.

Δ) Το φάσμα του δικαιώματος στο άσυλο

Αν και αυτό που απασχολεί κατά κύριο λόγο αυτήν την εργασία είναι το δικαίωμα να αποκτήσει και να απολαύσει κανείς άσυλο, δεν μπορεί παρά να γίνει εκτενής αναφορά σε όλο το φάσμα του δικαιώματος του ασύλου. Ως φάσμα εννοούνται διάφορες εκφάνσεις του δικαιώματος ασύλου που έχουν δει το φως του κόσμου σε διεθνή νομικά κείμενα, από το περιοριστικό το seek (να αιτηθεί), το μετριοπαθές το receive/ to obtain (να λάβει/να αποκτήσει), ως το ευρύ το enjoy (να χαίρει). Υπάρχει μια σαφής διαφορά ανάμεσα στο δικαίωμα να αιτηθεί για άσυλο ένα άτομο και σε όλες τις άλλες εκφάνσεις του δικαιώματος στο άσυλο, διότι όλες οι άλλες προϋποθέτουν την έκδοση μιας θετικής απόφασης η οποία να αναγνωρίζει το καθεστώς ασύλου στο άτομο. Ο Grotious πάντως (και ο Suarez), αναγνώρισε ως δικαίωμα του ατόμου το δικαίωμα στο άσυλο, γεγονός που συνεπάγεται την αντίστοιχη υποχρέωση του κράτους να χορηγήσει άσυλο⁷.

Η πιο συντηρητική και παραδοσιακή άποψη, η οποία με οξύμωρο τρόπο έχει όχι μόνο επιβιώσει αλλά και επικρατήσει ως την σύγχρονη εποχή, σε ότι αφορά το περιεχόμενο του δικαιώματος του ασύλου είναι ότι πρόκειται για το δικαίωμα του εκάστοτε κράτους, να χορηγεί δηλαδή καθεστώς προστασίας σε αλλοδαπό εντός του εδάφους του, και τίποτα περισσότερο⁸. Το δικαίωμα του κράτους να παρέχει άσυλο σε άτομο εντός της επικράτειάς του πηγάζει από την αρχή της κρατικής κυριαρχίας κι για αυτό το λόγο το δικαίωμα στο άσυλο δεν ανήκει στο άτομο⁹. Επίσης κατά την συντηρητική άποψη, επίσης, το άτομο δεν είναι καν υποκείμενο του Διεθνούς Δικαίου¹⁰. Επομένως δεν μπορεί να εγείρει διεθνή δικαιώματα. Αυτή η συλλογιστική περιορίστηκε κυρίως μετά την

⁷ R. Boed, "The state of the right of asylum in international law", *Duke Journal of Comparative & International Law*, Vol. 5, No. 1, 1994, σελ. 8, M. R. Garcia-Mora, "International Law and Asylum as a Human Right", *Michigan Law Review*, Vol. 55, No. 4, Φεβρουάριος 1957, σελ. 618-620.

⁸ R. Boed, "The state of ...", *op.cit.*, σελ. 1, G. S. Gilbert, "Right of asylum: A change of direction", *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 32, Ιούλιος 1983, σελ. 634-635.

⁹ R. Boed, "The state of ...", *op.cit.*, σελ. 23, G. S. Gilbert, *op.cit.*, σελ. 635, 647. Ενδιαφέρουσα υπόθεση σχετικά με την ισχύ της κρατικής κυριαρχίας απέναντι σε διεθνείς υποχρεώσεις και δικαιώματα είναι η υπόθεση Van Duyn, στην οποία Ευρωπαϊά υπήκοος, η κυρία Van Duyn στερήθηκε του δικαιώματος να μετακινηθεί και να εγκατασταθεί (άρθρο 48, Συνθήκη της Ρώμης) από την Δανία στην Αγγλία λόγω επαγγελματικής ενασχόλησης της κυρίας με την Σαϊεντολογία.

¹⁰ M. R. Garcia-Mora, *op.cit.*, σελ. 618-620.

ανάπτυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων¹¹, αλλά ακόμη παραμένει ότι το κράτος είναι κυρίαρχο εντός του εδάφους του, το οποίο σημαίνει ότι διαθέτει αποκλειστική εξουσία επί των ατόμων που βρίσκονται στο εσωτερικό του, ανεξαρτήτως της ιθαγενείας τους. Επομένως, η έννοια η οποία αποδίδεται στο δικαίωμα στο άσυλο είναι απολύτως καθοριστική για την ενάσκησή του και το περιεχόμενό του.

Εδώ, θα ήταν χρήσιμο να δοθεί ένας ορισμός του ασύλου. Άσυλο θεωρείται ιστορικά ένας τόπος στον οποίο η καταδίωξη κάποιου τελειώνει. Είναι ένας τόπος στον οποίο του παρέχεται προστασία από τον διώκτη του¹². Εκεί ο άνθρωπος είναι πρόσφυγας, αφού προσφεύγει εκεί για την σωτηρία του ή την διατήρηση της αξιοπρέπειάς του. Συνεπώς, δεν θα πρέπει να του στερείται η δυνατότητα εισόδου στον χώρο όπου μπορεί να ζητήσει άσυλο. Επίσης, ένας πρόσφυγας δεν μπορεί να υποχρεωθεί να εγκαταλείψει το άσυλό του. Δεν μπορεί να εκδιωχθεί από αυτό ή να εκδοθεί σε όποιον ζητά την έκδοσή του. Κατά συνέπεια, το άσυλο είναι ένας χώρος ελευθερίας. Ενώ κατά τους αρχαίους χρόνους το άσυλο δινόταν εντός των θρησκευτικών ναών, κατά τη σύγχρονη εποχή, όταν γίνεται αναφορά στο άσυλο, εννοείται η προστασία που παρέχεται σε έναν αλλοδαπό εντός ενός κράτους διαφορετικό από το κράτος ιθαγενείας του ή μόνιμης διαμονής του, αν πρόκειται για ανιθαγενή, εν όψει της δίωξης ή της αποστέρησης των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων του ή οποιουδήποτε άλλου λόγου το προστατεύον κράτος θεωρεί αντάξιο αξίωσης του καθεστώτος ασύλου.

E) Προβληματική

Το ζήτημα του ασύλου, ως προς την νομική διάστασή του, δηλαδή τη ρύθμισή του από την πολιτεία, παραμένει πάντοτε επίκαιρο. Το βασικό ερώτημα αυτής της εργασίας είναι το πώς ρυθμίζεται το άσυλο στην σημερινή εποχή, ειδικά στην Ελλάδα, ενώ, παράλληλα, γίνεται μια εκτενής αναφορά στην διεθνή ρύθμιση για το άσυλο καθώς και σε συγκρίσεις νομικών συστημάτων διαφόρων χωρών, δειγματοληπτικά, ως προς την διαδικασία χορήγησης ασύλου. Ο σκοπός αυτής της εργασίας είναι να ρίξει περισσότερο φως στις

¹¹ G. S. Gilbert, *op.cit.*, σελ. 634-635. Η ισορροπία των θεωρητικών ρευμάτων που επικρατεί κάθε φορά στο Διεθνές Δίκαιο επηρεάζει και την αντίληψη για την θέση του ατόμου σε αυτό. Δηλαδή αφορά το αν είναι το άτομο υποκείμενο του Διεθνούς Δικαίου. Στην πιο πρόσφατη τάση τουλάχιστον περιφερειακά, στην Ευρώπη, είναι να θεωρείται υποκείμενο του Διεθνούς Δικαίου, αφού η ΕΣΔΑ του παρέχει τη δυνατότητα ατομικής προσφυγής.

¹² R. Boed, "The state of...", *op.cit.*, σελ. 2,3.

διαδικασίες χορήγησης ασύλου διεθνώς και κυρίως στην ελληνική πραγματικότητα, αλλά και να αναδείξει το είδος του δικαιώματος στο άσυλο, τί ακριβώς αυτό περιέχει και πώς ρυθμίζεται. Συγκεκριμένα, παρατηρώντας το σύνολο της διαδικασίας χορήγησης καθεστώτος ασύλου ή άλλων ειδών προστασίας που δύναται να προσφέρει ένα κράτος καθώς και τις διεθνείς ρυθμίσεις σε ότι αφορά την περίπτωση άρνησης ή αδυναμίας χορήγησης ασύλου, προκύπτει το ερώτημα του μέλλοντος και των δικαιωμάτων του αιτούντος άσυλο.

Το δικαίωμα στο άσυλο λοιπόν είναι ατομικό ή κρατικό: ανήκει δηλαδή στο άτομο ή στο κράτος; Σε ποιον βαθμό παίζει ρόλο η ευχέρεια του κράτους για την χορήγηση προστασίας; Υπάρχει χώρος για αυθαιρεσία στις σχετικές αποφάσεις του κράτους; Ποια είναι τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο και πώς αυτά μπορούν να γίνουν αντικείμενα υπεράσπισης; Επιπλέον, ποιο είναι το περιεχόμενό του δικαιώματος ασύλου; Ποια είναι η ειδοποιός διαφορά του δικαιώματος να αναζητήσει ένα άτομο άσυλο και του δικαιώματος να απολαύσει άσυλο; Ποια είναι η διαφορά του δικαιώματος να απολαύσει κανείς άσυλο και να αποκτήσει άσυλο; Ένα λοιπόν από τα ερωτήματα που διατρέχει την παρούσα εργασία είναι η ένταση μεταξύ των διατυπώσεων το seek asylum, το enjoy asylum και το obtain asylum που έχουν χρησιμοποιηθεί κατά τον ορισμό του δικαιώματος ασύλου σε περιφερειακά συστήματα ρύθμισης του ασύλου.

Ένα άλλο από τα κύρια ερωτήματα της παρούσας εργασίας είναι η φύση της αρχής της μη-επαναπρόωθησης και πώς αυτή συνυφαίνεται με το φαινόμενο του ασύλου. Μήπως το γεγονός της αποτυχίας της διεθνούς εμπέδωσης του ατομικού δικαιώματος στην χορήγηση του ασύλου, αντισταθμίζεται μέσω του άρθρου 33 της Σύμβασης της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων, το οποίο επιβάλλει μια αρνητική υποχρέωση στα κράτη, να μην εκθέτουν αλλοδαπούς σε κινδύνους οι οποίοι απειλούν την ζωή τους και τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματά τους. Επομένως, η αρχή της μη επαναπρόωθησης, όπως διατυπώνεται στο προαναφερθέν άρθρο 33 είναι ο τρόπος του Διεθνούς Δικαίου να εγγυηθεί εν τέλει την χορήγηση προστασίας στο νέο υποκείμενό του, δηλαδή το άτομο¹³; Γίνεται φανερό, λοιπόν, ότι το άσυλο, λόγω ιδιοσυγκρασίας του φαινομένου, απαιτεί την μελέτη διαφορετικών τομέων του δικαίου, όπως του δημοσίου διεθνούς δικαίου, του

¹³ K. Hailbronner, J. Gogolin, “Asylum, Territorial”, op.cit., παρά. 31-33.

ιδιωτικού διεθνούς δικαίου (από το οποίο εκπορεύεται η αρχή της μη επαναπροώθησης), του ευρωπαϊκού δικαίου (μιας και η εστίαση βρίσκεται στην Ελλάδα) καθώς και του εθνικού δικαίου. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι τα νομικά φίλτρα μέσα από τα οποία περνάει η ρύθμιση του ασύλου αλλάζουν κατά πολύ το αποτέλεσμα. Αυτά τα ερωτήματα απασχολούν την παρούσα εργασία.

Θα πρέπει, ωστόσο, να γίνει μια οριοθέτηση του θέματος της εν προκειμένω έρευνας. Συγκεκριμένα, θα ήταν ίσως δυνατόν να διακριθεί εντός του συνόλου των περιπτώσεων που εμπíπτουν στο φαινόμενο του ασύλου ή της μάλλον της διεθνούς προστασίας, ένα υποσύνολο, δηλαδή θα έπρεπε να προσδιορισθεί η έννοια του ασύλου *lato sensu* και η έννοια του ασύλου *stricto sensu*. Για να γίνει καλύτερα κατανοητή αυτή η διάκριση, θα πρέπει να εξηγηθεί ότι *lato sensu* το άσυλο είναι κάθε είδους προστασίας που παρέχεται εντός ενός κράτους σε κάποιον αλλοδαπό ή ανιθαγενή, ο οποίος είχε προηγούμενο σταθερό τόπο κατοικίας ένα διαφορετικό κράτος από το προαναφερθέν κράτος. Το άσυλο *stricto sensu* για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας αναφέρεται στο καθεστώς ασύλου που παρέχεται μόνο σε αιτούντες άσυλο που εμπíπτουν στον ορισμό της Σύμβασης της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων, δηλαδή, με αδρά λόγια, άνθρωποι αναγκασμένοι να μετακινηθούν λόγω δίωξης ή φόβο δίωξης από την πατρίδα τους. Αυτό ήδη ακούγεται αρκετά ευρύ.

Όμως, αν γίνει η σύγκριση ανάμεσα σε δυο πολύ γνωστές περιπτώσεις αιτούντων άσυλο, θα είναι αμέσως φανερό το ενδιαφέρον της παρούσας εργασίας. Τόσο ο Κούρδος ηγέτης του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν, Αμπντουλάχ Οτσαλάν, όσο και ο Edward Snowden, ικανότατος τεχνικός ηλεκτρονικών συστημάτων και μετέπειτα χάκερ αυτών, αιτήθηκαν άσυλο κάποια στιγμή της ζωής τους, για λόγους που θα αναλυθούν αμέσως μετά. Ενώ είναι σαφής η διαφορά στα πραγματικά στοιχεία των υποθέσεών τους, αυτό που τους ενώνει είναι ο φόβος της δίωξης, αν συνέχιζαν να ζουν ή αν επιστρέφονταν στην πατρίδα τους. Είναι ήδη φανερές οι λέξεις κλειδιά για αυτόν που μελετά το άσυλο: δηλαδή «φόβος», «δίωξη», «επιστραφούν», «πατρίδα».

Συγκεκριμένα, ο Αμπντουλάχ Οτσαλάν αναγκάστηκε να φύγει από την Τουρκία, όπου διωκόταν για πολιτικούς λόγους, αφού ήταν ιδρυτής του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν, το οποίο επιθυμούσε και πίεζε για την ανεξαρτησία του Κουρδιστάν από

την Τουρκία. Όταν οι ένοπλες συγκρούσεις που οργάνωσε ο Οτσαλάν, υποκινώντας μια επανάσταση των Κούρδων της Τουρκίας με συγκεκριμένες αριστερόστροφες ιδεολογικές βάσεις, χαρακτηρίστηκε τρομοκράτης και κίνδυνος για την Τουρκία. Μετά από περιπλανήσεις αφού καμία χώρα δεν τον δεχόταν, κατέληξε στην Κένυα, όπου ζήτησε άσυλο στην ελληνική πρεσβεία. Όσο για τον Edward Snowden, έχοντας στο επαγγελματικό παρελθόν του συνεργασία με τις μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ, έφερε στη δημοσιότητα στοιχεία που αποδείκνυαν ότι οι ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο παρακολουθούσαν κατά τρόπο μαζικό τηλεπικοινωνίες ατόμων αναλόγως των συμφερόντων τους. Η αποκάλυψη απορρήτων πληροφοριών και οι κατηγορίες, που ήρθαν μετά από αυτήν, ο Snowden αναγκάστηκε να ζητήσει άσυλο στο εξωτερικό, όπου προσωρινά τουλάχιστον του παρέχεται προστασία από τη Ρωσία και μπορεί να του παρασχεθεί, με τις παρούσες πολιτικές συνθήκες (2016) στην Βενεζουέλα, την Νικαράγουα, την Βολιβία και τον Ισημερινό.

Υπάρχει παράλληλα μια άλλη κατηγορία αιτούντων άσυλο, για παράδειγμα η περίπτωση του γνωστού χορευτή των ρωσικών μπαλέτων, Ρούντολφ Νουρέγιεφ¹⁴, ο οποίος δεν διωκόταν εξ αρχής, αλλά θεώρησε ότι το καθεστώς των Σοβιετικών καταπατούσε βασικά ανθρώπινα δικαιώματά του, όπως το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης και σε κάθε περίπτωση, εφόσον είχε δραπετεύσει και αιτηθεί άσυλο, υπήρχε απόλυτη πιθανότητα ότι θα διωκόταν αν επέστρεφε στην Σοβιετική Ένωση. Επομένως, ακόμα και σε αυτήν την τόσο ιδιότυπη περίπτωση υπάρχει το στοιχείο της δίωξης ή του βάσιμου φόβου αυτής. Η δίωξη και η μη επαναπροώθηση είναι οι δύο πόλοι του ασύλου, *stricto sensu*. Αυτό είναι το πλαίσιο του ενδιαφέροντος της παρούσας εργασίας.

Ωστόσο θα γίνει μια αναφορά σε περιπτώσεις που εμπίπτουν σε νέες κατηγορίες ενός *lato sensu* καθεστώτος ασύλου, όπως της περίπτωσης των περιβαλλοντικών προσφύγων, δηλαδή ατόμων οι οποίοι δεν βιώνουν δίωξη αλλά στερούνται της ικανοποίησης και της

¹⁴ *The Rudolf Nureyev Foundation*, “1961 – Rudolf Nureyev defects to the West, “I want to stay and to be free.”, Rudolf Nureyev at Le Bourget Airport”, διαθέσιμο στο: <https://www.nureyev.org/rudolf-nureyev-biography-defects-to-the-west-1961/> (τελευταία επίσκεψη: 18-11-2016), *UNHCR-The UN Refugee Agency*, “Nureyev, Rudolf Hametovich”, διαθέσιμο στο: <http://www.unhcr.org/about-us/promref/3e2589454/nureyev-rudolf-hametovich.html> (τελευταία επίσκεψη: 18-11-2016), *BBC*, “1961: Russian dancer in freedom dash”, διαθέσιμο στο: http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/june/17/newsid_4461000/4461353.stm (τελευταία επίσκεψη: 18-11-2016).

κάλυψης βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, λόγω μιας μεγάλης οικολογικής ή περιβαλλοντικής καταστροφής, από την οποία το κράτος ιθαγένειάς τους ή μόνιμης κατοικίας τους δεν μπορεί να ανταπεξέλθει, ώστε να τους προστατέψει το ίδιο. Δια της αρνητικής οδού, λοιπόν, αυτού του είδους οι περιπτώσεις δεν περιλαμβάνονται στο θέμα της παρούσας εργασίας, περισσότερο από την αναφορά τους στο ορισμό του πρόσφυγα *lato sensu*.

Z) Η υπόθεση εργασίας

Θεωρείται απαραίτητο να δηλωθεί ευθύς εξαρχής ότι στην παρούσα εργασία, παράλληλα με τον θεωρητικό προβληματισμό και έρευνα για το άσυλο, αναλύεται μια πλασματική υπόθεση εργασίας, βασισμένη σε πραγματικά περιστατικά, τα οποία έλαβαν χώρα στην Ελλάδα του 2016. Η εστίαση σε μια συγκεκριμένη υπόθεση εργασίας, με σκοπό την καλύτερη μελέτη των θεωρητικών διαστάσεων ενός νομικού ζητήματος, υποχρεώνει στην συγκεκριμενοποίηση των πραγματικών περιστατικών και των εφαρμοστέων νομικών ρυθμίσεων. Ενώ, λοιπόν, το παρόν πόνημα επιθυμεί να αποδείξει την ύπαρξη του δικαιώματος στο άσυλο με την έννοια της απόλαυσης και χορήγησης του ασύλου, παράλληλα θα έχει ως σημείο αναφοράς μια συγκεκριμένη υπόθεση εργασίας, βασισμένη σε πραγματικό περιστατικό της 15^{ης} Ιουλίου στην Ελλάδα.

Η αναφορά σε αυτό το γεγονός θα γίνεται ως το περιστατικό της Αλεξανδρούπολης, διότι στο αεροδρόμιο αυτής της πόλης της Βόρειας Ελλάδας, κοντά στα σύνορα με την Τουρκία, με ένα τουρκικό ελικόπτερο προσγειώθηκαν οχτώ Τούρκοι με την πρόθεση να αιτηθούν την χορήγηση καθεστώτος ασύλου στην Ελλάδα, διότι η εμπλοκή τους στο ολιγόωρο πραξικόπημα στην Κωνσταντινούπολη, την προηγούμενη μέρα, έθετε την σωματική τους ακεραιότητα ή και την ζωή τους σε κίνδυνο. Αυτή είναι μια ιδιαίζουσα περίπτωση αιτήσεως ασύλου, διότι λόγω της συγκυρίας και της εθνικότητας και των κατηγοριών που συνοδεύουν τα πρόσωπα, η θέση της Ελλάδας είναι ευάλωτη και η κατάσταση ακανθώδης. Οι πρόσφυγες τελούν υπό καθεστώς ειδικής προστασίας, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να εκδοθούν στο κράτος που αιτείται την έκδοση. Όμως, ένας αλλοδαπός, έστω και υπό καθεστώς προστασίας, μπορεί να απελαθεί από μια χώρα αν η παρουσία του εκεί αποτελεί κίνδυνο για την δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια. Ωστόσο, το κράτος, δεσμευμένο και σεβόμενο τις διεθνείς του υποχρεώσεις από την

Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων του 1951 και το συνημμένο σε αυτήν Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967, μπορεί να απελαθεί σε τρίτη μεν, ασφαλή όμως χώρα. Επομένως, δεν θα παραπεμφθεί στην χώρα καταγωγής, εφόσον σε αυτή υπάρχει σαφής κίνδυνος δίωξης κατά του αλλοδαπού, εκτός όμως αν έχει κατηγορηθεί για ένα σοβαρό έγκλημα¹⁵.

Μα γιατί, θα αναρωτιόταν κανείς, είναι τόσο σημαντικό το αν θα λάβει ένας αιτών άσυλο θετική απάντηση στο αίτημά του, ιδίως όταν η απόφαση αυτή θεμελιώνεται σε γερές νομικές βάσεις και δεν προκύπτει αυθαίρετα ή στηριζόμενη με στρεβλό τρόπο σε μια εξαίρεση; Η απάντηση είναι απλή. Στις σύγχρονες διεθνείς σχέσεις, που χαρακτηρίζονται από τη δυνατότητα διαφάνειας και πληροφόρησης, η χορήγηση ασύλου είναι μια έμμεση κρίση και συγκεκριμένα επίκριση στις πρακτικές του κράτους καταγωγής του αιτούντος, διότι αυτό οδήγησε τον αιτούντα στον ξεριζωμό και την άγρα ξένης προστασίας¹⁶. Το κράτος που χορηγεί το καθεστώς ασύλου φαίνεται να κατακρίνει το άλλο κράτος και ως τιμωρία ή παραδειγματισμό, παρέχει το ίδιο προστασία στους υπηκόους του άλλου κράτους. Αυτή η εικόνα, όταν περιλαμβάνει δύο ήδη εχθρικά μεταξύ τους κράτη, γίνεται ξαφνικά ιδιαίτερη και φορτισμένη με αρνητική ενέργεια. Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις, αν και βίωσαν διακυμάνσεις ανάμεσα στην φιλία και στην εχθρότητα, ακόμη και σε περιόδους πιο στενής συνεργασίας και αρμονικής γειτνίασης δεν απώλεσαν τα μελανά χρώματα. Μια αφορμή για αντιπαράθεση αρκεί σαν μια σπίθα σε δάσος, για να δημιουργηθεί σοβαρό περιφερειακό συμβάν.

Θα πρέπει να αποσαφηνιστεί επιπλέον ποια στοιχεία από το πραγματικό περιστατικό της Αλεξανδρούπολης δεν βρήκαν την θέση τους στην παρούσα υπόθεση εργασίας. Η έκδοση, την οποία απαίτησε η Τουρκία, δεν είναι μέρος της παρούσας εργασίας, περισσότερο από μια απαραίτητη αναφορά. Το φαινόμενο της εκδόσεως είναι ενδιαφέρον, περίπλοκο και παραπλήσιο σε μερικά σημεία του φαινομένου του ασύλου, αλλά ταυτόχρονα, σαφώς διακριτό. Επιπρόσθετα, το πραγματικό περιστατικό της Αλεξανδρούπολης ήταν ένα μάθημα διεθνούς δικαίου αυτούσιο, διότι εκτός από τις

¹⁵ T. Földesi, "The right to move and its Achilles heel, the right to asylum", *Connecticut Journal of International Law*, Vol. 8, 1992-1993, σελ 308.

¹⁶ B. Wierzbicki, "Political Asylum in International Law", *Revue Hellénique de Droit International*, 1985-1986, σελ 15-16.

προβληματικές της αιτήσεως ασύλου και της αιτήσεως εκδόσεως, προκαλούσε μια έντονη συζήτηση για τις παραβιάσεις του αεροπορικού δικαίου και του δικαίου του αέρος από την διαδρομή που ακολουθήθηκε μέχρι τον τρόπο προσγείωσης. Αυτά είναι εξαιρετικά ενδιαφέροντα θέματα έρευνας και είναι ήδη προφανές γιατί το συγκεκριμένο περιστατικό έγινε η αφορμή για ατέρμονες συζητήσεις περί του διεθνούς δικαίου, όμως ούτε αυτές οι πτυχές του θα αναλυθούν στην παρούσα εργασία. Με αυτές τις διευκρινήσεις, μπορεί να ξεκινήσει με το εισαγωγικό κεφάλαιο η παρούσα έρευνα.

Εισαγωγικό Κεφάλαιο - Το δικαίωμα του ασύλου στα πλαίσια του Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου

A) Το περιεχόμενο του δικαιώματος στο άσυλο

Το άσυλο είναι μια από τις αρχαιότερες και τις πιο οικουμενικές νομικές συλλήψεις και έννοιες¹⁷, αφού συναντάται από την αρχαιότητα και συγκεκριμένα την αρχαία Ελλάδα. Σημαίνει την προστασία του ατόμου από την δίωξη που απειλεί την ζωή του και την ευκαιρία του να έχει μια αξιοπρεπή μεταχείριση και αντιμετώπιση. Μέχρι και σήμερα, τα νομικά συστήματα του σύγχρονου κόσμου καταβάλλουν κόπο και σκέψη, ώστε να σεβαστούν το δικαίωμα στο άσυλο. Οι ακαδημαϊκοί κύκλοι προσπαθούν να προσδιορίσουν το τί ακριβώς νοείται ως δικαίωμα στο άσυλο, διότι ο τρόπος με τον οποίο αυτό ερμηνεύεται επηρεάζει άμεσα την έννοια της κρατικής κυριαρχίας. Αυτό συμβαίνει γιατί η βάση του δικαιώματος στο άσυλο είναι η παροχή προστασίας. Μάλιστα, θα μπορούσε κανείς να συνοψίσει το περιεχόμενο του καθεστώτος ασύλου στην άδεια του αλλοδαπού να εισέλθει στο κράτος, να παραμείνει νομίμως εντός της επικράτειάς του, να μην εκδιωχθεί, εκδοθεί ή απελαθεί για λόγους ήσσονος σημασίας ή για ό,τι έκανε πριν αναγκαστεί να αιτηθεί άσυλο¹⁸.

B) Σε ποιον ανήκει το δικαίωμα στο άσυλο;

Το ερώτημα που προκύπτει είναι αν η παροχή προστασίας είναι δικαίωμα του ατόμου ή αν η προστασία κείται στην διακριτική ευχέρεια του κράτους να την παρέχει. Οι απόψεις δίστανται και η κάθε μία είναι βασισμένη σε εξίσου γερά θεμέλια¹⁹. Αν θεωρηθεί δικαίωμα του ατόμου τότε δημιουργείται ένας μηχανισμός που αναγκάζει το κράτος να προβεί σε ενέργεια υπέρ του. Το δικαίωμα είναι συνδεδεμένο πάντα με μια υποχρέωση, όπως μια δράση με μια αντίδραση στις θετικές επιστήμες. Αν, ωστόσο θεωρηθεί ότι το μόνο περιεχόμενο της έννοιας του δικαιώματος στο άσυλο είναι το δικαίωμα να ζητήσει κανείς άσυλο, όχι δηλαδή να αποκτήσει αναγνωρισμένο καθεστώς

¹⁷ B. Wierzbicki, op.cit., σελ. 11, R. A. Edgar, "The right of Asylum", *The Law Student's Helper*, Vol. 19, 1911, σελ. 263.

¹⁸ B. Wierzbicki, op.cit., σελ. 12.

¹⁹ Idem: σελ. 13-14.

προστασίας αλλά απλώς να το αιτηθεί, τότε το δικαίωμα αναγιγνώσκεται σαφώς περιοριστικά. Αυτή η διχογνωμία παρατηρείται και στην ελληνική βιβλιογραφία, καθώς η πλειονότητα των συγγραφέων τάσσονται υπέρ της άποψης, πως το δικαίωμα του ασύλου ανήκει στο κράτος²⁰. Υπάρχει όμως και ένα ποσοστό με αποκλίνουσα άποψη, με την οποία συμφωνεί και η γράφουσα, πως δηλαδή, το δικαίωμα να απολαύσει ένας αλλοδαπός άσυλο είναι ένα εκ των δικαιωμάτων του ανθρώπου και άρα ανήκει στο άτομο²¹.

Όπως έχει παρατηρηθεί με εξαιρετική ευστοχία, το άσυλο στην σύγχρονη εποχή είναι ένα νομικό «παράδοξο»²². Η πλειονότητα θεωρεί ότι το κράτος είναι κάτοχος του δικαιώματος να χορηγεί άσυλο. Το άτομο λοιπόν, το οποίο χρειάζεται να ωφεληθεί από το άσυλο, διότι κινδυνεύει, δεν έχει δικαίωμα να το απαιτήσει. Αντίστοιχα το κράτος δεν έχει καμιά υποχρέωση να το χορηγήσει. Επιπρόσθετα, το άσυλο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως πολιτικό εργαλείο για την επίτευξη σκοπών και ικανοποίηση συμφερόντων στις εξωτερικές σχέσεις ενός κράτους με άλλα κράτη. Επίσης, εξαιτίας της ευαισθησίας του μηχανισμού των εξωτερικών σχέσεων, το άσυλο, ειδικότερα, το πολιτικό άσυλο, το οποίο συνδέεται με την έννοια της πολιτικής δίωξης, είναι ιδιαιτέρως ευάλωτο. Για αυτούς τους λόγους έχει υποστηριχθεί ότι θα έπρεπε να αναγνωριστεί νομικά στο άτομο τουλάχιστον ένα δικαίωμα κτήσης προσωρινού ασύλου²³.

Γ) Το δικαίωμα του ασύλου στο Διεθνές Συμβατικό και Εθιμικό Δίκαιο

Το δικαίωμα στο άσυλο προστατεύεται στο διεθνές δίκαιο (Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων). Δεν θα πρέπει να παραλειφθούν οι περιφερειακές νομικές δομές που ρυθμίζουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο την χορήγηση ασύλου, οι οποίες

²⁰ Α. Μάνεσης, *Συνταγματικά Δικαιώματα Α' Ατομικές Ελευθερίες*, 1982, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 124-125, Π. Ι. Παραράς, *Το Σύνταγμα 1975. Corpus I, ερμην. 1-50*, 1982, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 145 επ., Α. Μπρεδήμας, «Η αρχή του non-refoulement», *ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ*, 1990, σελ. 563 επ., Πουλαράκης Στ., «Τί θα συνέβαινε αν ο Σνόουντεν υπέβαλε αίτημα ασύλου σε ελληνικό αεροδρόμιο;», *Νομική Εφημερίδα CURIA.GR*, διαθέσιμο στο: <https://curia.gr/ti-tha-sinevaine-an-o-snoounten-ipevale-aitima-asilou-se-elliniko-aerodromio/> (τελευταία επίσκεψη: 5/1/2017).

²¹ Α. Λοβέρδος, «Η Συνταγματική κατοχύρωση του πολιτικού ασύλου. Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 5 του Συντάγματος του 1975», *ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ*, 1988, σελ. 38 επ., Δ. Θ. Τσάτσος, *Συνταγματικό Δίκαιο*, Τόμος Γ'- Θεμελιώδη Δικαιώματα, 1987, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 167, Πουλαράκης, *op.cit.*

²² M. R. Garcia-Mora, *op.cit.*, σελ. 618-620.

²³ *Idem.*

συναντώνται στην Ευρώπη, στην Αφρική ή στην Αμερική. Το δικαίωμα να αιτηθεί κάποιος αλλοδαπός και να απολαύσει το καθεστώς ασύλου αναγνωρίζεται τόσο στην Αμερικανική Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του 1969 και στον Αφρικανικό Χάρτη για τα Δικαιώματα των Ανθρώπων και των Λαών του 1981²⁴. Αν λοιπόν αντικείμενο εξέτασης ήταν μια περίπτωση αίτησης ασύλου στην Ολλανδία θα έπρεπε να εξεταστούν το διεθνές δίκαιο, το ευρωπαϊκό δίκαιο και το ολλανδικό δίκαιο. Εν συνεχεία, όπως αναπτύσσεται ένα γεωμετρικό σώμα κατά όμοιο τρόπο αναλύεται σε πλευρές και πτυχές ένα θεωρητικό ζήτημα. Με άλλα λόγια, το διεθνές δίκαιο αναπτύσσεται στο έθιμο, στο συμβατικό δίκαιο και στις υπόλοιπες πηγές του, όπως ορίζονται στο καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης²⁵.

Όσον αφορά την εθιμική θεμελίωση του δικαιώματος στο άσυλο, αυτή δεν είναι εύκολο να υποστηριχθεί. Στην υπόθεση της Κολομβίας κατά Περού²⁶, του 1950, γνωστή κι ως η υπόθεση του Ασύλου, το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, αποφάνθηκε ότι το διπλωματικό άσυλο, δηλαδή η απόφαση ενός κράτους να παραχωρήσει εντός της πρεσβείας του άσυλο, δεν συνιστούσε έθιμο, ούτε σε διεθνές επίπεδο, ούτε σε περιφερειακό²⁷. Έκρινε έτσι διότι η Κολομβία παρουσίασε προς υπεράσπιση των θέσεών της την πληθώρα συμβάσεων για το άσυλο, όμως το Δικαστήριο θεώρησε πως αυτή η πληθώρα αποδεικνύει μόνο ότι δεν υπάρχει συνέπεια στην πρακτική του Ασύλου.

²⁴ Ch. Beyani, *Protection of the Right to Seek and Obtain Asylum under the African Human Rights System*, Refugees and Human Rights Series, Vol 12, 2013, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden – Boston, σελ. 32, M. R. Garcia-Mora, *op.cit.*, σελ. 618-620, International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights of refugees*, διαθέσιμο στο: http://www.ijrcenter.org/refugee-law/#Non-refoulement_and_Countries_of_Transit (τελευταία επίσκεψη: 17-12-2016), σελ. 2/32.

²⁵ Καταστατικός Χάρτης του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, άρθρο 38 (1): *Το Δικαστήριο, που έργο του έχει να εκδικάζει, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, τις υποθέσεις που υποβάλλονται σε αυτό, θα εφαρμόζει:*

α. τις διεθνείς συμβάσεις, γενικές ή ειδικές, που θέτουν κανόνες οι οποίοι αναγνωρίζονται ρητά από τα αντίδικα κράτη,

β. το διεθνές εθιμικό δίκαιο, ως απόδειξη γενικής πρακτικής, που γίνεται δεκτή ως κανόνας δικαίου,

γ. τις γενικές αρχές του δικαίου που αναγνωρίζονται από τα πολιτισμένα έθνη,

δ. με την επιφύλαξη όσων προβλέπουν οι διατάξεις του άρθρου 59, τις δικαστικές αποφάσεις και τα διδάγματα των πιο αναγνωρισμένων δημοσιολόγων των διαφόρων εθνών, ως βοηθητικά μέσα για τον καθορισμό των κανόνων δικαίου.

²⁶ *Colombian-Peruvian Asylum Case*, Judgment of 20 November 1950, International Court of Justice.

²⁷ H. W. Briggs, “The Colombian-Peruvian asylum case and proof of customary international law”, *The American Journal of International Law*, Vol. 45, No.4, Οκτώβριος 1951, σελ. 728-731. Είναι ιδιαίτερος δύσκολο να απομονωθεί και αναγνωριστεί ένας εθιμικός κανόνας δικαίου διότι υπάρχουν κάποια στοιχεία του, όπως ο χρόνος που απαιτείται για την δημιουργία εθίμου, τα οποία διαφοροποιούνται ραγδαία αναλόγως τον τομέα του διεθνούς δικαίου στον οποίον αναφέρονται. Το δίκαιο του Διαστήματος δημιουργεί έθιμο εν μια νυκτί, ενώ το δίκαιο της Θάλασσας εμπεριέχει έθιμο αμνημονεύτων ετών.

Αυτή όμως είναι η κρίση μιας μεμονωμένης υπόθεσης. Πέραν τούτου, αυτή η απόφαση είναι σημαντική γιατί το Δικαστήριο προσέφερε ένα οδηγό εντοπισμού εθιμικών κανόνων, ο οποίος απευθύνεται στο διεθνές δίκαιο γενικά. Όσον αφορά το άσυλο, είναι μια απόφαση, η οποία ελήφθη στην ταραχώδη περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και αυτό είναι σημαντικό διότι τότε έπαιρνε σχήμα η απεικόνιση του δικαιώματος του ασύλου στο διεθνές δίκαιο μέσα από συνθήκες.

Την επόμενη χρονιά συντάχθηκε το κείμενο στη Συνθήκης της Γενεύης για το καθεστώς των προσφύγων, η οποία είναι η προσπάθεια ρύθμισης του φαινομένου των μαζικών προσφυγικών κυμάτων λόγω του πολέμου. Για να εντοπισθεί λοιπόν έθιμο, σύμφωνα με αυτήν την απόφαση²⁸, θα πρέπει να παρατηρηθεί γενικευμένη πρακτική, η οποία νοείται ως υποχρέωση από τα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου. Συνεπώς, για την ύπαρξη εθίμου απαιτείται μια υποχρέωση η οποία επιβάλλεται, όχι από κάποιον εγγράφως θεμελιωμένο κανόνα δικαίου, αλλά από μια αίσθηση ύπαρξης της υποχρέωσης, τόσο δυνατή ώστε δεν μπορεί να παραβλεφθεί. Αν και μόνο αν το δικαστήριο εντοπίσει, εν τοις πράγμασι, μια τέτοια νομική συμπεριφορά, δηλαδή πρακτική, η οποία θεωρείται ευρέως ως ένας κανόνας δικαίου, και επαναλαμβάνεται στον χρόνο με συνέπεια και συνέχεια, τότε την μεταχειρίζεται σαν κανόνα δικαίου και κρίνει την ορθή ή στρεβλή εφαρμογή της.

Από τις πρώτες επαφές με το Διεθνές Δίκαιο υποχρεώνει στην σύλληψη της έννοιας του *opinio juris* και την αντιδιαστολή του με την έννοια της διεθνούς πρακτικής. Όταν γίνεται προσπάθεια να χαρακτηριστεί μια νομική έννοια ως Έθιμο ή ως Γενική Αρχή του Διεθνούς Δικαίου, η αναλογία της *opinio juris* και διεθνούς πρακτικής είναι καθοριστική. Όσο περισσότερη νομική πεποίθηση υπάρχει, τόσο περισσότερο μια έννοια χαρακτηρίζεται ως Γενική Αρχή του Δικαίου. Αντίστοιχα, όσο περισσότερο γίνεται πρακτικά κάτι, τόσο περισσότερο αυτό αποκτά εθιμική υπόσταση. Είναι ενδιαφέρον ότι η γενική *opinio juris* όσον αφορά το άσυλο είναι ότι δεν υπάρχει υποχρέωση του κράτους να χορηγεί άσυλο. Άρα οπωσδήποτε δεν μπορεί να ικανοποιηθεί ο όρος για τον χαρακτηρισμό ως Γενική Αρχή του Διεθνούς Δικαίου. Είναι κάπως πιο ιδιαίτερη η περίπτωση της διεθνούς πρακτικής.

²⁸ Όπως είναι γνωστό από το άρθρο 38 του Καταστατικού Χάρτη του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, η νομολογία και τα διδάγματα επιφανών ακαδημαϊκών νομικών αποτελούν δευτερεύουσες ή επικουρικές πηγές του διεθνούς δικαίου.

Κάποια Συντάγματα περιλαμβάνουν στον κορμό τους ένα δικαίωμα στο άσυλο που ανήκει στο άτομο. Η Γερμανία, οι ΗΠΑ, η Τσεχία, η Ιταλία έχουν συμπεριλάβει στο Σύνταγμά τους ένα ατομικό δικαίωμα στο άσυλο. Το άρθρο 16 του Θεμελιώδους Νόμου της Γερμανίας (το αντίστοιχο Συνταγματικής ιδιότητας κείμενο) έχει αποτελέσει το καταφύγιο χιλιάδων αιτούντων πολιτικό άσυλο στην Γερμανία²⁹. Αν και όπως υποστηρίζεται³⁰, δεν προέβησαν σε αυτήν τη συνταγματική ρύθμιση λόγω της πεποίθησης ότι υπάρχει αντίστοιχη νομική υποχρέωση, η πράξη η ίδια έχει βαρύτητα. Δεν πρόκειται για γενικευμένη πρακτική, αλλά για ιδιαίτερες μεμονωμένες περιπτώσεις που αναγνωρίζουν στο άτομο το δικαίωμα που αναγνώριζε ο Grotius και ήθελε να αναγνωρίσει πρώτη η Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Στην περίπτωση των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων στην χορήγηση ασύλου τίθενται κάποιοι περιορισμοί. Για παράδειγμα³¹, όσον αφορά την γερμανική συνταγματική πρόβλεψη, αυτή αναιρείται σε περίπτωση εισόδου στην Γερμανία από τρίτη ασφαλή χώρα. Σημειωτέον πρέπει να είναι ότι ασφαλείς χώρες θεωρούνται αυτοδικαίως τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το γερμανικό νομικό σύστημα, ασφαλής λογίζεται η χώρα που έχει ασπαστεί τις διεθνείς συνθήκες για τους Πρόσφυγες, συγκεκριμένα την Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων και το συνοδευτικό της Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης. Επιπλέον ασφαλής είναι η χώρα που συμπεριλαμβάνεται στα συμβαλλόμενα μέλη της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και εκείνη της οποίας η εσωτερική νομοθεσία επιβάλλει την απαγόρευση των βασανιστηρίων και των υπέρμετρα σκληρών ποινών, της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης καθώς και τον σεβασμό του δικαιώματος στη ζωή. Εφόσον αυτά τα κριτήρια διακρίνουν τις τρίτες ασφαλείς χώρες, κατά τον ίδιο τρόπο κρίνονται οι ασφαλείς τρίτες χώρες για την εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης.

1) Το δικαίωμα του ασύλου και η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948

²⁹ M. W. Devine, "International Developments: German and EC Asylum Law", *Georgetown Immigration Law Journal*, Vol 6, 1992, σελ. 873-875.

³⁰ R. Boed, "The state of ...", *op.cit.*, σελ. 15, 16.

³¹ W. F. Daniel, "International Decisions", Judith Hippler Bello (eds), *The American Journal of International Law*, Vol. 91, 1997, σελ. 355 -356.

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναφέρει ρητά, στο άρθρο 14, το δικαίωμα του ανθρώπου να αναζητά και να απολαμβάνει άσυλο σε άλλες χώρες, εξαιτίας δίωξης που υφίσταται στην πατρίδα του. Εν τω συνόλω, ως νομικό κείμενο η Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δεν είναι δεσμευτική, όπως θα ήταν μια συνθήκη. Η Σύμβαση της Γενεύης για τους Πρόσφυγες του 1951 και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 για παράδειγμα είναι καθαρά συμβατικά δεσμευτικά κείμενα. Επίσης, σε πολλά νομικά κείμενα επαναλαμβάνονται και διασφαλίζονται το δικαίωμα στο να ζητήσει κάποιος άσυλο, η σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της δίωξης και η αρχή της μη επαναπροώθησης³².

Είναι βεβαίως αναμενόμενο να μην μπορεί να ετοιμαστεί και να συνηφθεί μια διεθνής σύμβαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κάτι τέτοιο θα έπρεπε να το προετοιμάσει η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και θα ήταν αδύνατο διότι δεν έχει τέτοια εξουσία, ούτε νομιμοποίηση ώστε να μπορεί να παράξει ένα καθολικά δεσμευτικό κείμενο ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όμως, τα Ηνωμένα Έθνη, με πρωτοπόρους τους κατά καιρούς γενικούς γραμματείς του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών έχουν βρει άλλους τρόπους για να επιβάλλουν νομικές αρχές και συμπεριφορές μέσω ηπίου δικαίου (soft law) και ειδικότερα μέσω της παραγωγής guidelines, αρχών δηλαδή τις οποίες ενστερνίζονται με μεγάλη ελευθερία τα κράτη διότι δεν φαντάζουν επιβλητικές ή ξένες. Έτσι, με ήπια μέθοδο κατευθυντήριες γραμμές δικαίου, που γεννήθηκε στο διεθνές επίπεδο, ενσωματώνονται στα κράτη.

Έχει υποστηριχθεί, λοιπόν, ότι οι διακηρύξεις και ιδίως η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δύναται να γίνουν αντιληπτές ως γενικές γραμμές ή γενικότερο πλαίσιο εντός του οποίου μπορούν να νομοθετήσουν τα κράτη, διότι η ίδια η γλώσσα που χρησιμοποιούν είναι τέτοιου είδους ώστε να δίνει ελευθερία κινήσεων στα κράτη. Για παράδειγμα, η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν επιβάλλει στα κράτη να εγγραφούν την χορήγηση του καθεστώτος ασύλου, αλλά απλώς υπογραμμίζει το δικαίωμα του ατόμου να κατοχυρώσει την θέση του ως πρόσφυγα, ή να αναγνωριστεί ως τέτοιος. Παθητικά και έμμεσα θεμελιώνεται το δικαίωμα του ατόμου,

³² Th. Gammeltoft- Hansen, H. Gammeltoft – Hansen, “The Right to Seek – Revisited. On the UN Human Rights Declaration Article 14 and Access to Asylum Procedures in the EU”, *European Journal of Migration and Law*, Vol. 10, No. 4, 2008, σελ. 441.

το οποίο σαφώς φέρει την άλλη του πλευρά, αυτήν της υποχρέωσης του κράτους βεβαίως, όμως το βάρος δεν τοποθετείται στην υποχρέωση αλλά μάλλον στο δικαίωμα, δημιουργώντας ένα ήπιο και θετικό δίκαιο³³.

Το βέβαιο είναι ότι οι αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών έχουν μια ηθική και πολιτική βαρύτητα και ενώ μια συμπεριφορά κράτους η οποία αντιβαίνει στο περιεχόμενο και στον σκοπό τους δεν συνιστά παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου, αφού οι αποφάσεις και οι διακηρύξεις αυτές δεν αποτελούν πηγές του, αυτή η συμπεριφορά θα το φέρει στη θέση του κρινόμενου και του αντιπαθούς. Αυτό δεν είναι καλό νέο για τις διεθνείς σχέσεις και την εξωτερική πολιτική του εν λόγω κράτους³⁴.

Η Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων του 1951 συνοδευόμενη από το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης είναι κάποιες από τις ακρογωνιαίες λίθους του Δικαίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Δεδομένου ότι τα Ανθρώπινα Δικαιώματα θεωρούνται *erga omnes* και πολλά από αυτά βασίζονται σε κανόνες του *jus cogens*, προκύπτει ότι το δίκαιο για τους Πρόσφυγες έχει μια εθιμική ισχύ³⁵. Το περιεχόμενο αυτών των νομικών κειμένων είναι κατά κάποιο τρόπο περιορισμένο γιατί το πεδίο εφαρμογής τους δεν περιλαμβάνει την θεμελίωση του δικαιώματος στο άσυλο. Αντιθέτως οι προβλέψεις τους αναφέρονται στα κριτήρια για την αναγνώριση κάποιου ως αιτούντος άσυλο και τα δικαιώματά του από την στιγμή την οποία αναγνωρίζεται ως τέτοιος³⁶.

Εν τοις πράγμασι, στην καθημερινότητα, το διεθνές κείμενο που ρυθμίζει το προσφυγικό ζήτημα είναι η Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων³⁷, η οποία

³³ E. L. Papantonio, "The right to Asylum and the Indochinese Refugee", *The Fordham International Law Forum*, Vol. 2, 1978, σελ. 61-62.

³⁴ B. Wierzbicki, *op.cit.*, σελ. 13-14.

³⁵ M.-T. Gil-Bazo, *Refugee status, subsidiary protection and the right to be granted asylum under EC law*, Research Paper No. 136, Νοέμβριος 2006, UNHCR, σελ. 29.

³⁶ E. L. Papantonio, *op.cit.*, σελ. 63-65.

³⁷ Υπάρχει μια πλειάδα διεθνών κειμένων τα οποία αφορούν τους Πρόσφυγες και το καθεστώς τους διεθνώς και περιφερειακά. Το παρόν πόνημα επικεντρώνεται στην Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, την Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων, το Ευρωπαϊκό δίκαιο και μια σωρεία άλλων νομοθετημάτων, αλλά σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε να γίνει αναφορά σε κάθε κείμενο ξεχωριστά. Ένας εκτενής κατάλογος των συμβάσεων, οδηγιών και κειμένων για τους Πρόσφυγες παρατίθεται στο άρθρο του International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, *op.cit.*, σελ. 3/32.

δημιουργήθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ακριβώς γιατί μετά από πολέμους οι προσφυγικές ροές ασκούν τέτοια πίεση ώστε χωρίς ρύθμιση, η κατάσταση βγαίνει εκτός ορίων. Επίσης, ο κίνδυνος κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν πολύς, όμως η ανθρωπότητα απέτυχε να προστατεύσει αθώους που ζητούσαν άσυλο. Η χαρακτηριστική περίπτωση του St. Louis επαληθεύει την άποψη αυτή³⁸. Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το St. Louis μετέφερε Εβραίους από την Ευρώπη στις ΗΠΑ για να ζητήσουν άσυλο. Οι ΗΠΑ αρνήθηκαν να δεχτούν τις αιτήσεις ασύλου και έτσι το St Louis επέστρεψε πίσω. Σε 4 μήνες όλοι οι επιβάτες του έπεσαν θύματα των Ναζί.

Η Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, όπως έχει ήδη αναφερθεί, προβλέπει στο Άρθρο 14 ότι κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα να αναζητά και να απολαμβάνει άσυλο από δίωξη εναντίον του σε τρίτες χώρες³⁹. Αν και η εν λόγω Οικουμενική Διακήρυξη δεν έχει τη θέση μιας διεθνούς σύμβασης, η δεσμευτικότητά της προκύπτει από την εθιμική ισχύ της⁴⁰. Πρόκειται για το πρώτο και σημαντικότερο δείγμα καταγραφής των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το οποίο συντάχθηκε ώστε να μην επαναληφθούν στο μέλλον οι θηριωδίες των δύο Παγκοσμίων Πολέμων. Μέσα σε αυτόν τον ακρογωνιαίο λίθο του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμπεριλαμβάνεται και το δικαίωμα του ανθρώπου να απολαμβάνει το άσυλο. Βεβαίως, ευρέως αποδεκτό είναι ότι το εν λόγω άρθρο αναγνωρίζει το δικαίωμα του ατόμου να αναζητήσει άσυλο.

2) Το «ατομικό» δικαίωμα στο άσυλο

Τί γίνεται όμως με το δικαίωμα να του εγγυηθεί άσυλο ένα κράτος; Ο Roman Boed έχει ξεχωρίσει τον σχολιασμό του καθηγητή Lauterpacht ο οποίος τονίζει ότι το Άρθρο 14 αναφέρεται στο δικαίωμα του κράτους να εγγυηθεί άσυλο και να παραβλέψει απαιτήσεις άλλων κρατών για έκδοση πολιτών τους⁴¹. Καταλήγει σε αυτήν την παρατήρηση γιατί η διατύπωση του Άρθρου 14, με μια πρώτη ανάγνωση φαίνεται να αναγνωρίζει το δικαίωμα στο άτομο να απολαύσει άσυλο. Όμως, δεν ορίζεται ποιος έχει την υποχρέωση

³⁸ M. S. Cianciarulo, *Terrorism and Asylum Seekers: Why the Real ID Act is a false promise*, Paper 42, 2006, Villanova University School of Law, σελ. 104 επ.

³⁹ G. S. Goodwin-Gill, "The right to seek Asylum: Interception at sea and the Principle of Non-Refoulement", *International Journal of Refugee Law*, Vol. 23, No. 3, 2011, σελ. 444.

⁴⁰ R. Boed, "The state of...", *op.cit.*, σελ. 6, G. S. Gilbert, *op.cit.*, σελ. 633-634.

⁴¹ R. Boed, "The state of...", *op.cit.*, σελ. 4, 9.

να παραχωρήσει άσυλο. Ο μόνος που θα μπορούσε να το κάνει αυτό είναι το Κράτος. Αυτό σημαίνει ότι κατά μια άποψη, το Άσυλο είναι ένα δικαίωμα του κράτους, του οποίου οι θετικές συνέπειες αφορούν έναν αλλοδαπό. Αυτό επιβεβαιώνεται από την Διακήρυξη για το Εδαφικό Άσυλο, η οποία υιοθετήθηκε το 1967 και στο πρώτο της άρθρο δηλώνει ότι η απόφαση ενός κράτους να ασκήσει το δικαίωμα που του εγγυάται η αρχή της εδαφικής του κυριαρχίας και να χορηγήσει άσυλο σε κάποιον αλλοδαπό πρέπει να είναι αντικείμενο σεβασμού με τρόπο απόλυτο και καθολικό⁴². Ο σεβασμός της εδαφικής κυριαρχίας ενός κράτους επιβάλλει να γίνει σεβαστή και η μέθοδος με την οποία παραχωρείται καθεστώς ασύλου⁴³. Οι λόγοι με βάση τους οποίους ένα κράτος επιλέγει να χορηγήσει άσυλο είναι και πρέπει να είναι καθορισμένοι από το ίδιο.

Αυτό το ερώτημα δείχνει να επανέρχεται στην ακαδημαϊκή σκέψη. Είναι το δικαίωμα στο άσυλο ενσωματωμένο στο άτομο ή αποδίδεται μόνο στο κράτος; Το δικαίωμα είναι πάντα ζεύγος με μια υποχρέωση. Αν επομένως καταλήξει κάποιος ότι το κράτος έχει μια υποχρέωση να παρέχει άσυλο σε έναν αιτούντα, τότε υπάρχει δικαίωμα του αιτούντος στο άσυλο⁴⁴. Επίσης, η καθεαυτή διατύπωση του Άρθρου 14 δεν φανερώνει ποιος εγγυάται το δικαίωμα του ατόμου να αναζητά και να απολαμβάνει το άσυλο. Επειδή δεν το ορίζει αυτό, είναι μετέωρο το ερώτημα του τελικού σταδίου. Δεν υπάρχει δηλαδή ένα διεθνές όργανο το οποίο να ρυθμίζει ή να εκδικάζει υποθέσεις ασύλου. Βεβαίως, η Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δεν είναι ένα κείμενο δεσμευτικό, ως σύμβαση. Επομένως το άτομο θα χρειαζόταν ουσιώδη και δημιουργική νομική υποστήριξη για να στηρίξει προσωπικό επιχείρημα πάνω στο δικαίωμα που προσφέρει η Οικουμενική Διακήρυξη.

Στις διαπραγματεύσεις για τα προσχέδια της Οικουμενικής Διακήρυξης φαίνεται ότι θεωρείτο εκ των ων ουκ άνευ πως υπήρχε όντως δικαίωμα του ατόμου να του παρασχεθεί άσυλο. Συγκεκριμένα, η προσθήκη της φράσης «να απολαμβάνει άσυλο»

⁴² 2312 (XXII) Declaration on Territorial Asylum, Resolution adopted by the UN General Assembly, 14 Δεκεμβρίου 1967, B. Wierzbicki, op.cit., σελ. 14.

⁴³ R. Boed, "The state of...", op.cit., σελ. 4, 5. Στην σελίδα 5 του αναφερόμενου έργου χαρακτηριστικά αναφέρονται περιπτώσεις διεθνών καθεστώτων που επιβεβαιώνουν την άποψη ότι αναγνωρίζεται δικαίωμα στο κράτος να χορηγεί άσυλο κατά την κρίση του.

⁴⁴ G. S. Gilbert, op.cit., σελ. 633.

εφοδιάζει το άτομο με μια διέξοδο⁴⁵. Εφόσον όμως η Διακήρυξη είναι μια πολιτική κίνηση, μόνο μέσω της απόδειξης της εθιμικής της ισχύος θα υπήρχε όντως αυτή η διέξοδος ή μέσω του σαφούς προσδιορισμού του φορέα της διεξόδου. Δηλαδή αναρωτιέται κανείς ποιος είναι υποχρεωμένος να παρέχει άσυλο.

Τελικά το Άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ξεκαθάρισε το νομικό τοπίο ή έσπειρε τροφή για σκέψη; Η ίδια η δημιουργία αυτού του κειμένου απαίτησε πολλή σκέψη και διαπραγμάτευση. Στο προαναφερθέν άρθρο έχει προσαφθεί ότι δεν υιοθετεί κάποιο ριζοσπαστικό ή πρωτοποριακό δικαίωμα⁴⁶. Θα ήταν πραγματικά ανατρεπτικό αν υιοθετείτο η πρώτη πρόχειρη διατύπωση του άρθρου «the right to seek and to be granted [...] asylum», γιατί τότε θα ετίθετο απευθείας το άτομο ως υποκείμενο της φράσης to be granted. Άρα το άτομο θα είχε δικαίωμα να του χορηγηθεί άσυλο, με άλλα λόγια να λάβει μια καταφατική απάντηση στο αίτημά του για προστασία. Φαίνεται ότι αυτή ήταν η αρχική πρόθεση των συντακτών της Διακήρυξης, όμως η πολιτική ήρθε να μετριάσει το ρηξικέλευθο αυτής της πρώτης διατύπωσης.

Ένας κόσμος στον οποίο το άσυλο θα χορηγείτο αυτοδικαίως, θα ήταν ένας καθόλα αναταραγμένος κόσμος από την τρομερή και μαζική σε πολλές φορές μετακίνηση ατόμων που με μια πενιχρή αιτιολογία θα αποκτούσαν καθεστώς πρόσφυγα, ένα καθεστώς ιδιαίτερα ισχυρό, σχεδόν όμοιο με το καθεστώς ιθαγενούς πολίτη ενός κράτους⁴⁷. Συγκεκριμένα πολλά υποσχόμενα κράτη θα δέχονταν την πλειονότητα των προσφύγων και θα υποχρεούνταν να τους δεχτούν, χωρίς να μπορούν να ρυθμίσουν την ροή. Η ισορροπία στο διεθνές σύστημα θα διαταρασσόταν. Από την άλλη πλευρά, θα προστατεύονταν άνθρωποι που ζουν χωρίς να είναι άνθρωποι, αφού δεν τους αναγνωρίζονται τα βασικά τους δικαιώματα. Αυτοί που χρειάζονταν προστασία θα την είχαν χωρίς να πρέπει να περάσουν την ψυχολογική βία της προσπάθειας και της αναμονής για μια απόκριση στην κλήση σε βοήθεια. Στο όνομα της ισορροπίας, παρόλα αυτά, επικράτησε η διατύπωση που άφηγε μετέωρο το ερώτημα της κτήσης του δικαιώματος του ασύλου, αφού ο χρόνος δεν ήταν ώριμος. Οι διαπραγματεύσεις ήταν

⁴⁵ Th. Gammeltoft- Hansen, H. Gammeltoft – Hansen, op.cit., σελ. 442-447.

⁴⁶ R. Boed, “The state of...”, op.cit., σελ. 9, 10.

⁴⁷ L. Ferracioli, “The appeal and danger of a new refugee convention”, *Social Theory & Practice*, Vol. 40, No. 1, Ιανουάριος 2014, σελ. 130 επ.

πολλές, μακροχρόνιες και ιδιαίτερα λεπτομερείς⁴⁸. Εν τέλει, ο αμφίσημος χαρακτήρας της διατύπωσης αφήνει κάποιους ακαδημαϊκούς να υποστηρίζουν ότι δεν υφίσταται δικαίωμα του ατόμου στην χορήγηση του ασύλου αλλά μόνο στην ελευθερία της αναζήτησης και αίτησης προστασίας⁴⁹. Όμως στην καρδιά του άρθρου 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το ρήμα «to be granted» δεν κρύβεται καλά πίσω από την φράση «to enjoy», διότι ακόμα η απόλαυση και η χορήγηση είναι στενά συνδεδεμένες έννοιες.

Δ) Οι επόμενες γενιές συνθηκών από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948

Η κρατική κυριαρχία επέβαλε αμέσως μετά την Οικουμενική Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, να γίνει μια διορθωτική ή διευκρινιστική διεθνής συνθήκη για το καθεστώς των Προσφύγων η οποία, πράγματι, συνήφθηκε στην Γενεύη το 1951 και είναι η κύρια πηγή του διεθνούς δικαίου των προσφύγων. Ωστόσο δεν κινείται στο ίδιο μήκος κύματος με την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου, υπό την έννοια ότι δεν αναγνωρίζει δικαίωμα του ατόμου να απολαμβάνει ή να αποκτά άσυλο. Δεν το αποκλείει ως νομική επιλογή άλλων κειμένων, πράγμα που έγινε σε μετέπειτα χρόνο, στον Αφρικανικό Χάρτη των Δικαιωμάτων και στην Αμερικανική Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Παρ' όλα αυτά, είναι γεγονός ότι το νομικά διεθνώς δεσμευτικό κείμενο για το καθεστώς των προσφύγων δεν προστατεύει το δικαίωμα να απολαύσει κανείς το άσυλο.

Είναι όμως ιδιαίτερο ότι η διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για το Εδαφικό Άσυλο παραπέμπει στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ορίζοντας ότι το δικαίωμα για το άσυλο όπως προβλέπεται στην Οικουμενική Διακήρυξη δεν είναι μια πράξη εχθρότητας, μόνο και μόνο επειδή εμμέσως θεωρείται ότι το κράτος από το οποίο προέρχεται ένας αιτών άσυλο είναι ανίκανο ή απρόθυμο να σεβαστεί τα ανθρώπινα δικαιώματα, με αποτέλεσμα να επιθυμεί να φύγει κάποιος από εκεί ή να αδυνατεί να μείνει πίσω⁵⁰. Η κρίση για το κράτος στο οποίο διεξήχθη η δίωξη δεν είναι

⁴⁸ Th. Gammeltoft- Hansen, H. Gammeltoft – Hansen, op.cit., σελ. 443, 444.

⁴⁹ R. Boed, “The state of...”, op.cit., σελ. 10.

⁵⁰ A. de Zayas, “Human Rights and Refugees”, *Nordic Journal of International Law*, 61/62, 1994, σελ. 254-255.

μέρος του συστήματος χορήγησης του καθεστώτος ασύλου. Η προστασία του ατόμου και η προσφορά μιας ευκαιρίας αξιοπρεπούς διαβίωσης είναι ο στόχος του ασύλου.

Ο Αφρικανικός Χάρτης των Δικαιωμάτων των Ανθρώπων και των Λαών, αν και έχει συνηφθεί πολύ πρόσφατα, το 1981, αναγνωρίζει το δικαίωμα σε ένα άτομο να αποκτήσει άσυλο. Είναι εξαιρετικής σημασίας η επιλογή της λέξης *obtain asylum* στο άρθρο 12⁵¹, γιατί ευθέως προσδιορίζει ότι το άτομο δικαιούται να του παρασχεθεί καθεστώς ασύλου. Το ίδιο ορίζει και η Αμερικανική Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αυτές οι περιπτώσεις όμως αποτελούν την εξαίρεση με αποτέλεσμα, όπως σωστά έχει παρατηρηθεί, να πρέπει κανείς να είναι σε κράτος της Αφρικανικής Ένωσης για να γίνει υποχρεωτικά δεκτός στα σύνορα ως αιτών άσυλο⁵². Κανένα διεθνές, ούτε κάποιο ευρωπαϊκό όργανο έχει αναγνωρίσει ρητώς το δικαίωμα να χορηγείται άσυλο⁵³, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα ακόμα παράδοξο στο διεθνές δίκαιο, δηλαδή να έχει κατοχυρωθεί το δικαίωμα του ατόμου να φύγει από το κράτος στο οποίο εκδιώκεται αλλά να μην υπάρχει το δικαίωμα και άρα η δυνατότητα σίγουρης εισόδου σε άλλο κράτος προς αναζήτηση ασύλου.

Ε) Περιορισμοί στην άσκηση του δικαιώματος στο άσυλο

Υπάρχουν κάποια δικαιώματα δορυφόροι στο δικαίωμα στο άσυλο, δηλαδή δικαιώματα που αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για την ύπαρξη του. Το δικαίωμα να αιτηθεί κανείς άσυλο συνεπάγεται το δικαίωμα πρόσβασης στις επίσημες κρατικές διαδικασίες χορήγησης προστασίας. Αυτό το ζητούμενο της πρόσβασης είναι ένα στοιχείο το οποίο περιορίζεται αυθαίρετα στην καλύτερη περίπτωση και παραβιάζεται στην χειρότερη. Όπως θα εντόπιζε κανείς ότι πολλοί ακαδημαϊκοί, ορθώς, υπογραμμίζουν ότι ο περιορισμός στην κυκλοφορία και την μετακίνηση εντός γεωγραφικών περιοχών περιορίζουν το δικαίωμα της πρόσβασης στο σύστημα ασύλου στο κράτος από το οποίο επιθυμεί να αιτηθεί και να απολαύσει άσυλο το άτομο. Η τάση των κρατών είναι να τοποθετούν στρατηγικά επίπεδα που καθυστερούν ή διωλίζουν την πρόσβαση και την δυνατότητα των ατόμων να αιτηθούν την χορήγηση ασύλου. Ο ακαδημαϊκός Roman

⁵¹ Ch. Beyani, *op.cit.*, σελ. 42.

⁵² R. Boed, "A Journey to Asylum - What refugees face in an uneven world", *Human Rights*, 26, 1995, σελ. 27.

⁵³ M.-T. Gil-Bazo, *op.cit.*, σελ. 7.

Boed επισημαίνει την διαπίστωση του Ian Martin, πρώην προέδρου της Διεθνούς Αμνηστίας, ότι δηλαδή η ανθρωπιά έρχεται σε δεύτερη μοίρα όταν τα συμφέροντα των κρατών αντιτίθενται στην ύπαρξή της⁵⁴. Άρα, αυτό που παρατηρείται είναι ότι τα κράτη επιθυμούν να μην καταπατούν διεθνείς τους υποχρεώσεις, από τις οποίες θεμελιώδης υποχρέωση είναι ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά να εφευρίσκουν τρόπους να παρακάμπτουν νομότυπα τις αυξημένες απαιτήσεις ώστε να μην συρρικνώνονται τα συμφέροντά τους.

Όπως έχει αναφερθεί, ο κεντρικός στόχος της παρούσας εργασίας είναι να φέρει στο φως το δικαίωμα να απολαύσει ένας αλλοδαπός άσυλο. Μολαταύτα, υπάρχουν μελανά σημεία ακόμα και στον σεβασμό του δικαιώματος να αναζητήσει κάποιο άτομο άσυλο. Για παράδειγμα, ενώ η αρχή της μη επαναπροώθησης, που θεμελιώνεται στο άρθρο 33 της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων και η οποία θα αναλυθεί εκτενέστερα στο Β' Μέρος της εργασίας, μπορεί να μην ομοιάζει παρά με έναν τρόπο να ανακατευθυνθεί η αναζήτηση ασύλου, με αποτέλεσμα να καθυστερεί η άσκηση του δικαιώματος τούτου, υπάρχουν τρόποι, μέσω των οποίων, προτού ακόμα αξιοποιηθεί η αρχή του non refoulement, το άτομο στερείται την δυνατότητα να αναζητήσει άσυλο. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι η απόθεση πλοίων πίσω στην Ανοιχτή Θάλασσα⁵⁵.

Όπως έχει υποστηριχθεί, τα κράτη προβαίνουν στον έλεγχο και περιορισμό της ελεύθερης πρόσβασης εντός των συνόρων τους εντός του πλαισίου ελευθερίας που τους εγγυάται η αρχή της κρατικής κυριαρχίας⁵⁶. Κανένα κράτος δεν αφήνει ανοιχτά τα σύνορά του. Επομένως εν τοις πράγμασι, το άτομο δεν έχει άμεση πρόσβαση στο δικαίωμά του στο άσυλο. Η άσκηση του δικαιώματός του φιλτράρεται από την επιθυμία του κάθε κράτους. Επίσης, υπογραμμίζεται ότι τα κράτη δεν θεωρούν ότι τους αφορά ο,τιδήποτε γίνεται εκτός των συνόρων τους, γιατί δεν είναι αρμοδιότητά τους⁵⁷. Βεβαίως τέτοιες ενέργειες πρέπει να καταδικάζονται ως ευθείες παραβάσεις της διεθνούς

⁵⁴ R. Boed, "The state of...", op.cit., σελ. 1.

⁵⁵ Ανάλογη είναι η περίπτωση των προσφύγων από την Αϊτή οι οποίοι προσπαθούσαν να μεταφερθούν εκ της θάλασσας στις ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ απαγόρευαν την διέλευση των προσφύγων, στερώντας τους έτσι το δικαίωμα αναζήτησης ασύλου. Ch. Beyani, op.cit., σελ. 44.

⁵⁶ G. S. Gilbert, op.cit., σελ. 647, E. L. Papantonio, op.cit., σελ. 60-61, R. Boed, "A Journey to...", op.cit., σελ. 27.

⁵⁷ G. Clayton, "Chapter 9: The Right to have Rights: the European Convention on Human Rights and the Procedural Rights of Asylum Seekers", στο: Ademola Abass and Francesca Ippolito (eds), *Regional Approaches to the Protection of Asylum Seekers: An International Legal Perspective*, 2016, σελ. 191 επ.

υποχρέωσης που γεννά η Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των προσφύγων, στο άρθρο 31 το οποίο ορίζει ότι δεν θα πρέπει η παράνομη είσοδος να επηρεάζει αρνητικά το αίτημα για άσυλο⁵⁸. Εξάλλου οι αυστηρές πολιτικές των κλειστών συνόρων δεν συμβαδίζουν με τους στόχους των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, όπως φάνηκε κι από τον λόγο του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών στην αυστριακή Βουλή, τον Απρίλιο του 2016⁵⁹.

Την αυτή υποχρέωση κατοχυρώνει και η African Union Convention governing the specific aspects of refugee problems in Africa, άρθρο II. Παρόλα αυτά, συνήθως τα κράτη ορίσουν έτσι τον έλεγχο στα σύνορά τους, ώστε να παρακάμπτουν νομότυπα την Σύμβαση της Γενεύης⁶⁰ και να μειώσουν τις περιπτώσεις στις οποίες υποχρεώνονται να ενεργήσουν με κάποιον τρόπο και, στην συγκεκριμένη περίπτωση, να προσφέρουν την προστασία τους⁶¹. Στην ουσία λειτουργούν αποτρεπτικά με σκοπό να μην ενεργοποιείται η εφαρμογή της Σύμβασης κι άρα να μην δημιουργείται υποχρέωση για το κράτος να δεχτεί ανθρώπους που αιτούνται άσυλο. Αυτό το καταφέρνουν με την πρόφαση πως αυτά τα μέτρα ελέγχου και αποκλεισμού της εισόδου λαμβάνονται μόνο για την πρόληψη της παράνομης μετανάστευσης.

1) Το δικαίωμα μετακίνησης και εισόδου σε ξένο κράτος

Παρά τις νομικές υποχρεώσεις των κρατών να μην παρακωλύουν την άσκηση του δικαιώματος αναζήτησης ασύλου, το συμπέρασμα παραμένει ίδιο: το δικαίωμα στην αναζήτηση ασύλου περιορίζεται μέσω της θέσης μέτρων ελέγχου και με τις ρυθμίσεις με

⁵⁸ International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, op.cit., σελ. 18/32.

⁵⁹ Herbert Vytiska, “Ban Ki-moon attacks Austria’s “restrictive” asylum policies”, μεταφρασμένο από: Samuel Morgan, *EurActiv*, 28 Απριλίου 2016, διαθέσιμο στο: <http://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/ban-ki-moon-attacks-austrias-restrictive-asylum-policies/> (τελευταία επίσκεψη: 5/12/2016).

⁶⁰ L. Ferracioli, op.cit., σελ. 139 επ., T. Földesi, op.cit., σελ. 312. Είναι αρκετά συχνό το φαινόμενο να γίνεται παραδοχή στην διεθνή βιβλιογραφία ότι τα κράτη δρουν παρά τις διεθνείς τους υποχρεώσεις, ούτως ώστε να μην βρεθούν προ των ευθυνών τους και αναγκαστούν να δεχτούν αιτούντες άσυλο. Στην τελευταία βιβλιογραφική αναφορά, το δίλημμα του κράτους μεταξύ της συμμόρφωσης με τις διεθνείς του υποχρεώσεις και την ρεαλιστική προσέγγιση της ανάλυσης κόστους και οφέλους αναγνωρίζεται, όμως αυτή είναι μια κρατοκεντρική οπτική, ενώ η σύγχρονη τάση του Διεθνούς Δικαίου είναι ατομοκεντρική. Χωρίς να είναι λανθασμένη οπτική, το παρόν πόνημα προτιμά την προβολή των αναγκών του ατόμου ως κύρια μέριμνα του Διεθνούς Δικαίου.

⁶¹ L. Butterly, “A Discussion of the European Court of Human Rights “Absolutist Approach” to Article 3 in Relation to Refugees’ Protection from Refoulement”, *United Kingdom Law Student Review*, Vol. 2, No. 1, Ιανουάριος 2014, σελ. 65-67.

σκοπό την απαγόρευση εισόδου αλλοδαπών στην επικράτεια του εκάστοτε κράτους. Μάλιστα, στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής⁶² και στο Ηνωμένο Βασίλειο η είσοδος στην χώρα χωρίς τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα ή με πλαστά έγγραφα θεωρείται έγκλημα, με τις ανάλογες βαριές συνέπειες και το στίγμα που χαρακτηρίζει τους εγκληματίες⁶³. Παρομοίως, στην πρόσφατη (2001) υπόθεση του κέντρου κράτησης Τάμπα, σε ένα νησί της Αυστραλίας, οι κριτές είπαν ότι η εξουσία ενός κράτους να καθορίζει ποιοι θα περνούν τα σύνορά του είναι συνυφασμένη με την κυριαρχία του. Άρα αυτό το δικαίωμα δεν μπορεί να το στερηθεί⁶⁴.

Επιπλέον η Αυστραλία προχώρησε στην υλοποίηση μιας καμπάνιας η οποία θα απέτρεπε αιτούντες άσυλο να πλησιάσουν την Αυστραλία με πλοίο. Ρητώς όποιος πλησίαζε παράνομα με πλοiάριο τις αυστραλιανές ακτές δεν θα μπορούσε να υποβάλλει το αίτημα ασύλου του. Αυτή η μέθοδος αναγκάζει κυνηγημένους ανθρώπους, όπως θα φανταζόταν κανείς τους bona fide αιτούντες άσυλο, οι οποίοι είναι σε τέτοια δύσκολη και έκτακτη ανάγκη ώστε να προτιμήσουν ένα πλοίο για να φτάσουν στην Αυστραλία από τις γειτονικές περιοχές, να αναλάβουν ένα κόστος και μια προετοιμασία για το ταξίδι ελπίζοντας την σωτηρία τους. Θα έπρεπε δηλαδή κάποιος ο οποίος διώκεται και απειλείται η ζωή του να εκδώσει επίσημα στο όνομά του ένα αεροπορικό εισιτήριο, να είναι κάτοχος βίζας για την Αυστραλία και να πετάξει ώστε να καταθέσει το αίτημά του. Αυτό είναι ένα μη ρεαλιστικό πλάνο, που ονοματίστηκε από την αυστραλιανή κυβέρνηση Operation Sovereign Borders (Επιχείρηση κυριαρχικά σύνορα)⁶⁵. Αποτέλεσμα αυτού του σχεδίου πολιτικής ήταν το περιστατικό του Ναουρού, στο οποίο (σχεδόν απομονωμένο νησί της Ωκεανίας) συγκεντρώθηκαν όλοι οι αιτούντες άσυλο που προσπαθούσαν να έχουν μια ευκαιρία στην Αυστραλία μέσω της θαλάσσιας οδού⁶⁶.

⁶² Μια εξαιρετική και συνοπτική παρουσίαση των προβλημάτων του αμερικανικού συστήματος χορήγησης ασύλου, τα οποία οδηγούν στον περιορισμό της άσκησης του δικαιώματος της αναζήτησης ασύλου, είναι η ομιλία του Michael H. Rosner, όπως έχει εκδοθεί στο *In Defense of the Alien*, Vol. 5, 1982, σελ. 95-97, με τον τίτλο "Asylum Adjudication Process".

⁶³ A. Shuman and C. Bohmer, "The Stigmatized Vernacular: Political Asylum and the Politics of Visibility/Recognition", *Journal of Folklore Research*, Vol. 49, No. 2, 2012, σελ. 204.

⁶⁴ R. LaForgia, M. Flynn, "Australia's Pacific solution to asylum seekers", *LAWASIA Journal*, 2002, σελ. 36.

⁶⁵ S. Dechent, "Operation Sovereign Borders – The very real risk of refoulement of refugees", *Alternative Law Journal*, Vol 39, No. 2, 2014, σελ. 110.

⁶⁶ Idem: σελ. 112-114.

Επομένως, οι σύγχρονες πρακτικές τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο αντιτίθενται στην άσκηση του δικαιώματος αίτησης ασύλου⁶⁷.

Άλλος τρόπος που καταλήγει για ίδια αποτελέσματα με την τεχνική των κλειστών συνόρων για το άσυλο είναι η ύπαρξη μιας μέσης γραμμής ή γκρίζας ζώνης, στην οποία το κράτος ασκεί μειωμένες αρμοδιότητες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η υπόθεση *Spanish Public Prosecutor (Ministerio Fiscal) v. Federación Andalucía Acoge, SOS Racismo del Estado Español, Asociación pro derechos de la infancia-Prodein, Asociación coordinadora de barrios*⁶⁸, όπου ένας αρμόδιος υπάλληλος της αστυνομίας είχε διατάξει την απομάκρυνση αιτούντων άσυλο από μια περιοχή, η οποία βρισκόταν ανάμεσα σε δύο οριοθετικές γραμμές, από τις οποίες, η μία μόνο θεωρείτο εξωτερικό σύνορο για την Ισπανία. Επομένως ανάμεσά των δύο γραμμών δημιουργείται μια περιοχή η οποία δεν θεωρείται Ισπανικό έδαφος, με συνέπεια να μην εφαρμόζεται το δίκαιο των αλλοδαπών της Ισπανίας και άρα, οι αλλοδαποί δεν απολαμβάνουν κανενός είδους προστασία, αλλά παράλληλα, αρμόδιοι υπάλληλοι μπορούν να προβούν σε ποικίλες διοικητικές πράξεις, όπως για παράδειγμα η απομάκρυνση ατόμων, εκτός της νομοθεσίας για την προστασία των αλλοδαπών και, εν προκειμένω, αιτούντων άσυλο. Αν υπάρχουν τέτοιου είδους συνθήκες στα σύνορα κρατών, τότε εκεί δημιουργείται ένας ακόμα μηχανισμός απομάκρυνσης αλλοδαπών, έστω κι αν αυτοί είναι αιτούντες άσυλο, ο οποίος ακροβατεί μεταξύ νομιμότητας κατά το εσωτερικό δίκαιο και του χαρακτηρισμού ως άδικης πράξης κατά το διεθνές δίκαιο.

Η Ευρώπη είναι κλειστή με ελέγχους που εφαρμόζονται πριν καν ένα άτομο που επιθυμεί να μετακινηθεί πλησιάσει το κράτος μέλος της επιλογής του. Αποκλείεται λοιπόν από τις διαδικασίες χορήγησης ασύλου. Αυτό ισχύει και για την Ευρωπαϊκή Ένωση⁶⁹. Άρα, ευκόλως παρατηρείται μια άμεση σύνδεση του δικαιώματος μετακίνησης (the right to move) και του δικαιώματος αναζήτησης ασύλου⁷⁰. Έχει μάλιστα υποστηριχθεί ότι το δικαίωμα αναζήτησης ασύλου είναι μια παραλλαγή του δικαιώματος μετακίνησης και η

⁶⁷ Th. Gammeltoft- Hansen, H. Gammeltoft – Hansen, op.cit., σελ. 439, 440.

⁶⁸ *Spanish Public Prosecutor (Ministerio Fiscal) v. Federación Andalucía Acoge, SOS Racismo del Estado Español, Asociación pro derechos de la infancia-Prodein, Asociación coordinadora de barrios*, Provincial Court of Melilla, Resolution of 7 April 2015, Appeal No. 437/2014.

⁶⁹ Th. Gammeltoft- Hansen, H. Gammeltoft – Hansen, op.cit., σελ. 448-458.

⁷⁰ T. Földesi, op.cit., σελ. 290- 291.

ειδοποιός διαφορά μεταξύ των δύο αυτών είναι ότι το δικαίωμα μετακίνησης εσωκλείει ένα δικαίωμα επιστροφής, δηλαδή το άτομο μπορεί να φύγει, να ταξιδέψει και να επιστρέψει ελεύθερα και αυτό είναι δικαίωμά του, το οποίο πηγάζει από την ανθρώπινη φύση του ατόμου.

2) Το δικαίωμα μετακίνησης και εξόδου από το οικείο κράτος

Αντιθέτως, το δικαίωμα αναζήτησης ασύλου εσωκλείει το γεγονός της ανικανότητας επιστροφής. Επομένως στερηση της άσκησης του δικαιώματος αναζήτησης και απόλαυσης του καθεστώτος πρόσφυγα δεν αποτελούν μόνο τα μέτρα αποτροπής της εισόδου σε ένα κράτος αλλά και τα μέτρα κατά της φυγής από το κράτος, δηλαδή η απαγόρευση της εξόδου. Δυστυχώς, το δικαίωμα στο άσυλο, όπου η ρύθμιση αυτού συναντάται, δεν συνοδεύεται από ρυθμίσεις και υποχρεώσεις για την αλληλεπίδραση των δικαιωμάτων της ελεύθερης μετακίνησης και της αναζήτησης ασύλου. Υπάρχει βεβαίως η Διακήρυξη για το Εδαφικό Άσυλο του 1967, η οποία τονίζει ότι δεν θα πρέπει να απαγορεύεται η είσοδος στα σύνορα σε αιτούντες άσυλο⁷¹.

Όμως, όπως είναι γνωστό, οι Διακηρύξεις των Ηνωμένων Εθνών δεν έχουν δεσμευτική ισχύ νομικά, παρά μόνο δημιουργούν μια αίσθηση πολιτικής και ηθικής ευθύνης για συμμόρφωση. Σε αυτό το πλαίσιο έχει υποστηριχθεί ότι ο πραγματικός σεβασμός αυτών των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να αποδειχθεί μόνο αν επιτραπεί στους αιτούντες άσυλο που φτάνουν στα σύνορα μιας χώρας να επιλέξουν να καταθέσουν αίτηση ασύλου, εφόσον έφτασαν στην επιθυμητή τους χώρα, να συνεχίσουν ελεύθερα το ταξίδι τους προς άλλη χώρα ή να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, αν αυτό κρίνουν ορθό. Όμως ένας τέτοιος κόσμος θα ήταν η εξέλιξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον βαθμό στον οποίο “no differentiation would be made between its own citizens and non – citizen refugees on a human rights basis⁷²”. Όπως έχει ήδη αναλυθεί όμως, κανένα κράτος δεν θα αναλάμβανε τα αντίστοιχα έξοδα αυτών των επιλογών.

⁷¹ B. Wierzbicki, op.cit., σελ. 17-18.

⁷² T. Földesi, op.cit., σελ. 307. Εδώ γίνεται αναφορά για το όραμα κατά το οποίο οι πολίτες του κράτους και οι αιτούντες άσυλο ή πρόσφυγες θα είχαν ακριβώς τα ίδια δικαιώματα, ενώ παράλληλα τα σύνορα θα ήταν εντελώς διαπερατά σε μετακινήσεις τόσο ημεδαπών όσο και αλλοδαπών, επί της βάσεως του απόλυτου σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ελεύθερης μετακίνησης και της αναζήτησης ασύλου.

3) Η πρόσβαση στις διαδικασίες αιτήσεως και χορήγησης ασύλου

Εκτός όμως από τον αποκλεισμό πριν τα σύνορα, ακόμη κι αν ένας αιτών άσυλο βρεθεί στο εσωτερικό του κράτους κι άρα υπό την δικαιοδοσία του κράτους και μπορεί να ασκήσει δυννητικά το δικαίωμά του να αιτηθεί την παροχή προστασίας, αυτό δεν είναι σίγουρο ότι θα γίνει. Η Ευρώπη έχει κατηγορηθεί για εσκεμμένη περιπλοκότητα στις διαδικασίες χορήγησης ασύλου με αυστηρές διορίες και αυξημένες απαιτήσεις με σκοπό την υπεκφυγή από την χορήγηση ασύλου⁷³. Η Ευρωπαϊκή Ένωση στην προσπάθεια να ενοποιήσει το σύστημα ασύλου και να εξαλείψει συστημικές και διαδικαστικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, μάλλον κατέληξε στο αντίθετο αποτέλεσμα με την επιβολή εκ των άνω, δηλαδή στην διάσπαση μιας διαδικασίας σε πολλαπλά επίπεδα.

Αυτό δυσκολεύει όποιον βρίσκεται εκτός της διοικητικής κουλτούρας των μελών κρατών. Ένα καλό παράδειγμα που αναφέρεται συχνά σε αυτήν την κριτική είναι η υπόθεση *Hilal v. UK*⁷⁴. Αν και τα πραγματικά περιστατικά στην παρούσα υπόθεση είναι δείγμα υπερβολικών παρεξηγήσεων, το συμπέρασμα είναι ότι η διαδικασία για την έγκριση ασύλου, κυρίως όταν η κουλτούρα δεν είναι κοινή ανάμεσα στον αιτούντα και το σύστημα, μπορεί να αποδειχθεί εξαιρετικά περίπλοκη και άδικη, κυρίως όταν υποβόσκει και το στοιχείο της καχυποψίας. Τα ίδια στοιχεία κακοδιοίκησης εντοπίζονται και στα πραγματικά περιστατικά της *MSS v. Belgium and Greece*. Όμως η Ευρώπη διαπνέεται ακόμα από κάποιες βασικές αρχές του δικαίου, όπως για παράδειγμα ότι οι αποφάσεις των δικαστών έχουν διάφορους βαθμούς και μπορούν να εφεσιβάλλονται, ότι τα άτομα στα οποία αφορούν οι αποφάσεις θα έπρεπε να έχουν το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και το δικαίωμα να προσβάλλουν μια απόφαση, ως τον βαθμό στον οποίο τελεσιδικεί το σύστημα δικαιοσύνης.

Αυτό δεν ισχύει παντού. Κάποια κράτη κείτονται πολύ πιο κοντά στην ρεαλιστική πολιτική ιδεολογία, με αποτέλεσμα να θεωρούν ότι κάποιες αποφάσεις, κυρίως όσες αφορούν αλλοδαπούς, είναι καθαρή συνέπεια της αρχής της κρατικής κυριαρχίας, επειδή αυτοί δεν έχουν πλήρη δικαιώματα, όπως οι πολίτες του εν λόγω κράτους. Επομένως, δεν μπορούν να εφεσιβληθούν, διότι είναι αποτελέσματα της άσκησης της κρατικής

⁷³ G. Clayton, *op.cit.*, σελ. 195 επ.

⁷⁴ *Idem*: σελ. 199 επ.

κυριαρχίας. Ένα τέτοιο κράτος είναι η Αυστραλία. Στέρηση του δικαιώματος της άσκησης της κρατικής κυριαρχίας θεωρείται ακόμη και η έφεση των αποφάσεων απέλασης ή έκδοσης, όπως προκύπτει από την νομοθεσία Tampa⁷⁵. Η κριτική που έχει ασκηθεί σε αυτού του είδους την πολιτική και νομική συμπεριφορά είναι, βεβαίως, το αν και κατά πόσο είναι νομικά σωστό να προβαίνει η Αυστραλία ή το οποιοδήποτε κράτος σε νομοθεσία η οποία μέλει να εφαρμοστεί και εκτός των συνόρων του εν λόγω κράτους.

Δεν φαίνεται σύμφωνη με το διεθνές δίκαιο η νομοθεσία, όπως η νομοθεσία Tampa, η οποία ορίζει ότι αιτούντες άσυλο οι οποίοι κατευθύνονται στην Αυστραλία θα απομακρύνονται είτε έχουν εισέλθει στην αιγιαλίτιδα ζώνη είτε βρίσκονται ακόμα στα διεθνή ύδατα⁷⁶. Όμως, ένα δυνατό και συγκεκριμένα το δυνατότερο κράτος μιας ολόκληρης περιοχής, περιστοιχισμένο από αδύναμα κράτη, έχει εκ των πραγμάτων την ισχύ να εφαρμόσει οποιαδήποτε νομοθεσία προωθεί τα συμφέροντά του, είτε εντός είτε εκτός των συνόρων του. Μπορεί μάλιστα να εμποδίσει την άσκηση όχι μόνο του δικαιώματος να απολαύσει κανείς άσυλο, το οποίο ούτως ή άλλως δεν είναι ευρέως αποδεκτό, αλλά και του δικαιώματος να αναζητήσει άσυλο, το οποίο είναι θεμελιωμένο και παρόν σε όλες τις μεγάλες συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε περιφερειακό επίπεδο και στην διεθνή σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων. Η Αυστραλία εμποδίζει την άσκηση αυτού του δικαιώματος ανακηρύσσοντας την διαδρομή που ακολουθούν οι περισσότεροι αιτούντες άσυλο της Ωκεανίας ως μια διαδρομή την οποία όποιος ακολουθήσει χάνει το δικαίωμα να υποβάλλει αίτηση ασύλου στην Αυστραλία⁷⁷.

Εφόσον έχουν παρουσιαστεί τα κύρια ενδιαφέροντα ζητήματα ως προς το δικαίωμα στο άσυλο, στο Α' Μέρος αυτής της διπλωματικής εργασίας θα παρουσιαστούν τα επιμέρους συστατικά μέρη για τον ορισμό του πρόσφυγα και οι διαδικασίες χορήγησης καθεστώτος ασύλου γενικά αλλά και διεθνούς προστασίας με έμφαση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα. Θα παρουσιαστούν όλα τα στοιχεία που πρέπει να ικανοποιεί ο αιτών άσυλο και την στενωπό μέσα από την οποία πρέπει να περάσει προκειμένου να αποδείξει ότι είναι άξιος της παροχής προστασίας.

⁷⁵ R. LaForgia, M. Flynn, op.cit., σελ. 38-39.

⁷⁶ Idem, σελ. 39.

⁷⁷ Idem, σελ. 40-41.

Α' Μέρος - Η υποβολή και η εξέταση αιτήσεως ασύλου

Αφού έγινε ήδη μια εκτενής αναφορά στο δικαίωμα του ασύλου στο εισαγωγικό κεφάλαιο, στο Α' Μέρος της διπλωματικής εργασίας θα παρουσιαστεί όλος ο κορμός της διαδικασίας υποβολής και εξέτασης μιας αίτησης ασύλου, έχοντας ως οδηγό τον ορισμό του πρόσφυγα. Με άλλα λόγια, πρώτα σχολιαστεί το ποιος μπορεί και πώς μπορεί κάποιος να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας ή ως δικαιούχος προστασίας. Έπειτα θα εξετασθεί το γεγονός ή ο πιθανός κίνδυνος της δίωξης ως προϋπόθεση χορήγησης καθεστώτος ασύλου και όσα λοιπά σημεία επηρεάζουν την κρίση μιας αιτήσεως ασύλου. Τέλος, θα παρουσιαστούν τόσο το καθεστώς ασύλου στην Ελλάδα, όσο και τα καθεστώτα προστασίας που δίνονται ελλείψει του στοιχείου της δίωξης μεν, εν όψει παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δε, μέσω των προβλέψεων του Ελληνικού Δικαίου, όπως αυτό ενσωματώνει την Ευρωπαϊκή νομοθεσία και συγκεκριμένα την κοινή ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – Οι δικαιούμενοι καθεστώτος ασύλου

A) Ο ορισμός του Πρόσφυγα βάσει της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων

Ιστορικά, το πρώτο κείμενο διεθνούς εμβέλειας που ασχολείται με το δικαίωμα στο άσυλο, παραδόξως, δεν συμπεριλαμβάνει τον ορισμό του πρόσφυγα. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου του 1948 δεν περιλαμβάνει ορισμό του πρόσφυγα, όμως, μεριμνά ώστε να προβλέψει ποτέ ένα άτομο δεν έχει το δικαίωμα στο άσυλο και, κατά συνέπεια, δεν μπορεί να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας. Τις ίδιες προβλέψεις διατηρούν τόσο η Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων του 1951 όσο και το συμπληρωματικό της Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967. Αν κάποιος διώκεται για κοινά εγκλήματα, επομένως διώκεται για παρανομίες και μη πολιτικά εγκλήματα, ή έχει διαπράξει εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή έχει προβεί σε πράξεις αντίθετες με το πνεύμα των Ηνωμένων Εθνών, τότε δεν ικανοποιεί τα κριτήρια για να χαρακτηριστεί πρόσφυγας. Αυτός θα μπορούσε

να χαρακτηριστεί ένας αρνητικός ορισμός του ποιος μπορεί να χαρακτηριστεί ως πρόσφυγας.

Ως προς την θετική πλευρά του ορισμού, η Σύμβαση της Γενεύης ορίζει ότι πρόσφυγας μπορεί να αναγνωρισθεί όποιος έχει εκδιωχθεί και φοβάται για την σωματική ακεραιότητά του. Όσο γενικές φαίνονται αυτές οι έννοιες, τόση ερμηνεία χρειάζονται πράγματι⁷⁸, διότι η αποσαφήνισή τους δεν περιλαμβάνεται σε ένα μοναδικό διεθνώς δεσμευτικό νομικό κείμενο. Κατακερματισμένες βρίσκονται ερμηνείες του στα Σύμφωνα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, όπως το Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα, όπου αποσαφηνίζεται για παράδειγμα τί σημαίνει δίωξη. Όμως, είναι λεπτό το σημείο που πρέπει να τονιστεί, ότι δηλαδή, αυτά τα Σύμφωνα αναφέρονται στα δικαιώματα του ατόμου γενικώς, ενώ οι ορισμοί για αυτές τις έννοιες θα έπρεπε να δίνονται στα ίδια τα κείμενα που αφορούν τους πρόσφυγες, ώστε να αναπτύσσονται εντός του περικειμένου τους, κάνοντας την ερμηνεία τους έγκυρη.

Ο ορισμός του Πρόσφυγα, όπως διατυπώνεται στο Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης, είναι ένας άνθρωπος που φοβάται ότι θα εκδιωχθεί ή διότι έχει εκδιωχθεί, μόνο και μόνο επειδή ανήκει σε μια συγκεκριμένη φυλή ή σε μια κοινωνική ομάδα που διώκεται ή έχει μια συγκεκριμένη εθνικότητα ή θρησκεία. Αυτός βρίσκεται εκτός των συνόρων της χώρας της ιθαγένειας ή διαμονής (για ανιθαγενείς) και δεν μπορεί ή δεν θέλει να επιστρέψει λόγω του φόβου του⁷⁹. Επίσης είναι ένας άνθρωπος που δεν μπορεί να ζητήσει την προστασία του κράτους του και επομένως χρειάζεται έναν νέο τόπο, στον οποίο θα ξεκινήσει προστατευμένος από την σκληρότητα μια νέα ζωή⁸⁰. Αυτή η νεοαποκτηθείσα προστασία θα πρέπει να δίνεται επί της βάσης του ανθρωπισμού⁸¹.

Είναι ιδιαίτερη η περίπτωση του Καναδά του οποίου το σύστημα ασύλου διότι, όπως έχει παρατηρηθεί⁸², ενώ η Σύμβαση της Γενεύης ορίζει πως πρόσφυγας είναι όποιος διώκεται επειδή, στην ουσία, εξέφρασε την πολιτική του άποψη, το καναδικό σύστημα αποκλείει την αναγνώριση του πρόσφυγα στο πρόσωπο κάποιου που εργάστηκε με οποιονδήποτε

⁷⁸ B. Wierzbicki, op. cit., σελ. 16-17.

⁷⁹ International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, op.cit., σελ. 4/32.

⁸⁰ L. Ferracioli, op.cit., σελ. 7.

⁸¹ Idem, σελ. 2.

⁸² G. S. Gilbert, op.cit., σελ. 645.

τρόπο υπέρ της υποσκέλισης της υφιστάμενης κυβέρνησης. Μια άποψη θεωρεί ότι αυτή η πρόβλεψη, η οποία υπάρχει στον τομέα 19 του καναδικού Νόμου για το Άσυλο, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το Διεθνές Δίκαιο. Όμως αυτό δεν είναι ορθό. Η διατύπωση του νόμου υπονοεί πράξεις ταραξιών και ίσως τρομοκρατών. Θεωρείται αυτονόητο ότι αν ένας αιτών άσυλο έχει πέσει θύμα καταδίωξης επειδή εξέφρασε μια αντίθετη πολιτική άποψη, αντιστάθηκε σε ένα επιβεβλημένο μέτρο ή πράξη από την κυβέρνηση λόγω πολιτικών πεποιθήσεων ή έγινε στόχος δίωξης για αυτές, τότε θα του αναγνωριζόταν καθεστώς πρόσφυγα.

B) Περιπτώσεις εκτός του ορισμού του Πρόσφυγα βάσει της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων

Υπάρχουν, επιπρόσθετα, κάποιες περιπτώσεις που χρήζουν προστασίας, χωρίς όμως να υφίστανται διακρίσεις από το κράτος τους ή άλλες οντότητες που δεν ελέγχονται από το κράτος. Τέτοιες είναι περιπτώσεις των πολιτών αποτυχημένων κρατών που δεν έχουν πρόσβαση σε ανθρωπιστική βοήθεια και επομένως πεθαίνουν από την πείνα⁸³. Η δίωξη λείπει ως στοιχείο με αρνητικό αποτέλεσμα για τον χαρακτηρισμό του πρόσφυγα. Αυτές είναι ειδικές κατηγορίες προσφύγων, οι οποίες δεν καλύπτονται από την Σύμβαση της Γενεύης ούτε το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης. Παρόλα αυτά, πρόκειται για ανθρώπους που στερούνται την δυνατότητα μιας αξιοπρεπούς διαβίωσης. Μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών, όπως συμβαίνει στην Αφρική λόγω των συνεχών ένοπλων συγκρούσεων, δεν θεωρούνται απαραίτητα άξιες να χαρακτηριστούν ως προσφυγικές. Ο πόλεμος είναι μια γενικευμένη κατάσταση βίας και σύμφωνα με τον ορισμό του πρόσφυγα στην Σύμβαση της Γενεύης, εφόσον δεν υπάρχει κατά πρόσωπον πολιτική δίωξη δεν υπάρχει προσφυγικός χαρακτηρισμός.

Ο ορισμός του Πρόσφυγα κατά την Σύμβαση της Γενεύης και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης δεν επεκτείνεται τόσο ώστε να συμπεριλάβει αυτές τις περιπτώσεις αναγκαίας μετακίνησης και φόβου. Αυτές οι ελλείψεις δεν έμειναν απαρατήρητες από την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, η οποία επεκτείνει την διεθνή προστασία

⁸³International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, op.cit., σελ. 4/32, L. Ferracioli, op.cit., σελ. 126, 127, 136. Στις ιδιαίτερες νέες σχετικά κατηγορίες προσφύγων ανήκουν για παράδειγμα οι αιτούντες άσυλο με τη βάση της δίωξης για τις σεξουαλικές τους προτιμήσεις ή τους πρόσφυγες του κλίματος (περιβαλλοντικοί πρόσφυγες).

που προσφέρει και σε αυτές τις περιπτώσεις⁸⁴. Μεταγενέστερα διεθνή κείμενα επεξεργάζονται εκ νέου τον ορισμό του πρόσφυγα ώστε να συμπεριλαμβάνουν άτομα τα οποία μετακινήθηκαν και ζητούν προστασία λόγω κατοχής, γεγονότων που ανατρέπουν την δημόσια τάξη, ειρήνη και ασφάλεια, και διάχυτης βίας⁸⁵. Το παρόν πόνημα αναγνωρίζει τα κενά⁸⁶ της Σύμβασης της Γενεύης και το γεγονός ότι αφήνει κάποιες ευαίσθητες κατηγορίες εκτός του χαρακτηρισμού του Πρόσφυγα. Όμως η διεθνής κοινότητα έχει επιλέξει να καλύψει με εφευρετικούς νομικούς θεσμούς αυτά τα κενά, διότι ούτως ή άλλως έτσι προστάζει η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, παρά τις αναγνωρισμένες αδυναμίες του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, έχει θεσπίσει τρία διακριτά καθεστώτα προστασίας, ώστε κανένα άτομο που δικαιούται προστασία να μην μείνει εκτεθειμένο ακόμα κι αν δεν δύναται να ικανοποιήσει τον ορισμό του πρόσφυγα της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων.

Το οξύμωρο είναι ότι, αν και ο ορισμός του πρόσφυγα υπάρχει στο ζεύγος της Σύμβασης της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων και του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης, δεν υπάρχει σε κανένα από τα δύο κείμενα η υποχρέωση του κράτους να παρέχει άσυλο, ακόμη κι αν ο ορισμός του πρόσφυγα κατά το Διεθνές Δίκαιο ικανοποιείται⁸⁷. Το μόνο σημείο στην Σύμβαση που γεννά υποχρέωση στο κράτος είναι το Άρθρο 33 περί μη επαναπροώθησης, το οποίο δεσμεύει το κράτος να μην προωθήσει τον αιτούντα άσυλο ή να μην τον επιστρέψει στην χώρα καταγωγής του, αν αυτός διατρέχει κίνδυνο πολιτικής δίωξης εκεί.

Επίσης κανένα από τα δύο κείμενα δεν περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο καλούνται τα κράτη να κρίνουν αν ένα άτομο ικανοποιεί τις προϋποθέσεις για τον ορισμό του Πρόσφυγα⁸⁸. Η διαφορετική μέθοδος καταλήγει σε διαφορετικά αποτελέσματα μερικές φορές. Το γεγονός, επιπρόσθετα, ότι τα κράτη διατηρούν την διακριτική ευχέρεια να

⁸⁴ International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, op.cit., σελ. 5/32. Συγκεκριμένα το Handbook on Procedures for Determining Refugee Status under the 1951 Convention & the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees παρέχει διευκρινίσεις σχετικά με την σύγχρονη εφαρμογή των εν λόγω κειμένων.

⁸⁵ Άρθρο 3 της Cartagena Declaration, άρθρο 1.2 της OAU Convention. International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, op.cit., σελ. 13/32.

⁸⁶ L. Ferracioli, op.cit., σελ. 127 επ.

⁸⁷ G. S. Gilbert, op.cit., σελ. 647.

⁸⁸ International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, op.cit., σελ. 2/32.

χορηγούν προστασία σε αλλοδαπούς κατά το δοκούν, κάνει τα πράγματα ακόμη πιο περίπλοκα και εξηγεί το γιατί οι αιτούντες άσυλο περνούν μήνες σχεδιάζοντας σε πιο κράτος θα υποβάλουν αίτημα ασύλου. Σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο όμως, πρόσφυγας είναι το άτομο που καλύπτει τον ορισμό της Σύμβασης της Γενεύης και έχει αναγνωριστεί ως τέτοιο. Επομένως οι αλλοδαποί που απολαμβάνουν την προστασία ενός κράτους κατά την άσκηση της διακριτικής του ευχέρειας δεν είναι πρόσφυγες με όρους Διεθνούς Δικαίου⁸⁹.

Γ) Η αναγνώριση Προσφύγων στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η νομική βάση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασύλου βρίσκεται στην Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁹⁰. Η αναγνώριση ενός αλλοδαπού ως πρόσφυγα ρυθμίζεται από την

⁸⁹ Idem, σελ. 6/32.

⁹⁰S. Sy, «Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση: Πολιτική ασύλου», *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Στην υπηρεσία σας*, Σεπτέμβριος 2016, διαθέσιμο στο: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.12.2.html (τελευταία επίσκεψη: 6-12-2016), Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Άρθρο 18 Δικαίωμα ασύλου: Το δικαίωμα ασύλου διασφαλίζεται τηρουμένων των κανόνων της Σύμβασης της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 και του Πρωτοκόλλου της 31ης Ιανουαρίου 1967 περί του καθεστώτος των προσφύγων και σύμφωνα με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής οριζόμενες ως «οι Συνθήκες»), Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Άρθρο 67, παρά. 2: 2. (Η Ευρωπαϊκή Ένωση) Εξασφαλίζει την απουσία ελέγχων των προσώπων στα εσωτερικά σύνορα και αναπτύσσει κοινή πολιτική στους τομείς του ασύλου, της μετανάστευσης και του ελέγχου των εξωτερικών συνόρων, η οποία βασίζεται στην αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών και είναι δίκαιη έναντι των υπηκόων τρίτων χωρών. [...], Άρθρο 78 1. Η Ένωση αναπτύσσει κοινή πολιτική στους τομείς του ασύλου, της επικουρικής προστασίας και της προσωρινής προστασίας με στόχο να παρέχεται το κατάλληλο καθεστώς σε οποιοδήποτε υπηκόο τρίτης χώρας χρήζει διεθνούς προστασίας και να εξασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης. Η πολιτική αυτή πρέπει να συνάδει με τη Σύμβαση της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 και με το Πρωτόκολλο της 31ης Ιανουαρίου 1967 περί του καθεστώτος των προσφύγων, καθώς και με άλλες συναφείς συμβάσεις. 2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, λαμβάνουν μέτρα όσον αφορά κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, στο οποίο περιλαμβάνονται: α) ενιαίο καθεστώς ασύλου υπέρ των υπηκόων τρίτων χωρών, το οποίο ισχύει σε όλη την Ένωση, β) ενιαίο καθεστώς επικουρικής προστασίας για τους υπηκόους τρίτων χωρών που χρήζουν διεθνούς προστασίας, χωρίς να τους χορηγείται ευρωπαϊκό άσυλο, γ) κοινό σύστημα για την προσωρινή προστασία των εκτοπισμένων προσώπων σε περιπτώσεις μαζικής εισροής, δ) κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του ενιαίου καθεστώτος ασύλου ή επικουρικής προστασίας, ε) κριτήρια και μηχανισμοί καθορισμού του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου ή επικουρικής προστασίας, στ) προδιαγραφές σχετικά με τις προϋποθέσεις υποδοχής αιτούντων άσυλο ή επικουρικής προστασίας, ζ) εταιρικές σχέσεις και συνεργασία με τρίτες χώρες για τη διαχείριση των ροών προσώπων που ζητούν άσυλο ή επικουρική ή προσωρινή προστασία. 3. Εφόσον ένα ή περισσότερα κράτη μέλη αντιμετωπίζουν επείγουσα κατάσταση, λόγω αιφνίδιας εισροής υπηκόων τρίτων χωρών, το Συμβούλιο μπορεί να εκδίδει, μετά από πρόταση της Επιτροπής, προσωρινά μέτρα υπέρ του εν λόγω κράτους μέλους ή των εν λόγω κρατών μελών. Το Συμβούλιο αποφασίζει μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

ευρωπαϊκή οδηγία για τις ελάχιστες προϋποθέσεις για την αναγνώριση προσφύγων, Οδηγία 2011/95/ΕΕ, η οποία αντικαθιστά την παλαιότερη και γνωστότερη Οδηγία 2004/83/ΕΚ. Αυτή η οδηγία, όπως κάθε οδηγία, πρέπει να ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών και στην περίπτωση της Ελλάδας, αυτό έγινε με το Προεδρικό Διάταγμα 141/2013. Ως προς το περιεχόμενό της, η εν λόγω οδηγία αναφέρεται σε αλλοδαπούς, υπηκόους τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς. Κατά συνέπεια, είναι προφανές ότι οι υπήκοοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν βρίσκονται εντός του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας, διότι θεωρούνται εσωτερικοί πρόσφυγες κατά κάποιο τρόπο. Για την αναγνώριση προσφύγων, σημαντικό κριτήριο είναι η δίωξη, ως αντικειμενικό γεγονός ή ο φόβος της δίωξης ως υποκειμενικό γεγονός. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, ο φόβος διακλαδώνεται επίσης σε ένα γεγονός-απόδειξη του υποκειμενικού συναισθήματος του φόβου, δηλαδή την υποβολή της αίτησης ασύλου και σε ένα αντικειμενικό γεγονός της απόδειξης του εύλογου φόβου, δηλαδή την έρευνα των αρμοδίων στις υπηρεσίες ασύλου για την κατάσταση στην χώρα προέλευσης του αλλοδαπού ούτως ώστε να εξακριβωθεί αν υπάρχει βάσιμος λόγος για φόβο δίωξης.

Άλλα κριτήρια για την αναγνώριση προσφύγων είναι οι λόγοι και οι φορείς της δίωξης, λόγοι αποκλεισμού από την δικαιοσύνη ή την προστασία του κράτους προέλευσης. Η παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων, αυτών δηλαδή που δεν περιέχουν εξαιρέσεις, όπως η απαγόρευση των βασανιστηρίων, το δικαίωμα στην ζωή, η απαγόρευση της δουλείας, ή απαγόρευση των εξευτελιστικών ποινών και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, τα οποία είναι απόλυτα δικαιώματα, δηλαδή δεν επιδέχονται εξαιρέσεων, σημαίνει αυτοδικαίως ότι το άτομο υφίσταται δίωξη και δικαιούται ασύλου ή ενός είδους προστασίας εν γένει. Επειδή εμπλέκονται παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι φυσικό επόμενο να έχουν ιδιαίτερη σημασία οι αποφάσεις τόσο του ΔΕΕ όσο και του ΕΔΔΑ. Μάλιστα, όσον αφορά την εμπλοκή του ΕΔΔΑ, αυτή βασίζεται στην δεσμευτική ισχύ της ΕΣΔΑ, και κυρίως στην ερμηνεία του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ περί της απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, η οποία κατέληξε να

ερμηνεύεται έτσι ώστε να μην αποκλείει κανέναν υπήκοο τρίτης χώρας από την προστασία της⁹¹.

Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεσμεύονται από πολλαπλές συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων οι οποίες δρουν συνδυαστικά, δημιουργώντας ένα περίπλοκο δίκτυο υποχρεώσεων οι οποίες πηγάζουν από τον Ευρωπαϊκό Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, την Οικουμενική Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Πέραν από τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, υπάρχουν κάποια τα οποία χαρακτηρίζονται από μια ιδιαίτερη βαρύτητα, όπως το δικαίωμα στην ελεύθερη έκφραση και η ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας (άρθρο 10 του Χάρτη Θεμελιωδών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 9 της ΕΣΔΑ).

Με βάση αυτό το δικαίωμα του ατόμου και την αντίστοιχη υποχρέωση σεβασμού του από το κράτος, κρίθηκε στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις *Bundesrepublik Deutschland κατά Y (C-71/11)* και *Z (C-99/11)* ότι δεν μπορεί να υποχρεωθεί κανείς να σιωπήσει και να κρύψει την θρησκευτική του πίστη με σκοπό να μην πέσει θύμα δίωξης. Κατά παρόμοιο τρόπο μπορεί να κριθεί ότι δεν είναι προσδοκώμενο να υποχρεωθεί κάποιο άτομο να κρύψει τον σεξουαλικό προσανατολισμό του ώστε να μην υποστεί δίωξη. Αυτές οι περιπτώσεις απασχολούν ιδιαίτερα τις σύγχρονες υποθέσεις αιτούντων άσυλο, διότι υπάρχει μια διχογνωμία για το αν οι ομοφυλόφιλοι είναι μέλη μιας ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας και αν η ομοφυλοφιλία είναι λόγος για τον οποίο αν διώκονται, δικαιούνται άσυλο σε τρίτες χώρες.

Εδώ θα πρέπει να προστεθεί ότι με βάση την Οδηγία 2001/55/EK της 20ής Ιουλίου 2001 σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές παροχής προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων και μέτρα για τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση των συνεπειών της υποδοχής αυτών των ατόμων, χορηγείται σε έκτακτες περιπτώσεις μαζικών ροών εκτοπισθέντων μια προσωρινής φύσης προστασία, ιδίως σε περιπτώσεις ενόπλων

⁹¹ X. Συνοδινός, *Η επίδραση του Ευρωπαϊκού Δικαίου στο Καθεστώς Ασύλου των Προσφύγων*, 2012, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 30 επ.

συγκρούσεων οι οποίες επηρεάζουν την ποιότητα ζωής στις πληγείσες περιοχές⁹². Επίσης σε αυτήν την αρχική οδηγία, όπου γίνεται λόγος για μέτρα υπέρ της δίκαιης κατανομής των βαρών ανάμεσα στα κράτη μέλη μπορούν να βρεθούν οι ρίζες του κανονισμού του Δουβλίνου II⁹³, το οποίο ρυθμίζει την ισοβαρή κατανομή των αιτούντων άσυλο ανάμεσα στα κράτη μέλη.

Δ) Η αναγνώριση προσφύγων απευθείας από την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR)

Υπάρχουν κράτη στον σύγχρονο κόσμο που εξακολουθούν να μην είναι συμβαλλόμενα μέρη σε διεθνείς συμβάσεις για τους Πρόσφυγες, όπως η Τουρκία. Επίσης, μπορεί είναι μέλη στην Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων ή στο Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης όμως να μην έχουν ολοκληρωμένο νομικό σύστημα με ελλείψεις στην νομοθεσία για το άσυλο. Σε αυτές τις περιπτώσεις, αναλαμβάνει η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες την διαδικασία αναγνώρισης του καθεστώσ πρόσφυγα σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο και φροντίζει για την προώθηση του πρόσφυγα σε ασφαλή χώρα όπου θα του παρασχεθεί άσυλο⁹⁴. Βεβαίως, κρίνει την κάθε περίπτωση ατομικά, με αποτέλεσμα να μην αναγνωρίζει μαζικές ροές ως πρόσφυγες. Επίσης η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες παρέχει νομική αρωγή, όπως για παράδειγμα γίνεται στην Ελλάδα, όπου η Επιτροπή παρέχει βασικά στοιχεία και κριτήρια στην Υπηρεσία Ασύλου, ώστε να εξετάζονται αντικειμενικά και με έγκυρα δεδομένα οι αιτήσεις ασύλου. Αυτή η λειτουργία ρυθμίζεται από το άρθρο 48 του Νόμου 4375/2016, «Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Ασύλου, Αρχής Προσφυγών, Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης σύσταση Γενικής Γραμματείας Υποδοχής, προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώσ διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση)» (L

⁹² Η. Νικολακοπούλου-Στεφάνου, «Οι πολιτικές μετανάστευσης και ασύλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στο: Ν. Μαραβέγιας, Μ. Τσινισιζέλης επιμ., *Η Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση, Οργάνωση και Πολιτικές, 50 χρόνια*, 2007, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, σελ. 437 επ.

⁹³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου της 18ης Φεβρουαρίου 2003 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας.

⁹⁴ International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, op.cit., σελ. 19-21/32.

180/29.6.2013), διατάξεις για την εργασία δικαιούχων διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις.» (ΦΕΚ 51/A/3-4-2016 Κωδικοποιημένος)⁹⁵. Εκ των πραγμάτων, κύρια αρμοδιότητα της Επιτροπής για τους Πρόσφυγες είναι να επεμβαίνει σε περιπτώσεις αντιβαίνουσες στο Διεθνές Δίκαιο για τους Πρόσφυγες. Δεν είναι τυχαία η παρεμβολή της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες στην Αυστραλία, ιδίως μετά την πολιτική του Ναουρού. Συγκεκριμένα ο Ύπατος Αρμοστής για τους Πρόσφυγες κάλεσε ρητώς την Αυστραλία να αλλάξει την μέθοδο της προώθησης των αιτούντων άσυλο στο Ναουρού, διότι το τελευταίο εμφανώς δεν είναι σε θέση να αναλάβει τέτοιες ευθύνες ενός πλήθους που είναι σύσσωμο μια πρόκληση διεθνών υποχρεώσεων⁹⁶.

Αν και θα έπρεπε η εν λόγω Επιτροπή να είχε ένα πιο καίριο ρόλο ως προς την αναγνώριση προσφύγων, συχνά το πιστοποιητικό αναγνώρισης που παρέχεται στους πρόσφυγες κατά την κρίση της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών δεν τυγχάνει σεβασμού. Το αποτέλεσμα είναι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες να μην δέχονται την αντιμετώπιση που τους αρμόζει. Όπως αναφέρεται δεν είναι βέβαιο ότι θα έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας, ούτε πως θα γίνει σεβαστό το δικαίωμά τους στην εργασία και επιπρόσθετα, ότι δεν θα συλληφθούν και δεν θα κρατηθούν παρά τις προβλέψεις του Δικαίου.

-Η υπόθεση εργασίας

Για τις ανάγκες της παρούσας διπλωματικής εργασίας, το περιστατικό της Αλεξανδρούπολης χαρακτηρίζεται από τα πραγματικά γεγονότα που περιγράφονται ακριβώς έπειτα. Στις 16 Ιουλίου 2016, προσγειώνεται στην Ελλάδα, συγκεκριμένα στην Αλεξανδρούπολη, ένα στρατιωτικό ελικόπτερο στο αεροδρόμιο «Δημόκριτος». Σε αυτό το ελικόπτερο επέβαιναν οχτώ Τούρκοι αξιωματικοί, οι οποίοι είχαν εγκαταλείψει κακήν

⁹⁵ Ο εν λόγω νόμος έχει τροποποιηθεί με το άρθρο 65 του Νόμου 4403/2016 : Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις των άρθρων 19, 20, 29, 30, 33, 35, 40 έως 46 της Οδηγίας 2013/34/ΕΕ σχετικά με «τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις, τις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις και συναφείς εκθέσεις επιχειρήσεων ορισμένων μορφών, την τροποποίηση της Οδηγίας 2006/43/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την κατάργηση των Οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ ΕΟΚ του Συμβουλίου» (Ε.Ε. L 189 της 29ης Ιουνίου 2013) και στις διατάξεις της Οδηγίας 2014/95/ ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (Ε.Ε. L 330/1 της 15ης Νοεμβρίου 2014) «για την τροποποίηση της Οδηγίας 2013/34/ΕΕ όσον αφορά τη δημοσιοποίηση μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών και πληροφοριών για την πολυμορφία από ορισμένες μεγάλες επιχειρήσεις και ομίλους» και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού.», ΦΕΚ 125/A/7-7-2016 (Κωδικοποιημένος), σε σημεία που δεν επηρεάζουν το νόημά του για τις ανάγκες τις παρούσας εργασίας.

⁹⁶ S. Dechent, op.cit., σελ. 110-114.

κακώς την Τουρκία, αμέσως μετά το ολιγόωρο πραξικόπημα στην γείτονα χώρα. Η ελληνική αστυνομία τους παρέλαβε και τους καταλογίστηκε ότι εισήλθαν παράνομα στη χώρα, δεν είχαν καταθέσει σχέδιο πτήσης και είχαν προσποιηθεί ότι υπήρχε μηχανική βλάβη ώστε να τους επιτραπεί η αναγκαστική προσγείωση. Αυτή ήταν η πρώτη εικόνα. Οι οχτώ αξιωματικοί, στην συνέχεια, ισχυρίζονται ότι επιθυμούν να αιτηθούν την χορήγηση ασύλου και συγκεκριμένα πολιτικού ασύλου, λόγω της αυξημένης πιθανότητας να υποστούν δίωξη, βασανιστήρια και απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση αν επιστραφούν στην Τουρκία. Εν τω μεταξύ, η Τουρκία αιτείται την έκδοση των αξιωματικών διότι τους χαρακτήρισε προδότες και μάλιστα απείλησε για την επαναφορά της θανατικής ποινής, κάτι που έχει ξανακάνει στο παρελθόν.

Οι οχτώ αξιωματικοί αιτούνται άσυλο επί της βάσης της δίωξής τους για πολιτικούς λόγους, αφού, με έναν ασαφή τρόπο, εμπλέκονταν στην απόπειρα της κατάλυσης της Τουρκικής Δημοκρατίας. Επίσης, αν γυρίσουν πίσω, αν δηλαδή, απορριφθεί το αίτημα ασύλου τους, θα υποβληθούν σε εξαιρετικά εξευτελιστική μεταχείριση, όπως συνέβη στους υπόλοιπους συλληφθέντες από τις Τουρκικές Αρχές. Επομένως, το παρόν περιστατικό γεννά ερωτήματα σχετικά με το αν μπορούν αυτοί οι αξιωματικοί να αναγνωρισθούν ως πρόσφυγες, ποια είναι η σημασία της δίωξης, του κινδύνου και του φόβου που γεννάται από την απειλή της θανατικής ποινής και της μεταχείρισης των συναδέλφων που δεν μπόρεσαν να εγκαταλείψουν την χώρα, για την σημασία των εγγυήσεων για την μεταχείρισή τους που θα μπορούσε να παρέχει η Τουρκία ώστε οι αξιωματικοί να γυρίσουν πίσω και τέλος, αν και με ποια δεδομένα θα μπορούσε η Τουρκία να χαρακτηριστεί ασφαλής χώρα για τις ανάγκες των διαδικασιών χορήγησης ασύλου.

Ο ορισμός του Πρόσφυγα όπως κατοχυρώνεται στην Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης, έχει μια παροντική και μια μελλοντική σκοπιά, διότι πρόσφυγας θεωρείται όχι μόνο αυτός που έχει διωχθεί αλλά και αυτός ο οποίος αν επιστρέψει στην πατρίδα του υπάρχει η σχεδόν βεβαιότητα ότι θα εκδιωχθεί, θα βασανιστεί ή θα εκτεθεί σε υπερβολικά σκληρή μεταχείριση. Συγκεκριμένα, έχει υποστηριχθεί ότι λόγοι που θα εξέθεταν το άτομο σε σοβαρό κίνδυνο είναι η ένοπλη σύρραξη, η γενικευμένη ή στοχοποιημένη βία και η παραβίαση των

ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁹⁷. Ακριβώς σε αυτόν τον μελλοντικό φόβο βασίζονται οι αιτήσεις ασύλου των ατόμων του περιστατικού της Αλεξανδρούπολης. Επομένως, αν αποδειχτεί βάσιμος ο φόβος των αιτούντων άσυλο, τότε θα μπορούν να χαρακτηριστούν ως πρόσφυγες.

Όμως, υπάρχουν λόγοι αποκλεισμού από τον χαρακτηρισμό του πρόσφυγα και αυτοί είναι λόγοι όπως η διάπραξη εγκλήματος πολέμου, έγκλημα κατά της ανθρωπότητας ή της ειρήνης. Επίσης ένα άτομο αποκλείεται από την χορήγηση ασύλου αν έχει θεωρηθεί ένοχος για πράξεις αντικείμενες στο πνεύμα, στις αρχές και τους στόχους των Ηνωμένων Εθνών. Τέλος, αν έχει διαπράξει κάποιο σοβαρό μη πολιτικό έγκλημα πριν καταθέσει αίτημα ασύλου, εκτός της χώρας στην οποία κατέθεσε το αίτημα, κατά παρόμοιο τρόπο αποκλείεται από την χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα. Μάλιστα το Προεδρικό Διάταγμα 141/2013, που ενσωματώνει την ευρωπαϊκή Οδηγία 2011/95/ΕΕ για την αναγνώριση του καθεστώτος πρόσφυγα, προσδιορίζει ότι το εν λόγω έγκλημα πρέπει να έχει διαπραχθεί κατά τον χρόνο πριν την είσοδο του αιτούντος στην χώρα και την κατάθεση αιτήσεως ασύλου (άρθρο 12, παράγραφος 2.β.). Σχετικές υποθέσεις με τον αποκλεισμό κάποιων αλλοδαπών από την δυνατότητα χορήγησης του καθεστώτος πρόσφυγα είναι η *Bundesrepublik Deutschland v. B (C-57/09) and D (C-101/09)*, κατά τις οποίες το ΔΕΕ έκρινε ότι η συμμετοχή σε οργανώσεις ή ομάδες που προβαίνουν ή εμπλέκονται σε τρομοκρατικές ενέργειες είναι λόγος για τον αποκλεισμό του ατόμου από το καθεστώς του πρόσφυγα. Επομένως, η αναγνώριση των αξιωματικών ως πρόσφυγες ή δικαιούχους προστασίας δεν είναι εύκολη απόφαση. Σε κάθε περίπτωση θα έπρεπε τα ανθρώπινα δικαιώματα να προηγούνται και σε αυτήν την άποψη συνδράμει η διεθνής υποχρέωση της Ελλάδας να προστατεύει τα άτομα εντός της επικράτειάς της από τις υπερβολικά σκληρές ποινές, σύμφωνα με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων και άλλων Μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.

E) Η ρήτρα αποκλεισμού από την αναγνώριση δικαιούμενου προστασίας εξαιτίας πολιτικών εγκλημάτων και η τρομοκρατία

⁹⁷ M.-T. Gil-Bazo, *op.cit.*, σελ. 10.

Μια σοβαρή προϋπόθεση της αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα για ένα άτομο είναι να μην έχει προβεί σε πράξεις που συνιστούν μη πολιτικά εγκλήματα⁹⁸. Πολιτικά εγκλήματα είναι αυτά τα οποία συνεπάγονται μια πολιτική δίωξη, η προστασία από την οποία δεν είναι το αντικείμενο του ασύλου. Η πολιτική δίωξη είναι η δίωξη για πράξεις τις οποίες απαγορεύουν οι νόμοι του κράτους και διεξάγεται από το κράτος με την αρμόζουσα διαδικασία που ορίζει ο νόμος, σύμφωνα με το αίσθημα της δικαιοσύνης του εν λόγω κράτους. Εξ αντιδιαστολής, γίνεται κατανοητή η κατηγορία των μη πολιτικών εγκλημάτων. Η τρομοκρατία ή η συμμετοχή στην εκδίωξη και καταδίωξη άλλων ατόμων συμπεριλαμβάνονται στα μη πολιτικά εγκλήματα στο παρελθόν του αιτούντος άσυλο είναι λόγοι για τους οποίους δεν είναι δικαιούχος του ασύλου σε καμία περίπτωση.

Σύμφωνα με το σύστημα ασύλου των ΗΠΑ για παράδειγμα, η τρομοκρατία κατά αθώων πολιτών είναι σοβαρό μη-πολιτικό έγκλημα, δηλαδή όχι κοινό έγκλημα, ενώ η τρομοκρατία με στόχο την κυβέρνηση είναι μια πράξη έκφρασης πολιτικών πεποιθήσεων και αντίδρασης και επομένως αποτελεί δίωξη για πολιτικούς λόγους. Αυτές οι πράξεις μπορούν να επιφέρουν τόσο πολιτική δίωξη όσο και καταδίωξη (prosecution και persecution αντίστοιχα). Και στις δύο περιπτώσεις, λόγω της δράσης και της συμπεριφοράς του, το άτομο στερείται του δικαιώματός του στην απόλαυση ασύλου. Εν κατακλείδι, αυτή η ρήτρα επιθυμεί να εξασφαλίσει ότι ο θύτης δεν θα φανεί ως θύμα, ώστε να λάβει καθεστώς πρόσφυγα και να απολαύσει την ειδική και αυξημένη προστασία που συνοδεύει αυτή τη θέση. Παρόλα αυτά, υπάρχει η άποψη ότι οι έννοιες του πολιτικού και μη πολιτικού εγκλήματος δεν έχουν ορισμό στο διεθνές δίκαιο, αφήνοντας έτσι ελευθερία στα κράτη να αποφασίσουν σε ποιον αλλοδαπό θα προσφέρουν άσυλο⁹⁹. Το κράτος, εξάλλου, εξετάζει και κρίνει τα δικαιολογητικά για την χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα.

⁹⁸ S. D. Adarkar, “Political asylum and political freedom: Moving towards a just definition of “Persecution on account of political opinion” under the Refugee Act”, *UCLA Law Review*, Vol. 42, 1994, σελ. 216-217, G. S. Gilbert, op.cit., σελ. 643.

⁹⁹ B. Wierzbicki, op.cit., σελ. 16-17.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Η δίωξη ως προϋπόθεση για την χορήγηση ασύλου κατά την εξέταση της υποβληθείσας αίτησης

A) Η έννοια της δίωξης

Η δίωξη είναι βασική έννοια του ορισμού του πρόσφυγα και επομένως η αντίληψη και η κατανόηση της έννοιας της δίωξης είναι κεντρικής σημασίας για την απόφαση σχετικά με την χορήγηση του καθεστώτος ασύλου. Δίωξη, σύμφωνα με μια πρόχειρη σταχυολόγηση, σημαίνει την διάκριση σε βάρος ενός ατόμου η οποία θέτει σε κίνδυνο τα βασικά του δικαιώματα. Κάποιοι προσθέτουν ότι μπορεί να θέσει στο μέλλον σε κίνδυνο δικαιώματα ενός ατόμου. Στη βάση της διάκρισης και της καταπάτησης θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων βρίσκονται λόγοι θρησκευτικοί, φυλετικοί ή πολιτικοί. Άλλοι λόγοι μπορεί να είναι ζητήματα κοινωνικής ή πολιτιστικής διαφοροποίησης ή θέματα ταυτότητας και αυτοπροσδιορισμού, όπως ο σεξουαλικός προσανατολισμός. Αυτές οι διακρίσεις έχουν ένα κοινό: ότι δηλαδή είναι πρακτικές που καταδικάζονται από τη διεθνή κοινότητα και το διεθνές δίκαιο¹⁰⁰.

Ο ορισμός της δίωξης είναι πολύπλευρος διότι αλλιώς γίνεται αντιληπτή από έκαστο κράτος. Στην *A and Another v. Minister for Immigration & Ethnic Affairs* (1997) 142 A.L. R. 331(Austl.) η Αυστραλία έκρινε ότι ο φόβος διώξεως λόγω παράβασης του νόμου του ενός τέκνου από ένα ζευγάρι Κινέζων δεν ήταν αρκετός για να τους αναγνωριστεί το καθεστώς προσφύγων. Επιπλέον ούτε ο φόβος για την ενδεχόμενη ποινή τους θεωρήθηκε ικανός για να τους εγγυηθεί καθεστώς ασύλου. Η ποινή τους θα ήταν στέρωση. Θεωρήθηκε ότι όλοι όσοι παραβαίνουν την νομοθεσία του ενός τέκνου δεν αποτελούν μια ενιαία και διακριτή κοινωνική ομάδα, επομένως δεν ικανοποιείτο ο ορισμός του πρόσφυγα. Αντιθέτως, το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής έχει αναγνωρίσει την αναγκαστική στέρωση ως βάση δίωξης¹⁰¹. Αυτό δείχνει πόση σημασία έχει η κρίση του πολιτικού και νομικού συστήματος κάθε χώρας για την ορολογία της πολιτικής και νομοθεσίας ασύλου. Ο ορισμός της δίωξης και το περιεχόμενό της είναι θεμελιώδους σημασίας για την πορεία της εξέτασης μιας αίτησης ασύλου και δυστυχώς δεν υπάρχουν οικουμενικά κοινά πρότυπα για να κρίνονται οι

¹⁰⁰ Ch. Beyani, *op.cit.*, σελ. 45.

¹⁰¹ International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, *op.cit.*, σελ. 23- 24 /32.

υποθέσεις αιτούντων άσυλο. Επομένως, δεδομένων τούτων, η απόφαση ενός οργάνου αρμοδίου για την εξέταση αιτημάτων ασύλου είναι σχετικά απρόβλεπτη.

Επιπρόσθετα, ένα ζήτημα που ανακύπτει συχνά, όταν εξετάζονται αιτήσεις για χορήγηση ασύλου με βάση τη δίωξη λόγω πολιτικών φρονημάτων, είναι το για ποιον λόγο αποφάσισε ο διώκτης να παρενοχλήσει τον αιτούντα άσυλο¹⁰². Στην περίπτωση που ο αιτών άσυλο έδρασε κατά τρόπο τέτοιο ώστε να προκαλέσει την δίωξή του, όπως για παράδειγμα αγωνιστεί υπέρμετρα για την επιβολή της άποψής του, τότε είναι προφανές ότι η δράση του πυροδότησε την δίωξη. Τότε, είναι αμφίβολο αν δικαιούται άσυλο, διότι η δίωξη προκλήθηκε από τον ίδιο. Αυτή είναι μια σκέψη που επαναλαμβάνεται καθημερινά στην εξέταση των αιτημάτων ασύλου. Στον αντίποδα, η δίωξη υφίσταται όταν ο διώκτης επιθυμεί να τιμωρήσει τον αιτούντα άσυλο για την πολιτική του πεποίθηση, επειδή εκείνος διαφωνεί με αυτήν. Εδώ η δράση του αιτούντος άσυλο δεν είναι ανύπαρκτη αλλά αδιάφορη. Ο καθοριστικός παράγοντας είναι η ύπαρξη της δίωξης, και όχι τα γεγονότα που οδήγησαν σε αυτήν και ποιος τα προκάλεσε. Ακούγεται μονόπλευρη αντίληψη, όμως είναι δικαίως η πιο ευρεία διότι αφαιρεί το στοιχείο της υποκειμενικής κρίσης για την έκβαση μιας υπόθεσης αιτήματος ασύλου. Με άλλα λόγια, το αν και γιατί πυροδοτήθηκε από τον αιτούντα άσυλο η δίωξή του είναι μια υποκειμενική κρίση που εξετάζει το κατά πόσο ο αιτών προκάλεσε ότι του συνέβη ή το αν θα μπορούσε να έχει δράσει διαφορετικά, ούτως ώστε να αποφύγει την δίωξη.

Για παράδειγμα, ένας Ιρανός ομοφυλόφιλος θα μπορούσε να κρύψει τον σεξουαλικό προσανατολισμό του, να ζει εσωστρεφώς, να υποκρίνεται κάποιον που δεν είναι εν ανάγκη για να αποφύγει την δίωξη¹⁰³. Αν μπει όμως σε αυτήν την τροχιά η εξέταση μιας υπόθεσης, πού και πώς θα προστατευτεί το δικαίωμα στην ελεύθερη έκφραση; Η ρητορική αυτή ερώτηση αποσκοπεί μόνο στο να καταδείξει το γεγονός ότι η δίωξη παραμένει δίωξη παρά την κινητήριου δύναμή της και η ανθρωπότητα θα έπρεπε να

¹⁰² S. D. Adarkar, *op.cit.*, σελ. 182-186. Οι υποθέσεις στις οποίες γίνεται αναφορά είναι η Singh, η In re R- και η Elias-Zacharias, οι οποίες απασχόλησαν το αμερικανικό σύστημα χορήγησης ασύλου. Αν και οι υποθέσεις που αναφέρθηκαν ανέκυψαν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, αξίζει ακόμα να αναλυθούν εδώ, διότι ο ορισμός της δίωξης είναι επανάληψη του ορισμού στο Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 (“persecution on account of political opinion”). Επομένως ο σχολιασμός εκκινεί από αμερικανικές υποθέσεις αλλά απευθύνεται στον ορισμό κατά το Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο.

¹⁰³ Αυτό το παράδειγμα δεν είναι τυχαίο καθώς εμφανίζεται συχνά ως γενική περίπτωση αιτήσεως ασύλου. Βλ. HJ v. Home Department Case, Ch. James, J. Tampi, “Thematic Analysis, Immigration and asylum seekers”, *Cambridge Student Law Review*, Vol. 7, 2011, σελ. 44.

πατάζει κάθε είδους δίωξη, ώστε να προστατευτούν οικουμενικά τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα κίνητρα της δίωξης δεν θα έπρεπε να απασχολούν τους αρμοδίους για την εξέταση των αιτημάτων ασύλου, ούτε το δίκαιο για το άσυλο, διότι θα μπορούσε ο διώκτης να καταλογίζει αυθαιρέτως και εσφαλμένως γνώμη, άποψη ή πεποίθηση στο άτομο που καταδιώκει, την οποία το ίδιο το άτομο ουδέποτε κατείχε¹⁰⁴. Είναι μια παράλογη κατάσταση λόγω της οποίας πρέπει να παρέχεται άσυλο στον αιτούντα, εφόσον έχει υπάρξει δίωξη ή υπάρχει ένας φόβος, ο οποίος τείνει προς την βεβαιότητα, ότι θα υπάρξει δίωξη.

Παρόλα αυτά, υποθέσεις καθημερινά καταλήγουν σε διαφορετικά συμπεράσματα, τα οποία προκαλούν ιδιαίτερο προβληματισμό. Στην Bolanos-Hernandez, η οποία σχολίασε το ζήτημα του φόβου που αναφέρθηκε στην προηγούμενη παράγραφο, θεωρήθηκε ότι ο φόβος για μελλοντική πολιτική δίωξη θα μπορούσε να υποστηριχθεί μόνο αν ο αιτών άσυλο είχε δηλώσει μια πεποίθηση ή φρόνημα που θα τον έθετε σε μια ευάλωτη θέση για δίωξη, πριν πραγματοποιηθεί όντως η δίωξη, δηλαδή θεωρεί ότι δίωξη υπάρχει μόνο έπειτα από πρόκληση, το οποίο όπως αναλύθηκε είναι λανθασμένη αντίληψη, και επιπλέον αν ο διώκτης δρούσε με πολιτικό κίνητρο¹⁰⁵. Αν ικανοποιούνταν οι δύο αυτές προϋποθέσεις ο αιτών άσυλο θα ήταν κατάλληλος για την χορήγηση πολιτικού ασύλου.

Άλλη ανάγνωση της έννοιας της δίωξης επιθυμεί να υπάρχει ένας απώτερος και ανώτερος πολιτικός σκοπός στον οποίο να αποσκοπεί η δίωξη, όμως αυτό είναι τουλάχιστον ουτοπικό, αφού στην πραγματικότητα, οι διώξεις γίνονται για να εδραιωθεί η ισχύς της ομάδας του διώκτη και να παραδειγματίσει τους υπόλοιπους αντιφρονούντες¹⁰⁶. Ωστόσο, αν αυτή η άποψη ήταν η πραγματική ρύθμιση του νόμου θα απέκλειε τους bona fide αιτούντες άσυλο, οι οποίοι θα διώκονταν χωρίς να έχουν εκφράσει κάποια πολιτική άποψη με τρόπο που να προσβάλλει ή να ελκύει την δίωξη. Άνθρωποι διώκονται όχι μόνο για το γεγονός ότι εξέφρασαν άποψη αντίθετη με αυτήν του διώκτη αλλά και επειδή δεν εξέφρασαν καμία άποψη. Δεν επέλεξαν μια κλίση προς

¹⁰⁴ S. D. Adarkar, *op.cit.*, σελ. 190.

¹⁰⁵ *Idem*, σελ. 192-193. Επίσης, αν και οι υποθέσεις που αναφέρθηκαν ανέκυψαν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, αξίζει ακόμα να αναλυθούν εδώ, διότι ο ορισμός της δίωξης είναι επανάληψη του ορισμού στο Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 (“persecution on account of political opinion”). Επομένως ο σχολιασμός εκκινεί από αμερικανικές υποθέσεις αλλά απευθύνεται στον ορισμό κατά το Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο.

¹⁰⁶ *Idem*: σελ. 203-204.

την τάδε ή την δείνα πολιτική κατεύθυνση, επομένως σε καταστάσεις μεγάλης πόλωσης, βρέθηκαν στο περιθώριο, με αποτέλεσμα την πολιτική δίωξή τους.

B) Ο φόβος της δίωξης

Δεν είναι απαραίτητο να υπάρχει δίωξη λόγω πολιτικής πεποίθησης για να θεωρηθεί κάποιος κατάλληλος για την χορήγηση ασύλου. Ως τώρα έγινε μνεία σε κάποιες υποθέσεις που είχαν ασχοληθεί ειδικά με την δίωξη βάσει πολιτικών φρονημάτων. Το Ανώτατο Δικαστήριο της Αυστραλίας παρουσίασε στην υπόθεση Chan Yee Kin ένα τεστ *real chance* (πραγματικής πιθανότητας) για να εξιχνιάσει την έννοια του φόβου, η οποία παραδεδεγμένα διακρίνεται σε υποκειμενικό και αντικειμενικό πεδίο¹⁰⁷. Σύμφωνα με αυτό το τεστ πρέπει να διαπιστωθεί αν υπάρχει αληθινή πιθανότητα να υποστεί δίωξη ο αιτών άσυλο στην χώρα καταγωγής του, με την δίωξη να σημαίνει μεταξύ άλλων κίνδυνος για την ζωή και την ελευθερία του ατόμου. Είναι προφανές ότι είναι ιδιαίτερα δύσκολο να προσεγγιστεί η έννοια του φόβου της διώξεως και για αυτόν τον λόγο όσα από τα συστήματα ασύλου διεθνώς επιθυμούν να σεβαστούν τα ανθρώπινα δικαιώματα έστω εν μέρει και να φανούν αντάξιοι των διεθνών υποχρεώσεών τους, καταλήγουν σε παρόμοιας φύσης δοκιμασίες για να κρίνουν την κάθε υπόθεση και τους ισχυρισμούς του αιτούντος.

Ζευγάρι με την έννοια της δίωξης, επομένως, είναι η αίσθηση του φόβου για μελλοντική δίωξη. Αυτή η μελλοντική πτυχή, μπορεί να διακλαδώνεται σε μια υποκειμενική και αντικειμενική ταυτότητα. Ο φόβος είναι αντικειμενικός όταν έχει υπάρξει ήδη δίωξη στο παρελθόν με αποδείξεις που εξακριβώνουν τι θα συμβεί αν ο αιτών άσυλο επαναπροωθηθεί πίσω στην χώρα καταγωγής του. Είναι ευνοϊκότερο για ένα αίτημα να έχει προηγηθεί ένα σοβαρό γεγονός που να καταδεικνύει την δίωξη που υπέστη το άτομο, παρότι κανείς δεν θα έπρεπε να καταδιώκεται. Ο σκοπός είναι να προλαμβάνονται δυσάρεστες και επικίνδυνες καταστάσεις. Όμως, όταν δεν υπάρχει κάποιο περιστατικό στο παρελθόν που να βεβαιώνει τις συνθήκες στις οποίες διαβιούσε ο αιτών άσυλο, και, εν συνεχεία αυτού, ο φόβος είναι καθαρά μελλοντικός, τότε η αίτηση για άσυλο βασίζεται σε πιθανότητες. Η απειλή για μελλοντική δίωξη είναι πολύ

¹⁰⁷ S. Dechent, *op.cit.*, σελ. 110-111.

πιθανότερη αν έχει ήδη υπάρξει δίωξη. Σε αντίθετη περίπτωση, η σχέση φόβου και πραγματικότητας είναι αντικείμενο δυσπιστίας, που κλίνει υπέρ μιας πραγματικότητας χωρίς φόβο, άρα και χωρίς δίωξη.

Η Οδηγία 2004/83/EK για τις ελάχιστες προϋποθέσεις αναγνώρισης του καθεστώτος πρόσφυγα προσδιορίζει ότι δίωξη είναι πράξη σωματικής ή ψυχικής βίας, πράξεις που φέρουν διάκριση, μεροληπτική ή υπερβολικά σκληρή ποινική δίωξη ή επιβεβλημένη ποινή, με φορείς της διώξεως να είναι όχι μόνο το κράτος αλλά και ομάδες που ελέγχουν έδαφος ή ελέγχονται από το ίδιο το κράτος (άρθρα 6 και 9). Δεν περιλαμβάνεται ρητώς η δίωξη από φορείς που το κράτος αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να ελέγξει, όμως αυτού του είδους η κατάσταση έχει προβλεφθεί στην Σύμβαση της Γενεύης, η οποία ως διεθνής σύμβαση υπερέχει μιας περιφερειακής ρύθμισης.

Η δίωξη στο σύστημα ασύλου θεωρείται σε δυο επίπεδα: το παρόν και το μέλλον. Επομένως εξετάζεται σε έκαστη περίπτωση αν ο αιτών άσυλο έχει υποστεί δίωξη ή αν υπάρχει μια εδραιωμένη βεβαιότητα ότι θα υποστεί δίωξη στην χώρα όπου διαμένει. Ο αιτών άσυλο φέρει το βάρος της απόδειξης του φόβου για την μελλοντική, βέβαιη δίωξη. Το βάρος της απόδειξης αποτελείται τόσο από πραγματικά περιστατικά, όσο και από την αξιολόγηση ψυχολογικών παραγόντων. Επομένως, ο αιτών άσυλο θα πρέπει να δείξει μια δυνατή επιθυμία να μην γυρίσει πίσω¹⁰⁸. Θα πρέπει να υπάρχει φόβος για την ζωή του με κάθε τρόπο. Άρα ο πρόσφυγας έχει να αποδείξει το σημείο στο οποίο βλάφθηκε. Η ζημιά που θα του έχει δημιουργηθεί θα πρέπει να είναι αρκετά μεγάλη για να ορίζεται ως δίωξη.

Γ) Οι λόγοι της δίωξης

Οι λόγοι της δίωξης είναι ένα σημαντικό σημείο για τον ορισμό του πρόσφυγα¹⁰⁹. Θα αρκεί να αναφέρουν μια προσωπική σύνδεση με την δίωξη, δηλαδή μια στοχοποίηση του προσώπου τους. Βεβαίως, αρκεί να αποδειχτεί ότι ο διώκτης του αιτούντος άσυλο τον διώκει για λόγους φυλής, εθνικότητας, θρησκείας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Δεν είναι απαραίτητο συστατικό να βλέπει και το κράτος

¹⁰⁸ G. S. Gilbert, op.cit., σελ. 644.

¹⁰⁹ Idem σελ. 646.

υποδοχής του αιτούντος την ίδια ιδιαιτερότητα που βλέπει ο διώκτης στο άτομο. Επίσης δεν είναι καθοριστικό σημείο η αφορμή με την οποία ο αιτών άσυλο έφυγε από την χώρα διαμονής του¹¹⁰. Εφόσον είναι στο εσωτερικό ξένου κράτους και το επιθυμεί, μπορεί να καταθέσει αίτημα για χορήγηση ασύλου με βάση την δίωξη που υφίσταται ή φοβάται βάσιμα ότι θα υποστεί πίσω στην χώρα διαμονής ή καταγωγής του.

Επειδή η δίωξη είναι ένα ιδιαίτερα λεπτό σημείο στον χαρακτηρισμό κάποιου ως πρόσφυγα, όταν εξετάζεται από τους αρμοδίους σε κάθε κράτος, ανακύπτει το ζήτημα της πειστικότητας της προσωπικής ιστορίας κάθε αιτούντος, ώστε η δίωξη να είναι πραγματική. Η διαδικασία χαρακτηρίζεται από μια φιλοσοφία καχυποψίας προς τον αιτούντα, διότι κάθε σύστημα έχει εκπαιδευτεί να αποδέχεται μια κοινή κατηγορία αιτούντων άσυλο. Λόγω γειννίασης ή άλλων παραμέτρων, οι ιστορίες που ακολουθούν κάθε αιτούντα άσυλο σε μια χώρα είναι σχετικά παρόμοιες. Όμως δεν θα πρέπει να είναι ούτε πολύ όμοιες, ούτε πολύ ξεχωριστές. Δεν πρέπει να είναι ιδιαίτερες γιατί οι αρμόδιοι δυσκολεύονται να τις πιστέψουν και ξεκινούν μια προκατάληψη δυσπιστίας. Ωστόσο οι ιστορίες που συνοδεύουν κάθε περίπτωση δεν πρέπει να είναι ούτε πανομοιότυπες γιατί κινούν υποψίες πως έχουν κατασκευαστεί από κυκλώματα διακινητών για να εξυπηρετήσουν τους αιτούντες άσυλο. Επομένως πρέπει να διατηρηθεί μια λεπτή γραμμή όσον αφορά την ιστορία της δίωξης του εκάστου αιτούντος άσυλο καθώς η ερώτηση που απασχολεί τους αρμοδίους είναι «Είναι όντως πιθανό να έχουν συμβεί αυτά που εξιστορούνται;»¹¹¹.

Μέσα στις ιδιαίτερες πτυχές της δίωξης για την χορήγηση ασύλου, κρύβεται μια έννοια που φαίνεται καλύτερα αν έχει κανείς υπόψη την διαφορά της prosecution και της persecution. Η prosecution είναι η ποινική δίωξη, μια δίωξη, δηλαδή, που ασκείται μέσω της δικαστικής οδού και αφορά τον κολασμό για μια σοβαρή παράνομη πράξη. Αντιθέτως η persecution είναι η δίωξη με την σημασία της εκδίωξης και της καταδίωξης. Επομένως η δίωξη ως persecution απασχολεί την χορήγηση ασύλου, γιατί αυτή η δίωξη

¹¹⁰ Μπορεί ο αιτών άσυλο να έχει φύγει από την χώρα του για τουρισμό. Όσο έλειπε, μπορεί να άλλαξε το πολιτικό καθεστώς στην χώρα διαμονής ή καταγωγής του κι επομένως να είναι επικίνδυνα για αυτόν να γυρίσει πίσω. Ο λόγος που έφυγε είναι αδιάφορος. Οι συνθήκες ανάμεσα στο άτομο και το κράτος καταγωγής του αφορούν την χορήγηση ασύλου.

¹¹¹ A. Shuman and C. Bohmer, “The Stigmatized...”, *op.cit.*, σελ. 200-212, C. Bohmer, A. Shuman, “Producing epistemologies of ignorance in the political asylum application process”, *Global Studies in Culture and Power*, Vol. 14, 2007, σελ. 609, 613-614.

είναι η εσκεμμένη διάκριση εις βάρος ενός συγκεκριμένου ατόμου ή ομάδας που συνοδεύεται από την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στον αντίποδα λοιπόν της ποινικής δίωξης τοποθετείται η πολιτική δίωξη. Όμως, είναι πολύ εύκολο να γίνει ένα παιχνίδι με τις λέξεις ή παιχνίδι παρανόησης σε περιπτώσεις που εμπεριέχουν και τα δύο είδη δίωξης. Για αυτόν τον λόγο, τονίζεται ότι ο αιτών άσυλο θα πρέπει να αποδείξει και να πείσει ότι δεν φοβάται την ίδια την ποινική δίωξη και την απόδοση της δικαιοσύνης ή την έκτιση της προβλεπόμενης από τον νόμο ποινής¹¹². Ο φόβος πρέπει να είναι βασισμένος στην δίωξη με την έννοια της προσωπικής επίθεσης που αναλύθηκε ήδη. Επομένως, ο φόβος της έκτισης της ποινής μετά από την καταδίκη του αιτούντος άσυλο, της σύλληψης και εν γένει της ποινικής δίωξης, δεν πληροί την προϋπόθεση της δίωξης για έναν αιτούντα άσυλο ώστε να του παρασχεθεί καθεστώς πρόσφυγα.

Τέλος, ο αιτών άσυλο θα πρέπει να έχει υποστεί δίωξη είτε από την κυβέρνηση είτε από δρώντες που η κυβέρνηση του κράτους του δεν μπορεί ή δεν θέλει να ελέγξει και να περιορίσει¹¹³. Έχει ήδη λεχθεί ότι δεν είναι απαραίτητο να είναι λογικό για το κράτος που εξετάζει μια αίτηση ασύλου το σκεπτικό του διώκτη. Το κίνητρο είναι αδιάφορο. Το αποτέλεσμα καθορίζει το αν θα θεωρηθεί δίωξη ή όχι αυτό που υπέστη ο αιτών άσυλο. Αυτή η αδιαφορία προς το κίνητρο δεν γίνεται αυθαίρετα ή κακόβουλα, αλλά γιατί αν το κίνητρο γίνει το κέντρο του ενδιαφέροντος, το σύστημα χορήγησης ασύλου τυλίγεται σε μια κουλτούρα δυσπιστίας και καχυποψίας απέναντι στον αιτούντα άσυλο. Είναι όμως η καχυποψία και η προκατάληψη αρετές εντός του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών; Η απάντηση είναι αρνητική. Θα ήταν απαράδεκτο να επιβαρυνθούν με επιπλέον βάρος απόδειξης οι bona fide αιτούντες άσυλο¹¹⁴.

-Η υπόθεση εργασίας

Τούτων δοθέντων, στο περιστατικό της Αλεξανδρούπολης θα πρέπει οι αιτούντες άσυλο να δείξουν ότι ο φόβος τους πηγάζει από την δίωξη που θα υποστούν. Είναι προφανές ότι οι συγκεκριμένοι αιτούντες άσυλο φοβούνται την ποινική δίωξη που θα τους ασκηθεί, και τους έχει ήδη ασκηθεί, εφόσον θα τιμωρηθούν όπως όσοι δεν κατάφεραν να

¹¹² G. S. Gilbert, *op.cit.*, σελ. 644.

¹¹³ M. S. Cianciarulo, *op.cit.*, σελ. 114.

¹¹⁴ *Idem* σελ. 124.

ξεφύγουν, δηλαδή ως προδότες του έθνους. Άρα με μια πρώτη ματιά οι αιτήσεις για άσυλο θα απορρίπτονταν. Όμως, η δίωξη που θα τους ασκείτο θα ήταν μεν ποινική αλλά θα υπερέβαινε την λογική τιμωρία. Θα παραβίαζε την υποχρέωση της απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης. Επομένως θα ικανοποιείτο έτσι ο όρος της εσκεμμένης παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που βρίσκουμε στον ορισμό της δίωξης. Επίσης θα παραβιαζόταν η αρχή της απαγόρευσης των σκληρών μέτρων τιμωρίας.

Ακόμα, υπάρχει σχεδόν βέβαιη πιθανότητα ή βάσιμος φόβος οι αιτούντες άσυλο να υφίσταντο δίωξη με την απαραίτητη για τον χαρακτηρισμό του πρόσφυγα, από συντηρητικά και τρομοκρατικά τμήματα της κοινωνίας, δηλαδή πολιτική δίωξη, ειδικά μετά τον προσδιορισμό τους ως προδότες από τον Πρόεδρο της Τουρκίας. Συνεπώς, υποστηρίζεται ότι στην παρούσα περίπτωση οι προϋποθέσεις που ορίζονται από την πλευρά της έννοιας της διώξεως ικανοποιούνται. Με παρόμοιο τρόπο έχουν κριθεί υποθέσεις σχεδόν ίδιων πραγματικών περιστατικών, όπως η υπόθεση του Stancy Papusoiu, αιτούντος άσυλο στο Ηνωμένο Βασίλειο¹¹⁵. Αυτές οι περιπτώσεις ρίχνουν φως στην περίπτωση κατά την οποία μια ποινική δίωξη μεταμορφώνεται σε πολιτική δίωξη, ανεξαρτήτως από το πρόσωπο του διώκοντος. Στο περιστατικό της Αλεξανδρούπολης είναι πιο εύκολο να αποδείξει κανείς την κλιμάκωση της ποινικής δίωξης σε πολιτική σε συνδυασμό με την καταπάτηση βασικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, διότι σε αυτές τις κινήσεις προέβη η τουρκική κυβέρνηση με τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους στο ολιγόωρο πραξικόπημα στην Κωνσταντινούπολη.

Όσον αφορά την αίτηση για την έκδοση των αιτούντων άσυλο από το περιστατικό της Αλεξανδρούπολης, αυτή δεν απασχολεί την παρούσα υπόθεση εργασίας. Το περιστατικό της Αλεξανδρούπολης, όπως πραγματικά συνέβη στις 15 Ιουλίου 2016, ήταν μια σωρεία θεμάτων για νομική έρευνα, όλα συγκεντρωμένα και περιπλεγμένα, όπως συνηθίζει να κάνει η ζωή. Περιείχε θέματα αεροπορικού δικαίου και δικαίου του αέρα, θέματα διεθνούς προστασίας, θέματα εισδοχής και αναγνώρισης αλλοδαπών και θέματα έκδοσης μεταξύ δύο κρατών. Για τις ανάγκες του παρόντος πονήματος, θα χρησιμοποιηθεί μια φανταστική υπόθεση εργασίας εμπνευσμένη από το πραγματικό περιστατικό της

¹¹⁵ G. S. Gilbert, op.cit., σελ. 644, 645.

Αλεξανδρούπολης, η οποία δεν περιέχει το στοιχείο της έκδοσης και δεν αφορά καθόλου τα σημεία του δικαίου του αέρα και του αεροπορικού δικαίου.

Παρ' όλο το ενδιαφέρον που ενυπάρχει στην ενασχόληση με αυτά τα ζητήματα, το παρόν πόνημα, ενσκήπτει εκτός των άλλων, κυρίως στο ερώτημα αν υπάρχει δικαίωμα στην χορήγηση ασύλου, κατά το πνεύμα του άρθρου 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Αν έπρεπε όμως να γίνει μια παρατήρηση, όσον αφορά το ζήτημα της έκδοσης, τότε θα έπρεπε να παρατεθεί οπωσδήποτε η υπόθεση *Trabelsi v. Belgium*, καθώς είναι πολύ πιθανό η Ελλάδα να είχε την ίδια αντιμετώπιση από το ΕΣΔΑ όπως είχε το Βέλγιο¹¹⁶. Η Ελλάδα δεν θα έπρεπε να συναινέσει στην έκδοση που ζητά η Τουρκία διότι με αυτό της το βήμα θα έθετε σε κίνδυνο την ζωή και την αξιοπρέπεια των αιτούντων άσυλο και θα τους εξέθετε σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση¹¹⁷. Εν γένει, όπως και το άσυλο, έτσι και η έκδοση στο Διεθνές Δίκαιο είναι ένα εργαλείο των διεθνών σχέσεων. Συγκεκριμένα, η αντιμετώπιση ενός αιτήματος έκδοσης γίνεται αντιληπτή συχνά ως μια πράξη ευγένειας¹¹⁸.

Στην υπόθεση εργασίας αυτής της εργασίας, δεν έχει υποβληθεί αίτηση για την έκδοση των αιτούντων άσυλο. Όμως μια ενδιαφέρουσα υπόθεση για αυτό το ζήτημα είναι η *R. v. Governor of Pentonville Prison, ex parte Cheng*¹¹⁹, η οποία στην ουσία υποστηρίζει ότι η έκδοση αιτούντος άσυλο πρέπει να πραγματοποιείται όταν γίνεται από το κράτος κατά του οποίου κατηγορείται ότι έχει δράσει ο αιτών άσυλο. Άρα και στην υπόθεση εργασίας, οι αιτούντες θα έπρεπε να εκδοθούν στην Τουρκία, εφόσον εκεί τους ασκείται ποινική δίωξη και αυτός είναι ένας λόγος να τους αρνηθεί το κράτος εξέτασης του αιτήματος ασύλου, την χορήγηση του αντίστοιχου καθεστώτος προστασίας. Όμως θα έπρεπε να τονιστεί ότι το κράτος που θα αρνηθεί το άσυλο και θα εκδώσει τους αιτούντες, οφείλει να ελέγξει τους όρους μεταχείρισης των αλλοδαπών όταν επιστρέψουν στην χώρα που τους ζητά, ώστε να προστατευτούν τα ανθρώπινα δικαιώματά τους.

¹¹⁶ *Tabelsi v. Belgium*, Application No. 140/10, ECtHR, 4 September 2014, σελ. 36, παρ. 151 ως σελ. 37, παρ. 155 και σελ. 41, παρ. 2.

¹¹⁷ Ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον άρθρο σχετικά με την έκδοση, το άσυλο και τα διεθνή εγκλήματα, με την τρομοκρατία στο επίκεντρο είναι το «*Asylum and Terrorism*» από τον P. Weis, I. C. J. Review, Vol. 19, 1977, σελ. 37- 43.

¹¹⁸ A. R. Edgar, op.cit., σελ. 263-264.

¹¹⁹ G. S. Gilbert, op.cit., σελ. 648 επ.

Επομένως, επανέρχεται το ζήτημα της επόμενης μέρας, μετά την άρνηση του ασύλου, που μας απασχολεί και εκτός της διαδικασίας έκδοσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Τα ακανθώδη σημεία της διαδικασίας απόδοσης καθεστώτος ασύλου διεθνώς

Ένα δύσκολο εγχείρημα στην διαδικασία χορήγησης ασύλου είναι η στιγμή όπου ο αιτών άσυλο και ο αρμόδιος κρατικός υπάλληλος έρχονται να αποδείξουν και να εξακριβώσουν αντίστοιχα την ταυτότητα του αιτούντος και κυρίως το αν ο αιτών άσυλο διατηρούσε την ίδια ταυτότητα με συνέπεια καθ' όλη τη διάρκεια¹²⁰. Ένα πρόβλημα που επανέρχεται στην πρακτική του ασύλου είναι δηλαδή η επιλογή των κριτηρίων με βάση τα οποία θα επιλεγεί κάποιος ως κατάλληλος για την χορήγηση ασύλου. Η κύρια ερώτηση είναι αν όσα γεγονότα και στοιχεία υποβάλλει ο αιτών ως την προσωπική του ιστορία είναι αληθινά και άξια να θεωρηθούν αποδεικτικά στοιχεία που επιβάλλουν την χορήγηση ασύλου. Στην περίπτωση του πολιτικού ασύλου, δηλαδή στις περιπτώσεις πολιτικών διώξεων, το ζήτημα είναι η απόδειξη της ύπαρξης της δίωξης ή και του φόβου για την αναπόφευκτη μελλοντική δίωξη. Όσον αφορά την ταυτότητα του αιτούντος, αυτή είναι αδύνατο κάποιες φορές να πιστοποιηθεί με τα παραδοσιακά μέσα, όπως αστυνομικές ταυτότητες, πράξεις του ληξιαρχείου και άλλα παρόμοια έγγραφα. Διότι όταν κάποιος πέφτει θύμα δίωξης και ως εκ τούτου αναγκάζεται να εγκαταλείψει το σπίτι και την πατρίδα του, είναι πολύ πιθανό να μην εφοδιαστεί με αποδεικτικά έγγραφα ή να καταστραφούν κατά την δίωξη ή την φυγή από την χώρα.

Επίσης, λόγω των δυσκολιών να εισέλθει κανείς σε μια χώρα, οι περισσότεροι αιτούντες άσυλο, ειδικά σε περιόδους κρίσεις κάνουν χρήση των διαδρομών των λαθρεμπόρων για τις χώρες στις οποίες θέλουν να βρεθούν. Αυτές οι διαδρομές απαιτούν συγκεκριμένα την έκδοση πλαστών ταυτοτήτων, διαβατηρίων και ταξιδιωτικών εγγράφων ή την παντελή έλλειψη τούτων, με αποτέλεσμα οι αιτούντες άσυλο να μην έχουν κανένα αποδεικτικό στοιχείο της ημερομηνίας στην οποία εισήλθαν στη χώρα, γεγονός που είναι καθοριστικό για να γίνει δεκτή μια αίτηση ασύλου¹²¹. Η τήρηση των χρονικών περιθωρίων είναι απαραίτητη. Συνεπώς γίνεται φανερό το πόσο δύσκολο είναι να αποδειχτεί η ταυτότητα ενός αιτούντος άσυλο, με την ταυτότητα να συμπεριλαμβάνει εκτός από το όνομα και την ηλικία και την ιδιότητα και όλα τα αναγνωριστικά

¹²⁰ C. Bohmer, A. Shuman, "Producing epistemologies...", op.cit., σελ. 604-606.

¹²¹ Idem σελ. 607-610.

χαρακτηριστικά όπως και τους συγγενικούς δεσμούς με πρόσφυγες στο εξωτερικό. Σε δεύτερο στάδιο, δύσκολα γίνεται κατανοητό το πώς ένας άνθρωπος μπορεί να αλλάξει ταυτότητες στην πορεία του, χωρίς να έχει κακό σκοπό όμως. Παρόλη την δυσπιστία με την οποία είναι εμποτισμένα τα εθνικά συστήματα χορήγησης ασύλου, το διεθνές δίκαιο προβλέπει να μην δρα αρνητικά το γεγονός της παράνομης εισόδου σε ένα κράτος, την εξέταση ενός φακέλου αιτήσεως χορήγησης ασύλου, διότι το διεθνές δίκαιο παραδέχεται τα σκοτεινά σημεία της ζωής ενός αιτούντος άσυλο και επιθυμεί να παραμείνει ανεμπόδιστη η χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα.

Αν και μόνο ο διώκτης γνωρίζει στην ουσία τι πραγματικά συνέβη κατά την δίωξη του αιτούντος άσυλο, και μάλιστα κατέχει πληροφορίες τις οποίες ο αιτών άσυλο μπορεί να μην καταφέρει να συλλέξει ποτέ, όπως η αιτία της δίωξης, ο επόμενος στην κατάταξη με την μεγαλύτερη αξιοπιστία είναι ένας εμπειρογνώμονας ή ένας ειδικός στην κατηγορία περιπτώσεων, σαν την συγκεκριμένη περίπτωση την οποία παρουσιάζει ο αιτών άσυλο¹²². Είναι επομένως μια ατυχία όταν η πίεση των ροών υποχρεώνει το σύστημα να υπερφορτωθεί με αποτέλεσμα αρμόδιοι υπάλληλοι των Υπηρεσιών Ασύλου να μην εξετάζουν τις υποθέσεις στις οποίες κατέχουν εξειδικευμένη γνώση. Οι συνέπειες αυτού είναι παρεξηγήσεις, στρεβλώσεις και άδικες αποφάσεις¹²³. Εξάλλου, ειδικοί αρμόδιοι μπορούν, παρά τις γνώσεις τους, να σφάλουν, γιατί τους είναι αδύνατο να φανταστούν τις διαστάσεις που μπορεί να λάβει μια δίωξη σε ένα συγκεκριμένο κράτος παραδείγματος χάριν¹²⁴. Επομένως οι αιτούντες άσυλο είναι σε εξάρτηση από την γνώμη των ειδικών για να δώσουν μια απάντηση στο αν η ιστορία που διηγούνται είναι η αληθινή. Όμως η αλήθεια δεν είναι πάντα προφανής, ούτε ακολουθεί τα μέτρα που βάζουν οι άνθρωποι στην πραγματικότητα.

Με βάση αυτά τα μέτρα όμως, τα οποία μπορεί να είναι έρευνα για τον μέσο όρο εμφάνισης συγκεκριμένων περιστατικών για παράδειγμα, κρίνεται η αλήθεια κάποιων προσφύγων. Επιπλέον, χρόνος αναμονής για την εξέταση μιας αιτήσεως ασύλου μπορεί να διαρκέσει τόσο ώστε να μην είναι πλέον πιστευτό το στοιχείο του φόβου της δίωξης

¹²² Idem σελ. 606-607.

¹²³ Idem σελ. 610- 625.

¹²⁴ Idem σελ 617. Αναφέρεται ένα περιστατικό όπου δεν μπορούσαν οι αρμόδιοι για την χορήγηση ασύλου να πιστέψουν ότι οι σωματικές βλάβες που υπέστη ο αιτών άσυλο, προκλήθηκαν στο ψευδοκράτος της Βόρειας Κύπρου, εφόσον οι πληροφορίες που υπήρχαν για το καθεστώς εκεί δεν προέβλεπαν κάτι όμοιο.

στην πατρίδα αλλά να αναδεικνύεται το γεγονός ότι ο αιτών άσυλο έχει ξαναφτιάξει τη ζωή του στην χώρα από την οποία ζητάει άσυλο με αποτέλεσμα να μην επιθυμεί να φύγει, ακριβώς για αυτόν τον λόγο και όχι εξαιτίας του φόβου. Με αυτόν τον τρόπο εξηγείται η δυσπιστία του συστήματος απόδοση καθεστώτος ασύλου. Εν κατακλείδι, θα μπορούσε να συνοψιστούν τα ακανθώδη σημεία της διαδικασίας χορήγησης ασύλου, σε διεθνές επίπεδο, στην εξής διαπίστωση: το βάρος της απόδειξης των ισχυρισμών των αιτούντων άσυλο είναι δυσβάσταχτο¹²⁵ και διαχέεται σε τρία μέτωπα. Ο αιτών άσυλο είναι το πρώτο μέτωπο, διότι αφηγείται την ιστορία του και ζητά να γίνει πιστευτός, η διοίκηση είναι το δεύτερο μέτωπο, διότι ως άλλος ντέτεκτιβ πρέπει να έχει τους πόρους να αναζητήσει την αλήθεια και τρίτον, ο διώκτης, ο υπαίτιος δηλαδή της δίωξης και της αίτησης ασύλου του διωκομένου, είναι το τρίτο μέτωπο, καθώς εκείνος είναι ο ένας που όντως γνωρίζει την αλήθεια.

-Η υπόθεση εργασίας

Στην υπόθεση της Αλεξανδρούπολης, το βάρος της απόδειξης της ιστορίας των 8 αιτούντων άσυλο δεν είναι τόσο μεγάλο, διότι η ιστορία τους καταγράφηκε από τα διεθνή μέσα. Επιπλέον καταγράφηκε η αντίδραση της τουρκικής κυβέρνησης σε όσους εμπλέκονταν στο ολιγόωρο πραξικόπημα με υπερβολικά βαριές ποινές, βασανιστήρια και την απειλή της επιβολής της θανατικής ποινής. Εδώ λοιπόν οι αρμόδιοι να κρίνουν την υπόθεση δεν θα είχαν την υποχρέωση να φανταστούν τις συνέπειες της επιστροφής. Είχαν ήδη μπροστά τους τα γεγονότα και συγκεκριμένα τις θηριωδίες για να οδηγηθούν στην κρίση ότι οι αιτούντες έχριζαν της χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα. Βεβαίως, μια γενική περίπτωση αιτούντος άσυλο είναι να μην γνωρίζει τις συνέπειες των πράξεών του και επομένως να μην μπορεί να εξαλείψει την αιτία της δίωξης του¹²⁶. Όμως στην υπόθεση της Αλεξανδρούπολης, δεν είναι σίγουρο αν οι αιτούντες άσυλο γνώριζαν ακριβώς την αντιμετώπιση και την μεταχείριση που θα είχαν. Το βέβαιο είναι ότι οι αιτούντες άσυλο, απέδρασαν αρκετά νωρίς ώστε να μπορεί να συμπεράνει κάποιος ότι ήξεραν τί μπορεί να τους συμβεί, λόγω προσωπικών επαγγελματικών εμπειριών ίσως.

¹²⁵ Ερμηνευτικό Σημείωμα της Ύπατης Αρμοστείας «Το βάρος της απόδειξης και η αποδεικτική ισχύς των ισχυρισμών κατά την εξέταση των αιτημάτων ασύλου», στο: *Επετηρίδα Δικαίου των Προσφύγων και Αλλοδαπών 1999, 2000*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 53 επ.

¹²⁶ C. Bohmer, A. Shuman, “Producing epistemologies...”, *op.cit.*, σελ. 610.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4- Η Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασύλου και η Ελλάδα: τα παρεχόμενα είδη προστασίας αλλοδαπών

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιλήφθηκε ότι το κόστος κάθε πρόσφυγα για το κράτος που του παρέχει άσυλο είναι αρκετά υψηλό ώστε να επιθυμεί να περιορίσει τους πρόσφυγες που δέχεται στο σύστημά του. Εκμεταλλευόμενη λοιπόν την πρώτη οδηγία για το άσυλο που απευθυνόταν στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επανέφερε στο προσκήνιο την πρόβλεψη για την διαχείριση των προσφυγικών κρίσεων, η οποία όριζε ότι θα πρέπει στο όνομα της αλληλεγγύης μεταξύ των λαών των κρατών μελών να υπάρξει καταμερισμός των βαρών. Σε αυτό βασίστηκε η οδηγία που έγινε γνωστή ως ο κανονισμός του Δουβλίνου. Το κόστος, λοιπόν, ανεξαρτήτως γεωγραφικής εστίασης, παίζει έναν σημαντικότατο ρόλο ως προς την διαχείριση και οργάνωση του συστήματος χορήγησης ασύλου¹²⁷.

Αναπτύσσοντας το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου, η Ευρωπαϊκή Ένωση προσφέρει σε όσους αλλοδαπούς ικανοποιούν τα αντίστοιχα κριτήρια τέσσερα είδη προστασίας: το καθεστώς του αιτούντος άσυλο, το καθεστώς του πρόσφυγα, το καθεστώς του δικαιούχου επικουρικής προστασίας και το καθεστώς του δικαιούχου προσωρινής προστασίας. Αναφέρεται ως ξεχωριστό καθεστώς προστασίας το καθεστώς του αιτούντος άσυλο, διότι ακόμη και πριν αναγνωριστεί ως δικαιούχος διεθνούς προστασίας ο αιτών άσυλο έχει πρόσβαση σε κάποια προνόμια τα οποία συνιστούν ένα οιοσδήποτε καθεστώς προστασίας. Το δικαίωμα στην εργασία, σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, σε στέγη και στην εκπαίδευση είναι τα βασικά από αυτά. Αν και δεν μπορούν να εγκαταλείψουν την επικράτεια του κράτους μέλους στο οποίο έχουν καταθέσει αίτηση ασύλου, άδεια μετακίνησης με παροχή νόμιμου ταξιδιωτικού εγγράφου δίδεται μόνο όταν υπάρχουν σοβαροί ανθρωπιστικοί λόγοι που απαιτούν την παρουσία του αιτούντος άσυλο σε άλλο κράτος¹²⁸. Επιπλέον, θα έπρεπε να σημειωθεί ότι τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούν να παρέχουν προστασία σε αλλοδαπούς κατά το δοκούν. Το όριο είναι το κατώτερο όσον αφορά το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου.

¹²⁷ L. Ferracioli, op.cit., σελ. 135 επ.

¹²⁸ Η. Νικολακοπούλου-Στεφάνου, op.cit., σελ. 437 επ.

Ρυθμίζονται δηλαδή οι ελάχιστες προϋποθέσεις για την αναγνώριση κάποιου ως δικαιούχου προστασίας.

A) Το καθεστώς πρόσφυγα

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση τα σημαντικότερα βήματα για την κοινή πολιτική ασύλου έγιναν στο πρόγραμμα του Τάμπερε το 1999. Η αρχή είχε γίνει με την Σύμβαση του Δουβλίνου του 1990, με διάφορα ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και την υιοθέτηση της οδηγίας του 1995, η οποία έθετε έναν βασικό κοινό παρονομαστή για το ποιος είναι πρόσφυγας. Ο ελάχιστον κοινός παρονομαστής, όμως, ήταν μόνο αιτούντες άσυλο που είχαν υποστεί δίωξη μόνο από κρατικούς παράγοντες. Κατά συνέπεια, αυτή η ελάχιστη ρύθμιση παραγκώνιζε αλλοδαπούς που είχαν εκδιωχθεί από μη κρατικές οντότητες, από την αντίπαλη του καθεστώτος πολιτική παράταξη, από αντάρτες και έναν άπειρο κατάλογο με άλλους μη κρατικούς παράγοντες. Έχει γίνει κριτική¹²⁹ σε αυτήν την οδηγία διότι επέτρεπε στην ουσία να λάβει άσυλο κάποιος που διωκόταν από την ίδια την κυβέρνηση, ακόμα κι όταν υπήρχε εμφύλια σύγκρουση ή είχε γίνει προσπάθεια για ανατροπή του καθεστώτος, παραμελούσε όμως παράλληλα να ρυθμίσει και να μεριμνήσει για την προστασία των αθώων, οι οποίοι επηρεάζονταν από μια σύγκρουση, για παράδειγμα, αλλά δεν ήταν μέρος της. Ένα χρόνο πριν τη νέα χιλιετία, ωστόσο, τα κράτη μέλη ένωσαν έτοιμα να θέσουν κοινά κριτήρια για τις προϋποθέσεις χορήγησης ασύλου. Επιπλέον ο Ευρωπαϊκός Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ορίζει ότι το δικαίωμα στο άσυλο ισχύει ούτως ώστε να γίνονται σεβαστές οι προβλέψεις και οι απαιτήσεις της Σύμβασης της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων του 1951 και του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967. Η ΣΕΚ προσθέτει σε αυτά και τις συμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως την ΕΣΔΑ, το Διεθνές σύμφωνο Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων και την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων και άλλων Μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας¹³⁰.

¹²⁹N. A. Abell, “Safe Country Provisions in Canada and in the European Union: A Critical Assessment”, *International Migration Review*, Vol. 31, No. 3, Autumn 1997, σελ. 573.

¹³⁰Th. Gammeltoft- Hansen, H. Gammeltoft – Hansen, op.cit., σελ. 447-448, M.-T. Gil-Bazo, op.cit., σελ. 4.

Οι κανονισμοί του Δουβλίνου είναι αυτοί που ορίζουν την πορεία της χορήγησης ασύλου από μέλη κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δημιουργούν στην ουσία την κοινή πολιτική ασύλου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το Δουβλίνο I έθετε τις κοινές προδιαγραφές για την διαδικασία απόδοσης ασύλου και ενοποιούσε εν μέρει τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση του καθεστώτος Πρόσφυγα. Έπειτα το Δουβλίνο II, με σκοπό να περιορίσει το asylum shopping και να τις νέες παράνομες εισόδους στην Ένωση, όρισε ότι για κάθε ένα αιτούντα άσυλο, η αίτησή του θα εξετάζεται από το κράτος πρώτης εισόδου¹³¹. Αυτό μετέφερε ένα μεγάλο βάρος στα κράτη που έχουν εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κυρίως τα περάσματα στην Ευρώπη από τον Νότο (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία), διότι τις περισσότερες φορές οι αιτούντες άσυλο είχαν εισέλθει στην Ευρωπαϊκή Ένωση από ένα από αυτά τα κράτη.

Έτσι οργανώθηκε ένα σύστημα εσωτερικής επιστροφής των αιτούντων άσυλο στο αρμόδιο κράτος μέλος για να κρίνει την υπόθεσή τους. Αυτή η διαδικασία επαναπροώθησης χαρακτηρίζεται από την αρχή της μη επαναπροώθησης, υπό την έννοια ότι το κράτος που είναι αρμόδιο να εξετάσει την αίτηση ασύλου, δηλαδή το κράτος πρώτης εισόδου, θα πρέπει να εξετασθεί από το κράτος όπου έγινε η αίτηση ασύλου για να διαπιστωθεί αν είναι ασφαλές να γυρίσει εκεί. Ασφαλές, όπως θα αναλυθεί στο Κεφάλαιο 8, σημαίνει να μην παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, να μην υπάρξει δίωξη κατά του αλλοδαπού αιτούντος άσυλο και να υπάρχει πρόσβαση στις διαδικασίες χορήγησης ασύλου. Επίσης, ασφαλές σημαίνει ότι ο αιτών άσυλο, επιστρέφοντας, δεν θα πέσει θύμα απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης. Για παράδειγμα η Ελλάδα έχει καταδικαστεί ως μη ασφαλής χώρα τόσο στην περίφημη πλέον υπόθεση *MSS v. Belgium and Greece*¹³² όσο και στην *Bundesrepublik Deutschland v. Kaveh Puid*¹³³.

Στην τελευταία υπόθεση, η Γερμανία θεωρήθηκε υπεύθυνη από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να κρίνει την αίτηση του κ. Puid, λόγω των κακών συνθηκών που επικρατούσαν στην Ελλάδα τόσο σε γραφειοκρατικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο συνθηκών πρώτης υποδοχής. Επί της αρχής, το κράτος στο οποίο γίνεται η αίτηση για το

¹³¹ International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, op.cit., σελ. 9/32.

¹³² Idem σελ. 25/32.

¹³³ The Court of Justice of the European Union, *Judgment in Case C-4/11 Bundesrepublik Deutschland v Kaveh Puid Press Release No 147/13*, 14 November 2013, Luxembourg, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 14 November 2013, *Bundesrepublik Deutschland v Kaveh Puid* (C-4/11), CJEU.

άσυλο, αν όντως κρίνει ως ακατάλληλη την χώρα πρώτης υποδοχής, δεν είναι υποχρεωμένο να εξετάσει την αίτηση. Το ίδιο θα αποφασίσει αν θα την εξετάσει ή όχι. Αν δεν επιθυμεί να μπει στην διαδικασία, οφείλει να υποδείξει ένα άλλο κράτος μέλος ως αρμόδιο, σύμφωνα με τις προβλέψεις του κανονισμού του Δουβίνου II. Αν δεν μπορεί να το κάνει ούτε αυτό, τότε η κατατεθείσα αίτηση θα εξετασθεί από το πρώτο κράτος στο οποίο κατατέθηκε. Επίσης αν όλη αυτή τη διαδικασία προσδιορισμού άλλου αρμόδιου κράτους αποδειχθεί ιδιαίτερα χρονοβόρα, το κράτος όπου βρίσκεται ο αιτών άσυλο καλείται να εξετάσει και την χορήγηση ασύλου. Υπόθεση που αποδεικνύει τις τραγικές διαδικασίες χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα ειδικά και στην Ευρωπαϊκή ένωση γενικά είναι η *Sharifi and Others v Italy and Greece*¹³⁴, η οποία είναι άλλη μια καταδικαστική για την Ελλάδα απόφαση, λόγω των άθλιων συνθηκών διαχείρισης των αιτούντων άσυλο. Η σχέση της Ελλάδας με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ δεν είναι η παραδειγματική όσον αφορά τους αιτούντες άσυλο, αλλά δεν είναι η εξαίρεση. Ακόμα και η Ελβετία έχει στο ιστορικό της υπόθεση στην οποία λειτούργησε κατά παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ, παρ'όλο που η υπόθεση δεν προχώρησε στο ΕΔΔΑ ως απαράδεκτη, διότι υπήρχαν αποτελεσματικά εσωτερικά ένδικα μέσα τα οποία παρακάμφθηκαν από τους ενάγοντες¹³⁵.

Ο γερμανικός Θεμελιώδης Νόμος προβλέπει, στο άρθρο 16^α, το δικαίωμα στην απόκτηση ασύλου. Υπάρχουν βεβαίως περιορισμοί στην χορήγηση ασύλου κυρίως σε ότι αφορά την χώρα από την οποία εισέρχονται στην Γερμανία. Αν προέρχονται από χώρα που η Γερμανία θεωρεί εκ προοιμίου ασφαλή, τότε στερούνται το δικαίωμα αίτησης ασύλου και προωθούνται πίσω στην χώρα εισόδου. Αυτή η πρόβλεψη εγκυμονεί πολλούς κινδύνους, ειδικά όταν ο αιτών άσυλο έχει λόγους να φοβάται δίωξη ακόμη και σε ασφαλή –κατά τη Γερμανία- τρίτη χώρα, διότι όταν ο αλλοδαπός επιστραφεί στην χώρα προέλευσης εν τοις πράγμασι θα υποστεί δίωξη, ενώ θα μπορούσε ασκώντας το δικαίωμα στο άσυλο να έχει προστατευθεί. Ασφαλώς, ο λόγος για τον οποίο υιοθετήθηκε η παρούσα πρόβλεψη είναι η διαλογή των οικονομικών μεταναστών από τους

¹³⁴ *Sharifi and Others v Italy and Greece*, Application No. 16643/09, ECtHR, 21 October 2014, ECtHR, “Dublin” cases, Factsheet – “Dublin” cases, Press Unit, Ιούνιος 2016, σελ. 4.

¹³⁵ *Tarakhel v. Switzerland [GC]*, Application no. 29217/12, ECtHR, 4 Νοεμβρίου 2014, ECtHR, “Dublin” cases, Factsheet – “Dublin” cases, Press Unit, Ιούνιος 2016, σελ. 5.

πρόσφυγες¹³⁶, όμως δεν μπορεί κανείς να ελπίζει ότι οι αιτούντες άσυλο θα παρέχουν την αληθινή χώρα εισόδου τους στη Γερμανία, αφού η πλειονότητα έχει φτάσει εκεί παράνομα, είτε με πλαστά ταξιδιωτικά έγγραφα, είτε χωρίς έγγραφα. Επιπλέον, η διατήρηση ενός καταλόγου με χώρες a priori ασφαλείς δεν επιτρέπει τον έλεγχο των μεγάλων αλλαγών στις χώρες αυτές.

Η Ελλάδα για παράδειγμα είναι μια σαφώς ασφαλής χώρα, υπό την έννοια ότι ο αιτών άσυλο δεν θα υποστεί αυθαίρετα πολιτική δίωξη. Ωστόσο δεν είναι ασφαλής χώρα διότι οι παρούσες συνθήκες, κατά τις οποίες εκείνη πρέπει να διαχειριστεί μαζικές ροές προσφύγων οι οποίες ξεπερνούσαν κατά πολύ το όριο των διοικητικών της δυνατοτήτων, καθυστερούν σε τέτοιο βαθμό την διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων ασύλου, ώστε οι αιτούντες άσυλο δεν μπορούν να απολαύσουν ούτε καν το δικαίωμα να αιτηθούν άσυλο όπως ορίζει ο νόμος. Δεν μπορούν να τηρηθούν οι προθεσμίες που προβλέπονται και οι αιτούντες άσυλο κρατούνται σε χώρους οι οποίοι θέτουν σε κίνδυνο τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Έτσι, λοιπόν, ένα κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο λογίζεται ως μια ασφαλής χώρα, μπορεί έστω παροδικά να μην δικαιούται να χαρακτηρίζεται ασφαλής ούτε στα πλαίσια των ασφαλών χωρών εισόδου για τους αιτούντες άσυλο, ούτε στα πλαίσια της αρχής της μη επαναπροώθησης.

Στην περίπτωση όμως που το κράτος θεωρήσει ότι πρέπει να προωθηθεί σε άλλο κράτος ένας αιτών άσυλο, τότε ο κανονισμός του Δουβλίνου προβλέπει ότι αυτή η μετακίνηση θα γίνει σύμφωνα με την Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων¹³⁷. Άρα η μετακίνηση για να προωθηθεί ένας αλλοδαπός σε άλλη χώρα θα πρέπει να ακολουθηθεί η αρχή της μη επαναπροώθησης, η οποία προστατεύει στην ουσία τον αλλοδαπό από την δίωξη, υποχρεώνοντας το κράτος που τον προωθεί να μεριμνήσει για αυτόν επιλέγοντας μια τρίτη ασφαλή χώρα. Το ζήτημα της ασφάλειας είναι βεβαίως προβληματικό, διότι σε ένα μεγάλο ποσοστό η κρίση περί ασφάλειας είναι υποκειμενική. Στο ψήφισμα του Λονδίνου το 1992, ορίζονται τα αντικειμενικά κριτήρια για τον προσδιορισμό της τρίτης ασφαλούς χώρας, τα σημαντικότερα εκ των οποίων είναι η

¹³⁶ J. M. Didden Jr., "Toward Collective Responsibility in Asylum Law: Reviving the Eroding Right to Political Asylum in the United States and the Federal Republic of Germany." *American University International Law Review*, Vol. 9, No. 4, Art. 6, 1994, σελ. 104-108.

¹³⁷ N. A. Abell, op.cit., σελ. 574.

τρίτη χώρα να έχει υιοθετήσει κι εκείνη την αρχή της μη επαναπροώθησης όπως ορίζεται στην Σύμβαση της Γενεύης, αλλά και να μην απειλείται η ζωή και η ελευθερία του αιτούντος άσυλο. Επίσης θα πρέπει να έχει πρόσβαση στις διαδικασίες απόδοσης καθεστώτος πρόσφυγα. Αυτές οι προβλέψεις είναι ήδη γνωστές από την ανάπτυξη της θεωρίας του δικαίου γύρω από την Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το συμπληρωματικό της πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967.

B) Η επικουρική προστασία

Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το Άσυλο είναι ιδιαίτερη περίπτωση από πολλές απόψεις. Μία εξ αυτών είναι η ύπαρξη ενός παράλληλου καθεστώτος με το καθεστώς του πρόσφυγα. Αυτή είναι η επικουρική προστασία. Το άρθρο 18 της Οδηγίας 2004/83/EK προβλέπει την υποχρέωση των κρατών μελών να παρέχουν επικουρική προστασία σε όσα άτομα την δικαιούνται. Την ίδια διατύπωση χρησιμοποιεί και στο άρθρο 13 για το καθεστώς ασύλου. Η έννοια της επικουρικής προστασίας δεν είναι ρηξικέλευθη. Οι ρίζες της εντοπίζονται στο άρθρο 7 του Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και στο άρθρο 3 της Συνθήκης κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας. Εφευρέθηκε ώστε να μπορεί να δίνεται προστασία σε ανθρώπους που χρειάζονται καταφανώς την βοήθεια της προστασίας ενός τρίτου κράτους, όμως δεν την δικαιούνται νομικά, μόνο και σύμφωνα με την Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων.

Η Ελλάδα, ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγνωρίζει τις υποχρεώσεις της εκ του διεθνούς δικαίου, και σεβόμενη την Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων και το συμπληρωματικό της Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης, χορηγεί άσυλο σε όποιον αποδεικνύεται ότι πληροί τις προϋποθέσεις που θέτουν τα δύο προαναφερθέντα κείμενα, δηλαδή το γεγονός ή τον βάσιμο φόβο δίωξης πίσω στην χώρα καταγωγής ή μόνιμης διαμονής για τους απάτριδες. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει δίωξη, ο αλλοδαπός δεν μπορεί να λάβει καθεστώς ασύλου, δηλαδή να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας. Όμως, μπορεί να λάβει καθεστώς επικουρικής προστασίας, αν αποδειχθεί ότι στην χώρα καταγωγής ή μόνιμης διαμονής για τους απάτριδες, πρόκειται με μεγάλη βεβαιότητα να υποστεί μια μεταχείριση ανάλογη με αυτήν που απαγορεύει το άρθρο 3

της ΕΣΔΑ, από την οποία δεσμεύεται η Ελλάδα. Άρα, αν υφίσταται κίνδυνος εκτέλεσης ή θανατικής ποινής, βασανισμού ή απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης ή υπερβολικά αυστηρών τρόπων κολασμού και τιμωρίας, τότε ο αλλοδαπός δικαιούται να απολαύσει το καθεστώς επικουρικής προστασίας. Αν δεν συντρέχει κανένας από αυτούς τους λόγους, αλλά αποδεικνύεται ότι για άλλους λόγους ο αλλοδαπός δεν μπορεί να επιστρέψει στη χώρα του τότε του χορηγείται καθεστώς προσωρινής προστασίας, το οποίο είναι μια προσωρινή άδεια παραμονής επί της ουσίας¹³⁸.

Η επικουρική προστασία λοιπόν είναι ένας τρόπος διεύρυνσης της προσφοράς προστασίας του κράτους έναντι σε ανθρώπους οι οποίοι πρέπει να προστατευτούν¹³⁹. Ακούγεται οξύμωρο να τονίζεται ότι πρέπει να δοθεί προστασία σε κάποιον που την δικαιούται. Το καθεστώς του κάθε ατόμου βρίσκεται στα επίσημα έγγραφα και όχι στο άτομο¹⁴⁰. Το άτομο και η ιστορία του δεν αποδεικνύουν τίποτα. Χρειάζεται η αναγνώρισή του ως πρόσφυγα, που οδηγεί σε περιπτώσεις όπου ο πρόσφυγας πρέπει να αναγνωριστεί ως τέτοιος. Η ίδια η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες έχει σχολιάσει την ατυχή διατύπωση, τονίζοντας ότι ο σκοπός του νομοθέτη ήταν να πει πως πρέπει να παρέχεται άσυλο στον πρόσφυγα, δηλαδή όλα τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που συνεπάγεται η χορήγηση ασύλου¹⁴¹.

Ο ορισμός του πρόσφυγα προβλέπεται στο άρθρο 2 της οδηγίας και δεν παρουσιάζει εκπλήξεις ως προς το περιεχόμενο. Ακολουθεί και συγκεκριμενοποιεί τον κλασικό ορισμό της Σύμβασης της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων. Επίσης θα ήταν ωφέλιμο να σημειωθεί ότι πολίτης κράτους μέλους δεν μπορεί να αιτηθεί προστασία από άλλο κράτος μέλος εκτός μικρών εξαιρέσεων. Επομένως στην υπόθεση εργασίας του παρόντος πονήματος, η Τουρκία είναι στην διαδικασία εισόδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και για αυτόν τον λόγο δεν θεωρείται κράτος μέλος της. Άρα υπήκοοί της μπορούν να καταθέτουν αίτημα για χορήγηση ασύλου.

¹³⁸ A. Skordas, N. Sitaropoulos, «Why Greece is not a safe host country for refugees», *International Journal of Refugee Law*, Τόμος 16, τεύχος 1, 2004, σελ. 35 επ.

¹³⁹ L. Butterly, *op.cit.*, σελ. 67 επ.

¹⁴⁰ H. Cabot, “The Governance of things: Documenting limbo in the Greek asylum procedure”, *Political and Legal Anthropology Review*, Vol. 35, No 1, Μάιος 2012, σελ. 23.

¹⁴¹ M.-T. Gil-Bazo, *op.cit.*, σελ. 7-10.

Στο επίπεδο του Διεθνούς Δικαίου, η επικουρική προστασία είναι μια περίπτωση απολύτου βασικής προστασίας, η οποία προστατεύει χωρίς εξαιρέσεις από την επαναπροώθηση, αλλά εφαρμόζεται μόνο σε περιπτώσεις στις οποίες ο αλλοδαπός έχει υποστεί ή θα υποστεί βασανιστήρια ή ταπεινωτική μεταχείριση στην ουσία¹⁴². Το στοιχείο της ευρύτητας, επομένως, ενυπάρχει στο ότι δεν είναι σχετικό κριτήριο για την εξέταση εκάστου περίπτωση αιτούντος προστασίας ο λόγος για τον οποίο υπέστη ή πρόκειται να υποστεί βασανιστήρια ή απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Ούτε η απειλή για την δημόσια ασφάλεια ή άλλοι κίνδυνοι για την κρατική οντότητα μπορούν να άρουν την αρχή της μη επαναπροώθησης, με αποτέλεσμα να καταργείται κατά κάποιο τρόπο το άρθρο 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων.

Η επικουρική προστασία είναι ένα ειδικό καθεστώς το οποίο χορηγείται σε αλλοδαπούς των οποίων η ακεραιότητα απειλείται είτε από την επιβολή θανατικής ποινής ή εκτέλεσης, από πιθανότατο βασανισμό ή απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση ή υπερβολικά σκληρή τιμωρία στην πατρίδα του. Άλλος ένας λόγος είναι η βία που προέρχεται από πολεμικές συμπλοκές και προκαλεί χάος και φόβο σε αθώους και άμαχους. Αν και η οδηγία για τα κοινά κριτήρια για το άσυλο επιθυμεί να εξομοιώσει τις διαδικασίες χορήγησης ασύλου, όσον αφορά την επικουρική προστασία επιτρέπει ένα ευρύτερο πεδίο ευχέρειας στα κράτη μέλη ώστε να ανταποκριθούν στις διεθνείς τους υποχρεώσεις χορηγώντας προστασία σε άτομα εκτός αυτών που ορίζει η οδηγία¹⁴³.

Το σημείο κλειδί, επομένως, για την κατανόηση της επικουρικής προστασίας είναι η έννοια της σοβαρής βλάβης ή ο εύλογος κίνδυνός της, η οποία αν και δεν συμπεριλαμβάνεται στους λόγους για τους οποίους κάποιος δικαιούται να χαρακτηριστεί πρόσφυγας, είναι παρούσα και η αιτία για την οποία το άτομο δεν επιθυμεί να επιστρέψει στην πατρίδα του. Σοβαρή βλάβη σημαίνει την απειλή ή την απόφαση για θανατική ποινή ή εκτέλεση, βασανιστήρια ή απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση και τιμωρία, και κυρίως σημαίνει την προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας του αιτούντος, λόγω ένοπλης σύρραξης, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την

¹⁴² L. Butterly, op.cit., σελ. 67.

¹⁴³ M.-T. Gil-Bazo, op.cit., σελ. 11,12.

γενικευμένη άσκηση βίας (άρθρο15). Βεβαίως, οι λόγοι αποκλεισμού από την επικουρική προστασία είναι οι ίδιοι που ισχύουν για το άσυλο.

Επί της ουσίας, η διαφορά της επικουρικής προστασίας από το καθεστώς του ασύλου είναι η διάρκεια της άδειας παραμονής. Οι πρόσφυγες έχουν δικαίωμα παραμονής για την διάρκεια 3 ετών ενώ οι δικαιούχοι επικουρικής προστασίας έχουν άδεια παραμονής με διάρκεια 1 έτος. Αυτές οι άδειες, στην συνέχεια, ανανεώνονται εφόσον οι λόγοι για τους οποίους παρασχέθηκε η προστασία δεν έχουν εκλείψει ή δεν έχουν εμφανιστεί λόγοι για τους οποίους δεν μπορεί να ανανεωθεί η προστασία των προσφύγων ή δικαιούχων επικουρικής προστασίας¹⁴⁴.

Η άδεια παραμονής ενός δικαιούχου προστασίας είναι μια απόφαση που μπορεί να ανακληθεί για διαφόρους λόγους, οι οποίοι αναφέρονται στην Οδηγία 2004/83/EK για τις ελάχιστες προϋποθέσεις για την αναγνώριση των δικαιούχων προστασίας ως πρόσφυγες. Συγκεκριμένα στο άρθρο 21 της Οδηγίας¹⁴⁵ ορίζει ότι εφόσον δεν υφίσταται παράβαση των υποχρεώσεων των κρατών εκ της αρχής της μη επαναπροώθησης, τότε έχουν κάθε ευχέρεια να ανακαλέσουν την άδεια παραμονής του δικαιούχου και να τον προωθήσουν αναλόγως σε τρίτη ασφαλή χώρα αν το άτομο εν προκειμένω αποτελεί κίνδυνο για την ασφάλεια του κράτους ή έχει τελέσει και καταδικαστεί για αυτό τελεσίδικα έγκλημα τόσο σοβαρό ώστε να αποτελεί ο δράστης κίνδυνο για την κοινωνία του κράτους-μέλους. Η παράγραφος 3 του εν λόγω άρθρου ορίζει ότι αν καλύπτονται αυτά τα στοιχεία τότε

¹⁴⁴ M.-T. Gil-Bazo, op.cit., σελ. 27. Αυτό το σημείο της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου αφορά η υπόθεση C-373/13, στην οποία ο κουρδικής καταγωγής, Τούρκος υπήκοος, πρόσφυγας στην Γερμανία, καθώς και η οικογένειά του, απώλεσαν το καθεστώς ασύλου, διότι οι λόγοι χορήγησης είχαν εκλείψει. Βεβαίως τα πραγματικά περιστατικά είναι περισσότερο περίπλοκα από ό,τι παρουσιάζεται εδώ, όμως η ανάλυση της υπόθεσης δεν είναι ο σκοπός του παρόντος πονήματος.

¹⁴⁵ Η Οδηγία 2004/83/EK για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους αντικαταστάθηκε από την Οδηγία 2011/95/EE σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας. Και στις δύο οδηγίες όμως το άρθρο 21 παραμένει ίδιο: **Άρθρο 21 Προστασία από την επαναπροώθηση** 1. Τα κράτη μέλη σέβονται την αρχή της μη επαναπροώθησης σύμφωνα με τις διεθνείς τους υποχρεώσεις. 2. Οσάκις δεν απαγορεύεται από τις διεθνείς υποχρεώσεις της παραγράφου 1, ένα κράτος μέλος δύναται να αναπροωθήσει πρό- σφυγα, ανεξαρτήτως του αν αναγνωρίζεται επίσημως ως τέτοιος, όταν: α) υφίστανται εύλογοι λόγοι για να θεωρείται ότι το εν λόγω πρό- σωπο αποτελεί κίνδυνο για την ασφάλεια του κράτους μέλους στο οποίο ευρίσκεται· ή β) δεδομένου ότι έχει καταδικασθεί τελεσίδικα για τη διάπραξη ιδιαίτερα σοβαρού εγκλήματος, συνιστά κίνδυνο για την κοι- νωνία του κράτους μέλους αυτού. 3. Τα κράτη μέλη δύναται να ανακαλούν, να τερματίζουν ή να αρνούνται να ανανεώσουν ή να χορηγήσουν την άδεια παραμονής πρόσφυγα επί του οποίου έχει εφαρμογή παράγραφος 2.

μπορεί να ανακληθεί η άδεια παραμονής. Προτρέπει, με άλλα λόγια, η οδηγία και ρυθμίζει ήδη έναν λόγο για τον οποίο θα μπορούσε να ανακληθεί η άδεια παραμονής, η οποία ρυθμίζεται σε επόμενο άρθρο, συγκεκριμένα, στο άρθρο 24. Αυτό το άρθρο είναι επίσης υπεύθυνο για την διάκριση των πρακτικών αποτελεσμάτων της χορήγησης καθεστώτος πρόσφυγα και καθεστώτος επικουρικής προστασίας, δηλαδή ότι στους μεν πρόσφυγες χορηγείται ανανεώσιμη με διάρκεια τριών χρόνων άδεια παραμονής ενώ στους δε δικαιούχους επικουρικής προστασίας χορηγείται άδεια παραμονής ανανεώσιμη επίσης, διάρκειας ενός έτους όμως. Κάθε ρύθμιση έχει σοβαρό πρακτικό αντίκτυπο.

Αυτό συνέβη και στην υπόθεση *H. T. v Land Baden-Württemberg*¹⁴⁶ ενώπιον του ΔΕΕ, όπου ο κύριος Τ., ένας Τούρκος υπήκοος, υποστηρικτής του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν, έχοντας λάβει καθεστώς άσυλου στην Γερμανία, διότι διωκόταν για πολιτικούς λόγους στην Τουρκία, θεωρήθηκε κίνδυνος για την εθνική ασφάλεια λόγω της συμμετοχής του σε τρομοκρατική οργάνωση (συγκεκριμένα, ενώ οργανώσεις υπέρ του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν είναι απαγορευμένες στη Γερμανία, συνέλεγε κονδύλια για το εν λόγω κόμμα και παρίστατο σε συγκεντρώσεις του). Το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι οι λόγοι εθνικής ασφάλειας ποικίλουν, με αποτέλεσμα να μην είναι συνώνυμη η ανάκληση της άδειας παραμονής με την άρση της προστασίας από την αρχή της μη επαναπροώθησης για τον πρόσφυγα, όταν παρά την αφαίρεση της άδειας παραμονής, αυτός παραμένει αναγνωρισμένος πρόσφυγας. Με άλλα λόγια, σύμφωνα με το ΔΕΕ, είναι διακριτοί οι λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης, που θα συνεπάγονταν την ανάκληση της άδειας παραμονής και η απειλή της εθνικής ασφάλειας ή της ασφάλειας της κοινωνίας του κράτους από έναν δικαιούχο διεθνούς προστασίας, που θα συνεπαγόταν την επαναπροώθησή του σε τρίτη χώρα.

Ακούγεται περίπλοκο, γιατί είναι. Θα πρέπει να αποσαφηνιστεί ευθύς εξαρχής, ότι το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ είναι τόσο ευρύ, ώστε επί της ουσίας προστατεύει από απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση και από βασανισμό, όλους τους ανθρώπους. Επομένως η επιστροφή ή η απέλαση ενός ατόμου, γίνεται πάντοτε υπό το πλαίσιο των ανθρωπίνων

¹⁴⁶Judgment of the Court (First Chamber) of 24 June 2015, *H. T. v Land Baden-Württemberg* (C-373/13), CJEU. Μια σημαντικότερη παρατήρηση είναι πως στις παραγράφους 70-72 της εν λόγω απόφασης, το ΔΕΕ τονίζει ότι η άρση της αρχής της μη επαναπροώθησης θα πρέπει να είναι η έσχατη λύση ή επιλογή μιας διοίκησης, διότι ενέχεται η πιθανότητα να εκτεθεί άδικα σε υπερβολικό κίνδυνο το υποκείμενο.

δικαιωμάτων με τον τρόπο που τα προστατεύει η ΕΣΔΑ (δεδομένου ότι γίνεται αναφορά σε υποκείμενα που εντάσσονται στο πλαίσιο εφαρμογής της ΕΣΔΑ, δηλαδή το *ratione personae, loci, και materiae* της), άρα με αρκετά ανεβασμένες τις απαιτήσεις από άποψη προστασίας του ατόμου. Εν συνεχεία, θα πρέπει να τονιστεί η ειδοποιός διαφορά μεταξύ ανάκλησης της άδειας παραμονής και της απόφασης προώθησης ή απέλασης ενός πρόσφυγα. Η προώθηση ενός πρόσφυγα ενεργοποιείται όταν υπάρχει καταδίκη του για σοβαρό έγκλημα. Η ανάκληση της άδειας παραμονής δεν απαιτεί κάτι τόσο σοβαρό όσο η ύπαρξη τελεσίδικης καταδίκης για σοβαρό έγκλημα. Επειδή λοιπόν, να μεν η συμμετοχή σε τρομοκρατική οργάνωση αποτελεί αδιαμφισβήτητο λόγος κινδύνου για την δημόσια τάξη και εθνική ασφάλεια, αλλά δεδομένου του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ και του ότι η επαναπροώθηση θα πρέπει να είναι η έσχατη λύση για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και εφόσον ακόμα και η συμμετοχή σε τρομοκρατική οργάνωση έχει διαβαθμίσεις επικινδυνότητας, όπως της αναφέρει το ΔΕΕ στην εν λόγω απόφαση, εν προκειμένω κρίθηκε ορθό να ανακληθεί η άδεια παραμονής και παράλληλα να μην προχωρήσει η Γερμανία στην απομάκρυνση του κυρίου T¹⁴⁷. Άρα η συμμετοχή σε τρομοκρατική οργάνωση είναι ένα ευρύ πεδίο αναφοράς, στο οποίο υπάρχουν διαβαθμίσεις, διότι άλλη βαρύτητα έχει να παρευρίσκεται κανείς σε συγκεντρώσεις μιας οργάνωσης ή να την υποστηρίζει και άλλη βαρύτητα έχει η άμεση εμπλοκή στον σχεδιασμό τρομοκρατικών επιθέσεων ή η τεράστια οικονομική στήριξη της οργάνωσης.

Θα αναρωτιόταν κανείς, πρακτικά τι σημαίνει να χάνει κάποιος την άδεια παραμονής του σε μια χώρα αλλά να παραμένει πρόσφυγας και άρα να είναι θεωρητικά δικαιούχος των προνομίων του Κεφαλαίου VII της Οδηγίας 2004/83/EK (ή της επί του παρόντος ισχύουσας Οδηγίας 2011/95/EE). Σε κάποια κράτη μέλη η άδεια παραμονής δεν είναι αναγκαία για την εργασία ή την πρόσβαση στο σύστημα υγείας, ή στην εκπαίδευση. Εφόσον αυτά τα δύο είναι ανεξάρτητα, τότε η απώλεια της άδειας παραμονής δεν είναι αποτρεπτικός παράγοντας για να απολαύσει ο πρόσφυγας τα προνόμια υπό το Κεφάλαιο VII της Οδηγίας 2004/83/EK, που προαναφέρθηκε. Εντούτοις, υπάρχουν κάποιες ρυθμίσεις που είναι στενά συνδεδεμένες με την άδεια παραμονής, όπως τα ταξιδιωτικά

¹⁴⁷ S. Peers, “What if a refugee supports terrorism? The CJEU judgment in T”, EU Law Analysis, 24 Ιουνίου 2015, διαθέσιμο στο: <http://eulawanalysis.blogspot.gr/2015/06/what-if-refugee-allegedly-supports.html> (τελευταία επίσκεψη: 17 Δεκεμβρίου 2016).

έγγραφα ή οι βίζες, που απαιτούν ισχύουσα άδεια. Επίσης η πολιτική της επανένωσης των οικογενειών απαιτεί ισχύουσα άδεια παραμονής¹⁴⁸. Είναι φανερό, λοιπόν, πως για μια πλήρως φυσιολογική εγκατάσταση και την έναρξη μιας νέας ζωής ως δικαιούχοι διεθνούς προστασίας, οι άνθρωποι έχουν ανάγκη την άδεια παραμονής. Αυτό όμως δεν τους στερεί τα προνόμια που διατηρούν οι πρόσφυγες, ως τέτοιοι.

Η ερώτηση που εύλογα προκύπτει είναι γιατί χρειάζονται δύο διαφορετικά είδη προστασίας, το άσυλο και η επικουρική προστασία, αφού υπάρχει διεθνής ρύθμιση για τους αιτούντες άσυλο. Στην Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των προσφύγων, έχουν παρατηρηθεί κενά στον ορισμό του πρόσφυγα με αποτέλεσμα άτομα, που δεν διώκονται, εντούτοις να αντιμετωπίζουν κίνδυνο για τη ζωή τους ή να απειλούνται χωρίς η αιτία να είναι ένας από τους λόγους που καταγράφει η Σύμβαση. Όσοι λοιπόν αλλοδαποί βρίσκονται σε ξένο έδαφος και υποβάλουν αίτηση για προστασία, πιθανώς να μην καλύπτουν ακριβώς τον ορισμό του πρόσφυγα και την διατύπωσή του όπως βρίσκεται μέσα στην Σύμβαση της Γενεύης. Το αρρυθμιστο αυτό πεδίο καλύπτεται από το καθεστώς της επικουρικής προστασίας, ώστε οι μη-απελάσιμοι αλλοδαποί να μην μείνουν μετέωροι επειδή δεν ικανοποιούν ένα διεθνές κείμενο.

Επιπλέον, εκτός από το καθεστώς της επικουρικής προστασίας, το Προεδρικό Διάταγμα 114/2010, που ενσωματώνει την Οδηγία 2005/85/EK, στο άρθρο 28, περιελάμβανε την χορήγηση άδειας παραμονής σε πολίτες τρίτων χωρών για ανθρωπιστικούς λόγους. Βεβαίως, η Οδηγία 2005/85/EK καταργήθηκε από την Οδηγία 2013/32/EE και το Προεδρικό Διάταγμα τροποποιήθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα 167/2014. Αυτό δεν ήταν ένα καθεστώς διεθνούς προστασίας, αλλά εξομοιώνεται με το καθεστώς επικουρικής προστασίας και επέτρεπε στους δικαιούχους της άδειας παραμονής για ανθρωπιστικούς να απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα που συνοδεύουν μια άδεια παραμονής στην Ελλάδα. Οι λόγοι χορήγησης μιας τέτοιας άδειας παραμονής ήταν λόγοι ανωτέρας βίας ή η αντικειμενική αδυναμία του αλλοδαπού να απομακρυνθεί από την Ελλάδα, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 28 και η άδεια χορηγούνταν σε αιτήσεις υποβληθείσες ως τον Ιούνιο του 2013, σύμφωνα με το άρθρο 5 του Προεδρικού Διατάγματος 167/2014. Αυτό το χρονικό όριο, κάμπτεται κατά παρέκκλιση, σύμφωνα με

¹⁴⁸ Idem.

το άρθρο 22 του νόμου 4375/16, με αποτέλεσμα η άδεια παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους να παρέχεται ως και σήμερα. Επί της ουσίας, όπως ορίζεται στον προαναφερθέντα νόμο, στο άρθρο 34, καθεστώς διεθνούς προστασίας είναι είτε το καθεστώς του πρόσφυγα, είτε το καθεστώς του δικαιούχου επικουρικής προστασίας, όπως αυτά ορίζονται στο Προεδρικό Διάταγμα 114/2010.

Γ) Επικείμενες μεταρρυθμίσεις της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου

Στα μέσα του 2016 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε πως έπρεπε να γίνουν κάποιες μεταρρυθμίσεις στο ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, εν όψει της αναγκαίας αντιμετώπισης της προσφυγικής κρίσης. Στο δελτίο τύπου της 4^{ης} Μαΐου 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνώρισε ότι η βασική ιδέα της κοινής πολιτικής ασύλου, δεν είχε ψεγάδια. Ο αιτών άσυλο θα έπρεπε να εγγράφεται και να υποβάλει αίτηση ασύλου στην χώρα πρώτης εισόδου, εκτός αν υπήρχαν λόγοι οικογενειακής επανένωσης που του επέτρεπαν να εξετασθεί το αίτημά του από ένα συγκεκριμένο τρίτο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κατανομή του πλήθους των υποθέσεων ασύλου θα έπρεπε να είναι πιο δίκαιη και ισορροπημένη γιατί εξάλλου το σύστημα ασύλου είναι κοινό, δηλαδή βασίζεται και στον καταμερισμό των βαρών. Πρότεινε, λοιπόν, να ενισχυθεί το σύστημα EURODAC, ώστε να είναι εφικτό γρήγορα και εύκολα να αντιμετωπίζεται η παράνομη μετανάστευση και να λειτουργεί ομαλά το σύστημα ασύλου (δηλαδή να μην υπάρχουν διπλές υποβολές αιτήσεων ασύλου και να ελαχιστοποιηθούν τα λάθη και οι καθυστερήσεις). Επιπλέον θεώρησε ότι θα πρέπει η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο¹⁴⁹ να διαθέτει έναν αυτόνομο χαρακτήρα, δηλαδή να μετατραπεί σε αυτόνομο Οργανισμό υπό το πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επί της αρχής, το σύστημα ασύλου στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι ατελές, όμως απαιτεί έναν α' χρόνο για να λειτουργήσει, ο οποίος ασκεί πίεση στη σύστημα όταν αυτό έχει να αντιμετωπίσει πληθώρα υποθέσεων. Σε κάθε υπόθεση πρέπει να γίνει έλεγχος στο EURODAC για να εξακριβωθεί αν έχει γίνει από τον ίδιο άνθρωπο και σε άλλη χώρα αίτημα ασύλου ή από ποια χώρα ήρθε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να εντοπισθεί η

¹⁴⁹ Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία υποστήριξης για το Άσυλο θεσπίστηκε αρχικά από τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 439/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 2010, για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο.

αρμόδια χώρα να εξετάσει το αίτημά του. Παράλληλα πρέπει να γίνει εγγραφή του ατόμου και εν συνεχεία να υποβάλλει την αίτηση για το άσυλο, να προχωρήσει σε συνεντεύξεις στις οποίες να τηρηθούν οι απαραίτητες συνθήκες, αναλόγως την περίπτωση του αιτούντος. Συγκεκριμένα, για την Ελλάδα, οι προϋποθέσεις για τις συνεντεύξεις καταγράφονται στο άρθρο 52 του νόμου 4375/16. Έπειτα θα πρέπει να τους χορηγηθεί το ορθό καθεστώς προστασίας, αν δικαιούνται διεθνή προστασία (στην περίπτωση των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάρχει το άσυλο, η επικουρική και η προσωρινή προστασία), ή αν δεν δικαιούνται προστασία να επαναπροωθηθούν σε ασφαλή χώρα. Ο αιτών άσυλο μπορεί να ασκήσει έφεση στην απόφαση της Υπηρεσίας Ασύλου. Η προσφυγή του εξετάζεται, στην Ελλάδα συγκεκριμένα, στην Αρχή Προσφυγών, από μια Επιτροπή Προσφυγών, άρα αυτή αντιπροσωπεύει έναν οιονεί δεύτερο δικαιοδοτικό βαθμό. Στην Αρχή Προσφυγών, η οποία ιδρύεται και ρυθμίζεται, σύμφωνα με τον πιο πρόσφατο νόμο 4375/16 και υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, εξετάζονται ενδικοφανείς προσφυγές των αιτούντων άσυλο, μέσω Επιτροπών Προσφυγών, όπως μόλις αναφέρθηκε. Επομένως, η αίτηση περνά από μια δευτεροβάθμια εξέταση, σύμφωνα με τα άρθρα 61 και 62 του προαναφερθέντος νόμου. Αν η απόφαση της Επιτροπής θεωρηθεί από τον αιτούντα άσυλο άδικη, μπορεί να κάνει νέα προσφυγή για την ακύρωση της απόφασης, στο αρμόδιο δικαστήριο¹⁵⁰, δηλαδή το Συμβούλιο της Επικρατείας, διότι μπορεί να εφεσιβληθεί μόνο κατά το διοικητικό μέρος. Όμως, η ειδοποιός διαφορά της αίτησης ακυρώσεως είναι ότι επιτρέπει την απομάκρυνση του αιτούντος από την χώρα. Και τότε εκκινούν πάλι οι διαδικασίες απομάκρυνσης, οι οποίες εκκινούν από το σημείο που είχαν διακοπεί για τις προσφυγές του αιτούντος.

Γίνεται φανερό ότι το σύστημα δεν είναι σχεδιασμένο για να αντιμετωπίζει τέτοιου μεγέθους κρίσεις με προσφυγικά κύματα¹⁵¹. Αυτό ήταν το απόσταγμα των δηλώσεων τόσο του επιτρόπου Μετανάστευσης, Εσωτερικών Υποθέσεων και Ιθαγένειας, Δημήτρη Αβραμόπουλου και του πρώτου αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Frans

¹⁵⁰ Υπηρεσία Ασύλου, *Βασικές Πληροφορίες για τους αιτούντες διεθνή προστασία στην Ελλάδα*, Ιούνιος 2013, σελ. 1-7.

¹⁵¹ The European Commission, “*Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Towards a reform of the common European asylum system and enhancing legal avenues to Europe*” COM(2016) 197 final, 6 April 2016, Brussels, σελ 2-5.

Timmermans. Είναι απαραίτητο λοιπόν ένα Δουβλίνο IV¹⁵². Μια μεταρρύθμιση των κανονισμών του Δουβλίνου, ώστε να λειτουργεί το σύστημα ασύλου περισσότερο εύρυθμα. Συγκεκριμένα, θα είναι πιο εύκολο να προσδιοριστεί η κατάλληλη χώρα εξέτασης αιτημάτων ασύλου, όχι μόνο βάσει της πρώτης εισόδου του αιτούντος αλλά σε ένα δεύτερο επίπεδο, βάσει του δίκαιου καταμερισμού των βαρών. Το όριο του πλήθους των αιτούντων ασύλου που θα μπορεί να δεχτεί κάθε χώρα θα προσδιορίζεται μέσω του συσχετισμού του μεγέθους και του πλούτου της χώρας. Όμως, αν μια χώρα επιθυμεί προσωρινά να απέχει από το σύστημα κατανομής των βαρών θα υποχρεούται να καταβάλει 250.000 ευρώ για κάθε αιτούντα, ο οποίος της αναλογούσε αλλά δεν τον δέχεται επειδή επιθυμεί να απέχει. Παράλληλα θα τεθούν συντομότερες προθεσμίες για τις μετακινήσεις και της αποφάσεις σχετικά με τους αιτούντες άσυλο και εν γένει θα μειωθούν οι ευκαιρίες για μετατόπιση των ευθυνών της διοίκησης. Τέλος, ένα μόνιμο αγκάθι του συστήματος, ο ορισμός της οικογένειας θα περιλαμβάνει πιο επεκταμένους δεσμούς σε σχέση με το τώρα ώστε να υπάρχουν καλύτερες εγγυήσεις για την επανένωση των οικογενειών. Αυτές είναι μερικές μόνο από τις προτάσεις της Επιτροπής σε σχέση με το καθ' εαυτό σύστημα ασύλου, δηλαδή τον κανονισμό του Δουβλίνου.

Παράλληλα, θα πρέπει, όπως προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να ενισχυθεί η χρήση του EURODAC¹⁵³ και για αυτόν τον σκοπό θα αποθηκεύονται σε αυτήν τη βάση δεδομένων όχι μόνο τα δακτυλικά αποτυπώματα των αλλοδαπών, αλλά και προσωπικά στοιχεία, όπως το όνομα, η ημερομηνία γέννησης, η υπηκοότητα, φωτογραφίες και στοιχεία ταυτότητας ή ταξιδιωτικών εγγράφων. Ο, αυτόνομος πια, Ευρωπαϊκός Οργανισμός Υποστήριξης για το Άσυλο θα πρέπει να ελέγχει την ισορροπία του συστήματος και να

¹⁵² The European Commission, “*Communication from...*”, op.cit., σελ 6-13, The European Commission, “*Commission presents options for reforming the Common European Asylum System and developing safe and legal pathways to Europe*” Press release, 6 April 2016, Brussels, European Commission Press Release Database, διαθέσιμο στο: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1246_en.htm (τελευταία επίσκεψη: 6-12-2016).

¹⁵³ Το EURODAC είχε θεσπιστεί με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 603/2013 της 26^{ης} Ιουνίου 2013. Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 603/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 σχετικά με τη θέσπιση του «Eurodac» για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων για την αποτελεσματική εφαρμογή του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα και σχετικά με αιτήσεις της αντιπαραβολής με τα δεδομένα Eurodac που υποβάλλουν οι αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για σκοπούς επιβολής του νόμου και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1077/2011 σχετικά με την ίδρυση Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη Λειτουργική Διαχείριση Συστημάτων ΤΠ Μεγάλης Κλίμακας στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (αναδιατύπωση).

καθορίζει αλλαγές και να τις διορθώνει, όσον αφορά την ποσόστωση μεγέθους και πλούτου και αιτούντων ασύλου που θα έπρεπε να έχει κάθε κράτος μέλος. Ταυτόχρονα θα παρατηρεί αποκλίσεις και θα προτείνει τρόπους σύγκλισης στην διαδικασία αξιολόγησης των αιτήσεων ασύλου.

Δ) Η εφαρμογή της Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασύλου στην Ελλάδα

Η Ελλάδα θεωρείται, και αληθώς, ως ένα από τα πλέον πορώδη σημεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁵⁴. Όλος ο Νότος της Ευρώπης είναι σημείο πολλών μετακινήσεων, μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών. Όσο ωριμάζε στην Ευρωπαϊκή Ένωση η αίσθηση και η επιθυμία της ενοποίησης, το πρόβλημα του προσφυγικού και μεταναστευτικού θέματος απασχόλησε ιδιαίτερα την αντίληψη για τα εξωτερικά σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν έπρεπε πια τα σύνορά της να είναι τόσο πορώδη και όλα τα κράτη μέλη έπρεπε να υποβληθούν σε μια οικειοθελή διαδικασία εξομοίωσης των πολιτικών ασύλου τους. Οι κανονισμοί του Δουβλίνου εκκίνησαν μια πορεία συγκέντρωσης του προβλήματος στις χώρες των εξωτερικών συνόρων. Η έννοια του «καταμερισμού των βαρών» παρερμηνεύτηκε σε τέτοιο βαθμό ώστε θεωρήθηκε ότι έπρεπε να ανατεθεί η εξέταση των αιτήσεων ασύλου στο κράτος μέλος πρώτης εισόδου. Θα μπορούσε να χαρακτηριστεί φυγοκεντρική μέθοδος, αφού προωθούσε τους αιτούντες άσυλο πίσω στα απώτατα σύνορα από όπου εισήλθαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το φυσικό είναι ότι οι χώρες των εξωτερικών συνόρων περιθωριοποιήθηκαν στο έπακρο σε αποτέλεσμα να εκπέσει η ποιότητα των χωρών αυτών, τόσο σε οικονομικούς και τουριστικούς όρους και, βεβαίως, όρους ασφαλείας και δημοσίας τάξης.

Εκτός από τους κανονισμούς του Δουβλίνου¹⁵⁵, έχουν εκδοθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση μια σειρά από οδηγίες για το άσυλο, οι οποίες κατά καιρούς ανανεώνονται, ακυρώνοντας ή αντικαθιστώντας παλαιότερες με νέες καλύτερες διατυπώσεις ή ρυθμίσεις. Επομένως, ακολουθώντας την σειρά που θα έπρεπε για μια υπόθεση αιτήσεως

¹⁵⁴ H. Cabot, *op.cit.*, σελ. 11-13.

¹⁵⁵ Σύμβαση του Δουβλίνου περί καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως παροχής ασύλου η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (97/C 254/01), Κανονισμός του Δουβλίνου II: Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου της 18ης Φεβρουαρίου 2003 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας

ασύλου, υπάρχει η Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιατύπωση), που καταργεί την παλαιότερη Οδηγία 2003/9/ΕΚ του Συμβουλίου. Από την πρώτη στιγμή που ένας αλλοδαπός δηλώνει ότι επιθυμεί να αναζητήσει και να αιτηθεί άσυλο σε κάποιο κράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχει βρεθεί, μέσω των κανονισμών του Δουβλίνου¹⁵⁶ το αρμόδιο κράτος μέλος, τότε ενεργοποιείται αυτή η οδηγία, για να ρυθμίσει τον χρόνο αναμονής ώσπου να εξετασθεί το αίτημα. Αυτός ο χρόνος αναμονής μπορεί να είναι μακρύς, ειδικά σε ένα βεβαρυσμένο σύστημα, λόγω μεγέθους των προσφυγικών ροών.

Θα ήταν ορθό να σημειωθεί ότι με τον νόμο 3907/2011¹⁵⁷, είχε ιδρυθεί μια ανεξάρτητη Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής¹⁵⁸ υπό τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, με αρμοδιότητα να αναλαμβάνει περιπτώσεις συλληφθέντων αλλοδαπών εντός της Ελλάδας, επειδή εισήλθαν παράνομα ή δεν διαθέτουν τα απαραίτητα έγγραφα διαμονής στην χώρα. Από αυτήν την Υπηρεσία παραπέμπονταν στην Υπηρεσία Ασύλου, η οποία ανήκει διοικητικά στο Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, όσοι αλλοδαποί επιθυμούσαν να καταθέσουν αίτημα ασύλου. Στην περίπτωση κατά την οποία οι αλλοδαποί δεν μπορούσαν να μείνουν στην χώρα νομίμως, παραπέμπονταν στην Αστυνομία, ώστε να επιστραφούν στην χώρα από όπου προήλθαν, εκτός κι αν κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης, η οποία προασπίζει τον σεβασμό των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δηλαδή, κατά κύριο λόγο της ζωής και της απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης. Τώρα, αυτές τις αρμοδιότητες έχει η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, η οποία είναι αυτοτελής και υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, σύμφωνα με το

¹⁵⁶ Κανονισμός του Δουβλίνου III: Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση).

¹⁵⁷ Ο ίδιος νόμος θεσπίζει τις προϋποθέσεις της απαγόρευσης εισόδου στην χώρα ενός αλλοδαπού, διότι η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής, η οποία αντικαταστάθηκε από την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, είναι υπεύθυνη για τον ιατρικό έλεγχο των πολιτών τρίτων χωρών κατά την υποδοχή τους, σύμφωνα με τον νόμο 4375/16. Σε περίπτωση που αποτελούν κίνδυνο για τη δημόσια υγεία, το κράτος διαθέτει το δικαίωμα να απομακρύνει πάραυτα τον αλλοδαπό.

¹⁵⁸ Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής*, διαθέσιμο στο: http://www.minocp.gov.gr/asylo.php?option=ozo_content&perform=view&id=3780&Itemid=465&lang=&lang= (τελευταία επίσκεψη: 2/1/2017), Ζ. Παπασιώπη-Πασιά, *Δίκαιο Αλλοδαπών*, 2015, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 305 επ.

νόμο 4375/16. Η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης είναι επίσης υπεύθυνη για την τήρηση του ευρωπαϊκού δικαίου, όσον αφορά την υποδοχή των αλλοδαπών αφού περάσουν τα Ευρωπαϊκά Σύνορα παρανόμως.

Από τη στιγμή που κατατίθεται ένα αίτημα ασύλου, το κράτος πρέπει εντός 15 ημερών να ενημερώσει τον αιτούντα για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, καθώς και σε ποιους φορείς μπορεί να αποταθεί για νομική ή κοινωνική αρωγή. Επίσης εντός τριών ημερών πρέπει να χορηγείται ένα επίσημο έγγραφο στον αιτούντα που να αναγνωρίζει και να αποδεικνύει πως πρόκειται για αιτούντα άσυλο και πως δικαιούται να παραμείνει στο έδαφος της χώρας για όσο διάστημα εξετάζεται η αίτησή του¹⁵⁹. Στην Ελλάδα, ο μεγάλος αριθμός των λαθρομεταναστών εμποδίζει την ομαλή διεκπεραίωση της διαδικασίας εξέτασης των αιτήσεων για παροχή ασύλου, με συνέπεια αυτού οι προθεσμίες παραβιάζονται κατά πολύ. Αρχικά, με την δήλωση της επιθυμίας να υποβάλλουν αίτηση για διεθνή προστασία, αυτό που χορηγείται στους αλλοδαπούς είναι ένα έγγραφο λευκού χρώματος με σφραγίδα στο οποίο αναφέρεται μια μελλοντική ημερομηνία στην οποία θα μπορούν να υποβάλλουν την αίτησή τους. Όταν καταθέσουν την αίτησή τους χορηγείται ένα νέο έγγραφο χρώματος ροζ που είναι βεβαίωση υποβολής αίτησης παροχής ασύλου. Τότε αρχίζει η δυνατότητα του αιτούντος άσυλο να επικαλεστεί τα δικαιώματα που του παρέχει η Σύμβαση της Γενεύης και οι λοιπές οδηγίες της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου. Υπάρχει μια διαφορά λοιπόν από την είσοδο του αιτούντος άσυλο στην ελληνική επικράτεια και την αναγνώρισή του ως αιτών άσυλο. Το έγγραφο ροζ χρώματος που αναφέρθηκε, αποδίδεται σε μια μικρή κατηγορία αιτούντων διεθνούς προστασίας. Στην ουσία οι αιτούντες άσυλο, όσοι δηλαδή καταθέτουν αίτηση, μετά τις 7 Ιουνίου 2013, λαμβάνουν εντός τριών ημερών από την υποβολή της αίτησης, ένα δελτίο αιτούντος διεθνούς προστασίας¹⁶⁰.

Όταν έρθει η στιγμή να εξεταστεί το αίτημα για προστασία του αλλοδαπού, οι αρμόδιες αρχές ακολουθούν την Οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική

¹⁵⁹ Η. Νικολακοπούλου-Στεφάνου, *op.cit.*, σελ. 437 επ.

¹⁶⁰ Μ. – Ν. Μαρούδα, Β. Σαράντη, *Προσφυγικό Δίκαιο*, 2016, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 102 επ.

προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση), που καταργεί την παλαιότερη Οδηγία 2004/83/EK του Συμβουλίου. Σε αυτήν την Οδηγία, η οποία ενσωματώνεται στο ελληνικό δίκαιο με το Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμόν 141/2013, βρίσκονται όλα τα απαραίτητα στοιχεία με τα οποία αναγνωρίζεται ένας αλλοδαπός ως δικαιούχος διεθνούς προστασίας. Αυτή η Οδηγία είναι η μητέρα της ενοποίησης του συστήματος ασύλου των κρατών μελών σε ένα ενιαίο, κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου, διότι η ουσία ενός αιτήματος ασύλου, δηλαδή το αν θα λάβει μια αρνητική ή μια θετική απάντηση κρίνεται βάσει των προδιαγραφών της εν λόγω οδηγίας.

Το τυπικό της διαδικασίας εξέτασης ενός αιτήματος για διεθνή προστασία ρυθμίζεται από την Οδηγία 2013/32/EE του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουνίου 2013, που καταργεί την Οδηγία 2005/85/EK του Συμβουλίου, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας. Από την άποψη της ενοποίησης των συστημάτων ασύλου των κρατών μελών και της ανάπτυξης της ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου είναι μια ιδιαίτερα σημαντική οδηγία, διότι εξασφαλίζει ότι όλα τα κράτη μέλη θα ακολουθούν την ίδια διαδικασία. Είναι προφανές ότι ακολουθώντας την ίδια διαδικασία, ανακύπτουν όμοια αποτελέσματα, επομένως εξομοιώνοντας το σύστημα χορήγησης ασύλου σε όλα τα κράτη μέλη καταπολεμάται το asylum shopping των αλλοδαπών εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτήν την οδηγία ενσωματώνει ο νόμος 4375/16, ο οποίος είναι ιδιαίτερα πρόσφατος και περιλαμβάνει προβλέψεις που αφορούν όλη την ροή της διαδικασίας χορήγησης ασύλου.

Αν τώρα, η απόφαση της αρμόδιας αρχής για ένα αίτημα διεθνούς προστασίας είναι θετική, τα ελάχιστα δικαιώματα και υποχρεώσεις του δικαιούχου προστασίας καταγράφονται στην Οδηγία αναγνώρισης που προαναφέρθηκε. Αν όμως η απόφαση είναι αρνητική, τότε, όσον αφορά το Ευρωπαϊκό Δίκαιο πρέπει να ακολουθηθεί η Οδηγία 2008/115/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2008 σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών. Στην περίπτωση της αρνητικής απάντησης, δηλαδή όταν ο αιτών δεν δικαιούται κανενός είδους προστασία, τότε πρέπει να απομακρυνθεί από την χώρα ή να βρει άλλον τρόπο νομίμου παραμονής (όπως μέσω της εργασίας, δηλαδή ως μετανάστης που εργάζεται νόμιμα στην χώρα).

Διαφορετικά, θα πρέπει να απομακρυνθεί σύμφωνα με την προαναφερόμενη ευρωπαϊκή οδηγία και τις διεθνείς υποχρεώσεις που τεκμαίρονται από το άρθρο 33 της Σύμβασης της Γενεύης των Ηνωμένων Εθνών για το Καθεστώς των προσφύγων και τα άρθρα 18 και 19 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή σύμφωνα με την αρχή της μη επαναπροώθησης.

Έχει ήδη αναφερθεί πως η επιλογή της επιστροφής των αλλοδαπών πίσω στην χώρα προέλευσης είναι η προτιμητέα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όμως η διαμόρφωση μιας αποτελεσματικής και όσο το δυνατόν πιο φιλικής προς το άτομο πολιτικής επιστροφής δεν είναι εύκολη και αυτό γιατί για να επιστρέψει ένα υποκείμενο πρέπει να έχουν προηγηθεί συμφωνίες επανεισδοχής με το κράτος προέλευσης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την σύναψη συνθηκών επανεισδοχής με πολλά τρίτα κράτη, γεγονός που ενισχύει την αποτελεσματικότητα της πολιτικής επιστροφής. Εξαίρεση στην επιτυχία των υπογεγραμμένων συμφωνιών (ή πρωτοκόλλων) επιστροφής είναι αυτό που υπεγράφη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας καθώς δεν υπάρχει «πολιτική βούληση για την εφαρμογή του εκ μέρους της Τουρκίας¹⁶¹». Τα σύνορα μεταξύ της Τουρκίας και της Ελλάδας, όσο κι αν άλλαζαν γεωγραφικά στο παρελθόν, πάντοτε θεωρούνταν τα σύνορα Ανατολής και Δύσης και τώρα είναι τα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Ανατολή. Δεδομένου ότι πολλοί μετανάστες ακολουθούν ακριβώς αυτήν την διαδρομή από την Ανατολή προς τη Δύση, είναι προφανές πως τα σύνορα αυτά αποτελούν νευραλγικό σημείο για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης και την δράση των λαθρεμπόρων και διακινητών, ανάμεσα στους οποίους βρίσκονται και αιτούντες άσυλο. Η έλλειψη θέλησης συνεργασίας με την γείτονα χώρα απλώς δυσχεραίνει το ήδη δύσκολο πρόβλημα της εφαρμογής μιας λυσιτελούς ενωσιακής μεταναστευτικής πολιτικής.

Όλες οι ευρωπαϊκές οδηγίες που αναφέρθηκαν ρυθμίζουν ένα σημαντικό μέρος της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου, όμως κάποιες κατέχουν μια πιο ενδιαφέρουσα θέση. Για παράδειγμα, η μια οδηγία που έχει απασχολήσει τις υποθέσεις¹⁶² για το άσυλο στο ΔΕΕ είναι η οδηγία 2004/83/EK. Εντός αυτής της οδηγίας δίνονται σαφώς οι σχέσεις

¹⁶¹ Η. Νικολακοπούλου-Στεφάνου, *op.cit.*, σελ. 431 επ.

¹⁶² Π.χ. Judgment of the Court (First Chamber) of 24 June 2015, *H. T. v Land Baden-Württemberg* (C-373/13), CJEU.

μεταξύ των κανονισμών του Διεθνούς Δικαίου. Για παράδειγμα, στην παράγραφο 10 του προοιμίου της εν λόγω οδηγίας, ορίζεται ότι ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να γίνεται σεβαστός, ότι είναι εφαρμοστέος στις περιπτώσεις ασύλου και μάλιστα ότι θα πρέπει να δίνεται απόλυτη προτεραιότητα στον σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και στο δικαίωμα ασύλου. Μια κριτική που θα μπορούσε να γίνει στην διατύπωση αυτής της φράσης στην παράγραφο 10, βέβαια, είναι ότι δεν είναι ξεκάθαρο αν γίνεται αναφορά στον σεβασμό του δικαιώματος το *seek asylum* ή το *obtain asylum*, αφού όπως έχει ήδη γίνει φανερό η διαφορά μεταξύ των δύο είναι ωκεάνια. Θεωρείται, μόλα ταύτα, λόγω της γενικότερης φιλοσοφίας του δικαίου για το άσυλο, ότι εννοείται το δικαίωμα στην αναζήτηση του ασύλου, αφού το δικαίωμα στην απόκτηση του ασύλου δεν είναι το πιο διαδεδομένο στην ευρωπαϊκή ήπειρο.

Μόλις κατατεθεί μια αίτηση ασύλου ο αιτών λαμβάνει ένα είδος ταυτότητας, μια ροζ κάρτα, όπως είναι γνωστή, ώστε να μπορεί να ταυτοποιηθεί σε περίπτωση ελέγχου. Με αυτήν την κάρτα αναγνωρίζεται πως το άτομο είναι στην μεταβατική περίοδο κατά την οποία έχει αιτηθεί άσυλο αλλά δεν έχει αναγνωριστεί ακόμα ως πρόσφυγας και επομένως του παρέχεται μια άδεια προσωρινής παραμονής στην χώρα μέχρι να εξετασθεί η αίτησή του. Όσο περιμένει, λοιπόν, έχει βασικές ελευθερίες όπως την ελευθερία μετακίνησης. Υποστηρίζεται όμως ότι αυτή η ελευθερία δεν είναι πραγματική¹⁶³. Σήμερα στην Ελλάδα, λόγω της έκρυθμης κατάστασης σχετικά με το προσφυγικό, βασικές ελευθερίες καταπατώνται. Ήδη, λόγω της ρύθμισης του κανονισμού του Δουβλίνου δεν είχαν την ευκαιρία να φτάσουν στην χώρα του προορισμού τους. Γίνεται βεβαίως μια προσπάθεια κατά την εξέταση των αιτήσεων ασύλου να φανερωθούν λόγοι για τους οποίους ο αιτών άσυλο συνδέεται με ένα συγκεκριμένο άλλο κράτος μέλος, όπως οι συγγενείς σε άλλη χώρα, εκτός της χώρας πρώτης εισόδου. Όμως δεν είναι πάντα εφικτό να εισακουστούν οι αιτούντες λόγω του φόρτου της εργασίας στην συγκεκριμένη περίπτωση των μαζικών προσφυγικών ροών.

Οι αιτούντες, τώρα, κρατούνται σε κέντρα φιλοξενίας. Επειδή γνωρίζουν ότι είναι απρόβλεπτο το πόσο θα μείνουν στην αναμονή, αρχίζουν να φτιάχνουν την ζωή τους εκεί. Συγκεκριμένα στο κέντρο φιλοξενίας του Σκαρμαγκακά, σχεδιάζεται να ανεγερθεί

¹⁶³ H. Cabot, *op.cit.*, σελ. 18, 19.

ένα σχολείο μέσα σε παλιά κοντέινερ που υπάρχουν στο κέντρο δίπλα στη θάλασσα¹⁶⁴. Έστω σε αυτήν την περίοδο αναμονής, κάποιος αισθάνεται μακριά από τον άμεσο κίνδυνο. Συμπληρώνουν και καταθέτουν την αίτηση ασύλου τους και ξεκινούν μια νέα αρχή με την ροζ κάρτα, αφήνοντας “the lion to sleep¹⁶⁵”. Βέβαια, όπως σωστά έχει παρατηρηθεί, αυτή η κατάσταση ωφελεί δραστηριότητες που συνδέονται με την παράνομη μετανάστευση και την άνθηση της παραοικονομίας¹⁶⁶, διότι οι αιτούντες εντάσσονται σε δίκτυα μεταναστών ώστε να εργαστούν όσο περιμένουν. Οι περισσότεροι γνωρίζουν και αναγνωρίζουν ότι η Ελλάδα έχει μεγάλη ανεργία και παραδέχονται ότι θα αναγκαστούν να εργαστούν στην παραοικονομία¹⁶⁷.

Η αίτηση ασύλου συναντά κάποια στάδια στο σύστημα διαδικασιών χορήγησης ασύλου. Αρχικά περνά από μια πρωτοβάθμια επιτροπή η οποία εξετάζει την αίτηση με την βοήθεια πρόχειρων συνεντεύξεων με τον αιτούντα, σύμφωνα με το άρθρο 51 και 52 του νόμου 4375/16. Αν αρνηθεί την χορήγηση ασύλου, τότε ο αιτών έχει έναν δεύτερο βαθμό στον οποίο μπορεί να απευθυνθεί. Η δευτεροβάθμια εξέταση είναι περισσότερο λεπτομερής και η απόφασή της είναι εν μέρει τελική. Η απόφαση που θα εκδοθεί μπορεί να προσβληθεί ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας, αλλά μόνο ως προς το διοικητικό της μέρος. Αν η τελεσίδικη απόφαση παραμένει αρνητική τότε ο αιτών άσυλο δεν διαθέτει πλέον άδεια προσωρινής παραμονής κι αν δεν φύγει εγκαίρως, είναι πια ένας παράνομος μετανάστης. Επομένως, τότε, οι επιλογές του είναι περιορισμένες: είτε θα φύγει εκούσια, είτε θα μείνει κρυμμένος στην παρανομία και θα διακινδυνεύσει να τον συλλάβουν, είτε θα προσπαθήσει να αξιοποιήσει άλλους τρόπους νομιμοποίησης, όπως το να βρει εργασία και να νομιμοποιηθεί μέσω του εργοδότη του. Όλες οι επιλογές αποκλείουν να του δοθεί άσυλο και να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας. Σε πολλούς έχει αξία η συμβολικότητα του ασύλου και της αναγνώρισής τους ως πρόσφυγα, γιατί αντανακλά το βίαιο παρελθόν τους, κατά το οποίο διώκονταν. Άλλοι πάλι επιθυμούν απλώς να ζουν μια ήρεμη ζωή μακριά από τους διώκτες τους.

¹⁶⁴ Αυτά τα στοιχεία είναι συλλεγμένα με μεγάλη προσοχή από προσωπική έρευνα σε κέντρα κράτησης.

¹⁶⁵ H. Cabot, *op.cit.*, σελ. 20.

¹⁶⁶ *Idem* σελ. 21.

¹⁶⁷ Στοιχεία από προσωπική έρευνα, τον Ιούλιο 2016, στο κέντρο κράτησης του Σκαρμαγκακά.

Όταν αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα σε ένα άτομο, τότε αυτό έχει δικαίωμα στην επανένωση της οικογένειας, δηλαδή να έλξει στο καθεστώς ασύλου τους άμεσα εξαρτώμενους από εκείνον συγγενείς του¹⁶⁸. Αυτό σημαίνει τα ανήλικα τέκνα κυρίως.

Ε) Στατιστικές αναπαραστάσεις της παρούσας κατάστασης ως προς την διαδικασία χορήγησης ασύλου

Τοποθεσία Καταγραφής	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Σύνολο (2016)	Μηνιαίος Μέσος Όρος (2015)	Μεταβολή (%)
Αττική	632	903	1353	1335	1495	1584	1410	1271	1343	874	12200	653	33.9%
Θεσσαλονίκη	107	118	646	1080	1056	1208	864	565	1308	1349	8301	99	1258.1%
Λέσβος	196	206	370	410	735	230	246	406	592	564	3955	58	878.0%
Θράκη	134	71	135	354	426	456	487	225	428	568	3284	118	381.4%
Χίος		4	44	53	108	247	491	487	407	365	2206	-	-
Σάμος	4	47	182	175	117	263	200	216	123	333	1660	-	-
Άλιμος (Κλιμάκιο Μετεγκατάστασης)									104	983	1087	-	-
Πειραιάς									207	681	888	-	-
Ρόδος	54	57	120	88	111	90	70	71	61	68	790	67	1.6%
Λέρος				55	75	21	2	61	203	166	583	-	-
Κως						10	76	103	140	158	487	-	-
Φυλάκιο	6	18	12	34	29	32	31	52	62	28	304	34	-18.4%
Αμυγδαλέα	28	27	42	39	38	30	33	9	47	9	302	49	-81.7%
Ξάνθη	2	2	22	32	41	33	59	30	38	34	293	-	-
Πάτρα	4	14	26	40	50	50	41	9	9	5	248	22	-77.4%
Κόρινθος								26	53	83	162	-	-
Σύνολο	1167	1467	2952	3695	4281	4254	4010	3531	5125	6268	36750	1100	469.8%

Πίνακας 1: πηγή: Στατιστικά στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου (1.1.2016-31.10.2016)

Από τον Πίνακα 1 φαίνεται πολύ καθαρά το βεβαρυσμένο σύστημα ασύλου στην Ελλάδα. Η μεταβολή, που σημειώνεται στην τελευταία στήλη, κατά μέσο όρο είναι θετική, δηλαδή, υπήρξε, εν τω συνόλω, 469,8% αύξηση στο πλήθος των ατόμων που καταγράφηκαν και επομένως επιθυμούν να καταθέσουν αίτημα ασύλου. Επιπρόσθετα θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι σε όσες τοποθεσίες παρατηρείται μείωση των καταγεγραμμένων αιτούντων άσυλο, αυτό συμβαίνει διότι ιδρύθηκαν παράλληλα κοντινά σε απόσταση σημεία καταγραφής τα οποία πήραν το βάρος των αιτήσεων. Για παράδειγμα, παρατηρείται μείωση στην Πάτρα, αλλά κυρίως από την στιγμή που ιδρύθηκε η υπηρεσία στην Κόρινθο, δηλαδή από τον Αύγουστο. Αυτή η στατιστική ένδειξη συνδέει τις δυο τοποθεσίες και αποδεικνύει ότι εν τοις πράγμασι, επιτεύχθηκε μεγαλύτερη διασπορά των καταγραφέντων ατόμων, όχι ότι σταθεροποιήθηκαν σε έναν

¹⁶⁸ International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, op.cit., σελ. 18/32.

κατάλληλο για τις δυνατότητες του ελληνικού συστήματος χορήγησης ασύλου αριθμό αιτούντων. Επομένως, είναι φανερό ότι σε ένα υπερφορτωμένο σύστημα, μανούβρες ελάφρυνσης μπορεί να λειτουργούν βραχυπρόθεσμα, όμως δεν αποτελούν την μακροπρόθεσμη λύση.

Συγκεντρωτικά Στοιχεία Διαδικασιών Α' βαθμού									
Χώρες Προέλευσης	Εκκρεμείς Υποθέσεις (30.9.2016)	Αιτήσεις (Οκτώβριος 2016)	Προσφυγικό καθεστώς	Επικουρική Προστασία	Απορριπτική	Σύνολο Αποφάσεων (Οκτώβριος 2016)	Ποσοστό Αναγνώρισης (2016) (*)	Διακοπές – Παρατηρήσεις – Αποφάσεις Απαραδέκτου(**)	Εκκρεμείς Υποθέσεις (31.10.2016)
1) ΣΥΡΙΑ	9823	2964	110	-	5	115	98.2%	1219	11453
2) ΠΑΚΙΣΤΑΝ	1634	570	4	-	319	323	2.7%	59	1822
3) ΙΡΑΚ	1271	774	8	1	2	11	66.4%	87	1947
4) ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ	1254	788	10	4	18	32	47.3%	45	1965
5) ΑΛΒΑΝΙΑ	413	178	-	-	62	62	0.4%	15	514
6) ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	577	134	3	2	44	49	4.1%	12	650
7) ΙΡΑΝ	386	101	8	-	13	21	53.4%	18	448
8) ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	377	114	5	-	-	5	97.5%	39	447
9) ΑΛΓΕΡΙΑ	178	125	1	-	106	107	0.6%	55	141
10) ΓΕΩΡΓΙΑ	175	61	-	-	21	21	0.0%	3	212
Άλλη	1405	459	32	3	180	215	20.6%	96	1553
Σύνολο	17493	6268	181	10	770	961	24.6%	1648	21152

(*) Οι υπολογισμοί βασίζονται μόνο στις κατ' ουσίαν αποφάσεις. Οι απορριπτικές αποφάσεις απαραδέκτου έχουν εξαιρεθεί.

(**) Συμπεριλαμβάνονται και οι αποφάσεις απαραδέκτου: α) λόγω αποδοχής από άλλο Κ-Μ (Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης-Κανονισμός Δουβλίνου), β) λόγω επιστροφής σε Ασφαλή Τρίτη Χώρα (Διαδικασίες Επανεισοδοχής)

Πίνακας 2: πηγή: Στατιστικά στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου (1.1.2016-31.10.2016)

Στον Πίνακα 2, μπορεί να παρατηρήσει κανείς ότι ο πόλεμος στη Συρία έχει αβάσταχτες συνέπειες στην ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου και κυρίως στην Ελλάδα. Ως τον Οκτώβριο του 2016, οι αιτήσεις ασύλου από Σύριους αιτούντες ήταν σχεδόν δέκα χιλιάδες, και μέσα στον Οκτώβριο κατατέθηκαν λίγο λιγότερες από τρεις χιλιάδες, σχεδόν το ένα τρίτο των εκκρεμών αιτήσεων. Είναι προφανές ότι αυτός ο ρυθμός δεν ωφελεί στην αποσυμφόρηση του συστήματος στο προσεχές διάστημα. Επίσης, μπορεί να παρατηρηθεί ότι υπάρχει μέριμνα και αναγνωρίζεται η ακανθώδης κατάσταση που επικρατεί στην Συρία, διότι οι Σύριοι λαμβάνουν, σύμφωνα με τον πίνακα 2, καθεστώς πρόσφυγα και όχι καθεστώς επικουρικής προστασίας, το οποίο θα τους εξέθετε σε πιο βραχυπρόθεσμη προστασία. Είναι, ωστόσο, προφανές ότι το δυναμικό του ελληνικού συστήματος δεν

μπορεί να ανταποκριθεί στο αργό βηματισμό της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής και το πλήθος των αιτήσεων με αποτέλεσμα να μένουν εκκρεμείς πάνω από είκοσι μία χιλιάδες υποθέσεις, ενώ ο Οκτώβριος είναι ήδη προς το τέλος της χρονιάς.

Γενική Κατάσταση Εξερχόμενων Αιτημάτων	
Εξερχόμενα Αιτήματα	2733
Αποδοχές από Κράτη - Μέλη	1123
Απορρίψεις από Κράτη - Μέλη	350
Μεταφορές που έχουν υλοποιηθεί	289

Πίνακας 3: πηγή: Στατιστικά στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου (1.1.2016-31.10.2016)

Γίνεται φανερό από τον Πίνακα 3 ότι τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και σε πρακτικό επίπεδο, η διαδικασία επανεγκατάστασης ή μεταφοράς σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης κινείται αργά. Τα εξερχόμενα αιτήματα της ελληνικής διοίκησης είναι σχεδόν τρεις χιλιάδες, ενώ οι θετικές απαντήσεις είναι μόλις πάνω από την μια χιλιάδα. Τα υπόλοιπα αιτήματα, χίλια εξακόσια δέκα για την ακρίβεια, είναι εκκρεμή, καθυστερώντας την διαδικασία χορήγησης ασύλου τόσο για την διοίκηση όσο και για τον αιτούντα, ενώ παράλληλα, τριακόσια πενήντα αιτήματα έχουν απορριφθεί. Ενώ σε γραφειοκρατικό επίπεδο, είναι σαφές ότι υπάρχουν προβλήματα καθυστερήσεων, έστω και από αυτές τις χίλιες εκατόν είκοσι τρεις αποδοχές, μόνο οι διακόσιες ογδόντα εννιά έχουν υλοποιηθεί. Είναι αυτή πραγματική ανακατανομή των βαρών; Ως ένα σημείο, θα μπορούσε κανείς να απαντήσει καταφατικά, διότι ο πίνακας αναφέρεται μόνο στους πρώτους δέκα μήνες του 2016 και έχουν εγκριθεί πάνω από χίλιες μεταφορές, αλλά όταν οι εκκρεμείς υποθέσεις ξεπερνούν τις είκοσι μία χιλιάδες, όπως καταγράφεται στον Πίνακα 2, τότε δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η κοινή ευρωπαϊκή πολιτική είναι επιτυχημένα εξισορροπητική.

B' Μέρος – Οι συνέπειες της κρίσης επί της αιτήσεως ασύλου

Στο Β' Μέρος, ακολουθεί μια σχολαστική παρουσίαση των συνθηκών κράτησης των αιτούντων άσυλο και των λόγων για τους οποίους κρατούνται αιτούντες άσυλο, δηλαδή την περίπτωση της εξακρίβωσης των στοιχείων τους ή της διαλεύκανσης της υπόθεσής τους και την περίπτωση της επιστροφής ή επανεγκατάστασής τους. Εν συνεχεία, εφόσον έχουν ήδη αναλυθεί τα είδη των καθεστώτων που λαμβάνει ο δικαιούχος προστασίας στο Α' Μέρος, αν αναγνωριστεί ως τέτοιος, θα παρουσιαστούν οι συνέπειες της απορριπτικής κατάληξης του αιτήματος ασύλου του αλλοδαπού και η εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης. Έπειτα, θα γίνει εκτενής αναφορά σε σημαντικά σημεία της αρχής της μη επαναπροώθησης για το σύστημα ασύλου, ώστε να αναδειχθεί η άμεση σχέση της με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την διαδικασία χορήγησης ασύλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – Η κράτηση

A) Η κράτηση αιτούντων άσυλο σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο

Η κράτηση αιτούντων άσυλο δεν είναι παράνομη σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, αλλά τελεί υπό διεθνή ρύθμιση. Είναι σαφές βεβαίως ότι η κράτηση ατόμων γενικά έχει κάποια ακανθώδη σημεία, διότι αντιβαίνει στο δικαίωμα της ελευθερίας του ατόμου, είτε αυτό έχει εισέλθει παράνομα είτε νόμιμα στο έδαφος ενός κράτους¹⁶⁹. Οι συνθήκες κράτησης και η διάρκειά της παίζουν καθοριστικό ρόλο στον χαρακτηρισμό μιας κράτησης ως παράνομης, υπό την έννοια ότι ξεπερνά τα όρια που θέτει το Διεθνές Δίκαιο. Συγκεκριμένα, το Διεθνές Δίκαιο στην διαρκή του προσπάθεια να ισορροπήσει τα συμφέροντα των κρατών και των ατόμων, αφήνει κάποια κενά τα οποία θα πρέπει να γεμίσει η διακριτική ευχέρεια των κρατών. Στο άρθρο 26 της Σύμβασης της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων του 1951 ορίζεται ότι δεν θα πρέπει να κρατούνται

¹⁶⁹ K. Hailbronner, “Detention of asylum seekers”, *European Journal of Migration and Law*, Vol. 9, 2007, σελ. 159-160.

πρόσφυγες (άρα μπορεί να κρατούνται οι αιτούντες άσυλο) οι οποίοι διαμένουν νόμιμα στη χώρα.

Επιπρόσθετα, το άρθρο 31 της ίδιας διεθνούς σύμβασης, προβλέπει ότι όπου κρίνεται απαραίτητο θα μπορούσε κατ' εξαίρεση στην ουσία να κρατηθεί μια κίνηση, με την έννοια της ροής, των προσφύγων¹⁷⁰. Εδώ χρησιμοποιείται η λέξη πρόσφυγες, άρα σε μαζικά προσφυγικά κύματα η κράτηση δεν είναι απαγορευμένη, εφόσον όμως γίνεται για λόγους αναγκαιότητας. Το ποιοι είναι οι λόγοι αναγκαιότητας δεν ορίζεται στη σύμβαση. Εκ των πραγμάτων λόγω εμπειρίας και με καλόβουλο πνεύμα θα έλεγε κανείς ότι λόγοι αναγκαιότητας είναι όταν η μαζικότητα της ροής εξαφανίζει κάθε δυνατότητα ομαλής εγκατάστασης των προσφύγων, με αποτέλεσμα να πρέπει να δημιουργηθούν υποδομές ή να ενεργοποιηθούν διαδικασίες ομαλής και ασφαλούς προώθησης σε τρίτες ασφαλείς χώρες. Επομένως είναι ανάγκη να διαμείνουν προσωρινά κάπου οι πρόσφυγες και για την δική τους ασφάλεια αλλά και την διατήρηση της δημόσιας τάξης και κατ' επέκταση είναι ανάγκη να δημιουργηθούν προσωρινοί χώροι κράτησης, είτε αυτοί λέγονται χώροι κράτησης, είτε φιλοξενίας.

Η αλήθεια είναι ότι η Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων δεν θέτει κριτήρια ούτε αναφέρει συγκεκριμένους λόγους για τους οποίους θα μπορούσαν να κρατηθούν πρόσφυγες, δηλαδή να στερηθούν την ελευθερία τους. Αυτό δημιουργεί ένα πρόβλημα διότι όπου αφήνεται κάτι στην διακριτική ευχέρεια των κρατών, τα αποτελέσματα είναι διαφορετικά, δυσανάλογα και τις περισσότερες φορές κατά των δικαιωμάτων των ατόμων, για προβαλλόμενους λόγους όπως ο περιορισμός της παράνομης εισόδου ή διαμονής, της επανάληψης της υποβολής αίτησης ασύλου, που θα καθυστερούσε την διεξαγωγή των διαδικασιών εξέτασης αιτήσεων ασύλου, λόγω του φόρτου εργασίας, η διατήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας και άλλους παρόμοιους λόγους κρατικού συμφέροντος.

B) Η κράτηση των αιτούντων άσυλο στην Ευρώπη

Παράλληλα με τις διεθνείς συμβάσεις και σε κάθε περίπτωση, η ΕΣΔΑ προβλέπει στο άρθρο 5 ότι είναι δικαίωμα του ανθρώπου η ελευθερία και η ασφάλεια. Παράλληλα,

¹⁷⁰ Idem σελ. 161-165.

όμως, δεν θεωρεί καταδικαστέα την κράτηση των αιτούντων άσυλο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις¹⁷¹. Τέτοιες προϋποθέσεις είναι η τήρηση της αρμόζουσας διαδικασίας που προβλέπει την κράτηση σε κάθε περίπτωση¹⁷². Είναι όμως υπερβολικά κοινές οι υποθέσεις κατά τις οποίες τα συμβαλλόμενα κράτη μέλη της ΕΣΔΑ έχουν θεωρηθεί υπεύθυνα για απάνθρωπες συνθήκες κράτησης, κατά παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ που ορίζει την απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης¹⁷³. Λίγα από τα παραδείγματα των υποθέσεων κατά της Ελλάδας είναι οι υποθέσεις *SD v Greece* (no. 53541/07), *Tabesh v Greece* (no. 8256/07), *A.A. v Greece* (no. 12186/08) και η *MSS v Belgium & Greece*. Όλες αυτές οι υποθέσεις αποφάσισαν κατά της Ελλάδος για παραβίαση του άρθρου 3, λόγω των συνθηκών κράτησης. Η *SD* κατά Ελλάδας, μάλιστα, τονίζει το γεγονός ότι η Τουρκία επίσης προβαίνει σε συχνή χρήση απάνθρωπων και εξευτελιστικών ποινών και μεταχειρίσεων, όμως επειδή είναι χώρα μετακίνησης ροών και στην ουσία προωθεί πρόσφυγες παράνομα, εθελουφλώντας, δεν κατηγορείται ευθέως τόσο συχνά. Λόγω του μεγάλου αριθμού των καταδικαστικών αποφάσεων κατά της Ελλάδας, γίνεται μια συνεχής προσπάθεια συμμόρφωσης με τις απαραίτητες προδιαγραφές, με πιο πρόσφατη ρύθμιση το άρθρο 46, του νόμου 4375/16, σε σχέση με την κράτηση αλλοδαπών.

Πώς μετρά όμως κανείς την απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση; Πώς την διαπιστώνει; Σε αυτό το ερώτημα απάντησε το ΕΔΔΑ στην περίφημη υπόθεση *MSS κατά Βελγίου και Ελλάδας*, που αναφέρθηκε ήδη:

219. The Court has held on numerous occasions that to fall within the scope of Article 3 the ill-treatment must attain a minimum level of severity. The assessment of this minimum is relative; it depends on all the circumstances of the case, such as the duration of the treatment and its physical or mental effects and, in some instances, the sex, age and state of health of the [...].

220. The Court considers treatment to be “inhuman” when it was “premeditated, was applied for hours at a stretch and caused either actual

¹⁷¹ Βλ. υπόθεση *Saadi v. The United Kingdom*.

¹⁷² Κ. Hailbronner, “Detention of asylum seekers”, *op.cit.*, σελ. 165-166.

¹⁷³ Για παράδειγμα: *Tabelsi v. Belgium*, Application No. 140/10, ECtHR, 4 September 2014, σελ. 36, παρ. 155 και σελ. 41, παρ. 1 επ.

*bodily injury or intense physical or mental suffering”. Treatment is considered to be “degrading” when it humiliates or debases an individual, showing a lack of respect for, or diminishing, his or her human dignity, or arouses feelings of fear, anguish or inferiority capable of breaking an individual’s moral and physical resistance [...]. It may suffice that the victim is humiliated in his or her own eyes, even if not in the eyes of others [...]. Lastly, although the question whether the purpose of the treatment was to humiliate or debase the victim is a factor to be taken into account, the absence of any such purpose cannot conclusively rule out a finding of violation of Article 3 [...]*¹⁷⁴.

Η απαγόρευση της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι περιστατικά παραβίασης αυτής της υποχρέωσης των κρατών μελών της ΕΣΔΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ταυτόχρονα μπορούν να εντοπιστούν και έχουν εντοπισθεί σε όλο το φάσμα των διαδικασιών της χορήγησης διεθνούς προστασίας. Εκτός από την MSS κατά Βελγίου και Ελλάδας, τα ίδια σχεδόν πραγματικά περιστατικά υπήρχαν και στην υπόθεση No. 12 A 2572/15¹⁷⁵ που εκδικάστηκε από το εθνικό δικαστήριο, το administrative Court of Oldenburg στις 2 Νοεμβρίου 2015, όπου ένας Ιρανός υπήκοος απαιτούσε να μην επιστραφεί στην Ουγγαρία η οποία ήταν η χώρα πρώτης υποδοχής και άρα υπεύθυνη για την εξέταση της υπόθεσής του και της αίτησης ασύλου του. Οι συνθήκες υποδοχής και οι διαδικασίες χορήγησης ασύλου στην Ουγγαρία ήταν τέτοιες ώστε έθεταν τον αιτούντα σε συνθήκες απάνθρωπες και εξευτελιστικής μεταχείρισης, κατά παράβαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ. Δυστυχώς, εκτός των συστημικών ελλείψεων κάποιων χωρών, όπως της Ελλάδας, σε ό,τι αφορά τον τομέα του ασύλου, η άνωθεν επιβεβλημένη Ευρωπαϊκή νομοθεσία και η φόρτος του

¹⁷⁴ *M.S.S. v Belgium and Greece* [GC], Application No. 30696/09, ECtHR, 21 Ιανουαρίου 2011, παρ.: 219-220.

¹⁷⁵ European Database of Asylum Law, *Germany - Administrative Court of Oldenburg, 12th Chamber, 2 October 2015, 12 A 2572/15*, διαθέσιμο στο: <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/germany-administrative-court-oldenburg-12th-chamber-2-october-2015-12-257215#content> (τελευταία επίσκεψη: 4 Δεκεμβρίου 2016). Παρόμοια είναι και η υπόθεση 10 A 5157/15, Hannover Administrative Court, 5 Νοεμβρίου 2015, αλλά εδώ ο αιτών άσυλο είχε υποβάλει αίτηση ασύλου στην Μάλτα, η οποία ήταν και η χώρα πρώτης εισόδου, με συνέπεια η Γερμανία (στην οποία είχε υποβάλει εκ νέου αίτηση ασύλου) είχε ζητήσει και η Μάλτα είχε δεχτεί να αναλάβει εκείνη την εξέταση της υπόθεσης του αιτούντος. Όταν ο αιτών διαπίστωσε τις συνθήκες των διαδικασιών χορήγησης ασύλου στην Μάλτα, αιτήθηκε να εξετασθεί το αίτημα ασύλου του από την Γερμανία, κάτι το οποίο έγινε δεκτό από το γερμανικό δικαστήριο.

συστήματος από το πλήθος των αιτήσεων ασύλου τα τελευταία χρόνια έχει οδηγήσει στην όλο και πιο συχνή εμφάνιση τέτοιων περιστατικών, όπου οι διαδικασίες υποδοχής, μεταχείρισης και κράτησης των αιτούντων άσυλο, είτε στην φάση της εξακρίβωσης των προσωπικών τους στοιχείων, είτε στην φάση της επαναπροώθησής τους σε άλλη χώρα, παραβιάζουν την υποχρέωση των μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης ως προς το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς το άρθρο 4 του Ευρωπαϊκού Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Συγκεκριμένα, όχι το Συμβούλιο της Ευρώπης αλλά η Ευρωπαϊκή Ένωση επιτρέπει την κράτηση των αιτούντων άσυλο όταν αυτό επιβάλλουν λόγοι εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης¹⁷⁶. Γενικώς η κράτηση αιτούντων άσυλο διέπεται από ορισμένες υποχρεώσεις. Κατά κύριο λόγο, θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν μικρότερης διάρκειας¹⁷⁷. Επίσης οι όροι «εθνική ασφάλεια» και «δημόσια τάξη» σημαίνουν ότι η συμπεριφορά του αιτούντος άσυλο διαταράσσει σε τέτοιο βαθμό την κοινωνική ομαλότητα, ώστε να αποτελέσει απειλή των στόχων της κοινωνίας. Μάλιστα, αναφέρεται ρητώς στο Press Release No 13/16 του ΔΕΕ¹⁷⁸, ότι η διατάραξη των διεθνών σχέσεων και της υγιούς συνύπαρξης των εθνών ή η θέση στρατιωτικού ρίσκου αποτελούν όλοι λόγοι για την κράτηση των αιτούντων άσυλο που εμπλέκονται με τις εν λόγω πράξεις.

Ωστόσο, σε περίπτωση που η κράτηση πραγματοποιείται όταν έχει ήδη απορριφθεί το αίτημα χορήγησης ασύλου ενός αλλοδαπού και ακολουθεί η απομάκρυνσή του από τη χώρα, η διαδικασία έκδοσης απόφασης απελάσεως και απαγόρευσης εισόδου στην χώρα

¹⁷⁶Judgment of the Court (Grand Chamber) of 15 February 2016, *J. N. v Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* (C-601/15 PPU), CJEU. Στην εν λόγω υπόθεση ο επί πολλές φορές καταδικασμένος για μικροκλοπές J.N. κατέθετε αίτηση για χορήγηση ασύλου, ώστε να κρατείται σε συνθήκες ορισμένες για αιτούντες άσυλο και όχι για μικροεγκληματίες. Επίσης για τον J.N. είχε εκδοθεί μια απόφαση δεκαετούς απαγόρευσης εισόδου, με την οποία ο ίδιος δεν είχε συμμορφωθεί ποτέ. Υποβλήθηκε, λοιπόν, με την αφορμή μιας έφεσης του J.N. σε νέα καταδικαστική απόφαση, ένα προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ με στόχο την αποσαφήνιση των λόγων για τους οποίους είναι θεμιτό να κρατείται ένας αιτών άσυλο.

¹⁷⁷ K. Hailbronner, “Detention of asylum seekers”, *op.cit.*, σελ. 168 -169. Αναφέρονται κενά ή μελανά σημεία των οδηγιών που απαρτίζουν την κοινή ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου, όμως αυτά υπήρχαν το 2007, όταν εκδόθηκε το εν λόγω άρθρο. Από τότε η κοινή ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου βρίσκεται σε μια αέναη διαδικασία αρτιοποίησης, βελτίωσης και αποκρυστάλλωσης με νέες οδηγίες εξειδικευμένες, ειδικά για την κράτηση, για παράδειγμα (άρθρα 8 ως 11, Οδηγία 2013/33/ΕΕ και άρθρα 15 ως 18, Οδηγία 2008/115/ΕΚ για την κράτηση συγκεκριμένα εν όψει της επιστροφής, επαναπατρισμού ή επαναπροώθησης του αιτούντος).

¹⁷⁸ The Court of Justice of the European Union, Judgment in Case C-601/15 PPU *J. N. v Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* Press Release No 13/16, 15 February 2016, Luxembourg, Judgment of the Court (Grand Chamber) of 15 February 2016, *J. N. v Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* (C-601/15 PPU), CJEU.

μπορεί να διακοπεί, αν κατατεθεί νέα αίτηση ασύλου, δηλαδή με νέα δικαιολογητικά στοιχεία. Επομένως, προκειμένου να μην απομακρυνθεί ένας αλλοδαπός από την χώρα, ενώ κρατείται, μπορεί να καταθέσει αίτημα ασύλου. Αυτό το δικαίωμα δεν θα πρέπει βεβαίως να ασκείται καταχρηστικά. Εξάλλου, μια απορριπτική απόφαση του αιτήματος για χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα, θα επιτρέψει την συνέχιση της διαδικασίας ακριβώς από το σημείο όπου σταμάτησε. Άρα, συνοψίζοντας, σύμφωνα με την κρίση του ΔΕΕ¹⁷⁹, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούν να προβαίνουν στην κράτηση αλλοδαπών, αν κατά αυτών έχουν εκδοθεί αποφάσεις απελάσεως, επιστροφής ή απαγόρευσης εισόδου, ακόμη κι αν κατατεθεί στην πορεία αίτηση χορηγήσεως ασύλου, η οποία δεν θα λειτουργούσε διαφορετικά εκτός από το να παγώσει την κατάσταση. Επομένως, ένας αιτών άσυλο θα μπορούσε να κρατηθεί νομίμως, αν είχε προηγουμένως εκδοθεί εναντίον του απόφαση απελάσεως, επιστροφής και απαγόρευσης εισόδου. Αφού έχει γίνει μια εκτενής παρουσίαση της καθ'εαυτού διαδικασίας υποβολής και κρίσης ενός αιτήματος προστασίας, τώρα θα αναλυθούν οι συνέπειες της αρνητικής απάντησης στο αίτημα, δεδομένου του ότι μια δεκτή αίτηση συνεπάγεται, συγκεκριμένα στην Ελλάδα, την απόδοση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας, αναλυμένη σε τρεις κατηγορίες, το άσυλο, την επικουρική και την προσωρινή προστασία ή την άδεια παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, όπως παρουσιάστηκαν στο Κεφάλαιο 4.

¹⁷⁹ Judgment of the Court (Grand Chamber) of 15 February 2016, *J. N. v Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* (C-601/15 PPU), CJEU, παρ. 78.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 - Η άρνηση χορήγησης ασύλου και η αρχή της μη-επαναπροώθησης (Le principe de Non-refoulement)

Στην περίπτωση που η αίτηση ασύλου απορριφθεί από το κράτος, τότε στην ουσία υπάρχουν λίγες επιλογές για τον αλλοδαπό. Το κράτος, παρόλα αυτά, οφείλει να αιτιολογήσει την απόφασή του, διότι μια από τις επιλογές του αλλοδαπού είναι να ασκήσει έφεση στην απόφαση¹⁸⁰. Αυτό δεν σημαίνει ότι ο αλλοδαπός δεν θα απομακρυνθεί σύμφωνα με την αρχή του non refoulement. Σήμερα, παραμένει αμφίβολο το αν ένας αναγνωρισμένος πρόσφυγας θα παραμείνει στην χώρα που επιθυμεί να διαβιεί. Επειδή τα κράτη, για λόγους που έχουν ήδη παρουσιαστεί, επιθυμούν να ελέγχουν ακριβώς ποιος διαμένει εντός της επικράτειάς τους, υπό ποια ιδιότητα και για ποιο λόγο, έχουν βρεθεί τρόποι που ακολουθούνται για να απομακρυνθεί νομίμως ένας αλλοδαπός, ακόμη κι ένας αναγνωρισμένος πρόσφυγας.

Το περισσότερο σύνηθες είναι το να εξετάζει περιοδικά το κράτος μήπως οι αιτίες που εγγυήθηκαν το καθεστώς ασύλου στον πρόσφυγα έχουν εκλείψει. Τότε ο πρόσφυγας καλείται να γυρίσει την πατρίδα του, με την αιτιολογία ότι ο κίνδυνος έχει εξαφανιστεί. Σε αυτές τις περιπτώσεις επιστροφής, είναι σημαντικό ότι ο πρόσφυγας στην διάρκεια του χρόνου που έχει μείνει στο κράτος που του παρείχε άσυλο, έχει χτίσει την ζωή του εκ νέου. Η επιστροφή για εκείνον είναι πιθανότατα μια ακόμα νέα και δύσκολη αρχή. Θα πρέπει να στήσει ξανά την ζωή του ίδιου και της οικογένειάς του. Δεν είναι σίγουρο το κατά πόσο αυτός ο επαναλαμβανόμενος ξεριζωμός είναι μέσα στο όραμα του Δικαίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ο επαναπατρισμός είναι μια ευαίσθητη λύση. Η αντίθετη επιλογή του επαναπατρισμού είναι η αφομοίωση των προσφύγων στην χώρα που τους παρέχει προστασία. Αν και έχει υποστηριχθεί ότι η αφομοίωση θα έπρεπε να είναι η λιγότερο προτιμητέα επιλογή¹⁸¹, στην παρούσα εργασία εκφράζεται η άποψη ότι η ελεγχόμενη αφομοίωση, όταν πραγματοποιείται με την κατάλληλη μέριμνα από τους ειδικούς, δηλαδή κοινωνιολόγους και πολιτικούς επιστήμονες, είναι μια αρκετά καλή λύση. Ο νέος πληθυσμός, ανάλογα με την ειδικότητά του μπορεί να ωφελήσει οικονομικά

¹⁸⁰ International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, op.cit., σελ. 19/32

¹⁸¹ L. Ferracioli, op.cit., σελ. 143.

το κράτος και μια ομαλή κοινωνική ενσωμάτωση θα διατηρήσει τα επίπεδα ξενοφοβίας και κοινωνικών αναταραχών χαμηλά.

Άλλος τρόπος μετατόπισης των προσφύγων είναι η επανεγκατάσταση σε τρίτη χώρα αφότου τους έχει αποδοθεί το καθεστώς ασύλου, δηλαδή η επανεγκατάστασή τους όχι ως αιτούντες άσυλο, αλλά ως ήδη αναγνωρισμένους πρόσφυγες¹⁸². Σε αυτή τη λεπτομέρεια έγκειται η διαφορά με την τεχνική του Relocation που γίνεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού η τελευταία πραγματοποιείται ως εργαλείο για τον καταμερισμό των βαρών από τις προσφυγικές ροές ανάμεσα στα κράτη της Ένωσης. Η λογική της επανεγκατάστασης ωφελεί τα κράτη ανάμεσα στα οποία υπάρχει συμφωνία να μετατοπίσουν βάρη που δεν μπορούν να στηρίξουν. Επίσης θα αποτρέψει τον προσχεδιασμό της αίτησης ασύλου από αιτούντες σε συγκεκριμένες χώρες με απώτερο σκοπό την εγκατάσταση σε χώρες που επιλέγει πλήθος αιτούντων άσυλο.

Η γράφουσα βλέπει στην οπτική της επανεγκατάστασης μια εναλλακτική για την εφαρμογή της αρχής του non refoulement. Η αναγνώριση του καθεστώτος ασύλου που προηγείται είναι η απάντηση στο δικαίωμα να απολαύσει ένας πρόσφυγας το άσυλο σε μια χώρα στην οποία δεν διώκεται και μπορεί να ζήσει μια ήρεμη ζωή στην οποία διαφυλάσσονται τα ανθρώπινα δικαιώματά του. Αφού έχει αποκτήσει καθεστώς πρόσφυγα, τότε με την εγγύηση της διατήρησης του καθεστώτος, θα ήταν μια καλή λύση να μετακινηθεί στην περίπτωση που το κράτος που εξέτασε την αίτηση στερείται της δυνατότητας να περιθάλλει τον πρόσφυγα. Η αρνητική πτυχή της επανεγκατάστασης είναι ότι προϋποθέτει κοινά κριτήρια για την χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα διεθνώς, γιατί η περίπτωση του εκάστου πρόσφυγα θα εξετάζεται μια μοναδική φορά από ένα μόνο κράτος.

Επομένως, η ερώτηση που μέλει να γίνει όταν απορριφθεί η αίτηση ασύλου ενός αιτούντα είναι αν η επιστροφή του στην χώρα καταγωγής ή εισόδου θέτει σε κίνδυνο την ακεραιότητά του. Αρχίζει δηλαδή να εφαρμόζεται η αρχή του non refoulement και κυρίως ξεκινά η έρευνα του ποια θεωρείται ασφαλής τρίτη χώρα. Η αρχή του non

¹⁸² Idem. Συγκεκριμένα υποστηρίζεται ότι η τεχνική της επανεγκατάστασης θα περιορίσει την δράση των λαθρεμπόρων, εφόσον ούτε οι λαθρέμποροι ούτε οι πρόσφυγες θα μπορούν να ελέγξουν ή να προβλέψουν έναν τρόπο ώστε να εξασφαλίσουν ότι θα καταλήξουν στην χώρα της επιθυμίας τους.

refoulement όπως θα αναλυθεί παρακάτω, αφορά την ασφαλή απομάκρυνση των αλλοδαπών από ένα κράτος και βεβαίως εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις όπου το κράτος έχει αρνηθεί την χορήγηση καθεστώτος ασύλου σε έναν αλλοδαπό, με συνέπεια, αυτός ο αλλοδαπός, αν δεν μπορέσει εντός των χρονικών περιθωρίων που του τίθενται να δράσει νομικά ούτως ώστε να βρει τρόπο να μείνει στην παρούσα χώρα, να πρέπει να απομακρυνθεί και να προωθηθεί σε μια ασφαλή χώρα είτε αυτή είναι η χώρα προέλευσής του είτε μια τρίτη χώρα. Υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος να καταλήξουν οι αιτούντες άσυλο πίσω στην χώρα όπου υπέστησαν την δίωξη ή υπάρχει σοβαρός φόβος για μελλοντική δίωξη¹⁸³.

Όσον αφορά συγκεκριμένα την Ευρωπαϊκή Ένωση, αυτή έχει σεβαστεί στο δίκαιό της την διεθνή υποχρέωση της μη επαναπροώθησης. Τόσο οι κανονισμοί του Δουβλίνου όσο και η Σύμβαση του Σένγκεν προβλέπουν να επιστρέφονται οι αλλοδαποί σε χώρες οι οποίες σέβονται οι ίδιες την αρχή του non refoulement, ώστε να μην καταλήξουν ποτέ οι αιτούντες άσυλο σε μη ασφαλή χώρα. Υπάρχει μια λεπτή διαχωριστική γραμμή ωστόσο, διότι αν και θα πρέπει η χώρα στην οποία επιστρέφονται οι αιτούντες άσυλο να έχει υιοθετήσει την αρχή της μη επαναπροώθησης, είναι αποκλείει στην ίδια αυτή χώρα να εκκινήσει πολιτική δίωξη κατά των αιτούντων. Η εγγύηση της υιοθέτησης της αρχής της μη επαναπροώθησης δεν είναι αρκετή για να χαρακτηρίσει μια χώρα ασφαλή.

Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι προφανώς περισσότερο αξιόπιστα ως προς το ότι θα τηρήσουν τις διεθνείς υποχρεώσεις που γεννούν οι συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, διότι αυτές επαναλαμβάνονται εντός του ευρωπαϊκού δικαίου ενώ παράλληλα τα ίδια τα κράτη είναι συμβαλλόμενα μέρη σε αυτές τις συμβάσεις. Επομένως, το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι σαφώς προστατευμένο. Ωστόσο, πρώτον, δεν είναι όλα τα κράτη της διεθνούς κοινότητας τόσο φερέγγυα, ούτε είναι μέρη των συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα και δεύτερον το ότι είναι πολύ πιθανό η ευθύνη της εκ νέου εξέτασης του αιτήματος ασύλου, αφού έχει απορριφθεί από την πρώτη χώρα, να μεταφέρεται από κράτος σε κράτος, με τον αιτούντα να ακολουθεί και να υφίσταται συνεχείς μετακινήσεις, απελάσεις και προωθήσεις, έστω και σύμφωνα

¹⁸³ N. A. Abell, op.cit., σελ. 572.

με την αρχή του non refoulement, δεν συμπλέει με το *raison d' être* της σύμβασης της Γενεύης, το οποίο ήταν η εξασφάλιση της διευκόλυνσης των προσφύγων.

Αρκετοί είναι οι ακαδημαϊκοί αλλά και οι αρμόδιοι των πολιτικών για το Άσυλο διεθνώς που τονίζουν ότι το να είναι κανείς πρόσφυγας, να έχει αναγνωρισθεί ως τέτοιος δηλαδή, ή το να απορριφθεί και να πρέπει να προωθηθεί σε άλλη χώρα, δεν συνοδεύεται από το δικαίωμα του αιτούντος άσυλο να επιλέξει πού θα προωθηθεί ή πού θα εγκατασταθεί. Αυτό μπορεί να μεταφραστεί με πολλούς τρόπους αναλόγως πως ερμηνεύει το περιεχόμενο την βαρύτητα της αρχής της μη επαναπροώθησης που ορίζεται στο διεθνές δίκαιο. Για παράδειγμα, την άποψη η οποία προαναφέρθηκε ενστερνίζεται η Αυστραλία. Το αποτέλεσμα είναι να αφαιρείται ο έλεγχος από τα χέρια του ατόμου και εκείνος του οποίου η αίτηση ασύλου απορρίφθηκε να προωθείται ή να επιστρέφεται σε μέρος στο οποίο είναι αμφίβολο αν θα γίνουν σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματά του και αν δεν θα υποστεί εκ νέου δίωξη και εκείνος ο οποίος έλαβε με επιτυχία το καθεστώς του πρόσφυγα να μην είναι σίγουρος για το μέλλον του και που θα μπορέσει να εγκατασταθεί, σε ποιες συνθήκες και με ποια εγγύηση για την ομαλότητα της καθημερινότητάς του¹⁸⁴. Επομένως, η συμμόρφωση ως προς την Σύμβαση της Γενεύης για ο καθεστώς των Προσφύγων του 1951 και το συμπληρωματικό της Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 δεν είναι πανάκεια για την εξασφάλιση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή των δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο συγκεκριμένα. Η βούληση του εκάστου κράτους παίζει σημαντικότερο ρόλο και πολύ συχνά καθορίζει το μέλλον ατόμων που δεν συνδέονται καν νομικά με το εν λόγω κράτος, δηλαδή δεν είναι πολίτες του.

A) Η αρχή της μη-επαναπροώθησης (Le principe de Non-refoulement)

Το «non refoulement» μεταφράζεται ως μη επαναπροώθηση και σημαίνει ότι ένα κράτος έχει ένα αρνητικό δικαίωμα να μην προβεί στην επιστροφή ενός αλλοδαπού¹⁸⁵ σε χώρα

¹⁸⁴ R. LaForgia, M. Flynn, *op.cit.*, σελ. 41-43.

¹⁸⁵ Αναφέρεται η λέξη αλλοδαπός γιατί η αρχή της μη επαναπροώθησης συμπεριλαμβάνεται όχι μόνο σε διεθνείς συμβάσεις για τους πρόσφυγες (δηλαδή την Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για τους Πρόσφυγες και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967) αλλά και στην σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, η οποία επεκτείνει την εφαρμογή αυτής της αρχής σε οποιονδήποτε άνθρωπο. Επομένως ο σκοπός της καθ' εαυτής αρχής της μη επαναπροώθησης είναι η συντηρητική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου και ειδικά

στην οποία η ζωή του βρίσκεται σε κίνδυνο, τα διεθνώς αναγνωρισμένα ανθρώπινα δικαιώματά του έχουν καταπατηθεί, καταπατούνται ή υπάρχει βάσιμη υπόνοια ότι θα καταπατηθούν, είτε αυτή η χώρα είναι η χώρα δίωξης, είτε τρίτη χώρα¹⁸⁶. Μια διαφορετική πιο απλή αλλά περιεκτική διατύπωση θα ήταν ότι η αρχή της μη επαναπροώθησης αφορά στην αποφυγή έστω και του ρίσκου δημιουργίας ανεπανόρθωτης ζημίας, γενόμενη κατά παράβαση του Διεθνούς Δικαίου σε έναν αλλοδαπό¹⁸⁷, δεδομένου ότι επαναπροώθηση σημαίνει την άμεση επιστροφή του αλλοδαπού στο κράτος από το οποίο προήλθε, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για το κράτος ιθαγένειάς του ή όχι¹⁸⁸. Ο αλλοδαπός θα πρέπει να έχει βρεθεί με κάποιον τρόπο στην επικράτεια της χώρας ή σε κάθε περίπτωση σε έδαφος στο οποίο έχει εξουσία το κράτος, το οποίο για διάφορους λόγους μπορεί να θέλει να τον απομακρύνει και επομένως θέτει σε λειτουργία την αρχή της μη επαναπροώθησης.

Είναι γνωστό ότι οι υποχρεώσεις που πηγάζουν από συμβάσεις ή σύμφωνα ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν αφορούν μόνο τους πολίτες ενός κράτους, δηλαδή άτομα με την ιθαγένεια του κράτους, δηλαδή με τον πιο ισχυρό δεσμό ατόμου και κράτους. Αντιθέτως, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποσκοπεί στην εξασφάλιση ενός κατώτατου ορίου προστασίας σε όλους τους ανθρώπους στους οποίους έχει εξουσία το κράτος, άρα όχι μόνο υπηκόους του αλλά και αλλοδαπούς εντός της επικράτειάς του, είτε αυτοί έχουν έναν μέτρια ισχυρό δεσμό με αυτό, όπως η κτήση του καθεστώτος πρόσφυγα ή άλλου είδους προστασίας και προνομίων, είτε έχουν έναν χαλαρό δεσμό, δηλαδή βρίσκονται ή διαμένουν νομίμως ή παρανόμως ή διασχίζουν το έδαφός του.

του αλλοδαπού. R. Boed, "The state of...", *op.cit.*, σελ. 18- 21, 26- 28, G. S. Goodwin-Gill, *op.cit.* σελ. 444.

¹⁸⁶ R. Boed, "The state of...", *op.cit.*, σελ. 17, 23, International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, *op.cit.*, σελ. 7/32, A. de Zayas, *op.cit.*, σελ. 255-256, R. Boed, "A Journey to...", *op.cit.*, σελ. 27, Συνοπτικά θα έπρεπε να σημειωθεί ότι η αρχή της μη επαναπροώθησης των αλλοδαπών κατοχυρώνεται στην Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων του 1951 και το συμπληρωματικό της Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967, στην Συνθήκη κατά των Βασανιστηρίων και άλλως σκληρών, απάνθρωπων και εξευτελιστικών τρόπων μεταχείρισης και ποινών, και περιφερειακά, επαναδιατυπώνεται στην Συνθήκη της Αφρικανικής Ένωσης για την ειδική περίπτωση των Προσφύγων, στην Αμερικανική Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και στην Απόφαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το Άσυλο Ατόμων σε κίνδυνο δίωξης.

¹⁸⁷ G. S. Goodwin-Gill, *op.cit.*, σελ. 444.

¹⁸⁸ E. Ρούκουνας, *Διεθνής προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, 1995, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, σελ. 237 επ.

Τα απολύτως βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, αυτά που επαναλαμβάνονται σε όλα τα σύμφωνα, συνθήκες ή Διακηρύξεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στην ελευθερία και τη ζωή, την απαγόρευση των βασανισμών και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης δεν απαιτούν ισχυρό δεσμό ανθρώπου και κράτους¹⁸⁹. Επομένως μπορούν να τα απολαύσουν όλοι οι άνθρωποι ανεξαρτήτως καθεστώτος. Ένα από αυτά τα δικαιώματα περιέχεται στην αρχή του non refoulement, η οποία γεννά, όπως ήδη σημειώθηκε, μια αρνητική υποχρέωση στο κράτος κι άρα, εν προκειμένω, ένα δικαίωμα στο άτομο και συγκεκριμένα τον αλλοδαπό.

Είναι δύσκολο να διαπιστωθεί αν η εν λόγω αρχή διαθέτει εθιμικό χαρακτήρα¹⁹⁰, αλλά πέραν αυτού είναι το μοναδικό συμβατικά κατοχυρωμένο δικαίωμα του αλλοδαπού, που γεννά μια σαφή υποχρέωση στο κράτος στο οποίο βρίσκεται¹⁹¹. Άλλοι δεν αμφισβητούν καθόλου τον εθιμικό της χαρακτήρα, αφού κείτεται τόσο σε διεθνείς συμβάσεις, όσο και στο εθιμικό δίκαιο¹⁹². Κατά γενική ομολογία η πλειονότητα των κρατών σέβεται την ιδέα της μη επαναπροώθησης. Για παράδειγμα οι ΗΠΑ δεν είναι μέλος της Σύμβασης της Γενεύης αλλά τον επόμενο χρόνο της σύνταξης της Σύμβασης, τροποποίησαν την νομοθεσία τους περί Ασύλου, ώστε να περιλαμβάνει κάτι αντίστοιχο της αρχής του non refoulement που επιτάσσει η Σύμβαση¹⁹³. Επομένως, η αρχή της μη επαναπροώθησης παρέχει σε ένα κράτος την ελευθερία να προωθήσει ένα αίτημα για άσυλο, είτε προτού είτε αφού το εξετάσει, σε μια ασφαλή τρίτη χώρα¹⁹⁴. Η έννοια της ασφαλούς τρίτης χώρας είναι μια από τις πολλές προβληματικές έννοιες του δικαίου. Προκαλεί προβληματισμό γιατί ο χαρακτηρισμός μιας χώρας ως ασφαλούς είναι πολλές φορές μια απόφαση που επηρεάζεται πολιτικά.

¹⁸⁹ S. Dechent, *op.cit.*, σελ. 110-112.

¹⁹⁰ R. Boed, "The state of...", *op.cit.*, σελ. 21, 22.

¹⁹¹ L. Butterly, *op.cit.*, σελ. 65 επ.

¹⁹² G. S. Goodwin-Gill, *op.cit.*, σελ. 444.

¹⁹³ M. S. Cianciarulo, *op.cit.*, σελ. 105.

¹⁹⁴ Σημειωτέον ότι η αρχή της μη επαναπροώθησης δεν υποχρεώνει άμεσα το κράτος να χορηγήσει άσυλο στο άτομο που το αιτείται. Υπάρχει για να ισορροπεί την αδυναμία ή άρνηση ενός κράτους να υποδεχτεί έναν πρόσφυγα ή αιτούντα άσυλο και να για να διασφαλίσει την προστασία του εν λόγω ατόμου. R. Boed, "The state of...", *op.cit.*, σελ. 22. Επίσης, δεν υποχρεούται το κράτος, ενώπιον των δικαστικών αρχών του οποίου εκκρεμεί υπόθεση για απόφαση κατά του αιτήματος ασύλου, να μην προωθήσει σε τρίτη ασφαλή χώρα τον αιτούντα, πριν ακόμα τελεσιδικήσει η διαδικασία. Αυτό προβλέπεται και στο γερμανικό σύστημα ασύλου. W. F. Daniel, *op.cit.*, σελ. 355-357.

Η αρχή της μη επαναπροώθησης ως προς τους πρόσφυγες καταγράφεται πρώτη φορά στην Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων του 1951. Επειδή είναι μια αρχή που βρίσκει εφαρμογή σε όλων των ειδών τις σχέσεις ανάμεσα σε αλλοδαπούς και κράτη, δεν συσχετίζεται με το αν έχει δοθεί ή όχι καθεστώς πρόσφυγα σε έναν αλλοδαπό. Είναι μια απόλυτη απαγόρευση της επαναπροώθησης αλλοδαπών σε επικίνδυνα κράτη¹⁹⁵. Όπως είναι γνωστό, η Σύμβαση της Γενεύης ρύθμιζε την ιδιαίτερη περίπτωση μαζικών μετακινήσεων λόγω του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Επομένως έθετε έναν χρονικό περιορισμό, ώστε να αφορά μόνο τους συγκεκριμένους πρόσφυγες που σχημάτιζαν τις μαζικές ροές. Για να ισχύσει καθολικά αυτή η διεθνής συνθήκη και να της αρθεί ο περιορισμός, συνήφθη το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης, το οποίο δεν αλλάζει το νόημα της Σύμβασης της Γενεύης αλλά το κάνει διαχρονικό.

B) Παραδείγματα χωρών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης

Επανερχόμενοι στο παράδειγμα των ΗΠΑ, οι τελευταίες έχουν επικυρώσει μόνο το Πρωτόκολλο και όχι την ίδια την Σύμβαση της Γενεύης¹⁹⁶. Στο Άρθρο 33 της Σύμβασης, κείται η αρχή του non refoulement και η ρύθμιση των περιπτώσεων που μπορεί να απομακρυνθεί ένας πρόσφυγας από το κράτος στο οποίο έχει βρεθεί. Μόνο αν το άτομο είναι κίνδυνος για την ασφάλεια του κράτους ή έχει καταδικαστεί για ένα ιδιαίτερα απεχθές έγκλημα μπορεί να απελαθεί ή να του αφαιρεθεί το καθεστώς πρόσφυγα. Όμως, μπορεί να απελαθεί σε κράτος το οποίο θεωρείται ασφαλής τρίτη χώρα, δηλαδή κάπου που δεν υπάρχει κίνδυνος διώξεως για τον πρόσφυγα¹⁹⁷. Αυτή είναι μια υποχρέωση για το κράτος που εκτελεί την επαναπροώθηση. Δεν υπάρχει όμως καμιά υποχρέωση για το κράτος που υποδέχεται τον αιτούντα άσυλο, ιδίως αν δεν του έχει αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα, με αποτέλεσμα αλυσιδωτές επαναπροωθήσεις και αιτούντες άσυλο σε τροχιά από το ένα κράτος στο άλλο. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν είναι απαραίτητο το κράτος στο οποίο προωθείται ο αιτών άσυλο να γνωρίζει ότι αυτό το άτομο επιθυμεί να αιτηθεί άσυλο. Επίσης, επειδή η αρχή της μη επαναπροώθησης

¹⁹⁵ G. S. Goodwin-Gill, *op.cit.*, σελ. 444, 445.

¹⁹⁶ M. S. Cianciarulo, *op.cit.*, σελ. 106.

¹⁹⁷ Η δίωξη στην παρούσα περίπτωση λαμβάνει το νόημα που αναλύθηκε ήδη, δηλαδή την διάκριση εις βάρος του ατόμου και την καταπάτηση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων του. G. S. Gilbert, *op.cit.*, σελ. 637-638.

εφαρμόζεται σε αλλοδαπούς εν γένει, είναι ανοιχτή η πιθανότητα να προωθηθεί ένας παράνομος οικονομικός μετανάστης σε μια χώρα και εκεί να καταθέσει αίτηση για άσυλο, ποντάροντας την τύχη του με στόχο την απόκτηση του ευνοϊκότετου καθεστώτος του πρόσφυγα¹⁹⁸. Τούτων δοθέντων, είναι προφανές ότι τα πρότυπα που θα άρμοζαν στο όραμα των Ηνωμένων Εθνών καταρρέουν σταδιακά χαμηλότερα.

Μια διακριτή ερμηνεία της έννοιας της τρίτης ασφαλούς χώρας έρχεται από τον Καναδά, σύμφωνα με το σύστημα του οποίου επαναπροωθείται κάθε αιτών άσυλο ο οποίος δεν ήρθε στον Καναδά απευθείας από την χώρα δίωξης¹⁹⁹. Θεωρείται δηλαδή ότι η έννοια της τρίτης ασφαλούς χώρας αποσκοπεί στον περιορισμό του *asylum shopping*, μιας πρακτικής κατά την οποία οι αιτούντες άσυλο επιλέγουν με μεθοδικότητα και σχεδιασμό τις κινήσεις τους ώστε να βρεθούν σε χώρες της αρεσκείας τους και εκεί να αναζητήσουν άσυλο. Με αυτόν τον τρόπο έχουν μια εγγύηση ότι μπορούν να φτιάξουν τη ζωή τους σε σταθερά θεμέλια σε οικονομίες που ανθούν και χώρες που προσφέρουν ένα ευοίωνο μέλλον. Μια απροσδόκητη παραβολή θα ήταν ο σχεδιασμός των διεθνών επενδύσεων. Ενώ το να σχεδιάσει κανείς μια επένδυση και να μεριμνήσει ώστε να αποκτήσει ως επενδυτής την βέλτιστη εθνικότητα (*nationality shopping*) δεν είναι μεμπτό, παρά αντίθετα, δείχνει έναν οξύνου επενδυτή, το άσυλο δεν είναι μια επένδυση. Συγκεκριμένα δεν θα έπρεπε να είναι μια επένδυση. Το άσυλο έπεται μιας οξείας κατάστασης από την οποία η αναζήτηση προστασίας στο εξωτερικό είναι η μόνη διαφυγή.

Το άσυλο θα έπρεπε να είναι το τελευταίο καταφύγιο για έναν διωκόμενο και αυτό αποδεικνύει την αναγκαιότητα και την αίσθηση του επείγοντος που συνοδεύει κάθε αίτηση για άσυλο. Για αυτούς τους λόγους δεν συνάδει η μεθοδική προετοιμασία και επιλογή συγκεκριμένης χώρας για αναζήτηση ασύλου με την ιδεοτυπική φύση της καταφυγής στο άσυλο. Δεν απαγορεύεται να επιλέξει ένας διωκόμενος μια συγκεκριμένη χώρα, όπου ο ίδιος πιστεύει ότι θα ήταν ασφαλής, αλλά η κατάχρηση αυτού του δικαιώματος της επιλογής ισούται εκ των πραγμάτων με το *asylum shopping*. Θα έλεγε κανείς ότι σε περιόδους κρίσης ο πρώτος ασφαλής προορισμός είναι ο καλύτερος προορισμός. Κατά συνέπεια, για αυτόν τον λόγο, το καναδικό σύστημα χορήγησης

¹⁹⁸ F. Trauner, I. Kruse, “EC Visa facilitation and Readmission Agreements: A new standard foreign policy tool?”, *European Journal of Migration and Law*, Vol. 10, No. 4, 2008, σελ. 433- 434

¹⁹⁹ N. A. Abell, *op.cit.*, σελ. 575- 580, Section 46.01(1)(b) ο εν λόγω νόμος του Καναδά.

ασύλου επαναπροωθεί τους αιτούντες άσυλο στην αμέσως προηγούμενη χώρα από την οποία πέρασαν, εφόσον βεβαίως αυτή είναι ασφαλής, δηλαδή δεν παραφυλάει ο κίνδυνος της δίωξης. Βεβαίως, υπό το ρεαλιστικό φίλτρο θέασης του κόσμου, αυτοί οι περιορισμοί στην επιλογή της χώρας από τον αιτούντα άσυλο είναι μέσο για την ρύθμιση της οικονομικής επιβάρυνσης που αποτελούν οι προσφυγικές ροές στην χώρα υποδοχής. Το κόστος είναι η κινητήριος δύναμη²⁰⁰, όπως έχουμε ήδη αναφέρει σε προηγούμενα μέρη του παρόντος πονήματος.

Μια πολύ καλή κριτική²⁰¹ που έχει γίνει σε αυτήν την πρόβλεψη της καναδικής νομοθεσίας είναι ότι εφόσον ο αιτών άσυλο που έχει εισέλθει στον Καναδά και εφόσον έχει εισέλθει από μια ασφαλή χώρα, θα επιστρέψει σε αυτήν. Όμως, ο χαρακτηρισμός της τρίτης χώρας ως ασφαλούς έχει γίνει σε πρότερο χρόνο, επομένως ως ένα βαθμό αυθαιρέτως, από την καναδική κυβέρνηση. Η αυθαιρεσία έγκειται στο γεγονός ότι ο χαρακτηρισμός δεν έχει γίνει αναλόγως την περίπτωση του αιτούντος άσυλο. Με άλλα λόγια, δεν υπάρχει εγγύηση ότι ο αιτών άσυλο θα επιστρέψει σε ένα ασφαλές περιβάλλον. Με το να επαναπροωθηθεί άμεσα δεν του δίνεται η ευκαιρία να ακουστεί, να έχει πρόσβαση στις διοικητικές διαδικασίες που δικαιούται, ούτε να υπερασπιστεί τον εαυτό του. Είναι εντελώς αδύναμος. Αυτή η αντιμετώπιση και το αποτέλεσμα που προκύπτει από αυτήν δεν είναι σε συμφωνία με το πνεύμα του Καναδικού Χάρτη των Δικαιωμάτων και βρίσκεται στα όρια του δεκτού από το διεθνές δίκαιο. Το ερώτημα που αναδύεται είναι αν ο αιτών βρίσκεται στον Καναδά θα πρέπει να απολαμβάνει τα δικαιώματα που προσφέρει ο Καναδικός Χάρτης σε όποιον βρίσκεται στον Καναδά.

Όταν η επαναπροώθηση όμως πραγματοποιείται άμεσα, χωρίς καθυστέρηση, τότε είναι θολό το αν ο αιτών άσυλο όντως βρίσκεται στον Καναδά και απολαμβάνει των ελευθεριών και δικαιωμάτων του Χάρτη. Για να επεκταθεί η αρχική σκέψη που παρουσιάστηκε, θα πρέπει κανείς να αναρωτηθεί, αν η επιστροφή σε μια χώρα δεν πρέπει να γίνει αν υπάρχει δίωξη ή φόβος δίωξης, τότε ο αιτών άσυλο που επιστρέφεται αυτομάτως πίσω στην χώρα από την οποία εισήλθε στον Καναδά, τότε σε ποιο χρονικό σημείο του επιτρέπεται να εκφράσει τον φόβο του για δίωξη; Η απάντηση είναι σε κανένα. Για αντιπαραβολή, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής δεν δέχονται την έννοια

²⁰⁰ N. A. Abell, op.cit., σελ. 575.

²⁰¹ Idem, σελ. 579.

του φόβου ως καθοριστική για την εφαρμογή της επαναπροώθησης. Επιλέγουν μια πολύ σκληρή προσέγγιση η οποία προβλέπει όχι να υπάρχει βάσιμος φόβος (a well-founded fear of persecution) αλλά μια σαφής πιθανότητα (a clear possibility of persecution)²⁰². Μπορεί να φανταστεί κανείς τα μοιραία αποτελέσματα του πόσο αυστηρά και περιοριστικά θα εφαρμοζόταν η αρχή της μη επαναπροώθησης σε έναν αιτούντα άσυλο που έχει διασχίσει τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, έχει φτάσει στον Καναδά, μόνο για να επαναπροωθηθεί πίσω στην Αμερική και από εκεί να σταλεί στην χώρα όπου φοβόταν ότι θα τον καταδιώξουν και εν τέλει θα το κάνουν. Ο φόβος είναι ένα δύσκολο σημείο, όπως έχει ήδη αναλυθεί, λόγω της υποκειμενικής του φύσης, όμως παραμένει ένα σοβαρό στοιχείο που καθορίζει την νομιμότητα της επαναπροώθησης και δεν θα έπρεπε να αγνοείται, ούτε να αποσιωπάται. Οι προσδοκίες που υπάρχουν για την ασφάλεια μιας χώρας και γίνονται από μια άλλη χώρα δεν ανταποκρίνονται πάντα στην πραγματικότητα γενικώς και δεν ανταποκρίνονται στην μικρό-πραγματικότητα των μοναδικών περιπτώσεων των αιτούντων άσυλο και συγκεκριμένα των bona fide asylum seekers.

Επιπρόσθετα, όπως όλες οι χώρες του κόσμου, ο Καναδάς απαιτεί την επίδειξη ειδικών ταξιδιωτικών εγγράφων, συμπεριλαμβανομένης και βίζας για την είσοδο ενός αλλοδαπού στην χώρα. Μια πρόχειρη έρευνα θα έδειχνε ότι λίγοι αλλοδαποί δεν χρειάζονται βίζα για να μπουν στον Καναδά και όλοι θα προέρχονταν από πλούσιες και ευημερείς χώρες²⁰³. Άρα ένας διωκόμενος θα χρειαστεί να εκδώσει βίζα για να επισκεφτεί τον Καναδά και να καταθέσει εκεί αίτηση ασύλου. Εν τοις πράγμασι, όμως, είναι απίθανο ένας διωκόμενος να καταφέρει να αποκτήσει βίζα, χωρίς να εμποδιστεί η έξοδός του από τον διώκτη του. Επίσης, ακόμη κι αν καταφέρει να φύγει από την πατρίδα του, στην οποία υφίσταται δίωξη, τα νόμιμα ταξιδιωτικά του έγγραφα βεβαίως θα αποκάλυπταν την διαφυγή του στον διώκτη του, με αποτέλεσμα να διακινδυνεύσει να συνεχιστεί η δίωξη μέχρι του τραγικού τέλους.

Τέτοιου είδους είναι οι ρυθμίσεις στα περισσότερα κράτη με αποτέλεσμα να είναι εξαιρετικά δύσκολο να διαβεί κανείς τα σύνορα με νόμιμο τρόπο. Άλλο τόσο δύσκολο είναι να διαβεί και με παράνομο τρόπο, αλλά για αυτό έχουμε ήδη μιλήσει στο

²⁰² Idem, σελ. 586.

²⁰³ Idem, σελ. 577.

Εισαγωγικό Κεφάλαιο, υποκεφάλαιο Ε. Η κατακλείδα είναι ότι ένα κράτος δεν θα έπρεπε να αποφεύγει ή να μεταφέρει τις ευθύνες του με μόνη δικαιολογία ότι ο αιτών άσυλο έφτασε μέσω μιας ασφαλούς χώρας την οποία δεν προτίμησε, άρα το έκανε κακόβουλα, και ότι ο αιτών άσυλο έφτασε στη χώρα παράνομα. Στην πραγματικότητα η μεταφορά από χώρα σε χώρα μπορεί να στερήσει από τον αιτούντα το δικαίωμα να αιτηθεί άσυλο καίτοι η Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων μπορεί να βρει εφαρμογή στην περίπτωση του.

Επομένως, αν έπρεπε να γίνει μια διατλαντική σύγκριση ανάμεσα στον Καναδά και την Ευρωπαϊκή Ένωση²⁰⁴, θα έπρεπε να σημειωθεί ότι οι συμφωνίες που φροντίζει να συνάπτει η Ευρωπαϊκή Ένωση ώστε να δημιουργεί ένα δίκτυο ασφαλών χωρών με τις οποίες μπορεί να συνεργαστεί και να λάβει εγγυήσεις για την αντιμετώπιση των αιτούντων άσυλο που επιστρέφονται σε αυτές, είναι πολύ περισσότερο προοδευτικές και έγκυρες, από μια αυθαίρετη κρίση της καναδικής Υπηρεσίας Ασύλου, η οποία βεβαίως ανανεώνεται ανά δύο χρόνια. Το ζήτημα της ανανέωσης είναι σαφώς θετικό, ωστόσο. Με αυτόν τον τρόπο δεν συντηρείται μια συμφωνία η οποία είναι πια εκτός πραγματικότητας λόγω των αλλαγών στις συνθήκες που επικρατούν στον κόσμο, μόνο και μόνο γιατί συνήφθηκε υπό τις καλύτερες των προϋποθέσεων πριν αρκετά χρόνια και πιθανώς να προβλέπουν μόνο την πρόσβαση του αιτούντος άσυλο στις διαδικασίες ασύλου αλλά όχι την προστασία του κατά την αρχή της μη επαναπροώθησης, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.

Είναι προφανές ότι όλη η μέριμνα την οποία επιτάσσει το διεθνές δίκαιο για τους αιτούντες άσυλο έχει ως σκοπό να αναδείξει ότι ο άνθρωπος που ζητά άσυλο βρίσκεται σε τόσο ευάλωτη θέση, ώστε θα έπρεπε να υπάρχουν εγγυήσεις ότι με τον ένα ή τον άλλο τρόπο θα αποκτήσει άσυλο. Συνεπώς δεν είναι δυνατόν ένας αιτών άσυλο που καλύπτει τις προϋποθέσεις της Σύμβασης της Γενεύης να μην αποκτήσει καθεστώς ασύλου. Άρα υπάρχει ένα δικαίωμα στο άσυλο, και όχι μόνο στην αναζήτηση ασύλου, αλλά στην απόκτηση ασύλου, που στηρίζεται στα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα της ζωής και της ελευθερίας, με την συνδυασμένη έννοια της ελεύθερης, αξιοπρεπούς ζωής και διαβίωσης. Ο στόχος της σύγκρισης του ευρωπαϊκού συστήματος δικαίου με το καναδικό

²⁰⁴ Idem, σελ. 580- 583.

όχι μόνο δεν είναι να καταδικάσει το ένα ή το άλλο, αλλά μάλλον να αναδείξει ότι όσον αφορά τις ρυθμίσεις για το άσυλο το βασικό μοτίβο παραμένει ίδιο σε πολλές χώρες και οι παραλλαγές είναι ελάχιστες και σε ήσσονος σημασίας διατάξεις.

Γ) Η πρακτική της σύναψης διμερών συμφωνιών για την εξασφάλιση των κατάλληλων συνθηκών προώθησης αλλοδαπών αιτούντων άσυλο

Μια ιδιαίτερη κριτική που έχει ασκηθεί στην πρακτική της σύναψης διμερών συμφωνιών για την διασφάλιση των συνθηκών με τις οποίες θα αντιμετωπισθεί ένας αλλοδαπός που προωθείται σε τρίτη χώρα, συμφωνίες οι οποίες προσπαθούν να διασφαλίσουν την ασφάλεια για τον αλλοδαπό, είναι πως αυτές καταργούν κατά κάποιο τρόπο την έννοια του διεθνούς δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παρακάμπτεται η μέριμνα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον διεξοδικό τους έλεγχο με την πρόφαση μιας διακρατικής συμφωνίας η οποία απαλλάσσει τα κράτη από το βάρος του ελέγχου του αληθούς σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, αν θεωρηθεί ότι αυτές οι συμφωνίες τηρούνται κατά το γράμμα, πως δημιουργούνται επίπεδα προστασίας, με την εξής έννοια: όσοι καλύπτονται από τις διακρατικές συμφωνίες προστασίας είναι ασφαλείς όσον αφορά παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά όσοι μένουν εκτός του βεληνεκούς της εκάστου συμφωνίας δεν έχουν καμιά εγγύηση για τον σεβασμό του κράτους ως προς τα δικαιώματά τους²⁰⁵. Επομένως, στην ουσία, τα ανθρώπινα δικαιώματα βρίσκονται εκτεθειμένα στις διαθέσεις κάθε κράτους, διότι δεν πραγματοποιείται έλεγχος μεταξύ των κρατών, παρά μόνον συμφωνίες που καλύπτουν ορισμένα άτομα. Ως κριτική, η εν λόγω είναι ένα καθαρό δείγμα ενδιαφέροντος για τα ανθρώπινα δικαιώματα εν γένει και όχι εξειδικευμένα για τα ανθρώπινα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο ή των αλλοδαπών που γίνονται αντικείμενα της αρχής του non refoulement. Η πλειονότητα των κρατών βεβαίως, ενδιαφέρεται να μην βρεθεί εκτεθειμένη σε παραβάσεις των διεθνών της υποχρεώσεων κι εφόσον μέσω της σύναψης εξειδικευμένων διμερών συμφωνιών καλύπτεται, δεν θεωρεί χρέος της να προωθήσει τον καθολικό σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επεμβαίνοντας με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, πρακτικά ή κάνοντας μια κριτική δηλαδή, στο εσωτερικό άλλων κρατών.

²⁰⁵ L. Butterly, op.cit., σελ. 70 επ.

Είναι ιδιαίτερα δύσκολο να ελέγχει κανείς την συμμόρφωση των συμβαλλομένων μερών σε μια συνθήκη, πόσω μάλλον να ελέγχεται η συμμόρφωση με ένα ολόκληρο τομέα του δικαίου, όπως το διεθνές δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτή η διαπίστωση αποσκοπεί στο να δείξει ότι επειδή υπάρχει μια διακρατική συμφωνία για τον σεβασμό των υποχρεώσεων που γεννώνται στα κράτη λόγω των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει περίπτωση να εκτελούνται μυστικά βασανιστήρια. Σε χώρες ιδιαίτερα κλειστές, οι οποίες είναι αμφίβολο κατά πόσο αναγνωρίζουν και σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα στην πράξη, η σύναψη μιας διακρατικής συμφωνίας δεν θα αποκλείσει το ενδεχόμενο βασανισμού, σκληρής τιμωρίας ή απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης. Επίσης δεν θα εξασφαλίσει στον αιτούντα άσυλο την ασφάλεια και το ευοίωνο μέλλον τα οποία αποζητούσε αιτούμενος το άσυλο. Αυτό θα μπορούσε να διασφαλιστεί μόνο σε συμφωνίες που προβλέπουν έναν περιοδικό έλεγχο των συνθηκών στο κράτος που παραλαμβάνει τον αιτούντα άσυλο ή τον αλλοδαπό εν γένει, κι αν προβλέπεται από την συμφωνία, ο έλεγχος θα πρέπει να πραγματοποιείται και στα δύο κράτη εφόσον η συμφωνία επαναπροώθησης είναι αμφίδρομη²⁰⁶.

Δ) Οι ευθύνες του κράτους που προβαίνει στην επαναπροώθηση

Όπως στον Καναδά, έτσι και στην Γερμανία, ο αιτών άσυλο που εισέρχεται μέσω μιας ασφαλούς τρίτης χώρας, με την οποία έχει συνηφθεί συμφωνία επαναπροώθησης, μεταφέρεται πίσω σε εκείνη²⁰⁷. Όμως, μεταφέροντας έναν αιτούντα άσυλο σε μια τρίτη χώρα, είτε αυτή είναι πραγματικά ασφαλής είτε έχει χαρακτηριστεί έτσι μέσω μιας αξιολόγησης ή μιας διακρατικής συμφωνίας, η χώρα που αναλαμβάνει την απόφαση της επαναπροώθησης παραμένει κατά κάποιον τρόπο υπεύθυνη για το αν ο αιτών άσυλο έλαβε τη χρηστή αντιμετώπιση. Δεν υπάρχει βεβαίως κάποιο διεθνές δικαιοδοτικό όργανο για τους πρόσφυγες ώστε να αποδώσει ευθύνες για περιπτώσεις που δεν έτυχαν της κατάλληλης μεταχείρισης, γεγονός που έχει επισημανθεί από την Επιτροπή

²⁰⁶ Idem: όπου αναφέρεται συγκεκριμένα η υπόθεση Agiza ενώπιον της Επιτροπής κατά των βασανιστηρίων, στην οποία ο αιτών άσυλο προωθήθηκε στην Αίγυπτο με διαβεβαιώσεις, μέσω συμφωνίας για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την προώθηση αλλοδαπού, και κατέληξε ξυλοδαρμένος και βασανισμένος από τις Αιγυπτιακές Αρχές, διότι όταν υπάρχει μια συγκεκριμένη νοοτροπία λειτουργίας στο σύστημα ενός κράτους είναι δύσκολο να καμφθεί η συνήθης πρακτική ώστε να γίνουν ξαφνικά σεβαστά ανθρώπινα δικαιώματα, πρωτίστως για το έκαστο κράτος.

²⁰⁷ N. A. Abell, *op.cit.*, σελ. 584-588.

Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών²⁰⁸, όμως θεωρητικά η ευθύνη γεννιέται τη στιγμή που στερείται το άτομο την δυνατότητα να ζητήσει άσυλο και επαναπροωθείται με την έμμεση υπόσχεση ότι θα μπορέσει να το κάνει στην τρίτη χώρα.

Η αναστολή του δικαιώματος και η υπόσχεση της δυνατότητας άσκησής του σε τρίτο έδαφος είναι η αιτία για την οποία το κράτος που επαναπροωθεί έχει την ευθύνη για το πώς θα αντιμετωπιστεί ο αιτών άσυλο. Εφόσον, μάλιστα, αυτό του το δικαίωμα προκύπτει τόσο από την Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και την Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων και το συμπληρωματικό της Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης, σε περίπτωση καταπάτησης του αυτού δικαιώματος, το κράτος που προέβη στην επαναπροώθηση φέρει ευθύνη. Γιατί το άτομο, εν τέλει, έχει δικαίωμα να απολαύσει μια μορφή προστασίας, η οποία είναι το άσυλο. Η αρχή της μη επαναπροώθησης, επομένως δεν δημιουργήθηκε για να προκαλέσει περιπλανώμενους αιτούντες άσυλο αλλά να εγγυηθεί ότι ο αιτών άσυλο θα λάβει εν τέλει άσυλο και μάλιστα ότι η ευθύνη του κράτους που δεν προσέφερε το καθεστώς ασύλου αλλά επαναπροώθησε τον αιτούντα δεν εξαυλώνεται αλλά συνεχίζει να υπάρχει, ώσπου να δικαιωθεί ο αιτών. Αυτό βασίζεται στην διαπίστωση ότι το κράτος απομακρύνοντας ένα άτομο, το απομακρύνει από την άσκηση των δικαιωμάτων του στο έδαφός του²⁰⁹.

Μάλιστα, στην υπόθεση *Chahal v. UK* το ΕΔΔΑ θεώρησε ότι ακόμη κι αν υπάρχουν λόγοι για να πρέπει να απομακρυνθεί ένας αλλοδαπός, είτε διότι αυτός αποτελεί απειλή για την δημόσια τάξη και ασφάλεια, είτε διότι έχει καταδικαστεί για εγκλήματα τα οποία τον βάζουν στη θέση του κίνδυνου για την ίδια την υπόσταση του κράτους, η υποχρέωση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη μέρη της Σύμβασης να προστατεύουν οποιονδήποτε βρίσκεται στο έδαφός τους από τον βασανισμό και την απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Αυτή η υποχρέωση, με την απομάκρυνση ενός αλλοδαπού, επεκτείνεται για το κράτος που τον απομακρύνει ως και το κράτος στο οποίο προωθείται ο αλλοδαπός. Αν υπάρχει κίνδυνος να βασανιστεί ή να αντιμετωπίσει απάνθρωπη ή εξευτελιστική συμπεριφορά, το κράτος οφείλει να επανεξετάσει τον

²⁰⁸ M. W. Devine, *op.cit.*, σελ 873-875

²⁰⁹ Αυτή η διαπίστωση έγινε στην υπόθεση *Soering v. United Kingdom* στο ΕΣΔΑ, καθιερώθηκε ως η αρχή του *Soering* και αναλύεται στο *L. Butterly, op.cit.*, σελ. 68-70. Η ίδια απόλυτη ερμηνεία επαναλήφθηκε στην υπόθεση *Othman*.

προορισμό της επαναπροώθησης, διότι ό,τι κι αν έχει κάνει ο αλλοδαπός που να τον έφερε στην θέση να πρέπει να απομακρυνθεί, δεν αίρει την υποχρέωση μέριμνας για την απαγόρευση των βασανιστηρίων από το κράτος²¹⁰.

Το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ είναι απόλυτο κατά την κρίση του ΕΔΔΑ και η γράφουσα συμφωνεί, διότι ένα προηγμένο νομικό και ηθικοπολιτικό σύστημα δεν παύει να ανησυχεί για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ποτέ, ούτε για άτομα τα οποία προέβησαν σε τόσο άσχημη ή σε παράνομη συμπεριφορά με συνέπεια να πρέπει να προωθηθούν κάπου αλλού. Το ΕΔΔΑ προβαίνει, βέβαια, συχνά σε μια δυναμική διαχείριση και αντίληψη του δικαίου. Μια κριτική που θα μπορούσε να ασκηθεί στα συστήματα δικαίου που διαμορφώνονται περισσότερο βάσει νομολογίας και λιγότερο βάσει νόμων και κανόνων, είναι ότι σχηματίζεται ένα σώμα δικαίου το οποίο δεν είναι νομιμοποιημένο, αλλά μάλλον ένα νομικό κατασκευάσμα από δικηγόρους και δικαστές²¹¹. Όμως, η πλειονότητα των δικαϊκών συστημάτων εξελίσσονται με βάση την νομολογία και θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι αποφάσεις των δικαστηρίων, από μια μακροπρόθεσμη οπτική γωνία αποτυπώνουν την ανάπτυξη του Δικαίου, αναλόγως των απαιτήσεων της κάθε ιστορικής περιόδου.

E) Οι Κανονισμοί του Δουβλίνου και η αρχή της μη επαναπροώθησης

Ένα ενδιαφέρον σημείο για το ευρωπαϊκό δίκαιο είναι η σχέση του Κανονισμού του Δουβλίνου II και της αρχής της μη επαναπροώθησης. Ο Κανονισμός του Δουβλίνου, όπως έχει αναφερθεί, ορίζει ποιο ένα και μοναδικό κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι υπεύθυνο για την εξέταση της κάθε υπόθεσης αιτούντος ασύλου. Επομένως, όπου σε όποιο άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης βρεθεί ένας αλλοδαπός και καταθέσει αίτημα ασύλου, το εν λόγω κράτος πρέπει να προωθήσει τον αιτούντα στο κράτος στο οποίο είχε πρώτα καταθέσει αίτηση ασύλου και μάλιστα στο κράτος πρώτης εισόδου στο έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό δημιούργησε κάποια προβλήματα όταν αιτούντες άσυλο κατήγγειλαν ότι οι συνθήκες υποδοχής ή κράτησης

²¹⁰ L. Butterly, *op.cit.*, σελ. 69. Σύμφωνα με τον συγγραφέα, ο κίνδυνος για την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του προωθημένου αλλοδαπού αυξάνεται, διότι έχει χαρακτηριστεί τρομοκράτης ή εγκληματίας, για να απομακρυνθεί. Επομένως το κράτος που θα τον υποδεχτεί κάθε άλλο παρά πρόθυμο να σεβαστεί τα ανθρώπινα δικαιώματα του αλλοδαπού θα είναι.

²¹¹ Th. Gammeltoft- Hansen, H. Gammeltoft – Hansen, *op.cit.*, σελ. 440.

και διαβίωσης σε ένα κράτος μέλος είναι απαράδεκτες και αγγίζουν τα όρια της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης. Οι περισσότερες υποθέσεις στο ΕΔΔΑ περιέχουν αυτούς τους ισχυρισμούς από την πλευρά των αιτούντων άσυλο.

Με άλλα λόγια, το κράτος πρώτης εισόδου είναι μεν υπόλογο και υπεύθυνο για την εξέταση ενός αιτήματος ασύλου αλλά εκ των πραγμάτων δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσει τον σεβασμό των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων που προβλέπονται στην ΕΣΔΑ και στον Ευρωπαϊκό Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Είναι λοιπόν φανερό ότι ο κανονισμός του Δουβλίνου έλαβε ως αξίωμα ότι όλα τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στις διεθνείς τους υποχρεώσεις. Βεβαίως, αυτό δεν έγινε, διότι το βάρος των ροών επιβάρυνε τις διοικητικές ικανότητες των κρατών μελών στα εξωτερικά και κυρίως τα νότια σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται στο πινάκιο του ΔΕΕ υποθέσεις όπως η N.S. v. Secretary of State for the Home Department και M.E. and others v. Refugee Applications Commissioner, Minister of Justice, Equality and Law Reform, οι οποίες συνεκδικάστηκαν. Η συλλογιστική του Δικαστηρίου κατέληξε στο να καταρρίψει το αμάχητο του τεκμηρίου ότι ένα κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι εκ προοιμίου ασφαλής τρίτη χώρα. Στην σκέψη 88 της εν λόγω απόφασης για τις δύο υποθέσεις, το ΔΕΕ υποστήριξε ότι η επαναπροώθηση των αιτούντων άσυλο σε ένα άλλο κράτος μέλος το οποίο κρίνεται αρμόδιο με βάση τον κανονισμό του Δουβλίνου παραβιάζει το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 4 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, τα οποία, προφανώς υπερέχουν από τον Κανονισμό του Δουβλίνου. Επομένως, ούτε το εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρείται απόλυτα και αδιαμφισβήτητα ασφαλές. Άρα το κάθε κράτος, όταν προβαίνει στην επαναπροώθηση ενός αιτούντος, πρέπει να εξετάζει το κράτος στο οποίο προορίζεται να μεταφερθεί ο αιτών, ακόμη κι αν αυτό είναι επίσης μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με αυτές τις αποφάσεις, η Ελλάδα θεωρήθηκε ότι δεν μπορούσε να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις της, με αποτέλεσμα να ανασταλεί η εφαρμογή του κανονισμού του Δουβλίνου για εκείνη. Επομένως, επαναπροωθήσεις στην Ελλάδα βάσει του Κανονισμού του Δουβλίνου II δεν νοούνται, δηλαδή η Ελλάδα προσωρινά εξαιρέθηκε από την εφαρμογή του Κανονισμού του Δουβλίνου.

Ο Κανονισμός του Δουβλίνου ΙΙΙ προσπάθησε να διαπραγματευτεί τις παθογένειες του συστήματος σε σχέση με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενσωματώνοντας επίσημα την μεταβολή του τεκμηρίου του ασφαλούς κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε μαχητό²¹². Διαπιστωμένες συστημικές ελλείψεις στην διαδικασία υποδοχής και χορήγησης ασύλου σε κάποιο κράτος μέλος που οδηγούν εκ των πραγμάτων σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση και άλλα κριτήρια τα οποία θέτει ο Κανονισμός του Δουβλίνου ΙΙΙ αποτελούν την μέθοδο χαρακτηρισμού του κράτους πρώτης εισόδου ως ασφαλούς. Στην περίπτωση στην οποία διαπιστωθεί ότι το αρχικά αρμόδιο κράτος (κατά τον Κανονισμό του Δουβλίνου ΙΙ) δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσει τα κριτήρια του Κανονισμού του Δουβλίνου ΙΙΙ, τότε αρμόδιο κράτος εξέτασης της αίτησης είναι το κράτος στο οποίο κατατέθηκε η αίτηση, δηλαδή το κράτος το οποίο έπρεπε να προσδιορίσει άλλο αρμόδιο.

Βεβαίως ο κανονισμός του Δουβλίνου ΙΙΙ δεν είναι άριστος. Περιλαμβάνει συγκεκριμένα μια πρόβλεψη η οποία διαταράσσει την ισορροπία ανάμεσα στον καταμερισμό των βαρών της πολιτικής ασύλου στην Ένωση. Ορίζει ότι μετά το πέρας δώδεκα μηνών, το κράτος εισόδου, εφόσον δεν κατατέθηκε σε αυτό η αίτηση ασύλου, δεν είναι πλέον υπεύθυνο για την εξέταση της αιτήσεως ασύλου του αλλοδαπού. Αυτή η πρόβλεψη θεωρείται ένα παραθυράκι ώστε να μπορέσουν πρώτον, οι αιτούντες άσυλο να προχωρήσουν, παρανόμως βεβαίως, σε κράτος στο οποίο επιθυμούν να εξετασθεί η αίτηση ασύλου τους και δεύτερον, τα κράτη πρώτης εισόδου να ελαφρύνουν το πλήθος των αιτήσεων που πρέπει να εξετάσουν. Για αυτό τον λόγο τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης προχωρούν στις διαπραγματεύσεις για τον τέταρτο κανονισμό του Δουβλίνου, εντός της ατζέντας των οποίων βρίσκεται και η απαλοιφή ή η αλλαγή αυτής της πρόβλεψης.

Αν και όπως προαναφέρθηκε δεν υπάρχει διεθνές δικαιοδοτικό όργανο το οποίο να έχει δικαιοδοσία πάνω σε υποθέσεις προσφύγων, δεν θα πρέπει να παραλειφθεί η σημείωση ότι περιφερειακά, υπάρχουν δικαιοδοτικά όργανα υπερκρατικά, στα οποία αναλόγως το

²¹² Χ. Μ. Ακριβοπούλου, Μ. Παπανδρέου, «Τα θεμελιώδη δικαιώματα του αιτούντα πολιτικό άσυλο κατά την ΕΣΔΑ και το «μαχητό» τεκμήριο της «ασφαλούς» χώρας (Κανονισμός Δουβλίνο ΙΙ)», Όμιλος «Αριστόβουλος Μάνεσης», διαθέσιμο στο: <http://www.constitutionalism.gr/2407-ta-temeliwdi-dikaiwmata-toy-aitoynta-politiko-asylo/> (τελευταία επίσκεψη: 5-1-2017).

εφαρμοστέο δίκαιο της κάθε περίπτωσης, μπορεί να αποταθεί ένας αιτών άσυλο. Για παράδειγμα, σημαντική ήταν η προσφορά του ΕΔΔΑ στην υπόθεση F.G. v. Sweden, όπου τόνισε την σημασία της εξέτασης του φακέλου του αιτούντος κατά την εφαρμογή της άσκησης ης αρχής του non-refoulement. Συγκεκριμένα, το κράτος το οποίο επιθυμεί ή κρίνει απαραίτητο να απομακρύνει έναν αλλοδαπό, σεβόμενο παράλληλα την αρχή της μη επαναπροώθησης, δεν θα πρέπει να αρκестεί μόνο στα στοιχεία που παρείχε ο αιτών άσυλο, αλλά να εξετάσει εκ νέου και σε βάθος την υπόθεση, ώστε να εξασφαλίσει ότι δεν θα επιστραφεί ή επαναπροωθηθεί σε χώρα, στην οποία υπάρχει βάσιμος φόβος, μεγάλη πιθανότητα, ή το γεγονός της πολιτικής δίωξης κατά του αιτούντος άσυλο. Αυτή είναι μια υποχρέωση του κράτους που πηγάζει κατευθείαν από την αρχή της μη επαναπροώθησης και κρατά κατά κάποιο τρόπο το κράτος υπεύθυνο, όπως έχει ήδη αναφερθεί, για το μέλλον του αιτούντος άσυλο²¹³, εφόσον τον αναγκάζει να μετακινηθεί σε μια χώρα, για την επιλογή της οποίας δεν είχε κανένα λόγο.

²¹³ S. Nicolosi, “F.G. v Sweden: fine-tuning the risk assessment in asylum claims”, *Strasbourg Observers*, 4 Απριλίου 2016, διαθέσιμο στο: <https://strasbourgobservers.com/2016/04/04/f-g-v-sweden-fine-tuning-the-risk-assessment-in-asylum-claims/> (τελευταία επίσκεψη: 17-12-2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 – Η έννοια της τρίτης ασφαλούς χώρας επαναπροώθησης

A) Ο προσδιορισμός της τρίτης ασφαλούς χώρας

Ο προσδιορισμός της ασφαλούς τρίτης χώρας είναι μια δύσκολη δοκιμασία. Η συγκεκριμένη χώρα θα πρέπει να δεχτεί να εξετάσει την αίτηση για άσυλο ή να συμμορφωθεί με την ήδη υπάρχουσα αναγνώρισή του ατόμου ως πρόσφυγα. Θα πρέπει να είναι ασφαλής, δηλαδή να υπάρχουν δεσμοί του αιτούντος με αυτήν την χώρα ή να υπάρχουν εγγυήσεις ότι ο αιτών δεν θα αντιμετωπίσει καταστάσεις αντίθετες με τα ανθρώπινα δικαιώματα, δεν θα εκτεθεί σε πολιτική δίωξη εκ νέου ή δεν θα επιστραφεί ή επαναπροωθηθεί σε μη-ασφαλή χώρα ή στην χώρα διώξεως και κυρίως, θα πρέπει να είναι προσβάσιμη η διαδικασία αιτήσεως ασύλου²¹⁴. Η αυθαιρεσία των αρμοδίων στο ζήτημα του καθορισμού ή του χαρακτηρισμού μιας χώρας ως ασφαλούς μπορεί να οδηγήσει τον αλλοδαπό σε επικίνδυνες συνθήκες, οι οποίες θα μπορούσαν να αποβούν μέχρι και θανατηφόρες για τον ίδιο. Για αυτόν τον λόγο και εξαιτίας της κρισιμότητας της απόφασης της επιστροφής ή προώθησης ενός αλλοδαπού σε μια ασφαλή χώρα, οι αποφάσεις των υπαλλήλων θα πρέπει να είναι απολύτως δικαιολογημένες και να συμπεριλαμβάνουν μια μακρά έρευνα με σκοπό τον χαρακτηρισμό ασφαλών χωρών.

Για παράδειγμα στην υπόθεση AWB 16/ 10406 του εθνικού δικαστηρίου στην Χάγη, στις 13 Ιουνίου 2016²¹⁵, το Δικαστήριο έκρινε ότι ο αιτών άσυλο edικαιούτο να καλυφθούν όλα του τα δικαστικά έξοδα για τις δικαστικές διαδικασίες στις οποίες είχε προβεί και η αρμόδια υπηρεσία θα έπρεπε να επαναλάβει την διαδικασία χαρακτηρισμού της Αιγύπτου ως ασφαλούς χώρας με μια λεπτομερέστερη και πιο εμπειριστατωμένη αιτιολογική έκθεση. Αντίστοιχα, η Τουρκία δεν συμπεριλαμβάνεται στις ασφαλείς τρίτες χώρες και για αυτό το λόγο άσυλο χορηγεί η Επιτροπή για τους Πρόσφυγες των Ηνωμένων Εθνών²¹⁶.

-Η υπόθεση εργασίας

²¹⁴ H. Cabot, *op.cit.*, σελ. 26, υπ. 8.

²¹⁵ *AWB 16/10406*, Court of Hague, Ολλανδία, 13 Ιουνίου 2016 και για τον σχολιασμό της εν λόγω υπόθεσης: European Database of Asylum Law, *Netherlands – Court of The Hague, 13 June 2016, AWB 16/10406*, διαθέσιμο στο: <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/netherlands-%E2%80%93-court-hague-13-june-2016-awb-1610406#content> (τελευταία επίσκεψη: 4 Δεκεμβρίου 2016).

²¹⁶ H. Cabot, *op.cit.*, σελ. 26, υπ. 8.

Οι προθέσεις της Τουρκίας ως προς την θανατική ποινή είναι σαφείς. Μετά την πολύ πρόσφατη κατάργησή της, το 2004, μετά το ατυχές ολιγόωρο πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 2016, ο Πρόεδρος της Τουρκίας, Ρ. Τ. Ερντογάν, εξέφρασε την πολιτική άποψη πως η χώρα θα πρέπει να επαναφέρει την θανατική ποινή ²¹⁷, άμεσα και εσπευσμένα λόγω του πραξικοπήματος και της έντασης του αιτήματος για επαναφορά της θανατικής ποινής από υποστηρικτές του. Δεν είναι η πρώτη φορά μετά το 2004, κατά την οποία η Τουρκία φλερτάρει με την απειλή της θανατικής ποινής. Η υφέρπουσα πρόθεση και μόνο αρκεί για να διαπιστωθεί ότι οι συνθήκες στην Τουρκία είναι ασταθείς, οξυμένες και σε καμία περίπτωση συμβατές με το κράτος δικαίου που προωθεί η Ευρώπη, μέσω της ΕΣΔΑ ή του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό έχει ανησυχήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση²¹⁸, επομένως ο χαρακτηρισμός της Τουρκίας ως ασφαλούς χώρας, με έμφαση στις νομικές προεκτάσεις της έκφρασης, είναι πολύ δύσκολος να θεμελιωθεί.

Επομένως, αν έπρεπε να επιστραφούν πίσω οι επιβαίνοντες του ελικοπτερου του περιστατικού της Αλεξανδρούπολης, θα ήταν τόσο δύσκολο να υπάρξουν εγγυήσεις για την αντιμετώπισή τους στην Τουρκία, ώστε θα ήταν σχεδόν απαγορευτικό, ακόμη κι αν θεωρούνταν με αποδείξεις όντως εμπλεκόμενοι στο πραξικόπημα. Το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ και άρθρο 4 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιβάλουν στην Ελλάδα, για όποιον άνθρωπο βρίσκεται εντός της επικράτειάς της να τον προστατεύει από τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Επομένως η επιστροφή των αιτούντων άσυλο στην Τουρκία δεν θα έπρεπε να είναι η προτιμητέα επιλογή, λαμβάνοντας υπόψη και τα άρθρα 56 και 57 του νόμου 4375/16.

B) Η απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση ως προς την αρχή της μη επαναπροώθησης

²¹⁷ *EurActiv Ελλάδα*, «Επαναφορά της θανατικής ποινής επιδιώκει ο Ερντογάν», μεταφρασμένο από: Άρια Κούτρα, 18 Ιουλίου 2016, διαθέσιμο στο: <http://www.euractiv.gr/section/evropaika-diethni/news/epanafora-tis-thanatiki-poinis-epidioki-o-erntogan/> (τελευταία επίσκεψη: 5/12/2016).

²¹⁸ *EurActiv Ελλάδα*, «Τηλεφώνημα Μοργκερίνι σε Τσαβούσογλου – Ζητά τήρηση των κανόνων δικαίου στην Τουρκία», 28 Ιουλίου 2016, διαθέσιμο στο: <http://www.euractiv.gr/section/i-eyropi-kai-ο-kosmos/news/telefonima-morgkerini-se-tsavousoglou-zita-tirisi-ton-kanonon-dikeou-stin-tourkia/> (τελευταία επίσκεψη: 5/12/2016).

Το θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα κατά της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, κατά των βασανιστηρίων και υπέρ της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και υπέρ της ζωής προστατεύεται σε όλα τα περιφερειακά συστήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συγκεκριμένα ο Αφρικανικός Χάρτης των Δικαιωμάτων των Ανθρώπων και των Λαών στο άρθρο 5 συμπτύσσει σε ένα ενιαίο δικαίωμα την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, την απαγόρευση της δουλείας, την απαγόρευση της εκμετάλλευσης του ανθρώπου, την απαγόρευση των βασανιστηρίων και των σκληρών και απάνθρωπων ποινών. Στη νομική επιστήμη, οι λέξεις γίνονται όροι, με συνέπεια να πρέπει να επιλέγονται με μεγάλη προσοχή, διότι θα έχουν διάρκεια στον χρόνο. Βασανιστήριο λοιπόν σημαίνει μια απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση που υφίσταται ένα άτομο, δηλαδή μια ποικιλία σωματικών και ψυχολογικών βλαβών. Ο σκοπός δεν είναι πάντοτε σαφής στο θύμα, όμως τα αποτελέσματα είναι παρόντα. Ο εξευτελισμός είναι μια πράξη που καταβαραθρώνει το είναι και την ηθική αξιοπρέπεια του ατόμου, ενώ η απάνθρωπη μεταχείριση είναι αυτή η στάση απέναντι στον άνθρωπο που του δημιουργεί αισθήματα κατωτερότητας, φόβου, αδιεξόδου και οδύνης. Κατά συνέπεια, το άτομο που αντιμετωπίζει τέτοια μεταχείριση και την καταπάτηση των δικαιωμάτων που τον προστατεύουν από αυτήν, μπορεί να αιτηθεί την παροχή ασύλου από τρίτα κράτη. Μόνο που ο Αφρικανικός Χάρτης προσθέτει ότι δεν δικαιούται μόνο να αιτηθεί άσυλο αλλά και να του παρασχεθεί οιοσδήποτε αυτοδικαίως²¹⁹.

-Η υπόθεση εργασίας

Στην παρούσα υπόθεση εργασίας, οι αιτούντες άσυλο είναι προφανές από τα δημοσιεύματα και τα φωτογραφικά ρεπορτάζ του Τύπου ότι αν επιστραφούν στην ασφαλή τρίτη χώρα, την Τουρκία, θα υποστούν την ταπεινωτική αντιμετώπιση σκληρών και απάνθρωπων βασανισμών. Αυτό εξάλλου υπέστησαν εκατοντάδες άλλοι άνθρωποι που βρέθηκαν στην ίδια θέση μετά την λήξη του ολιγόωρου πραξικοπήματος. Επομένως, οι αιτούντες άσυλο, αν επιστραφούν, θα γυρίσουν με το στίγμα του φυγά και του προδότη, όπως ακριβώς τους χαρακτήρισε ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας στην κλήση του για την έκδοσή τους. Παρά τη δύσκολη θέση της, η Ελλάδα θα πρέπει να λάβει υπόψη της υποθέσεις που είδαν προκάλεσαν αίσθηση, όπως η *Chahal v. UK* ή η *Ahmed*

²¹⁹ Ch. Beyani, *op.cit.*, σελ. 48.

v. Austria, επί των οποίων αποφάνθηκε το ΕΔΔΑ. Επιπλέον, θα πρέπει να μην λάβει υπόψη την συνταγματική πρόβλεψη του άρθρου 7, παράγραφος 2²²⁰, η οποία απαγορεύει ρητά και απόλυτα τα βασανιστήρια. Σε συνδυασμό με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Ελλάδος, προκύπτει ότι η ευθύνη της για βασανισμό αλλοδαπού, υποκειμένου της αρχής της μη επαναπροώθησης, θα εγείρετο ακόμη και στην περίπτωση της επιστροφής του αλλοδαπού στο κράτος προέλευσης. Υπογραμμίζοντας την πρόθεση της Τουρκίας να γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα έπρεπε ο κολασμός των αξιόποινων πράξεων κατά το τουρκικό νόμο να είναι σε αντιστοιχία με το σύστημα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που υποστηρίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Συμβούλιο της Ευρώπης στο οποίο εξάλλου είναι μέλος.

Στις προαναφερθείσες υποθέσεις οι πρόσφυγες δεν θα έπρεπε να επαναπροωθηθούν στην Ινδία και την Σομαλία αντιστοίχως, ακόμα κι αν για λόγους εθνικής ασφαλείας θα έπρεπε να αποχωρήσουν από τις χώρες ασύλου τους²²¹. Με όμοιο τρόπο, το περιστατικό της Αλεξανδρούπολης θα μπορούσε εν τω συνόλω να θεωρηθεί μια άσκοπη αναταραχή στις εξωτερικές σχέσεις της Ελλάδας με την γείτονα χώρα και να αποφασισθεί άμεσα η επιστροφή των αιτούντων άσυλο. Όμως, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων οφείλει να προηγείται σε σχέση με την διατήρηση ευχάριστων διεθνών σχέσεων. Επομένως, δοθέντων τούτων, υποστηρίζεται ότι η Ελλάδα θα έπρεπε να μην δράσει παρορμητικά, παρά να ζυγίσει προσεκτικά το βάρος των διεθνών υποχρεώσεών της.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι απόψεις του ΕΔΔΑ σε αυτές τις υποθέσεις είναι καθαρά τιθέμενες υπέρ του ανθρώπου, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν βρήκαν επικριτές τους. Το δικαστήριο κατηγορήθηκε για «απόλυτη προσέγγιση» και ερμηνεία του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ για την απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης²²².

²²⁰ Το Σύνταγμα της Ελλάδος 1975/2008, Άρθρο 7, παρ. 2 : «*Τα βασανιστήρια, οποιαδήποτε σωματική κάκωση, βλάβη υγείας, ή άσκηση ψυχολογικής βίας, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας απαγορεύονται και τιμωρούνται, όπως ο νόμος ορίζει.*».

²²¹ Ch. Beyani, *op.cit.*, σελ. 49.

²²² L. Butterly, *op.cit.*, σελ. 68 επ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 - Άρση της αρχής της μη επαναπροώθησης

A) Άρση της αρχής της μη επαναπροώθησης κατά το Διεθνές Δίκαιο

Η αρχή της μη επαναπροώθησης δεν είναι απόλυτη. Έχει συγκεκριμένα δυο σημεία εξαίρεσης²²³. Αλλοδαπός εν γένει και συγκεκριμένα για το θέμα του παρόντος πονήματος, αιτούντες άσυλο και δικαιούχοι προστασίας μπορούν να εξαιρεθούν από την εφαρμογή της αρχής του non refoulement επειδή αποτελούν κίνδυνο για την ασφάλεια του κράτους. Η ασφάλεια και η δημόσια ηρεμία είναι αγαθά που προστατεύονται και προηγούνται. Σύμφωνα με το άρθρο 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων προβλέπει περιπτώσεις στις οποίες η αρχή της μη επαναπροώθησης δεν εφαρμόζεται²²⁴, δηλαδή το γεγονός ο αιτών άσυλο να έχει αναμειχθεί σε σοβαρό έγκλημα, τέτοιο ώστε να αποτελεί απειλή για την εθνική ασφάλεια και το γεγονός μιας εθνικής έκτακτης συνθήκης²²⁵. Όμως η χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα δεν επηρεάζεται από αυτόν τον λόγο. Η αναγνώριση ως πρόσφυγα πραγματοποιείται κανονικά αλλά η εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης αίρεται για το συγκεκριμένο άτομο.

B) Άρση της αρχής της μη επαναπροώθησης κατά το Ευρωπαϊκό Δίκαιο

Ωστόσο στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο, η κατάσταση ρυθμίζεται διαφορετικά μέσω των οδηγιών για το άσυλο. Στα προσχέδια της οδηγίας για την επικουρική προστασία, οι λόγοι σχετικά με την διατήρηση της δημόσιας ασφάλειας δεν αναιρούν μόνο την εφαρμογή της αρχής της μη επαναπροώθησης αλλά και την χορήγηση του καθεστώτος ασύλου. Αυτό, παρά την ανησυχία που είχε προκαλέσει²²⁶, κατάφερε να επιζήσει στο άρθρο 14.4.α στην Οδηγία 2004/83/EK. Κυριότερο σημείο από την ανθρωπιστική ανησυχία των κρατών μελών πως πιθανότατα απελευθύνοντας έναν πρόσφυγα θα το εξέθεταν σε βασανισμό ή την θανατική ποινή, είναι ότι, ακόμα κι αν το διεθνές δίκαιο επιτρέπει την άρση της εφαρμογής του non refoulement, τα κράτη μέλη δεσμεύονται από ένα άλλο κείμενο που δεν επιτρέπει να αφηθεί ένας άνθρωπος στον κίνδυνο του βασανισμού, της απάνθρωπης

²²³ L. Butterly, op.cit., σελ. 65 επ.

²²⁴ International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, op.cit., σελ. 7/32.

²²⁵ L. Butterly, op.cit., σελ. 65 επ.

²²⁶ M. T. Gil-Bazo, op.cit., σελ. 16, 20.

και εξευτελιστικής μεταχείρισης, της θανατικής ποινής ή άλλων υπερβολικά σκληρών ειδών κολασμού²²⁷. Αυτό το κείμενο είναι ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 19).

Επομένως εδώ συγκρούονται οι προβλέψεις της Οδηγίας 2004/83/EK και του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Η πρώτη επιτρέπει υπό συνθήκες το *refoulement*, την επαναπροώθηση δηλαδή, ενώ ο δεύτερος δεν θεωρεί ότι υπάρχει εξαίρεση στην άσκηση της αρχής του *non refoulement*. Βεβαίως, η πρώτη επιτρέπει κάτι, ενώ ο δεύτερος απαγορεύει κάτι. Ευθεία υποχρέωση προκύπτει μόνο μέσω του Χάρτη. Η οδηγία όμως, δίνει μια δυνατότητα και παρέχει ένα δικαίωμα στο κράτος να δράσει κατά τρόπο που προσβάλει το διεθνές δίκαιο. Εφόσον δεν μπορεί να γίνει αποτελεσματική συνδυαστική ερμηνεία των δύο, καθώς είναι αλληλοαποκλειόμενα στοιχεία, οδηγείται κανείς σε ερμηνεία *ad absurdum*²²⁸.

Επίσης, το άρθρο 21 της οδηγίας 2004/83, συμπυκνώνει τους λόγους για τους οποίους θα μπορούσε να επαναπροωθήσει έναν πρόσφυγα, είτε έχει αναγνωριστεί ως τέτοιος, είτε όχι. Συγκεκριμένα στην παράγραφο 2, αναφέρονται πρώτον, λόγοι δημόσιας ασφάλειας και δεύτερον, την περίπτωση κατά την οποία ο αιτών άσυλο ή ο πρόσφυγας έχει καταδικαστεί τελεσίδικα για ένα τόσο σοβαρό έγκλημα, ώστε αποτελεί κίνδυνο για το ίδιο το κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό που δεν ορίζεται σαφώς είναι αν ο δεύτερος λόγος αναφέρεται σε καταδικαστικές αποφάσεις που εκδόθηκαν σε τρίτη χώρα κατά του αιτούντος άσυλο. Βεβαίως, κατά την διαδικασία εξέτασης ενός φακέλου για την χορήγηση ασύλου σε έναν αλλοδαπό, γίνεται έρευνα που αφορά στο ποινικό μητρώο του αιτούντος, αλλά αυτή δεν είναι καθοριστικής σημασίας για το τελικό πόρισμα. Από την διατύπωση της οδηγίας, μπορεί να καταλήξει κανείς το συμπέρασμα ότι το σημείο αναφοράς είναι αν το κράτος μέλος θεωρεί κίνδυνο για την κοινωνία του την χορήγηση ασύλου στον συγκεκριμένο άνθρωπο. Επομένως, στην περίπτωση που καταδικάζεται ο πρόσφυγας από το ίδιο το κράτος μέλος, τότε η οδηγία επιτρέπει αυτός να επιστραφεί σε τρίτη χώρα, έστω και στην χώρα διώξεως, αφού αναιρείται η εφαρμογή του *Non refoulement*.

²²⁷ *Idem*, σελ. 21,22.

²²⁸ Υποθέσεις έχουν ήδη αναδείξει το πρόβλημα από αυτήν την σύγκρουση σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ. *Ramzy v the Netherlands, Chahal v United Kingdom, M.-T. Gil-Bazo*, *op.cit.*, σελ. 22,23.

Αυτό ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, έρχεται σε αντίθεση με την πρόβλεψη του Χάρτη των Θεμελιωδών δικαιωμάτων. Αν, από την άλλη πλευρά, ο αιτών άσυλο ή πρόσφυγας, έχει καταδικαστεί από το κράτος δίωξης ή καταγωγής, τότε θα πρέπει, κατά την εξέταση του φακέλου του από το κράτος από το οποίο έχει αιτηθεί την χορήγηση καθεστώτος ασύλου, να ερευνηθούν οι συνθήκες κράτησης και η ποιότητα της ποινής, η οποία θα επιβληθεί ή έχει ήδη επιβληθεί στον αλλοδαπό. Διότι αν αυτές οι δύο παράμετροι καταφανώς παραβιάζουν το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και πιο συγκεκριμένα, την Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας²²⁹. Επομένως, σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να υπάρχει μια πρόνοια όσον αφορά την επαναπροώθηση αλλοδαπών σε τρίτες χώρες, η οποία επιβάλλεται από το Διεθνές Δίκαιο.

Γ) Ο πραγματικός σκοπός της μη επαναπροώθησης

Ατυχώς, η Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων του 1951 και το συμπληρωματικό της Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967, ενώ οριοθετούν την αρχή της μη επαναπροώθησης, δεν ορίζουν ρητώς ότι αυτή συνοδεύεται με το δικαίωμα του αιτούντος άσυλο, όχι μόνο να υποβάλλει εκ νέου αίτημα για άσυλο αλλά να αποκτήσει άσυλο²³⁰. Έτσι δημιουργούνται οι πρόσφυγες σε τροχιά, όπως έχει καθιερωθεί η έκφραση του Goran Melander, από το 1986. Όμως, είναι περισσότερο από προφανές ότι ο σκοπός της μη επαναπροώθησης, όπως θα έπρεπε να ερμηνεύεται μέσα στο πλαίσιο κειμένου της Σύμβασης της Γενεύης και του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης, είναι ο αιτών άσυλο ή ο πρόσφυγας να επαναπροωθηθεί κάπου όπου δεν θα διωχθεί, με στόχο να μπορέσει με ασφάλεια να καταθέσει το αίτημα για χορήγηση ασύλου και αν γίνει δεκτό να μείνει στον νέο ασφαλή τόπο και να ζήσει αξιοπρεπώς.

Αυτή είναι η ιδανική κατάληξη μιας επιτυχούς επαναπροώθησης. Ωστόσο, η κατάληξη δεν είναι πάντα αυτή. Αν το αίτημα ασύλου απορριφθεί, επίσης σε ιδανικές ή ιδεοτυπικές συνθήκες, θα έπρεπε να εφαρμοστεί εκ νέου η αρχή της μη επαναπροώθησης με τον προφανή σκοπό, να καταθέσει ξανά αίτηση ο αιτών και με τον δευτερεύοντα στόχο να

²²⁹ Κυρώθηκε στην Ελλάδα με τον Νόμο 1782/1988, «Κύρωση της Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας», ΦΕΚ Α' 116.

²³⁰ S. Dechent, *op.cit.*, σελ. 110-112.

ζήσει μια ήρεμη και ασφαλή ζωή. Γιατί όμως μπαίνουν σε αυτήν την κίνηση οι αιτούντες άσυλο, εφόσον ο τελικός στόχος είναι να έχουν εκ νέου την ευκαιρία και το εξασφαλισμένο δικαίωμα να καταθέσουν αίτημα ασύλου; Εν τέλει, αυτή η κίνηση, ο απώτερος στόχος της αρχής του non refoulement είναι να μπορέσει ο αιτών να βρει κάπου άσυλο, με άλλα λόγια να υπάρξει ένα κράτος πρόθυμο, γιατί δεν υπάρχει κράτος υποχρεωμένο σύμφωνα με το παρόν διεθνές δίκαιο, να χορηγήσει άσυλο στον αιτούντα. Υπάρχουν βέβαια περιπτώσεις στις οποίες η αρχή της μη επαναπροώθησης εφαρμόζεται με τέτοιο τρόπο ώστε ο σκοπός της ακυρώνεται, ενώ τυπικά η υποχρέωση για το κράτος έχει έρθει εις πέρας.

Κατά τη γνώμη που εκφράζεται στην παρούσα εργασία, η αρχή της μη επαναπροώθησης εγγυάται και εξασφαλίζει το δικαίωμα ενός ατόμου να διεκδικήσει και να απολαύσει άσυλο, ως ένα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Όπως έχει υποστηριχθεί στο παρελθόν²³¹, η προαναφερθείσα αρχή δημιουργεί ένα καθεστώς, προσωρινής έστω, προστασίας η οποία στην ουσία είναι ένα de facto καθεστώς ασύλου. Αυτό σημαίνει ότι η μη επαναπροώθηση επιβάλλεται ώστε να είναι βέβαιο ότι ένας πρόσφυγας θα ζήσει προστατευμένα μια αξιοπρεπή ζωή, μακριά από την καταδίωξη και την συνεχή αίσθηση απειλής. Άρα η αρχή της μη επαναπροώθησης παίζει τον ρόλο της εγγύησης της χορήγησης ασύλου στις περιπτώσεις που αυτό κρίνεται απαραίτητο αλλά για διάφορους λόγους το κράτος στο οποίο έχει γίνει το αίτημα για προστασία είναι ανίκανο να την παρέχει. Επομένως το δικαίωμα στην απόλαυση του ασύλου σαφώς υφίσταται και προστατεύεται εμμέσως μέσω της αρχής του non refoulement, διότι άμεσα, αυτό το δικαίωμα θυσιάστηκε πίσω από αναδιατυπώσεις σε διεθνή κείμενα, για χάρη της ισορροπίας του διεθνούς συστήματος.

²³¹ R. Boed, “The state of...”, op.cit., σελ. 16.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9 – Οι στρεβλώσεις της εφαρμογής της αρχής της μη επαναπροώθησης

A) Κριτική στην άσκηση του non refoulement

Δυστυχώς μια αρνητική απόφαση σε αίτημα χορήγησης ασύλου, αν και μπορεί να εφεσιβληθεί, δεν προστατεύει πλέον το άτομο από το να μην επιστραφεί στην χώρα καταγωγής του ή στην χώρα από όπου εισήλθε στα σύνορα του κράτους που εξετάζει το αίτημα ασύλου του. Διότι μια αρνητική απόφαση προϋποθέτει ότι οι συνθήκες στην χώρα καταγωγής έχουν ελεγχθεί και δεν βρέθηκε λόγος για τον οποίο το άτομο θα έπρεπε να φοβάται μια δίωξη ή δεν διαπιστώθηκε δίωξη. Με άλλα λόγια, η χώρα καταγωγής θεωρήθηκε ασφαλής, ώστε η αρχή του non refoulement να μπορεί να εφαρμοστεί με τυπική τουλάχιστον ορθότητα. Το άτομο βεβαίως θα μπορούσε να προβλέψει ότι η αρνητική απόφαση θα συνοδεύεται από απόφαση απελάσεως ή απομάκρυνσης, την οποία θα μπορούσε να παγώσει μέχρι να εκδικαστεί η έφεσή του για την πρώτη απόφαση.

Όμως, όπως έχει διαπιστωθεί, δεν είναι σίγουρο ότι οι αιτούντες άσυλο λαμβάνουν σωστή ενημέρωση για τις διαδικασίες και τα δικαιώματά τους επί των διαδικασιών, ούτε πως, όσον αφορά τους bona fide αιτούντες άσυλο, αυτοί είναι γνώριμοι με μη κυβερνητικές οργανώσεις, νομικές εταιρείες ή δίκτυα τα οποία θα μπορούσαν να συμβουλευτούν²³². Αυτή η δυσλειτουργία σχολιάστηκε στην υπόθεση MSS v. Belgium and Greece, η οποία κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα δεν θεωρείται ασφαλής τρίτη χώρα για να επιστραφεί κάποιος αιτών άσυλο, σύμφωνα με τον μηχανισμό των Συνθηκών του Δουβλίνου και του ενιαίου ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου. Ακόμα μια υπόθεση που οδήγησε στο ίδιο συμπέρασμα σχετικά με το κατά πόσο είναι σε συμφωνία με την αρχή της μη επαναπροώθησης να επιστρέφεται ένας αιτών άσυλο στην Ελλάδα είναι η Sharifi et Autres c. Italie et Grèce²³³. Οι αιτούντες άσυλο αυτής της υπόθεσης έφτασαν στην Ιταλία μέσω της Ελλάδας και σύμφωνα με τον κανονισμό του Δουβλίνου επεστράφησαν στην Ελλάδα, στην οποία κρατήθηκαν σε κέντρα κράτησης και φιλοξενίας όπου οι συνθήκες τις οποίες αντιμετώπισαν ήταν απάνθρωπες και, όπως

²³² G. Clayton, *op.cit.*, σελ. 196 επ.

²³³ *Sharifi et autres c. Italie et Grèce*, Requête no 16643/09, ECtHR, 21 Οκτωβρίου 2014.

δέχτηκε το ΕΔΔΑ, συνιστούσαν παραβάσεις των άρθρων 2 και 3 της ΕΣΔΑ. Επιπλέον, όσον αφορά την παραμονή τους στην Ιταλία, ισχυρίστηκαν ότι ο τρόπος με τον οποίο επεστράφησαν αποτελούσε δείγμα μαζικής απέλασης, κατά παράβαση του άρθρου 4 του Πρωτοκόλλου, δεν τηρήθηκαν οι σωστές νομικές διαδικασίες (due process), ούτε τους δόθηκε η πρόσβαση στην δικαιοσύνη.

Ένας άλλος τρόπος με τον οποίο η αρχή του non refoulement εφαρμόζεται μεν ορθά τυπικά αλλά στην πραγματικότητα προκαλεί μια χιονοστιβάδα προβλημάτων, είναι όταν το κράτος που επιθυμεί να προωθήσει τον αλλοδαπό εμφανίζεται να έχει ακολουθήσει την κατάλληλη πρακτική, την δέουσα διαδικασία και να έχει διεξάγει τις κατάλληλες διαπραγματεύσεις, όμως, δεν ελέγχει αν το κράτος στο οποίο προωθεί τον αλλοδαπό έχει υιοθετήσει και σέβεται με τη σειρά του την αρχή της μη επαναπροώθησης. Θα έλεγε κανείς ότι αφού η ευθύνη του πρώτου κράτους μεταφέρεται εμμέσως πλην σαφώς μαζί με τον αλλοδαπό στο τρίτο κράτος, διότι εκείνο αποφασίζει και κατά συνέπεια αναλαμβάνει την ευθύνη να προωθήσει τον άνθρωπο, θα έπρεπε ο έλεγχος που διεξάγει το πρώτο κράτος για να βρει ένα ασφαλές τρίτο κράτος να περιλαμβάνει και την υιοθέτηση ή την απουσία αυτής της αρχής της μη επαναπροώθησης και πιθανότατα την συμμετοχή ή όχι στη Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων. Ο βαθμός στον οποίο γίνεται ένας έλεγχος ποικίλει από τον επιφανειακό και τυπικό ως τον ενδελεχή και εμπειριστατωμένο.

Είναι λοιπόν μια πιθανότητα, αρκετά σοβαρή, να βρεθεί ένας αλλοδαπός σε ένα σημείο όπου το αίτημα για άσυλο δεν εξετάστηκε για λόγους που δεν τον αφορούν ή απορρίφθηκε, επαναπροωθήθηκε σε χώρα που δεν επέλεξε, αναγκάζεται να ξεκινήσει από το μηδέν μια νέα διαδικασία αιτήσεως καθεστώτος πρόσφυγα, σε ένα περιβάλλον το οποίο επί της ουσίας είναι πολύ πιθανό να μην σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και να βρει τον εαυτό του στην ίδια κατάσταση από όπου ξεκίνησε, δηλαδή διωκόμενος, αντιμέτωπος με απάνθρωπη και εξευτελιστική συμπεριφορά, χωρίς μέλλον. Είναι αυτός ο πραγματικός στόχος του Διεθνούς Δικαίου, των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της αρχής της μη επαναπροώθησης; Η απάντηση είναι σαφώς αρνητική, όμως χωρίς εμβάθυνση στην ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου, οι πρακτικές θα παραμένουν να ακροβατούν μεταξύ του νομίμου και του αδίκου.

B) Οι τιθέμενοι περιορισμοί στην αρχή του non refoulement

Η αρχή του non refoulement είναι πολλές φορές σωτήρια για ανθρώπους που διώκονται στην χώρα συνήθους διαμονής τους ή καταγωγής τους. Όμως αρχίζει να εφαρμόζεται μόνο αφού οι αιτούντες άσυλο έχουν περάσει τα σύνορα του κράτους από το οποίο σκοπεύουν να ζητήσουν προστασία²³⁴. Αυτό δημιουργεί κάποια προβλήματα γιατί με έμμεσο τρόπο παραβιάζεται η αρχή του non refoulement, διότι αν το κράτος έχει αποτελεσματικούς τρόπους ώστε να αποτρέπει αλλοδαπούς να διασχίζουν τα σύνορά του, τίποτα δεν το υποχρεώνει να μεριμνήσει για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των αλλοδαπών. Η υπόθεση αυτή είναι η πραγματικότητα. Τα εξωτερικά σύνορα συνήθως δεν είναι πορώδη και εμποδίζουν τους αιτούντες άσυλο από το να ασκήσουν το δικαίωμα στην αίτηση ασύλου, γιατί το κράτος δεν τελεί υπό την υποχρέωση να δεχτεί αλλοδαπούς. Αυτή η περίπτωση που τόσο συχνά επαναλαμβάνεται στο διεθνές σύστημα προκαλεί μεγάλο προβληματισμό γιατί όπως έχει ήδη αναφερθεί, αν στερηθεί ένα άτομο την δυνατότητα εισόδου στο κράτος και δεν έχει ερωτηθεί για τις προθέσεις του στα σύνορα, παρά έχει εκδιωχθεί, τότε δεν μπορεί να ζητήσει άσυλο και στην ουσία επιστρέφεται σε επικίνδυνη για αυτόν χώρα, κατά παραβίαση της αρχής της μη επαναπροώθησης. Θα έπρεπε, όπως τονίζουν σχολιαστές²³⁵, να υπάρχει ένα διεθνές δικαστήριο για υποθέσεις προσφύγων, ώστε το Διεθνές Δίκαιο να εφαρμόζεται όπως θα έπρεπε και όχι μέσω του αναγκαίου, τώρα, φίλτρου της εθνικής νομοθεσίας.

Για τους λόγους που αναφέρθηκαν, οι περισσότεροι αιτούντες άσυλο προσπαθούν να διασχίσουν παράνομα τα σύνορα ώστε να βρεθούν εντός των συνόρων του κράτους από το οποίο επιθυμούν να ζητήσουν άσυλο, και να ενεργοποιηθεί η αρχή της μη επαναπροώθησης. Το διεθνές δίκαιο, παρόλα αυτά, προέβλεψε, προφυλάσσοντας τους αιτούντες άσυλο από αυτήν την κατάσταση. Η Σύμβαση της Γενεύης για τους Πρόσφυγες ορίζει στο άρθρο 31, παράγραφος 1, ότι οι αιτούντες άσυλο που εισέρχονται με παράνομο τρόπο σε ένα κράτος δεν θα τιμωρούνται. Είναι προφανές ότι οι bona fide αιτούντες άσυλο αναγκάζονται να δράσουν παράτυπα, για έναν ανώτατο σκοπό, ο οποίος είναι στις περισσότερες περιπτώσεις η σωτηρία τους. Αυτό δεν διαφεύγει ούτε από το

²³⁴ Αυτό διαπιστώθηκε στην υπόθεση *Sale v. Haitian Centers Council, R. Boed*, “The state of...” *op.cit.*, σελ. 23, 24.

²³⁵ G. S. Gilbert, *op.cit.*, σελ. 638- 641.

Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο συνιστά να μην θεωρούνται αμέσως εγκληματικά υποκείμενα οι παράνομα μετακινούμενοι, αλλά να αντιμετωπίζονται με την στοιχειώδη αξιοπρέπεια που αναγνωρίζει ο σύγχρονος κόσμος στον κάθε άνθρωπο. Επομένως, η επιστροφή ενός ατόμου πριν προλάβει καν να εισακουσθεί δεν αρμόζει στο σύστημα του Συμβουλίου της Ευρώπης²³⁶. Μια απάντηση στην σχεδόν εμμονική μέριμνα για την ασφάλεια των συνόρων, η οποία έχει οδηγήσει σε τραγωδίες (από την υπόθεση St Louis²³⁷, ως τις απωθήσεις των κυμάτων αιτούντων άσυλο στο νησάκι Λαμπεντούζα της Ιταλίας το 2013) ήταν η σκέψη για ανθρωπιστικές βίζες, η οποία δεν προχώρησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση²³⁸. Στην πράξη, οι αιτούντες άσυλο θα έκαναν μια αίτηση για βίζα με το δικαιολογητικό ότι επιθυμούσαν να αιτηθούν άσυλο, ώστε να μην αναγκάζονται να επιλέγουν τον δρόμο της παράνομης εισόδου σε μια χώρα. Θα συνιστούσε μια προσπάθεια ελέγχου των προσφυγικών ροών πριν αυτές ακόμα περάσουν τα σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η πρόταση, ωστόσο, εγκαταλείφθηκε διότι δεν θεωρήθηκε μέτρο ικανό να μετριάσει την κρίση στο προσφυγικό.

Γ) Κριτική στα κλειστά σύνορα

Η κριτική που ασκείται δικαίως στην τακτική των κλειστών συνόρων των κρατών είναι ότι δεν ωφελεί πουθενά εν τέλει γιατί το μόνο που καταφέρνει είναι να μετακινεί τις ροές των αιτούντων άσυλο, θεωρώντας τους μετανάστες²³⁹. Ενώ οι μεταναστευτικές ροές, με οικονομικούς και νομικούς όρους, είναι θεμιτό να ρυθμίζονται, οι προσφυγικές ροές θα πρέπει να απορροφώνται στο όνομα του σεβασμού του δικαιώματος των προσφύγων να αιτούνται άσυλο. Η ανακατεύθυνση των προσφυγικών ροών είναι απάνθρωπη και διαιώνίζει ένα ακανθώδες ζήτημα αφού δεν κάνει σεβαστά θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα (το δικαίωμα στο άσυλο πρωτίστως).

²³⁶ G. Clayton, *op.cit.*, σελ. 193 επ.

²³⁷ M. S. Cianciarulo, *op.cit.*, σελ. 104 επ.

²³⁸ T. Milevska, «EU countries downplay ‘humanitarian visas’ for migrants», *EurActiv*, 6 Δεκεμβρίου 2016, διαθέσιμο στο: <http://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/eu-countries-downplay-humanitarian-visas-for-migrants/> (τελευταία επίσκεψη: 5/12/2016).

²³⁹ R. Boed, “The state of...”, *op.cit.*, σελ. 31.

Απόδειξη του ότι η αρχή του non refoulement εσωκλείει έναν μηχανισμό εγγύησης του δικαιώματος να παρασχεθεί σε ένα άτομο άσυλο εν τέλει²⁴⁰, είναι η αντίδραση της ίδιας της Διαμερικανικής Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην απόφαση του Αμερικανικού Ανώτατου Δικαστηρίου στην υπόθεση *Sale v. Haitian Ctr. Council, Inc.*²⁴¹. Σε αυτήν την απόφαση, το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ, έκρινε ότι εφόσον οι Αϊτινοί δεν είχαν εισέλθει εντός των συνόρων (συγκεκριμένα, χωρικών υδάτων) των ΗΠΑ, η αρνητική υποχρέωση της μη επαναπροώθησης η οποία κείται στην διεθνή Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των Προσφύγων και στο συμπληρωματικό αυτής Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης, δεν ενεργοποιείται, διότι οι αιτούντες άσυλο βρίσκονταν σε μέρος στο οποίο οι ΗΠΑ δεν είχαν δικαιοδοσία. Επομένως, ορθώς τους απώθησαν, ώστε να μην τους επιτραπεί η είσοδος εντός των χωρικών υδάτων και της επικράτειας των ΗΠΑ. Αυτή την απόφαση στηλίτευσε η αναφορά της Διαμερικανικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων²⁴², διότι αντιμετωπίζοντας έτσι τους αιτούντες άσυλο, οι ΗΠΑ τους αποστέρησαν εντός άλλων δικαιωμάτων και το δικαίωμα της αναζήτησης ασύλου²⁴³.

-Η υπόθεση εργασίας

Η διεθνής προστασία, την οποία απολαμβάνουν τόσο οι πρόσφυγες όσο και οι χρήστες της επικουρικής προστασίας κατά το ευρωπαϊκό δίκαιο, είναι σε συμφωνία με το διεθνές δίκαιο, με αποτέλεσμα να προσφέρει προστασία εκτός των άλλων και ως προς την επαναπροώθηση. Η αρχή του non refoulement είναι παντού παρούσα σε κάθε έννομη τάξη σύμφωνη με το διεθνές δίκαιο και προστατεύει τους αλλοδαπούς, συγκεκριμένα, όσον αφορά την παρούσα μελέτη, τους αιτούντες ή κατόχους ασύλου. Η αρχή της μη επαναπροώθησης προβλέπεται τόσο στην Οδηγία για την αναγνώριση του καθεστώτος των προσφύγων 2011/95/ΕΕ όσο και στο Προεδρικό Διάταγμα που την ενσωματώνει στο ελληνικό δίκαιο 141/2013. Εκτός αυτών των άμεσων νομοθετημάτων όμως, η εν λόγω

²⁴⁰ Εκτός συγκεκριμένων περιπτώσεων οι οποίες αποτελούν εξαιρέσεις της εφαρμογής της αρχής της μη επαναπροώθησης, περιπτώσεις, δηλαδή για την οποίες αίρεται η υποχρέωση του non refoulement. Βλ. *supra*, Κεφάλαιο 8.

²⁴¹ *Sale v. Haitian Ctr. Council, Inc.*, 506 U.S. 155 (1993), U.S. Supreme Court.

²⁴² IACHR, *Case 10.675, Haitian Centre for Human Rights* (United States) Report No. 51/96, 13 March 1997.

²⁴³ International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights...*, op.cit σελ. 24/32. Βεβαίως οι Αϊτινοί αιτούντες άσυλο τέθηκαν σε κίνδυνο, επομένως οι ΗΠΑ καταπάτησαν το δικαίωμά τους στη ζωή και στην ασφάλεια.

αρχή περιλαμβάνεται και στο άρθρο 19 του Ευρωπαϊκού Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Είναι εμφανής η διάχυτη εφαρμογή της αρχής του non refoulement σε όλο το φάσμα του ευρωπαϊκού δικαίου. Η Οδηγία 2011/95/ΕΕ ρυθμίζει παράλληλα τις δύο περιπτώσεις στις οποίες αίρεται η αρχή της μη επαναπροώθησης, οι οποίες είναι αυτές που προβλέπονται από το διεθνές δίκαιο, δηλαδή όταν ο αλλοδαπός αποτελεί κίνδυνο για την εθνική ασφάλεια του κράτους μέλους ή για την δημόσια τάξη και την κοινωνία του, λόγω της καταδίκης του αλλοδαπού για διάπραξη σοβαρού εγκλήματος.

Στην υπόθεση εργασίας στο παρόν έργο, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ο φόβος να μην είναι η Τουρκία ασφαλής χώρα επιστροφής για τους αιτούντες άσυλο. Πιθανότατα, όμως, το να τους παρέχει η Ελλάδα άσυλο θα αποδεικνύετο κακή επιλογή για την διατήρηση καλών σχέσεων με την γείτονα χώρα. Αν και το να προωθήσει σε τρίτη χώρα τους αιτούντες άσυλο θα χαρακτήριζε αμέσως την Τουρκία ως μη ασφαλή χώρα κι επομένως θα εξέθετε σε κίνδυνο τις εξωτερικές σχέσεις Ελλάδας Τουρκίας, θα ήταν μια επιλογή επί της βάσεως του «μη χείρον, βέλτιστον». Στην υπόθεση *In the Matter of McMullen*, όπως αυτή παρατίθεται από τον Geoffrey S. Gilbert²⁴⁴, το εθνικό δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι δεν θα έπρεπε ο αλλοδαπός να προωθηθεί σε χώρα στην οποία κινδυνεύει να καταδιωχθεί για λόγους φυλής ή εθνικότητας, θρησκείας ή συμμετοχής σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα. Επομένως, αν και έχει κριθεί ως άξιος της κτήσης του καθεστώτος πρόσφυγα, στην πραγματικότητα θα μπορούσε να στερείται της προστασίας. Ωστόσο, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία των ΗΠΑ, η οποία ήταν το εφαρμοστέο δίκαιο στην προαναφερθείσα υπόθεση, και το Διεθνές Δίκαιο, αν ο ίδιος αιτών άσυλο έχει εμπλακεί σε δίωξη άλλων ατόμων στο παρελθόν του, δηλαδή έχει υπάρξει στην θέση του διώκτη, τότε θεωρείται ότι έδρασε ενάντια στις αρχές των Ηνωμένων Εθνών και του Διεθνούς Δικαίου. Επομένως στερείται του δικαιώματος να του παρασχεθεί προστασία. Παρατίθεται εδώ υπόθεση των ΗΠΑ, αλλά θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα συστήματα χορήγησης ασύλου της Ευρώπης, του Καναδά και του Ηνωμένου Βασιλείου είναι παρόμοια με αυτά των ΗΠΑ σε αυτό το ζήτημα γιατί βασίζονται στην Σύμβαση της Γενεύης, καθώς προστάζουν οι διεθνείς δεσμεύσεις τους.

²⁴⁴ G. S. Gilbert, *op.cit.*, σελ. 642-643.

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα η απόφαση του γερμανικού δικαστηρίου η οποία έκρινε ότι η ύπαρξη της θανατικής ποινής στο νομικό και σωφρονιστικό σύστημα μιας χώρας δεν αποτελεί λόγο αποκλεισμού μιας χώρας από τον χαρακτηρισμό τρίτης ασφαλούς χώρας στα πλαίσια της αρχής της μη επαναπροώθησης. Αυτό σημαίνει ότι η Τουρκία, η οποία δεν δίστασε να χρησιμοποιήσει την θανατική ποινή, θα μπορούσε να θεωρηθεί ασφαλής τρίτη χώρα²⁴⁵. Είναι αυτονόητο ότι μια χώρα η οποία δεν έχει πατάξει την θανατική ποινή από το νομικό πνεύμα της, είναι σε θέση να μην σεβαστεί το θεμελιώδες δικαίωμα του Ανθρώπου στην ζωή. Μπορεί ο θάνατος να είναι ανώδυνος, ώστε να μην αποτελεί σκληρή, απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση αλλά οπωσδήποτε είναι μια παραβίαση του φυσικού κύκλου της ζωής. Η αφαίρεση της ζωής ενός ατόμου είναι παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή²⁴⁶.

Επιπλέον, στην υπόθεση *Tatar v. Switzerland*²⁴⁷, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι σύμφυτη με την αρχή της μη επαναπροώθησης είναι η υποχρέωση του κράτους, το οποίο προχωρά στην επαναπροώθηση αλλοδαπού, να ερευνήσει σε ποιο ποσοστό υπάρχει πιθανότητα να παραβιαστεί το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ στην χώρα επιστροφής ή επαναπροώθησης, και αν η πιθανότητα είναι σχεδόν βέβαιη, τότε να αναλάβει την ευθύνη της υποχρέωσης να μην επαναπροωθήσει τον αλλοδαπό στην χώρα αυτή. Ταυτόχρονα, αναγνώρισε ότι το εύρος κάλυψης που προσφέρει το άρθρο 3 είναι τόσο μεγάλο, ώστε ξεπερνά το άρθρο 32 και 33, τα οποία αναφέρουν λόγους άρσης ή αναστολής της αρχής της μη επαναπροώθησης. Επομένως, όσο απεχθείς κι αν είναι οι πράξεις του αλλοδαπού, σε ό,τι αφορά την επαναπροώθηση, δεν μπορούν να αποτελούν αιτία άρσης της αρχής της μη επαναπροώθησης, εάν διακινδυνεύεται η παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ.

Στην ίδια μάλιστα απόφαση, κρίθηκε ότι μπορεί να εγερθεί ζήτημα παραβίασης του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ σε περιπτώσεις επαναπροώθησης αλλοδαπού, αν αυτός πάσχει από

²⁴⁵ F. W. Daniel, *op.cit.*, σελ. 356-360.

²⁴⁶ Βλ. Άρθρο 3 της Οικουμενικής Διακήρυξης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, άρθρο 2 της ΕΣΔΑ, άρθρο 6 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα., άρθρο 4 στον Αφρικανικό Χάρτη των Δικαιωμάτων των Ανθρώπων και των Λαών, άρθρο 4 της Αμερικανικής Διακήρυξης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. (Για μια πλήρη λίστα και σχολιασμό σχετικά με το δικαίωμα στη ζωή, βλ. International Justice Resource Center, *Right to life*, διαθέσιμο στο: <http://www.ijrcenter.org/thematic-research-guides/right-to-life/> (τελευταία επίσκεψη: 21-12-2016).

²⁴⁷ *Tatar v. Switzerland*, Application No. 65692/12, ECtHR, 14 Απριλίου 2015, παρ. 39-42.

πολύ σοβαρές ασθένειες, κατ' εξαίρεση²⁴⁸. Κατά κανόνα, η χρήση του συστήματος υγείας μιας χώρας δεν είναι λόγος, ο οποίος να απαγορεύσει την επαναπροώθηση ή επιστροφή ενός αλλοδαπού σε άλλη χώρα, γιατί η εκμετάλλευση ενός καλύτερου συστήματος υγείας δεν είναι σύμφυτο στοιχείο της χορήγησης προστασίας. Ωστόσο, αν ανθρωπιστικοί παράγοντες προβάλλουν το γεγονός ότι η επιστροφή ενός αλλοδαπού σε τρίτη χώρα ή στην χώρα καταγωγής του θα ήταν καταστροφική για την υγεία του ή θα συντελούσε στον βέβαιο θάνατό του ή στον μετά βεβαιότητας υποτροπιασμό του τότε καταφατικά θα εγειρόταν ζήτημα ευθύνης του κράτους που προέβη στην επαναπροώθηση. Βεβαίως, στο περιστατικό της Αλεξανδρούπολης δεν υπάρχει ζήτημα υγείας, όμως η απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση, ο βασανισμός και η υπερβολικά σκληρή ποινή, τα οποία θα αντιμετωπίσουν οι αιτούντες άσυλο, αν επιστραφούν, είναι αρκετοί λόγοι, ώστε να μην επιστραφούν στην χώρα δίωξης.

Μια ακόμα υπόθεση που έκρινε ότι η επαναπροώθηση αλλοδαπού δεν έγινε υπό τις σωστές προϋποθέσεις και μάλιστα δεν θα έπρεπε να γίνει καθόλου, δεδομένων των συνθηκών στην χώρα στην οποία μεταφέρθηκε ο αλλοδαπός είναι η *Trabelsi v. Belgium*, στην οποία το ΕΔΔΑ θεώρησε υπεύθυνο το Βέλγιο, όπως θα θεωρούσε και την Ελλάδα στην αντίστοιχη περίπτωση, για την παραβίαση του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ περί απαγόρευσης των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης μέσω της έκδοσης, στην συγκεκριμένη υπόθεση, του αλλοδαπού στις Ηνωμένες

²⁴⁸Idem: παρ. 43. Όσον αφορά την σχέση της επαναπροώθησης και της βαρύτητας των συνθηκών υγείας, είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα η αποκλίνουσα γνώμη του δικαστή Lemmens, διότι το γεγονός ότι η απέλαση ή επαναπροώθηση μπορεί να αποβεί μοιραία για την ζωή ή την αξιοπρέπεια του ατόμου είναι πολύ πιο πιθανό να συμβεί απ' ό,τι πίστευε η υπόλοιπη έδρα. Επίσης, ειδικά σε περιπτώσεις ψυχικών διαταραχών, ο δικαστής Lemmens υποστηρίζει ότι θα έπρεπε να έχει ιδιαίτερη βαρύτητα η πιθανότητα του υποτροπιασμού αν το άτομο επιστραφεί σε μια χώρα με κατώτερο σύστημα υγείας. Τέλος, όταν ένας αλλοδαπός γίνεται το αντικείμενο μιας επαναπροώθησης, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το αν μπορεί να ζήσει στην πατρίδα του και να αυτοσυντηρηθεί. Πολλοί αλλοδαποί έχουν περάσει τόσα πολλά χρόνια στην χώρα που τους παρείχε εργασία ή προστασία ή και τα δύο, ώστε η πατρίδα τους είναι πια μια ξένη πραγματικότητα. Επιπρόσθετα, το να επιστραφεί ένας αλλοδαπός πίσω και να αποκοπεί αναγκαστικά από όλη του την οικογένεια στην χώρα του ασύλου, σε περιπτώσεις όπου κανείς συγγενής δεν έχει επιβιώσει πίσω στην πατρίδα είναι καθαρά απάνθρωπο, θέτει το άτομο σε μια εξαιρετικά ευάλωτη θέση και αυτό θα έπρεπε να αποτελεί λόγο για να μην επιστραφεί ή επαναπροωθηθεί. Συνεπώς, εκτός όσα ορίζει η αρχή της μη επαναπροώθησης ως προϋποθέσεις εφαρμογής της, θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνεται και η εξέταση του αν υπάρχει πρόσβαση στις απαραίτητες θεραπείες για το πάσχον άτομο.

Πολιτείες της Αμερικής²⁴⁹. Θεωρείται ότι η έκδοση θα μπορούσε να είναι απλή επαναπροώθηση, για τις ανάγκες της σύγκρισης με την παρούσα υπόθεση εργασίας.

²⁴⁹*Tabelsi v. Belgium*, Application No. 140/10, ECtHR, 4 Σεπτεμβρίου 2014.

Συμπεράσματα

Η περικεφαλαία του ασύλου στο Διεθνές Δίκαιο και η πρώτη λίθος στην ρύθμιση του ασύλου είναι η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948. Αυτό είναι το πρώτο έργο των Ηνωμένων Εθνών για το άσυλο, το οποίο έτυχε βαθύτερης ρύθμισης με την Σύμβαση της Γενεύης των Ηνωμένων Εθνών για το Καθεστώς των Προσφύγων. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ενδιαφέρει τόσο πολύ τους μελετητές του φαινομένου του ασύλου, διότι ως πρώτη απόπειρα έγγραφης αποτύπωσης των Δικαιωμάτων που ανήκουν στην Ανθρωπότητα, περιλαμβάνει την αγνότερη και ρομαντικότερη πρόθεση της προστασίας αυτών. Δεδομένων τούτων, δεν είναι τυχαίο που στα προσχέδια, στις προπαρασκευαστικές εργασίες και τις διαπραγματεύσεις για το τελικό κείμενο είχε προταθεί να διατυπωθεί το δικαίωμα στο άσυλο ως το δικαίωμα στην απόλαυση του ασύλου, το δικαίωμα δηλαδή να λάβει κανείς την προστασία που του αρμόζει από τον κίνδυνο που διατρέχει στο κράτος της ιθαγένειας ή της μονίμου κατοικίας του (στις περιπτώσεις των απάτριδων). Επομένως, σύμφωνα με τα προσχέδια της εν λόγω διακήρυξης, το δικαίωμα στο άσυλο δεν περιορίζεται μόνο στην ελευθερία να κατατεθεί μια αίτηση για άσυλο αλλά δίνεται η εγγύηση ότι θα παρασχεθεί άσυλο²⁵⁰.

Αυτό απασχολεί ακόμα και σήμερα, μετά από σχεδόν επτά δεκαετίες, διότι ο κόσμος δεν βίωσε άλλους παγκοσμίους πολέμους, αλλά η ισχύς της τεχνολογίας και οι κατά τόπους συρράξεις δημιουργούν πλήθος ροών, αποτελούμενες από αιτούντες άσυλο και μετανάστες. Επιπρόσθετα, η ανάπτυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η πρόοδος στις αντιλήψεις της κοινωνίας σχετικά με το ποια συμπεριφορά θεωρείται κολάσιμη και ποια θεωρείται ως στοιχείο της προσωπικότητας και ως εκ τούτου πρέπει να προστατεύεται (όπως ο σεξουαλικός προσανατολισμός), κι ακόμα, η κλιματική αλλαγή και η ανθρώπινη παρέμβαση οδηγούν στην εμφάνιση νέων κατηγοριών εκτοπισμένων, οι οποίοι σαφέστατα δικαιούνται κάποιου είδους προστασίας. Όπως έχει υποστηριχθεί από τον καθηγητή Garcia – Mora, το διεθνές δίκαιο οφείλει να αναγνωρίσει επίσημα το δικαίωμα στην απόκτηση ασύλου, διότι το σύγχρονο διεθνές σύστημα δεν μπορεί να συγκαλύπτει

²⁵⁰ T. Gammeltoft- Hansen, H. Gammeltoft – Hansen, op.cit., σελ. 446-447

την ανάγκη για τον σεβασμό του εν λόγω δικαιώματος²⁵¹. Η άλλη άποψη είναι, βεβαίως, ότι ηθικά υπάρχει ένα δικαίωμα να απολαύσει κανείς άσυλο σε ξένο έδαφος, όμως νομικά αυτό το δικαίωμα δεν μπορεί να ευοδωθεί και δεν μπορεί να ασκηθεί, χωρίς την φιλευσπλαχνία και την επιθυμία του εκάστου κράτους να χορηγήσει άσυλο²⁵². Το ανθρωπιστικό πνεύμα είναι η μόνη βάση του δικαιώματος στην απόλαυση του ασύλου και της αντίστοιχης υποχρέωσης χορήγησης ασύλου. Σε κάθε περίπτωση, όπως είναι αντιληπτό στην σύγχρονη εποχή το άσυλο, η αρχή της με επαναπροώθησης είναι το «last line of defence²⁵³» για τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο, ώστε να μην αντιμετωπίσουν ξανά την δίωξη, όπως στην χώρα καταγωγής τους. Παρόλα αυτά, ακόμη κι αυτή η αρχή πρακτικά είναι ιδιαίτερα εύθραυστη για λόγους που αναλύθηκαν ήδη στο αντίστοιχο κεφάλαιο.

Ωστόσο, η τάση υπέρ της αρχής της κυριαρχίας του κράτους, χωρίς σχόλια για την καταχρηστική της, ίσως, άσκηση, οδήγησε στην διατύπωση μιας κοινής ιδέας, η οποία αποδόθηκε πολύ συνοπτικά στο εξής απόσπασμα:

«[...] the best definition of the right of asylum was offered by a representative of India in 1962: « it is a generally accepted principle of international law that the individual has no right of asylum, and the state is under no obligation to grant asylum. [...] the state is competent to grant asylum if it deems this appropriate. However, there is a marked difference between obligation and competence». To sum up - the 20th-century conceptions of the right of asylum as a fully guaranteed human right, corresponding to the obligation of the state to grant asylum, so far have failed to bring about the introduction of a norm which would provide the basis for such an obligation.»²⁵⁴.

Με αυτόν τον τρόπο, λοιπόν, αποτυπώνεται το δικαίωμα του ασύλου στον 20^ο και 21^ο αιώνα, ως ένα δικαίωμα του κράτους, δηλαδή, και άρα, ως ένα εργαλείο πολιτικής. Όμως, υπάρχει ένα παράθυρο στην Σύμβαση της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων, η οποία είναι, εξάλλου, η μόνη διεθνής συνθήκη για το άσυλο που έχει

²⁵¹ R. M. Garcia-Mora, op.cit., σελ. 618-620.

²⁵² L. Ed. Papantonio, op.cit., σελ.67, B. Wierzbicki, op.cit., σελ. 13

²⁵³ L. Butterly, op.cit., σελ. 73.

²⁵⁴ B. Wierzbicki, op.cit., σελ. 14.

καθολικά δεσμευτική ισχύ, κι επομένως αμφισβητείται η νομική της ισχύ, όπως για παράδειγμα αυτή της Οικουμενικής Διακήρυξης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αυτό το παράθυρο βρίσκεται στο άρθρο 33 και στην αρχή της μη επαναπροώθησης. Ενώ η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων δεν απαντά με άμεσο τρόπο στο ερώτημα σε ποιόν ανήκει το δικαίωμα στο άσυλο, εμμέσως, περιλαμβάνοντας το άρθρο 33 υπογραμμίζει ότι είναι σημαντικό να προασπίζονται σε κάθε περίπτωση τα δικαιώματα ενός ανθρώπου, πόσω μάλλον ενός αιτούντος άσυλο. Επιπρόσθετα, η αρχή της μη επαναπροώθησης είναι η εγγύηση του δικαιώματος του ανθρώπου, αν όχι στο άσυλο, στην προστασία και την ασφάλεια γενικώς. Βεβαίως σε πρακτικό επίπεδο η ασφάλεια και η προστασία προσφέρονται σε αλλοδαπούς μέσω του ασύλου ή άλλων ειδών προστασίας παραπλήσιων του ασύλου, όπως αυτά που έχει καθιερώσει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Εν τέλει, ποια είναι η εκ προοιμίου συνθήκη για να χαρακτηριστεί ένας άνθρωπος πρόσφυγας; Το συμπέρασμα είναι ότι ο πρόσφυγας είναι αυτός ο άνθρωπος που μόνο μέσω της μετακίνησης από την χώρα του μπορεί να απολαύσει τα ανθρώπινα του δικαιώματα²⁵⁵. Για να απολαύσει κανείς άσυλο, θα πρέπει να βρεθεί σε έδαφος στο οποίο έχει εξουσία άλλο κράτος, είτε αυτό είναι εντός μιας πρεσβείας, είτε διασχίζοντας τα σύνορα του εν λόγω κράτους, στο οποίο ο εν ανάγκη προστασίας επιθυμεί να αιτηθεί άσυλο. Μέσα από την παρούσα εργασία, παρουσιάστηκαν, ήδη από το εισαγωγικό κεφάλαιο όλα τα σημεία στα οποία το δικαίωμα στην αναζήτηση του ασύλου είναι ευάλωτο και σαθρό. Θα έπρεπε να ενισχυθεί η προστασία αυτού του δικαιώματος με περισσότερη προσβασιμότητα στα συστήματα αιτήσεως ασύλου. Θα έπρεπε να γίνονται ειδικοί έλεγχοι στα σύνορα υπέρ των αιτούντων άσυλο, ακόμη κι αν δεν έχουν τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα, όπως επιβάλλει και το άρθρο 3 της Διακήρυξης για το Εδαφικό Άσυλο του 1967, το οποίο με απόλυτο τρόπο αναφέρει ότι κανείς αιτών άσυλο δεν πρέπει να απορριφθεί στα σύνορα, διότι ως τώρα, η διαδικασία χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα δεν προσκαλεί τον αλλοδαπό. Οι αλλοδαποί θεωρούν την διαδικασία περίπλοκη και φοβούνται την γραφειοκρατία, γιατί οι ανεπάρκειές της είναι γνωστές. Στην παρούσα φάση, λόγω της πίεσης των μεταναστευτικών ροών (οι οποίες εσωκλείουν

²⁵⁵ L. Ferracioli, *op.cit.*, σελ. 129 επ.

προσφυγικές ροές), η πρόσβαση στην διαδικασία είναι δύσκολη, χρονοβόρα και αποτρεπτική για τον αλλοδαπό.

Έχει γίνει προφανές ότι η χορήγηση ασύλου είναι μια ιδιαίτερη διαδικασία, η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί από την οπτική γωνία του αιτούντος άσυλο ως ψυχοφθόρα. Παράλληλα, στιγματίζει το άτομο, γιατί του παρέχει μεν δυνητικά μια προστασία και μια δεύτερη ευκαιρία σε αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης αλλά του προσάπτει το στίγμα του πρόσφυγα και του «ξένου». Αυτό το στίγμα τον ακολουθεί για πάντα ενώ ταυτόχρονα το άτομο ενώνεται με το κράτος που του παρέχει την προστασία, μέχρις ότου, βεβαίως, οι λόγοι χορήγησης του ασύλου να εκλείψουν. Κάποιες φορές, ο πρόσφυγας μοιάζει με έναν πολίτη της χώρας, ιδίως μετά από πολλά χρόνια διαμονής σε αυτήν, γιατί αναπτύσσει έναν κοινωνικό κύκλο και ενσωματώνεται στο νέο περιβάλλον, αυτός όμως δεν είναι ο κανόνας, στις παρούσες συνθήκες του 2016/2017.

Επειδή, όμως, ο ορισμός του πρόσφυγα και η έννοια της δίωξης δεν μπορούν να αποκτήσουν έναν οριστικό ορισμό, έχει υποστηριχθεί ότι το δικαίωμα του ασύλου δεν θα είναι ποτέ δικαίωμα²⁵⁶ του ατόμου. Είναι μια απαισιόδοξη άποψη. Δεν μπορεί να μην αναγνωριστεί όμως το γεγονός ότι το αίτημα ασύλου είναι από τα πιο δύσκολα αιτήματα να κατατεθεί και να εξετασθεί. Το μεγαλύτερο επιχείρημα κατά της γνώμης, που υποστηρίζει ότι το άσυλο είναι δικαίωμα του ατόμου, είναι ότι ακόμη κι αν έχει χαρακτηριστεί ένα άτομο ως πρόσφυγας, δεν είναι υποχρεωμένο το κράτος να του παρέχει καθεστώς ασύλου. Είναι αυτό, όμως, ένα δικαίωμα του κράτους που βασίζεται στην διακριτική ευχέρειά του ή είναι μια παράβαση διεθνούς υποχρέωσης να παρέχει προστασία και άσυλο; Στο παρόν πόνημα υποστηρίζεται το δεύτερο. Θα έπρεπε με σαφή τρόπο να έχει γίνει ξεκάθαρο ότι δικαίωμα του κράτους είναι μόνο ο τρόπος με τον οποίον θα αποφανθεί επί μιας αιτήσεως που κατατίθεται σε εκείνο. Αντιθέτως, τα δικαιώματα αναζήτησης, αίτησης, απόλαυσης του ασύλου ανήκουν στο άτομο.

Όσον αφορά την διαδικασία μέσω της οποίας λαμβάνεται η απόφαση χορηγήσεως ασύλου, αυτή έχει παραλληλιστεί, πολύ εύστοχα, με το ύφος του Κάφκα στα έργα του²⁵⁷. Η ροή της διαδικασίας δεν είναι βεβαίως παράλογη, όμως σε ένα ιδεοτυπικό επίπεδο

²⁵⁶ S. G. Gilbert, *op.cit.*, σελ. 650.

²⁵⁷ C. Bohmer, A. Shuman, “Producing epistemologies...”, *op.cit.*, σελ. 624-625.

χαρακτηρίζεται από την δυσπιστία των αρμοδίων υπαλλήλων, την υπομονή και ψυχραιμία που απαιτεί από τους bona fide αιτούντες άσυλο και κυρίως από το πραγματικό γεγονός ότι η τύχη ενός αιτήματος ασύλου επαφίεται αποκλειστικά στην απόφαση του κράτους. Υπάρχουν, αναλόγως τις συνθήκες, νομικές διέξοδοι για τους αιτούντες άσυλο, ώστε να παρουσιάσουν τα επιχειρήματά τους και να τους παρασχεθεί μια δεύτερη ευκαιρία στην κρίση, όμως είναι εμφανής η απουσία ενός διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου εξειδικευμένου στην εκδίκαση και στην γνωμοδότηση υποθέσεων προσφύγων όσον αφορά το διεθνές δίκαιο. Ωστόσο, η πληγή ενός αναγκαστικού ξεριζωμού δεν θα έπρεπε να εντείνεται από περίπλοκες και χρονοβόρες διαδικασίες και κυρίως από την ψυχολογική δοκιμασία μιας συνέντευξης στην οποία, εκ προοιμίου ο αιτών άσυλο τίθεται σε αμυντική στάση, διότι γνωρίζει ότι στις ερωτήσεις που του γίνονται υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις, όμως δεν είναι σίγουρος για το τι χρειάζεται ή πρέπει να πει ή αν θα αντιμετωπιστεί με δίκαιο τρόπο.

Όταν ή αν ένας αιτών άσυλο λάβει εν τέλει μια θετική απάντηση στο αίτημά του και του αποδοθεί το καθεστώς πρόσφυγα, βρίσκεται σε έναν νέο δεσμό με το κράτος που του παρέχει άσυλο. Το άσυλο είναι συγγενές με το καθεστώς της υπηκοότητας γιατί δημιουργεί υποχρεώσεις για το κράτος απέναντι στον πρόσφυγα, όπως έχει απέναντι στους πολίτες του, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Για αυτόν τον λόγο, για παράδειγμα, δεν μπορεί ένα κράτος να εκδιώξει ή απελάσει πολίτες και πρόσφυγες επειδή επιβαρύνονται οι οικονομικοί ή κοινωνικοί τομείς²⁵⁸. Το κράτος, βεβαίως, παραμένει ικανό να ανακαλέσει το καθεστώς υπό συγκεκριμένους λόγους ή εν πάση περιπτώσει να επεξεργαστεί ξανά τον φάκελο του πρόσφυγα κατά το δοκούν. Επίσης μπορεί να χορηγήσει καθεστώς προστασίας διαφοροποιημένα μεταξύ τους, όπως κρίνει εκείνο απαραίτητο, σε περίπτωση που το άτομο δεν ικανοποιεί τους όρους και τις προϋποθέσεις της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και του Πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης του 1967, εντούτοις χρήζει προστασίας.

Παράλληλα με τον θεσμό του ασύλου, στην Ευρωπαϊκή Ένωση λειτουργεί το καθεστώς της επικουρικής προστασίας με σκοπό να προστατεύσει αλλοδαπούς, μη απελάσιμους, οι οποίοι δεν ικανοποιούν τις προϋποθέσεις της Σύμβασης της Γενεύης με αποτέλεσμα να

²⁵⁸ L. Ferracioli, *op.cit.*, σελ. 133 επ.

μην μπορούν να απολαύσουν του καθεστώτος του πρόσφυγα, σύμφωνα με το διεθνές συμβατικό δίκαιο. Μια σωστή παρατήρηση που έχει γίνει όμως είναι ότι εφόσον η Σύμβαση της Γενεύης πραγματοποιήθηκε και υιοθετήθηκε υπό το πνεύμα του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με την Οικουμενική Σύμβαση να είναι ο πρόδρομός της, ο ανώτερος σκοπός της είναι να προστατεύει το άτομο και να αναπτύσσεται ως προς την τελεολογία της παράλληλα και αναλογικά με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα²⁵⁹. Επομένως, θα έπρεπε νομικά όλοι οι μη απελάσιμοι αλλοδαποί, στους οποίους δηλαδή εφαρμόζεται η αρχή της μη επαναπρόωθησης που κατοχυρώνει τόσο η Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των προσφύγων όσο και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης, να εφαρμόζεται το καθεστώς για το οποίο μεριμνά η Σύμβαση της Γενεύης. Θα έπρεπε δηλαδή να εξελίσσεται το, κατά τα άλλα σταθερό, κείμενο ως προς το νόημα και το οιονεί *ratione voluntatis* του. Επομένως, δεν είναι απαραίτητο να υπάρχει άλλο ένα παράλληλο καθεστώς προστασίας. Το ήδη υπάρχον καθεστώς που προσφέρει το Διεθνές Δίκαιο θα έπρεπε να επεκταθεί και να εκσυγχρονιστεί ώστε να καλύπτει όλα τα νέα είδη αλλοδαπών που δικαιούνται προστασίας και να μην είναι ανάγκη για περιφερειακά συστήματα δικαίου να νομοθετούν για το αυτονόητο, δηλαδή την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μέσω της προστασίας των προσφύγων ή δικαιουμένων προστασίας.

Επίσης, έχει υποστηριχθεί ότι η επικουρική προστασία θα μπορούσε να απαλειφθεί ως καθεστώς είναι ότι καμιά ρύθμιση διεθνής ή περιφερειακή δεν έχει περιορίσει την κρατική διακριτική ευχέρεια μέχρι τώρα²⁶⁰. Επομένως, εφόσον θεωρεί ένα κράτος ότι μια υπόθεση ενώπιόν του αξίζει και χρήζει προστασίας, μπορεί να παρέχει προστασία. Αυτό όμως είναι ένα δικαίωμα που ανήκει στο κράτος, ενώ ο αλλοδαπός δεν έχει ούτε το δικαίωμα να αιτηθεί προστασία, διότι θα την αιτείτο μέσω της διαδικασίας ασύλου κατά το διεθνές δίκαιο. Άρα, κατά τη γνώμη της γράφουσα, ορθώς θεσμοθετήθηκε στην Ελλάδα, μέσω της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ένα δεύτερο επικουρικό είδος προστασίας ώστε να εξασφαλιστεί μια ευρύτερη προστασία σε περισσότερα άτομα που χρήζουν προστασίας. Εν κατακλείδι, για λόγους ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οικονομίας του δικαίου, θα έπρεπε να αναθεωρηθεί η Σύμβαση για τους πρόσφυγες και να καλύπτονται

²⁵⁹ M.-T. Gil-Bazo, *op.cit.*, σελ. 13.

²⁶⁰ M.-T. Gil-Bazo, *op.cit.*, σελ. 18.

ιδιαίτερες περιπτώσεις μη απελάσιμων αλλοδαπών που έχουν ανάγκη ένα καθεστώς προστασίας. Είναι θετικό ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έκανε ένα βήμα περισσότερο ώστε να ρυθμίσει ένα καθεστώς επιπλέον ώστε να προστατεύονται κι άλλες κατηγορίες ανθρώπων. Εφόσον όμως οι λόγοι για να εκπέσει ένα άτομο από το καθεστώς επικουρικής προστασίας ή ασύλου είναι ίδιοι και η αρχή του non refoulement εφαρμόζεται και στις δύο περιπτώσεις δεν είναι απαραίτητο να υπάρχει μια διακριτική γραμμή ανάμεσα στα δύο καθεστώτα²⁶¹, δηλαδή θα μπορούσαν να ενοποιηθούν κι έτσι να απλοποιηθεί η διαδικασία.

Εν συνεχεία, οι τελικές παρατηρήσεις που πρέπει να γίνουν για το παρόν σύστημα που εγκαθιδρύει η κοινή ευρωπαϊκή πολιτική ασύλου, είναι ότι, πρώτον, το σύστημα ως νομική επινότηση είναι πλήρες. Δεν αφήνει κατηγορίες ανθρώπων που όντως δικαιούνται προστασίας εκτός του πλαισίου αυτής. Βεβαίως χρειάζεται ένας ικανό νομικό κατασκευάσμα για να στοιχειοθετηθεί ένα αίτημα. Χρειάζεται μια αφήγηση και μια ιστορία που να αποδεικνύει τον κίνδυνο. Όμως, θεωρητικά, δεν υπάρχουν κενά στο οικοδόμημα και δεν πρόκειται για ένα άδικο σύστημα ως προς την εξέταση των πραγματικών περιστατικών της κάθε υπόθεσης. Πρόκειται όμως για ένα φοβερά χρονοβόρο σύστημα, ιδίως όταν συνδυάζονται δύο συνθήκες, όπως γίνεται στην Ελλάδα: ένας διοικητικός μηχανισμός χωρίς πείρα, κι ένα πλήθος αιτήσεων που παρεμποδίζουν την ομαλή διεξαγωγή της διαδικασίας.

Παρ' όλα αυτά, το σύστημα κρύβει εγγενείς αδικίες ως προς την μεταχείριση των αιτούντων άσυλο, εκτός της αυτής καθ' εαυτής εξέτασης της αίτησής του. Πρώτον, οι συνθήκες υποδοχής του, ειδικά όταν βρίσκεται στα νότια και ανατολικά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά πάσα πιθανότητα δεν θα είναι οι κατάλληλες. Στην Ελλάδα αυτό συμβαίνει λόγω του πλήθους των αιτούντων, σήμερα, και λόγω του συστήματος υποδοχής που απευθύνεται σε πιο ανεπτυγμένα κράτη, με περισσότερους πόρους στην διάθεσή τους, με λιγότερη στενότητα χώρου. Δεύτερον, το πρόγραμμα, που είναι γνωστό ως relocation, αλλά σε αυτήν την εργασία αναφέρεται με το ελληνικό όνομα της μετεγκατάστασης, αναφέρεται στον στόχο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ισοβαρή κατανομή των αιτούντων άσυλο, με βάση διάφορα στοιχεία, πρωτίστως την δυνατότητα

²⁶¹ Idem, σελ. 13.

κάθε κράτους μέλους. Η μετεγκατάσταση θα έπρεπε να δίνει προτεραιότητα στην αναφορά οικογενειακών δεσμών και στην επανένωση των οικογενειών, ακόμα κι αν αναφέρονται ως συγγενείς, άνθρωποι με δεσμούς μακρύτερους από τους άμεσους. Δεν νοείται σε όλα τα μήκη του πλανήτη η οικογένεια με τον τρόπο που νοείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε πολλά κοινωνικά συστήματα, η οικογένεια είναι εκτεταμένη και ο δεσμός ανάμεσα στα μέλη της, νομικά αδύναμος αλλά ψυχολογικά πολύ ισχυρός. Είναι άδικο, λοιπόν, να χωρίζονται οικογένειες, χωρίς να μπορεί να γίνει καν έφεση στην εν λόγω απόφαση μετεγκαταστάσεως, καθώς επίσης, είναι άδικο να χάνεται πολύτιμος χρόνος, λόγω κακής οργάνωσης και κακοδιοίκησης, από ζωές ήδη ταλαιπωρημένες από τον πόλεμο ή την πολιτική δίωξη. Η χρονοτριβή θεωρήθηκε παράπτωμα από την πλευρά της Ελλάδας, στην υπόθεση *B.A.C. c. Grèce*²⁶² του ΕΔΔΑ, κατά παράβαση του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, σχετικά με τον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής. Αυτό είναι μια πρωτοπόρα οπτική από το Δικαστήριο, διότι ποτέ πριν δεν είχε συνδέσει ότι η καθυστέρηση στην απάντηση ενός αιτήματος ασύλου εγείρει αξιώσεις για παραβίαση και αυτού του άρθρου της ΕΣΔΑ²⁶³.

Από την μεριά των κρατών, παρά τις προσπάθειες της Επιτροπής για πιο δίκαιη κατανομή των βαρών, η πραγματικότητα είναι ότι δίνοντας σε ικανότερα κράτη μέλη, που θα έπρεπε, δηλαδή, να μεριμνούν για αυτούς και να εξετάζουν περισσότερους αιτούντες άσυλο, διότι είναι ταυτόχρονα σε σωστές αναλογίες πλουσιότερα και μεγαλύτερα, την επιλογή να πληρώσουν εξαργυρώνοντας έτσι την υποχρέωσή τους, δεν επιτυγχάνεται η αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών. Ούτε η προσφορά σε χρήματα, ούτε η προσφορά σε αγαθά ή σε τεχνογνωσία δίνει οριστική λύση στο προσφυγικό που αντιμετωπίζει αυτή τη στιγμή η Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι λύση να προστατεύονται καλύτερα τα χερσαία και θαλάσσια σύνορα; Ναι, θα μπορούσε να απαντήσει κανείς. Σε μια ταραγμένη εποχή, η ανάγκη για ασφάλεια και περιφερειακή σταθερότητα επιβάλλει τον καλύτερο έλεγχο των συνόρων. Ωστόσο, το να απωθούνται πλήθος αιτούντων άσυλο προς περιοχές όπου κανείς δεν έχει αρμοδιότητα, δεν αποτελεί την λύση. Οι συνεχείς

²⁶² *B.A.C. c. Grèce*, Requête no 11981/15, ECtHR, 13 Οκτωβρίου 2016.

²⁶³ M. Karavias, “12 Years an Asylum Seeker: Failure of States to Deal With Asylum Applications May Breach Applicants’ Right to Respect for Their Private Life”, *EJIL: Talk!*, 26 Οκτωβρίου 2016, διαθέσιμο στο: <http://www.ejiltalk.org/12-years-an-asylum-seeker-failure-of-states-to-deal-with-asylum-applications-may-breach-applicants-right-to-respect-for-their-private-life/> (τελευταία επίσκεψη: 15-12-2016)

προσπάθειες για διακρατική συνεργασία ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τρίτα κράτη που μπορούν να αναλάβουν την ευθύνη μέρους των ροών είναι μια λύση. Η ανακατεύθυνση των ροών είναι μια λύση. Αυτό βεβαίως απαιτεί μια πιο ισχυρή Ευρωπαϊκή Ένωση, με πιο ενοποιημένο πρόσωπο ως προς την εξωτερική πολιτική και αυστηρό νομικό έλεγχο ανά περιόδους για την εξακρίβωση της τήρησης των όρων των διακρατικών συμφωνιών.

Επιπρόσθετα, ως προς την Ευρώπη και κατ' επέκταση την Ελλάδα, θα πρέπει να τονιστεί το γεγονός της σύνδεσης της τρομοκρατίας με τους πρόσφυγες. Είναι ένα ευαίσθητο ζήτημα, το οποίο θα μπορούσε να ρυθμιστεί αυστηρά μέσω οδηγιών και κανονισμών, ώστε να ελαχιστοποιηθούν τα περιστατικά και οι πιθανότητες τρομοκρατίας, χωρίς ωστόσο να μπαίνουν στο στόχαστρο οι πρόσφυγες. Πρόκειται για μια δύσκολη αποστολή του σύγχρονου νομικού και πολιτικού κόσμου, η οποία πρέπει όμως να έρθει εις πέρας άμεσα. Ακόμη και σε τέτοιες περιπτώσεις, όμως, δεν θα πρέπει να ξεχνά η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ευρώπη γενικότερα τον ανθρωπισμό πάνω στον οποίο στηρίχτηκε και τις υποχρεώσεις τους όσον αφορά την απομάκρυνση ανεπιθύμητων αλλοδαπών από την επικράτειά τους. Εδώ αρχίζει να εμφανίζεται η κρισιμότητα της αρχής της μη επαναπροώθησης.

Η αρχή της μη επαναπροώθησης προστάζει να μην προωθηθεί ή επιστραφεί ο αιτών άσυλο αλλοδαπός σε μέρος όπου η ζωή του κινδυνεύει και απειλούνται βασικά του δικαιώματα και ελευθερίες, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Όντως η αρχή της μη επαναπροώθησης δεν υποχρεώνει άμεσα κανένα κράτος να δεχτεί όλους τους αιτούντες άσυλο ως πρόσφυγες. Προτρέπει όμως το κράτος να προστατεύσει στο μέτρο του δυνατού τον πρόσφυγα²⁶⁴. Όμως η πιο σίγουρη μορφή προστασίας είναι η ίδια η επίτευξη ενός νέου νομικού δεσμού ανάμεσα στον πρόσφυγα και το κράτος. Ο σκοπός του Non refoulement είναι ανώτερος από την απλή εγγύηση ότι ο αιτών άσυλο θα μεταφερθεί σε μια ασφαλή χώρα. Αυτός ο σκοπός παραποιείται όταν με βάση την διατύπωση της συγκεκριμένης αρχής, δημιουργούνται αιτούντες άσυλο σε τροχιά από στρατόπεδα φιλοξενίας σε χώρους αναμονής, από γραφειοκρατικούς λαβυρίνθους σε κλειστά σύνορα. Με αυτόν τον τρόπο παραβιάζεται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και με αυτή τη

²⁶⁴ L. Ferracioli, *op.cit.*, σελ. 131-132.

θέση σε συνεχή μετακίνηση και αγωνία, είναι απίθανο αν οι αιτούντες άσυλο καταφέρνουν να νιώσουν όντως ασφάλεια.

Είναι φανερό ότι η αρχή του non refoulement δεν αρκεί αφ' εαυτού της για την προστασία των αιτούντων, αν και για αυτό δημιουργήθηκε. Είναι όμως αρκετή για να θυμίζει στα κράτη και στις κοινωνίες ότι χωρίς το καθεστώς ασύλου δεν μπορεί να υπάρξει προστασία. Το non refoulement είναι μια υποχρέωση για το κράτος και ένα δικαίωμα για τον αιτούντα άσυλο. Είναι η άλλη πλευρά του δικαιώματός του να αποκτήσει άσυλο σε μια τρίτη ασφαλή χώρα, όπου δεν θα διώκεται χωρίς έλεος για λόγους που ο ίδιος δεν θα έπρεπε να είναι αναγκασμένος να αλλάξει (θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις) ή δεν μπορεί να αλλάξει (φυλή και εθνικότητα). Τα κράτη αποφεύγουν ένα αντικειμενικό καθήκον τους: να προστατεύσουν δηλαδή τα ανθρώπινα δικαιώματα, εντός των οποίων, αν δεν είχαν εμπλακεί πολιτικές διαπραγματεύσεις στην σύνταξη της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, θα συμπεριλαμβανόταν και το ξεκάθαρο δικαίωμα να αποκτήσει κανείς άσυλο.

Τέλος, θα πρέπει να γίνει αναφορά στην υπόθεση εργασίας, που διατρέχει παράλληλα και σε ένα βήμα πιο πίσω αυτήν την μελέτη. Στην πραγματικότητα, η υπόθεση της Αλεξανδρούπολης φαίνεται να έχει μακρύ μέλλον, μάλλον δυσοίωνο. Παρά τους ισχυρισμούς των Τούρκων αξιωματικών ότι αν εκδοθούν στην Τουρκία θα υποστούν βασανισμό και απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση, και παρότι το πρώτο βούλευμα²⁶⁵ του Συμβουλίου Εφετών περί τριών εξ αυτών τάχθηκε υπέρ της μη έκδοσής τους στην Τουρκία, μετά από έφεση που ασκήθηκε στο εν λόγω βούλευμα από τον προϊστάμενο της Εισαγγελίας Εφετών, η υπόθεση της έκδοσής τους θα εξετασθεί από το ποινικό συμβούλιο του Αρείου Πάγου. Παράλληλα, το πρώτο βούλευμα για τους υπόλοιπους τρεις αξιωματικούς αποφάνθηκε υπέρ της έκδοσής τους, διότι, όπως υποστηρίζει το Συμβούλιο των Εφετών, οι αξιωματικοί προέβησαν σε κατάλυση του πολιτεύματος και σε απόπειρα παρακώλυσης της λειτουργίας του τουρκικού Κοινοβουλίου. Αυτά συνιστούν σοβαρά εγκλήματα κατά της δημοκρατίας επομένως επιβάλλουν την έκδοση στο κράτος που την αιτείται. Επίσης πήραν χωρίς άδεια το

²⁶⁵ Το ΒΗΜΑ, «Συμβούλιο Εφετών: Δεν εκδίδονται οι τρεις Τούρκοι αξιωματικοί», 2 Δεκεμβρίου 2016, διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=848902> (τελευταία επίσκεψη: 6-12-2016).

ελικόπτερο με το οποίο προσγειώθηκαν στην Αλεξανδρούπολη²⁶⁶. Δεν υπάρχει ακόμα απόφαση για τους τελευταίους δυο τούρκους. Μέχρι να τελεσιδικήσει η υπόθεση αυτή δεν θα μπορέσουν να υποβάλουν αίτημα ασύλου οι αξιωματικοί.

Όσον όμως, αφορά το ενδιαφέρον της παρούσας εργασίας, ως προς την υπόθεση της Αλεξανδρούπολης, τα ευαίσθητα σημεία είναι δύο. Πρώτον, κρίσιμο στοιχείο για την δυνατότητα των οχτώ αξιωματικών να αναγνωριστούν ως άξιοι για την χορήγηση καθεστώτος ασύλου είναι να εντοπισθεί αν υπήρχε όντως εμπλοκή ή συμβολή τους στο πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 2016 και αν η δράση τους θεωρείται έγκλημα κατά της ειρήνης ή σοβαρό μη πολιτικό έγκλημα. Διότι αν θεωρηθούν ως τέτοια, τότε δεν δικαιούνται να υποβάλουν αίτημα ασύλου, σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων²⁶⁷.

Εφόσον κάτι τέτοιο, η ανάμειξή τους σε έγκλημα κατά της ειρήνης, αποδεικνύεται δύσκολο να εξακριβωθεί, θα πρέπει να ακολουθηθεί η οδός της διαπίστωσης του αν πρόκειται για μη πολιτικό έγκλημα²⁶⁸. Σε αυτήν την περίπτωση, κι αν η Πολιτεία θεωρήσει ότι οι Τούρκοι αξιωματικοί αποτελούν κίνδυνο για την ελληνική κοινωνία, τότε θα έπρεπε να απορριφθεί το αίτημά τους και να προωθηθούν σύμφωνα με τις προβλέψεις του άρθρου 33 της Σύμβασης της Γενεύης. Με άλλα λόγια θα έπρεπε να προωθηθούν σε τρίτη ασφαλή χώρα. Εδώ, συναντάται το δεύτερο ευαίσθητο σημείο της υπόθεσης της Αλεξανδρούπολης, δηλαδή αν η Τουρκία θεωρείται ασφαλής τρίτη χώρα. Ο χαρακτηρισμός αυτός, όπως έχει ήδη αναλυθεί στο Β' Μέρος της παρούσας εργασίας, είναι δύσκολος διότι πρέπει να γίνει ad hoc και να εξετάζεται περιοδικώς με τον ίδιο ζήλο όπως όταν έγινε πρώτη φορά, ad hoc.

Εν κατακλείδι, δεν θα πρέπει να γίνεται αντιληπτό ως κάτι εξαιρετικά απλό να σχεδιαστεί νομικά και πολιτικά μια ρύθμιση για οποιοδήποτε φαινόμενο, πόσω μάλλον το άσυλο το οποίο άπτεται των ευάλωτων Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, διότι αν έγινε κάτι σαφές μέσα από την παρούσα εργασία είναι ότι ένα θεωρητικό μοντέλο μόνο όταν

²⁶⁶ Γ. Παπαδάκου, «Εκδίδονται οι τρεις Τούρκοι αξιωματικοί - Έφεση της εισαγγελίας για την μη έκδοση των άλλων τριών», *Το ΒΗΜΑ*, 6-12-2016, διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=849804> (τελευταία επίσκεψη: 6-12-2016).

²⁶⁷ Κ. Hailbronner, J. Gogolin, "Asylum, Territorial", *op.cit.*, παρ. 29.

²⁶⁸ G. S. Gilbert, *op.cit.*, σελ. 643.

εφαρμόζεται στην πράξη, δείχνει τις αληθινές αδυναμίες του. Επίσης, είναι εξαιρετικά δύσκολο να εφαρμοστεί το ίδιο μοντέλο σε διαφορετικές χώρες, όπως έχει γίνει στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τέλος, ότι τα Ανθρώπινα Δικαιώματα είναι η τελεολογία του Δικαίου. Με άλλα λόγια, σε οποιαδήποτε διαδικασία, εν προκειμένω, στις διαδικασίες χορήγησης ασύλου, υποβόσκει αυτή η ανώτερη μέριμνα για τα δικαιώματα του ανθρώπου, το δικαίωμα δηλαδή στη ζωή, σε μια αξιοπρεπή ζωή, προστατευμένη από οξύτητες, σκληρές ποινές και εξευτελιστική μεταχείριση, με μια προσέγγιση υπέρ της οικονομίας για το μέλλον. Έτσι, λοιπόν, πρωτεύοντα ρόλο στην διαδικασία του ασύλου έχουν τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και ο υπερασπιστής τους, δηλαδή η αρχή της μη επαναπροώθησης, η οποία έρχεται να υπενθυμίσει στα ορθολογικά κράτη ότι ο ύψιστος σκοπός της διεθνούς κοινότητας θα έπρεπε να είναι η προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, σε κάθε περίπτωση. Είναι αλήθεια ότι η ακαδημαϊκή κοινότητα έχει αναρωτηθεί αν οι μελετητές και σχολιαστές του ασύλου καλλιεργούν ευσεβείς πόθους²⁶⁹ σε σχέση με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και κυρίως του δικαιώματος του ασύλου, ειδικά στην περίπτωση που υποστηρίζεται ότι αυτό ανήκει στο άτομο. Αυτή η εργασία παραδέχεται ότι θεωρητικά η προστασία που παρέχεται σε ένα άτομο, είτε λέγεται άσυλο είτε ένα είδος διεθνούς προστασίας, ανήκει όντως στο άτομο, διότι η ασφάλεια και η ζωή του ατόμου εξαρτώνται από την παροχή προστασίας. Επομένως δεν νοείται η άρνηση της παροχής προστασίας. Ωστόσο, σε ρεαλιστικό και πρακτικό επίπεδο, το δικαίωμα στο άσυλο απέχει αρκετά από το να κατοχυρωθεί επίσημα στο άτομο, με τρόπο δεσμευτικό προς την διεθνή κοινότητα.

²⁶⁹ K. Hailbronner, «Non-Refoulement and Humanitarian Refugees: Customary International Law or Wishful Legal Thinking» στο: David A. Martin (επιμ.), *The New Asylum Seekers: Refugee Law in the 1980s*, Martinus Nijhoff Publishers, 1988, σελ. 140 επ.

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Ερμηνευτικό Σημείωμα της Ύπατης Αρμοστείας «Το βάρος της απόδειξης και η αποδεικτική ισχύς των ισχυρισμών κατά την εξέταση των αιτημάτων ασύλου», στο: *Επετηρίδα Δικαίου των Προσφύγων και Αλλοδαπών 1999, 2000*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 248.

ΜΑΝΕΣΗΣ Αριστόβουλος, *Συνταγματικά Δικαιώματα Α' Ατομικές Ελευθερίες*, 1982, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ. 264.

ΜΑΡΟΥΔΑ Μαρία-Ντανιέλλα, ΣΑΡΑΝΤΗ Βασιλική, *Προσφυγικό Δίκαιο*, 2016, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 370.

ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ-ΣΤΕΦΑΝΟΥ Ηρώ, «Οι πολιτικές μετανάστευσης και ασύλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης», στο: Ν. Μαραβέγιας, Μ. Τσινιτσιζέλης επιμ., *Η Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση, Οργάνωση και Πολιτικές, 50 χρόνια*, 2007, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, σελ. 422-443.

ΠΑΠΑΣΙΩΠΗ-ΠΑΣΙΑ Ζωή, *Δίκαιο Αλλοδαπών*, 2015, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ. 328.

ΠΑΡΑΡΑΣ Ι. Πέτρος, *Το Σύνταγμα 1975 Corpus I, Ερμην. Άρθρ. 1-50*, 1982, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας,

ΡΟΥΚΟΥΝΑΣ Εμμανουήλ, *Διεθνής προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, 1995, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, σελ. 337.

ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ Χάρης, *Η επίδραση του Ευρωπαϊκού Δικαίου στο Καθεστώς Ασύλου των Προσφύγων*, 2012, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 208.

ΤΣΑΤΣΟΣ Θ. Δημήτρης, *Συνταγματικό Δίκαιο*, Τόμος Γ'- Θεμελιώδη Δικαιώματα, 1987, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 336.

Ξένη Βιβλιογραφία

CIANCIARULO S. Marisa, *Terrorism and Asylum Seekers: Why the Real ID Act is a false promise*, Paper 42, 2006, Villanova University School of Law, σελ. 100-137.

CLAYTON Gina, “The Right to have Rights: the European Convention on Human Rights and the Procedural Rights of Asylum Seekers”, στο: Ademola Abass and Francesca Ippolito (eds), *Regional Approaches to the Protection of Asylum Seekers: An International Legal Perspective*, 2016, Routledge, New York, σελ. 191-211.

GIL-BAZO María-Teresa, *Refugee status, subsidiary protection and the right to be granted asylum under EC law*, Research Paper No. 136, Νοέμβριος 2006, UNHCR, σελ. 1-30.

HAILBRONNER Kay, «Non-Refoulement and Humanitarian Refugees: Customary International Law or Wishful Legal Thinking» στο: David A. Martin (επιμ.), *The New Asylum Seekers: Refugee Law in the 1980s*, Martinus Nijhoff Publishers, 1988, σελ. 123-158.

HAILBRONNER Kay, GOGOLIN Jana, “Asylum, Territorial”, στο: *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, 2013, Oxford Public International Law.

Ελληνική Αρθρογραφία

EurActiv Ελλάδα, «Επιαναφορά της θανατικής ποινής επιδιώκει ο Ερντογάν», 18 Ιουλίου 2016, μεταφρασμένο από: Άρια Κούτρα, διαθέσιμο στο: <http://www.euractiv.gr/section/evropaika-diethni/news/epanafora-tis-thanatikus-pinis-epidioki-o-erntogan/> (τελευταία επίσκεψη: 5/12/2016).

EurActiv Ελλάδα, «Τηλεφώνημα Μοργκερίνι σε Τσαβούσογλου – Ζητά τήρηση των κανόνων δικαίου στην Τουρκία», 28 Ιουλίου 2016, διαθέσιμο στο: <http://www.euractiv.gr/section/i-eyropi-kai-o-kosmos/news/telefonima-morgkerini-se->

tsavousoglou-zita-tirisi-ton-kanonon-dikeou-stin-tourkia/ (τελευταία επίσκεψη: 5/12/2016).

SY Sarah, «Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση: Πολιτική ασύλου», Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Στην υπηρεσία σας, Σεπτέμβριος 2016, διαθέσιμο στο: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.12.2.html (τελευταία επίσκεψη: 6-12-2016).

ΑΚΡΙΒΟΠΟΥΛΟΥ Μ. Χριστίνα, ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Μ., «Τα θεμελιώδη δικαιώματα του αιτούντα πολιτικό άσυλο κατά την ΕΣΔΑ και το «μαχητό» τεκμήριο της «ασφαλούς» χώρας (Κανονισμός Δουβλίνο II)», 17 Σεπτεμβρίου 2012, Όμιλος «Αριστόβουλος Μάνεσης», διαθέσιμο στο: <http://www.constitutionalism.gr/2407-ta-temeliwdi-dikaiwmata-toy-aitoynta-politiko-asylo/> (τελευταία επίσκεψη: 5-1-2017).

ΛΟΒΕΡΔΟΣ Ανδρέας, «Η Συνταγματική κατοχύρωση του πολιτικού ασύλου. Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 5 του Συντάγματος του 1975», ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, 1988.

ΜΠΡΕΔΗΜΑΣ Αντώνης, «Η αρχή του non-refoulement, Θεωρητικές Όψεις και Ελληνική Πρακτική», ΝΟΜΙΚΟ ΒΗΜΑ, 1990, σελ. 561-580.

ΠΑΠΑΔΑΚΟΥ Γιάννα, «Εκδίδονται οι τρεις Τούρκοι αξιωματικοί - Έφεση της εισαγγελίας για την μη έκδοση των άλλων τριών», *Το ΒΗΜΑ*, 6-12-2016, διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=849804> (τελευταία επίσκεψη: 6-12-2016).

ΠΟΥΛΑΡΑΚΗΣ Στάθης, «Τί θα συνέβαινε αν ο Σνόουντεν υπέβαλε αίτημα ασύλου σε ελληνικό αεροδρόμιο;», *Νομική Εφημερίδα CURIA.GR*, διαθέσιμο στο: <https://curia.gr/ti-tha-sinevaine-an-o-snoounten-ipevale-aitima-asilou-se-elliniko-aerodromio/> (τελευταία επίσκεψη: 5/1/2017).

Το ΒΗΜΑ, «Συμβούλιο Εφετών: Δεν εκδίδονται οι τρεις Τούρκοι αξιωματικοί», 2 Δεκεμβρίου 2016, διαθέσιμο στο: <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=848902> (τελευταία επίσκεψη: 5-12-2016).

Ξένη Αρθρογραφία

ABELL Nazare Albuquerque, “Safe Country Provisions in Canada and in the European Union: A Critical Assessment”, *International Migration Review*, Vol. 31, No. 3, Autumn 1997, σελ. 569-590.

ADARKAR D. Sachin, “Political asylum and political freedom: Moving towards a just definition of “Persecution on account of political opinion” under the Refugee Act”, *UCLA Law Review*, Vol. 42, 1994, σελ. 181-220.

BBC, “1961: Russian dancer in freedom dash”, διαθέσιμο στο: http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/june/17/newsid_4461000/4461353.stm (τελευταία επίσκεψη: 18-11-2016).

BEYANI Chaloka, *Protection of the Right to Seek and Obtain Asylum under the African Human Rights System*, Refugees and Human Rights Series, Vol 12, 2013, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden – Boston, σελ. 1-283.

BOED Roman, “A Journey to Asylum - What refugees face in an uneven world”, *Human Rights*, Vol. 22, No. 1, Winter 1995, σελ. 26-27, 50.

BOED Roman, “The state of the right of asylum in international law”, *Duke Journal of Comparative & International Law*, Vol. 5, No. 1, 1994, σελ. 1-33.

BOHMER Carol, SHUMAN Amy, “Producing epistemologies of ignorance in the political asylum application process”, *Global Studies in Culture and Power*, Vol. 14, 2007, σελ. 603-629.

BRIGGS W. Herbert, “The Colombian-Peruvian asylum case and proof of customary international law”, *The American Journal of International Law*, Vol. 45, No. 4, Οκτώβριος 1951, σελ. 728-731.

BUTTERLY Luke, “A Discussion of the European Court of Human Rights “Absolutist Approach” to Article 3 in Relation to Refugees’ Protection from Refoulement”, *United Kingdom Law Student Review*, Vol. 2, No.1, Ιανουάριος 2014, σελ. 65-73.

CABOT Heath, “The Governance of things: Documenting limbo in the Greek asylum procedure”, *Political and Legal Anthropology Review*, Vol. 35, No 1, Μάιος 2012, σελ. 11-29.

DANIEL F. Wilhelm, “International Decisions”, στο: Judith Hippler Bello (eds), *The American Journal of International Law*, Vol 91, 1997, σελ. 349-364.

De ZAYAS Alfred, “Human Rights and Refugees”, *Nordic Journal of International Law*, 61/62, 1994, σελ. 253-258.

DECHENT Susanna, “Operation Sovereign Borders – The very real risk of refoulement of refugees”, *Alternative Law Journal*, Vol. 39, No. 2, 2014, σελ. 110-114.

DEVINE W. Michael, “International Developments: German and EC Asylum Law”, *Georgetown Immigration Law Journal*, Vol. 6, 1992, σελ. 873-877.

DIDDEN M. James Jr., "Toward Collective Responsibility in Asylum Law: Reviving the Eroding Right to Political Asylum in the United States and the Federal Republic of Germany." *American University International Law Review*, Vol. 9, No. 4, Art. 6, 1994, σελ. 79-123.

EDGAR A. Robert, “The right of Asylum”, *The Law Student’s Helper*, Vol. 19, 1911, σελ. 263-266.

EUROPEAN DATABASE OF ASYLUM LAW, *Germany - Administrative Court of Oldenburg, 12th Chamber, 2 October 2015, 12 A 2572/15*, διαθέσιμο στο: <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/germany-administrative-court-oldenburg-12th-chamber-2-october-2015-12-257215#content> (τελευταία επίσκεψη: 4 Δεκεμβρίου 2016).

EUROPEAN DATABASE OF ASYLUM LAW, *Germany - Hannover Administrative Court, 5 November 2015, no. 10 A 5157/15*, διαθέσιμο στο: <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/germany-hannover-administrative-court-5-november-2015-no-10-515715> (τελευταία επίσκεψη: 29-12-2016).

EUROPEAN DATABASE OF ASYLUM LAW, *Netherlands - Court of the Hague*, 13 June 2016, AWB 16/10406, διαθέσιμο στο: <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/netherlands-%E2%80%93-court-hague-13-june-2016-awb-1610406> (τελευταία επίσκεψη: 29-12-2016).

EUROPEAN DATABASE OF ASYLUM LAW, *Netherlands – Court of The Hague*, 13 June 2016, AWB 16/10406, διαθέσιμο στο: <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/netherlands-%E2%80%93-court-hague-13-june-2016-awb-1610406#content> (τελευταία επίσκεψη: 4 Δεκεμβρίου 2016).

EUROPEAN DATABASE OF ASYLUM LAW, *Spain - Provincial Court of Melilla*, 7 April 2015, *Spanish Public Prosecutor (Ministerio Fiscal) v. Federación Andalucía Acoge, SOS Racismo del Estado Español, Asociación pro derechos de la infancia-Prodein, Asociación coordinadora de barrios (437/2014)*, διαθέσιμο στο: <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/spain-provincial-court-melilla-7-april-2015-spanish-public-prosecutor-ministerio-fiscal-v#content> (τελευταία επίσκεψη: 17-12-2016).

FERRACIOLI Laura, “The appeal and danger of a new refugee convention”, *Social Theory & Practice*, Vol. 40, No. 1, Ιανουάριος 2014, σελ. 123-144.

FÖLDESI Tamás, “The right to move and its Achilles heel, the right to asylum”, *Connecticut Journal of International Law*, Vol. 8, 1992-1993, σελ. 289-312.

GAMMELTOFT- HANSEN Thomas, GAMMELTOFT – HANSEN Hans, “The Right to Seek – Revisited. On the UN Human Rights Declaration Article 14 and Access to Asylum Procedures in the EU”, *European Journal of Migration and Law*, Vol. 10, No. 4, 2008, σελ. 439-459.

GARCIA-MORA R. Manuel, “International Law and Asylum as a Human Right”, *Michigan Law Review*, Vol. 55, No. 4, Φεβρουάριος 1957, σελ. 618-620.

GILBERT S. Geoffrey, “Right of asylum: A change of direction”, *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 32, Ιούλιος 1983, σελ. 633-650.

GOODWIN-GILL S. Guy, “The right to seek Asylum: Interception at sea and the Principle of Non- Refoulement”, *International Journal of Refugee Law*, Vol. 23, No. 3, 2011, σελ. 443-457.

HAILBRONNER Kay, “Detention of asylum seekers”, *European Journal of Migration and Law*, Vol. 9, 2007, σελ. 159-172.

IACHR, *Case 10.675, Haitian Centre for Human Rights* (United States) Report No. 51/96, 13 March 1997.

International Justice Resource Center, *Asylum & the Rights of refugees*, διαθέσιμο στο: http://www.ijrcenter.org/refugee-law/#Non-refoulement_and_Countries_of_Transit (τελευταία επίσκεψη: 17-12-2016).

International Justice Resource Center, *Right to life*, διαθέσιμο στο: <http://www.ijrcenter.org/thematic-research-guides/right-to-life/> (τελευταία επίσκεψη: 21-12-2016).

JAMES Christine, TAMPI Janaki, “Thematic Analysis, Immigration and asylum seekers”, *Cambridge Student Law Review*, Vol. 7, 2011, σελ. 42-45.

KARAVIAS Markos, “12 Years an Asylum Seeker: Failure of States to Deal With Asylum Applications May Breach Applicants’ Right to Respect for Their Private Life”, *EJIL: Talk!*, 26 Οκτωβρίου 2016, διαθέσιμο στο: <http://www.ejiltalk.org/12-years-an-asylum-seeker-failure-of-states-to-deal-with-asylum-applications-may-breach-applicants-right-to-respect-for-their-private-life/> (τελευταία επίσκεψη: 15-12-2016).

LAFORGIA Rebecca, MARTIN Flynn, “Australia's Pacific Solution to asylum seekers”, *LAWASIA Journal*, 2002, σελ. 31-43.

MELANDER Goran, “Responsibility for Examining an Asylum Request”, *International Migration Review*, Vol. 20, No. 2, Special Issue: Refugees: Issues and Directions, Summer 1986, σελ. 220-229.

MILEVSKA Tanja, “EU countries downplay ‘humanitarian visas’ for migrants”, *EurActiv*, 6 Δεκεμβρίου 2016, διαθέσιμο στο: <http://www.euractiv.com/section/justice->

home-affairs/news/eu-countries-downplay-humanitarian-visas-for-migrants/ (τελευταία επίσκεψη: 5/12/2016).

NICOLOSI Salvo, “F.G. v Sweden: fine-tuning the risk assessment in asylum claims”, *Strasbourg Observers*, 4 Απριλίου 2016, διαθέσιμο στο: <https://strasbourgobservers.com/2016/04/04/f-g-v-sweden-fine-tuning-the-risk-assessment-in-asylum-claims/> (τελευταία επίσκεψη: 17-12-2016).

PAPANTONIO L. Edmond, “The right to Asylum and the Indochinese Refugee”, *The Fordham International Law Forum*, Vol. 2, 1978, σελ. 60-67.

PEERS Steve, “What if a refugee supports terrorism? The CJEU judgment in T”, *EU Law Analysis*, 24 Ιουνίου 2015, διαθέσιμο στο: <http://eulawanalysis.blogspot.gr/2015/06/what-if-refugee-allegedly-supports.html> (τελευταία επίσκεψη: 17-12-2016).

SHUMAN Amy, BOHMER Carol, “The Stigmatized Vernacular: Political Asylum and the Politics of Visibility/Recognition”, *Journal of Folklore Research*, Vol. 49, No. 2, 2012, σελ. 199-226.

SKORDAS Achilles, SITAROPOULOS Nicholas, «Why Greece is not a safe host country for refugees», *International Journal of Refugee Law*, Τόμος 16, τεύχος 1, 2004, σελ. 25-52.

THE RUDOLF NUREYEV FOUNDATION, “1961 – Rudolf Nureyev defects to the West, “I want to stay and to be free.”, *Rudolf Nureyev at Le Bourget Airport*”, διαθέσιμο στο: <https://www.nureyev.org/rudolf-nureyev-biography-defects-to-the-west-1961/> (τελευταία επίσκεψη: 18-11-2016).

TRAUNER Florian, KRUSE Imke, “EC Visa facilitation and Readmission Agreements: A new standard foreign policy tool?”, *European Journal of Migration and Law*, Vol. 10, No. 4, 2008, σελ. 411-438.

UNHCR – THE UN REFUGEE AGENCY, “Nureyev, Rudolf Hametovich”, διαθέσιμο στο: <http://www.unhcr.org/about-us/promref/3e2589454/nureyev-rudolf-hametovich.html> (τελευταία επίσκεψη: 18-11-2016).

VYTISKA Herbert, “Ban Ki-moon attacks Austria’s “restrictive” asylum policies”, μεταφρασμένο από: Samuel Morgan, *EurActiv*, 28 Απριλίου 2016, διαθέσιμο στο: <http://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/ban-ki-moon-attacks-austrias-restrictive-asylum-policies/> (τελευταία επίσκεψη: 5/12/2016).

WHEATON COLLEGE, “*Siberian Seven Collection, 1978-1989, College Archives & Special Collections*”, διαθέσιμο: <https://archon.wheaton.edu/?p=collections/findingaid&id=118&q=&rootcontentid=8909>, (τελευταία επίσκεψη: 16-11-2016).

WIERZBICKI Bogdan, “Political Asylum in International Law”, *Revue Hellénique de Droit International*, 1985-1986, σελ. 11-19.

Δικαστικές Αποφάσεις

B.A.C. c. Grèce, Requête no 11981/15, ECtHR, 13 Οκτωβρίου 2016.

Chahal v the United Kingdom, Application No. 22414/ 93. ECtHR, 15 Νοεμβρίου 1996.

Colombian-Peruvian Asylum Case, Judgment of 20 November 1950, International Court of Justice.

Committee against Torture, *Agiza v. Sweden*, Communication No. 233/2003, U.N. Doc. CAT/C/34/D/233/2003, 20 Μαΐου 2005.

HJ v Secretary of State for the Home Department (UKSC 31), UK – Supreme Court, 7 July 2010.

Immigration and Naturalization Service v. Elias-Zacarias (No. 90-1342), certiorari to the United States Court of Appeals for the Ninth Circuit, argued 4 November 1991, decided 22 January 1992.

Judgment of the Court (First Chamber) of 24 June 2015, *H. T. v Land Baden-Württemberg* (C-373/13), CJEU.

Judgment of the Court (Grand Chamber) of 14 November 2013, *Bundesrepublik Deutschland v Kaveh Puid* (C-4/11), CJEU.

Judgment of the Court (Grand Chamber) of 15 February 2016, *J. N. v Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie* (C-601/15 PPU), CJEU.

Judgment of the Court of 4 December 1974, *Yvonne van Duyn v Home Office* (C-41/74), CJEU.

Judgment of the Court of 7 July 1992, *The Queen v Immigration Appeal Tribunal and Surinder Singh, ex parte Secretary of State for Home Department (Singh Case)* (C-370/90), CJEU.

M.S.S. v Belgium and Greece [GC], Application No. 30696/09, ECtHR, 21 Ιανουαρίου 2011.

Matter of R-, 20 I&N, Dec 621 (BIA 1992).

Othman v the United Kingdom, Application No. 8139/09, ECtHR, 9 Μαΐου 2012.

Saadi v the United Kingdom [GC], Application No. 13229/03, ECtHR, 29 Ιανουαρίου 2008.

Sale v. Haitian Ctr. Council, Inc., 506 U.S. 155 (1993), U.S. Supreme Court.

Sharifi et autres c. Italie et Grèce, Requête No. 16643/09, ECtHR, 21 Οκτωβρίου 2014.

Soering v. the United Kingdom, Application No. 14038/88, ECtHR, 7 Ιουλίου 1989.

Tabelsi v. Belgium, Application No. 140/10, ECtHR, 4 Σεπτεμβρίου 2014.

Tarakhel v. Switzerland [GC], Application No. 29217/12, ECtHR, 4 Νοεμβρίου 2014.

Tatar v. Switzerland, Application No. 65692/12, ECtHR, 14 Απριλίου 2015.

Άλλες πηγές

ECtHR, “*Dublin*” cases, Factsheet – “Dublin” cases, Press Unit, Ιούνιος 2016, σελ. 1-6.

European Database of Asylum Law, *Germany - Administrative Court of Oldenburg, 12th Chamber, 2 October 2015, 12 A 2572/15*, διαθέσιμο στο: <http://www.asylumlawdatabase.eu/en/case-law/germany-administrative-court-oldenburg-12th-chamber-2-october-2015-12-257215#content> (τελευταία επίσκεψη: 4 Δεκεμβρίου 2016)

The Court of Justice of the European Union, *Judgment in Case C-4/11 Bundesrepublik Deutschland v Kaveh Puid Press Release No 147/13*, 14 November 2013, Luxembourg.

The Court of Justice of the European Union, *Judgment in Case C-601/15 PPU J. N. v Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Press Release No 13/16*, 15 February 2016, Luxembourg.

The European Commission, “*Commission presents options for reforming the Common European Asylum System and developing safe and legal pathways to Europe*” *Press release*, 6 April 2016, Brussels, European Commission Press Release Database, διαθέσιμο στο: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1246_en.htm (τελευταία επίσκεψη: 6-12-2016).

The European Commission, “*Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Towards a reform of the common European asylum system and enhancing legal avenues to Europe*” *COM(2016) 197 final*, 6 April 2016, Brussels, σελ 1-20.

UNHCR, *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention & the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 1979, HCR/IP/4/Eng/REV.1 Reedited, Geneva, January 1992.

Υπηρεσία Ασύλου, *Βασικές Πληροφορίες για τους αιτούντες διεθνή προστασία στην Ελλάδα*, Ιούνιος 2013, σελ. 1-7.

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, *Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής*, διαθέσιμο στο: http://www.minocp.gov.gr/asylo.php?option=ozo_content&perform=view&id=3780&Itemid=465&lang=&lang= (τελευταία επίσκεψη: 2/1/2017).

Ελληνική Νομοθεσία

Νόμος 1782/1988, «Κύρωση της Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας», ΦΕΚ Α' 116, 3-6-1988.

Νόμος 1949/1991, «Κύρωση σύμβασης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας», ΦΕΚ Α' 83, 31-5-1991.

Νόμος 4375/2016, «Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Ασύλου, Αρχής Προσφυγών, Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης σύσταση Γενικής Γραμματείας Υποδοχής, προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση)» (L 180/29.6.2013), διατάξεις για την εργασία δικαιούχων διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις.», ΦΕΚ Α' 51, 3-4-2016 (Κωδικοποιημένος).

Νόμος 4403/2016, «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις των άρθρων 19, 20, 29, 30, 33, 35, 40 έως 46 της Οδηγίας 2013/34/ΕΕ σχετικά με «τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις, τις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις και συναφείς εκθέσεις επιχειρήσεων ορισμένων μορφών, την τροποποίηση της Οδηγίας 2006/43/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την κατάργηση των Οδηγιών 78/660/ΕΟΚ και 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου» (Ε.Ε. L 189 της 29ης Ιουνίου 2013) και στις διατάξεις της Οδηγίας 2014/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (Ε.Ε. L 330/1 της 15ης Νοεμβρίου 2014) «για την τροποποίηση της Οδηγίας 2013/34/ΕΕ όσον αφορά τη δημοσιοποίηση μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών και πληροφοριών για την πολυμορφία από ορισμένες μεγάλες επιχειρήσεις και ομίλους» και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού.», ΦΕΚ Α' 125, 7-7-2016 (Κωδικοποιημένος).

Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 114, «Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας (σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/EK)», 22 Νοεμβρίου 2010, ΦΕΚ Α' 195.

Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 141, «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011 (L 337) σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση και το καθεστώς των αλλοδαπών ή των ανιθαγενών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση)», 21 Οκτωβρίου 2013, ΦΕΚ Α' 226.

Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 167, «Τροποποίηση του π.δ. 114/2010 «Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/EK του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα» (L 326/13.12.2005)» (Α' 195)», 1 Δεκεμβρίου 2014, ΦΕΚ Α' 252.

Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 96, «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/83/EK του Συμβουλίου της 29 Απριλίου 2004 για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (L 304/30.9.2004)», 30 Ιουλίου 2008, ΦΕΚ Α' 152.

Το Σύνταγμα της Ελλάδας, 27 Ιουνίου 2008, ΦΕΚ Α' 120.

Ευρωπαϊκή Νομοθεσία

Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, OJ C 326/47, 26-10-2012.

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 439/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Μαΐου 2010, για την ίδρυση Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο, OJ L 132/11, 29-5-2010.

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 603/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 σχετικά με τη θέσπιση του «Eurodac» για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων για την αποτελεσματική εφαρμογή του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα και σχετικά με αιτήσεις της αντιπαραβολής με τα δεδομένα Eurodac που υποβάλλουν οι αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών και η Ευρωπόλ για σκοπούς επιβολής του νόμου και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1077/2011 σχετικά με την ίδρυση Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη Λειτουργική Διαχείριση Συστημάτων ΤΠ Μεγάλης Κλίμακας στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (αναδιατύπωση), OJ L 180/1,29-6-2013.

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιατύπωση), OJ L180/31, 29-6-2013.

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου της 18ης Φεβρουαρίου 2003 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας, OJ L 50/1, 25-2-2003.

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας, OJ L50/1, 25-2-2003.

Οδηγία 2001/55/EK της 20ης Ιουλίου 2001 σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές παροχής προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων και μέτρα για τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση των συνεπειών της υποδοχής αυτών των ατόμων, OJ L 212/12, 7-8-2001.

Οδηγία 2003/9/EK του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 2003 σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη, OJ L 31/18, 6-2-2003.

Οδηγία 2004/83/EK του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, OJ L 304/12, 30-9-2004.

Οδηγία 2005/85/EK του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005 σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα, OJ L326/13, 13-12-2005.

Οδηγία 2008/115/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2008 σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, OJ L 348/98, 24-12-2008.

Οδηγία 2011/95/EE του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011 σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιατύπωση), OJ L 337/9 , 20-12-2011.

Οδηγία 2013/32/EE του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση), OJ L 180/60, 29-6-2013.

Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιατύπωση), OJ L180/96, 29-6-2013.

Σύμβαση του Δουβλίνου περί καθορισμού του κράτους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως παροχής ασύλου η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (97/C 254/01), 19-8-97.

Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 14-12-2007, OJ C 303/01, N. 3671/ 2008, ΦΕΚ Α' 129.

Διεθνή Συμβατικά Κείμενα και Νομοθεσία τρίτων χωρών

African (Banjul) Charter on Human and Peoples' Rights, Nairobi, 27 Ιουνίου 1981, σε ισχύ από 21 Οκτωβρίου 1986, OAU Doc. CAB/LEG/67/3 rev. 5, 21 I.L.M. 58 (1982).

African Union Convention Governing Specific Aspects of Refugee Problems in Africa, OAU Doc. CAB/LEG/24/3, Addis Ababa, 10 Σεπτεμβρίου 1969, σε ισχύ από 20 Ιουνίου 1974.

American Convention on Human Rights “Pact of San Jose”, B-32, Costa Rica, 22 Νοεμβρίου 1969, σε ισχύ από 18 Ιουλίου 1978

An Act to Amend the Immigration Act and Other Acts in Consequence Thereof (Bill C-86), Section 46.01, Third Session, Thirty-Fourth Parliament, 40-41 Elizabeth II, 17 Δεκεμβρίου 1992, σε ισχύ από 1 Φεβρουαρίου 1993.

Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico and Panama Cartagena Declaration on Refugees, Cartagena, Colombia, 19 - 22 Νοεμβρίου 1984.

The Charter of the United Nations and the Statute of the International Court of Justice, San Francisco, 26 Ιουνίου 1945, σε ισχύ από 24 Οκτωβρίου 1945, A.N. 585, 27/29 Σεπτεμβρίου 1945, ΦΕΚ Α' 242.

UN General Assembly Declaration on Territorial Asylum, 14 Δεκεμβρίου 1967, A/RES/2312 (XXII).

Διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, Νέα Υόρκη, 16 Δεκεμβρίου 1966, σε ισχύ από 23 Μαρτίου 1976, 999/UNTS/172, Ν. 2462/1997, ΦΕΚ Α΄ 25.

Οικουμενικής Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Παρίσι, 10 Δεκεμβρίου 1948.

Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 για τη Νομική Κατάσταση των Προσφύγων, Νέα Υόρκη, 31 Ιανουαρίου 1967, σε ισχύ από 4 Οκτωβρίου 1967, 606/ UNTS/267, Α.Ν. 389/1968, ΦΕΚ Α΄ 125.

Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, Νέα Υόρκη, 10 Δεκεμβρίου 1984, σε ισχύ από 26 Ιουνίου 1987, Ν. 1782/1988, ΦΕΚ Α΄ 116.

Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, Γενεύη, 28 Ιουλίου 1951, σε ισχύ από 22 Απριλίου 1954, 189/UNTS/150, Ν.Δ. 3989/1959, ΦΕΚ Α΄ 201.

Συμβούλιο της Ευρώπης: Επιτροπή Υπουργών, Απόφαση (67) 14: Άσυλο για Άτομα σε Κίνδυνο Δίωξης, 29 Ιουνίου 1967.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, Ρώμη, 4 Νοεμβρίου 1950, σε ισχύ από 3 Σεπτεμβρίου 1953, Σειρά Ευρωπαϊκών Συμβάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης Νο. 5, Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ Α΄ 256.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, Στρασβούργο, 26 Νοεμβρίου 1997, σε ισχύ από 1 Φεβρουαρίου 1989, Σειρά Ευρωπαϊκών Συμβάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης Νο. 126, Ν. 1949/1991, ΦΕΚ Α΄ 83.

Συντομογραφίες

IACHR – Διαμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

UNHCR – Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες

ΔΕΕ – Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΔΑ – Ευρωπαϊκή Σύμβαση Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών

ΕΔΔΑ – Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Παράρτημα

Πίνακας 1

Τοποθεσία Καταγραφής	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Σύνολο (2016)	Μηνιαίος Μέσος Όρος (2015)	Μεταβολή (%)
Αττική	632	903	1353	1335	1495	1584	1410	1271	1343	874	12200	653	33.9% ↑
Θεσσαλονίκη	107	118	646	1080	1056	1208	864	565	1308	1349	8301	99	1258.1% ↑
Λέσβος	196	206	370	410	735	230	246	406	592	564	3955	58	878.0% ↑
Θράκη	134	71	135	354	426	456	487	225	428	568	3284	118	381.4% ↑
Χίος		4	44	53	108	247	491	487	407	365	2206	-	-
Σάμος	4	47	182	175	117	263	200	216	123	333	1660	-	-
Άλιμος (Κλιμαίο Μετεγκατάσταση)									104	983	1087	-	-
Πειραιάς									207	681	888	-	-
Ρόδος	54	57	120	88	111	90	70	71	61	68	790	67	1.6% ↑
Λέρος				55	75	21	2	61	203	166	583	-	-
Κως						10	76	103	140	158	487	-	-
Φυλάκιο	6	18	12	34	29	32	31	52	62	28	304	34	-18.4% ↓
Αμυδαλέζα	28	27	42	39	38	30	33	9	47	9	302	49	-81.7% ↓
Ξάνθη	2	2	22	32	41	33	59	30	38	34	293	-	-
Πάτρα	4	14	26	40	50	50	41	9	9	5	248	22	-77.4% ↓
Κόρινθος								26	53	83	162	-	-
Σύνολο	1167	1467	2952	3695	4281	4254	4010	3531	5125	6268	36750	1100	469.8% ↑

Πίνακας 2

Συγκεντρωτικά Στοιχεία Διαδικασιών Α' βαθμού										
Χώρες Προέλευσης	Εκκρεμείς Υποθέσεις (30.9.2016)	Αιτήσεις (Οκτώβριος 2016)	Προσφυγικό καθεστώς	Επικουρική Προστασία	Απορριπτική	Σύνολο Αποφάσεων (Οκτώβριος 2016)	Ποσοστό Αναγνώρισης (2016) (*)	Διακοπές – Παρατηρήσεις – Αποφάσεις Απαράδεκτου(**)	Εκκρεμείς Υποθέσεις (31.10.2016)	
1) ΣΥΡΙΑ	9823	2964	110	-	5	115	98.2%	1219	11453	
2) ΠΑΚΙΣΤΑΝ	1634	570	4	-	319	323	2.7%	59	1822	
3) ΙΡΑΚ	1271	774	8	1	2	11	66.4%	87	1947	
4) ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ	1254	788	10	4	18	32	47.3%	45	1965	
5) ΑΛΒΑΝΙΑ	413	178	-	-	62	62	0.4%	15	514	
6) ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΕΣ	577	134	3	2	44	49	4.1%	12	650	
7) ΙΡΑΝ	386	101	8	-	13	21	53.4%	18	448	
8) ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	377	114	5	-	-	5	97.5%	39	447	
9) ΑΛΓΕΡΙΑ	178	125	1	-	106	107	0.6%	55	141	
10) ΓΕΩΡΓΙΑ	175	61	-	-	21	21	0.0%	3	212	
Άλλη	1405	459	32	3	180	215	20.6%	96	1553	
Σύνολο	17493	6268	181	10	770	961	24.6%	1648	21152	

(*) Οι υπολογισμοί βασίζονται μόνο στις κατ' ουσίαν αποφάσεις. Οι απορριπτικές αποφάσεις απαράδεκτου έχουν εξαιρεθεί.

(**) Συμπεριλαμβάνονται και οι αποφάσεις απαράδεκτου: α) λόγω αποχής από άλλο Κ-Μ (Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης-Κανονισμός Δουβλίνου), β) λόγω επιστροφής σε Ασφαλή Τρίτη Χώρα (Διαδικασίες Επανεισοδήσης)

Πίνακας 3

Γενική Κατάσταση Εξερχόμενων Αιτημάτων	
Εξερχόμενα Αιτήματα	2733
Αποδοχές από Κράτη - Μέλη	1123
Απορρίψεις από Κράτη - Μέλη	350
Μεταφορές που έχουν υλοποιηθεί	289

Πηγή Πινάκων 1, 2, 3: Υπηρεσία Ασύλου, *Στατιστικά στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου (1.1.2016-31.10.2016)*, Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής.²⁷⁰

²⁷⁰ Για περισσότερα στατιστικά δεδομένα βλ.: Υπηρεσία Ασύλου, *Στατιστικά στοιχεία*, Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, διαθέσιμο στο: http://asylo.gov.gr/?page_id=143, (τελευταία επίσκεψη: 16-12-2016)